

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR.

A MAGY. TÖRTÉNETI KÚTFŐK ISMERETÉNEK
ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

SZERKESZTI

TOLDY FERENCZ,

BIZ. TAG ÉS ELŐADÓ.

XV. VAGY

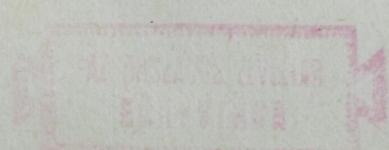
MÁSODIK FOLYAM HARMADIK KÖTETE.

PEST.

EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

M. DCCC. LXXI.

*

M. N. MUZEUM
Levéltári Osztálya
Cs. Sándor Imre
gyűjteménye
1934. év 40. szám.

VITNYÉDY ISTVÁN
L E V E L E I

1652—1664.

ADALÉKÚL
A XVII. SZÁZAD POLITIKAI ÉS ERKÖLCS-
TÖRTÉNETÉHEZ KÖZLI

FABÓ ANDRÁS,

M. AKAD. L. TAG.

ELSŐ KÖTET.

PEST.
EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.
M. DCCC. LXXI.

A M. TUDOM. AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA

1871-ben.

HORVÁTH MIHÁLY, bizotts. elnök.
CSENGERY ANTAL.
ÉRDY JÁNOS.
IPOLYI ARNOLD.
KNAUZ NÁNDOR.
NAGY IVÁN.
SALAMON FERENCZ.
SZILÁGYI SÁNDOR.
THALY KÁLMÁN.
TOLDY FERENCZ, biz. előadó és szerkesztő.
WENZEL GUSZTÁV.

VITNYÉDY ISTVÁN LEVELEI.

A Magyar Tudom. Akademia 1864 ki febr. 15-kén tartott ülésében egész halmaz, több százra menő levél a XVII-ik századból, lön bemutatva gr. Szirmay József, mint ajándékozó, nevében s mint *nagyobb részben* Vitnyédy István levelei. Bátran állítom, hogy azok, alig egypár kivételével, *egészen* az övéi. Boldogult Szalaynk engem bizott meg azoknak átnézése- és az érdekesbek kiszemelésével. Megbízatom eredményének közlése előtt czélszerűnek láttam részint a levelekből, részint magántudósításokból, részint egy és más munkából összeállított, legalább töredékes, életrajzi adatokat magáról a levélíróról annál inkább előrebo csátani, mert irodalmunk, tudtomra, ha csak vázlatos életiratát sem bírja a nevezetes férfiúnak.

Musai Vitnyédy István, Pauler Gyula szíves tudósítása szerint, 1612-ki dec. 20-kán született a sárvári várban Vitnyédy János és Egerváry Ferencz leánya, Orsolya, szülők-től ¹⁾. Atyja gr. Nádasdy Pál kedves udvarbirája volt, ki hasznos szolgálataiért nemességet eszközölt ki számára II. Mátyás királytól, miként azt Sopronmegyének 1619-ben kelt s Vitnyédy János, fia, István, s más megnevezett rokonai megnemesíttetését kihirdető, következő bizonyítványa mutatja:

Nos Vniversitas Dominorum et Nobilium Comitatus Sopronien. Damus pro memoria, quod nobis die et loco datarum praesentium, pro Tractandis, et concludendis nonnul-

¹⁾ Az adat a nemzeti muzeum 1757. sz. a. negyedréti latin kéziratából, mely Vitnyédy Istvánnak valamelyik fia által összeírt családi jegyzeteket tartalmaz, van véve.

lis Negotys nostris, ad vtilitatem publicumque commodum, ac longiorem, et pacatiorem permansionem istius Comitatus nostri vrgen. in vnum convenien. et una constitutis, Nobilis Joannes Zepsy, pro Nobili Joanne Witthniedj provisore Castri Sárvár, nostram veniens in praesentiam, exhibuit, et praesentavit coram nobis, quasdam lras Sacratissimae Caesareae atque Regiae Mattis doni nostri clementissimi Armorum, siue Insignium Nobilitar., pro partibus eiusdem Joannis Witthniedj, nec non Nobilium Stephani fily, Margarethae Toth Consobrinae, ac Paulj et Stephani Czepregj fratrum Matruium suorum, in pergameno, et sub pendentj, duplicique, et Authentico sigillo suo confirmatas, et roboratas, in Arce Regia Posonien. decima quarta die mensis Martj; Anno doni Millesimo Sexcentesimo decimo tertio transacto praeter (per) manus Rdissimi quon. dni Francisci Forgach de Ghymes, alias Sanctae Romanae Eccclae Presbiterj, Cardinalis, Archi-Eppi Eccclae Metropolitanae Strigonien. locique eiusdem Comitatus perpetui, Primatis Hungar., Legati natj, Summi et Secretarj, Cancellarj, de praefatae Imperator. ac Regiae Mattis confectas, et emanatas, hoc nimirum, et id declarantes. Quomodo eadem Sacra Caesar. atque Regia Mattas, mediantibus eisdem literis suis, Armorum seu Insignium Nobilitar., eundem Joannem Witthniedj, nec non praefatos Stephanum filium, Margaretham Toth consobrinam, ac Paulum et Stephanum Czepregy fres Matruium suos, haeredesque et posteritates eorundem vtriusque sexus vniuersos, e iugo, conditioneque, et statu ignobilj, ex innata sua clementia abundantique plenitudine gratiae suae, ad nonnullorum fidelium suorum instantem Supplicationem, meritis etiam et fidelitate praefatj Joannis Witthniedj, et dicti Stephani fily, memoratae Margarethae Toth Consobrinae, Pauli et Stephani Czepregy frum Matruium suorum, erga eandem Regiam Mattem et Sacram eius Regni Hungar. Coronam, pro locorum et temporum varietate diversimode prestitis, et impensis, sic exigentibus benigniter remisisset, et segregasset, exemptosque in numerum verorum et indubitatorum huius Regni Hungar., et partium ei subjectarum Nobilium, consortiumq. recepisset, asscripsisset et ascuiisset,

verosque Nobiles constituisset et in signum perpetuumque monumentum huiusmodi exemptionis praerogatiuaeque Nobilitatis eorundem Joannis Witthniedi, Stephanique filj sui, Margarethae Totth Consobrinae, ac Pauli et Stephanj Czepregj frum Matruium suorum Testimonium, vnum scutum militare erectum, coerulei coloris, quod a superiori dextro versus sinistram inferiorem scuti angulum, lamina rubra oblique lateque ducta diuidit, in qua naturalis Monoceros, siue Unicornis ore hians, lingua rubicunda exerta, caudaque in altum eleuata, pedibus ad cursum dispositis, concito gradu sursum tendere, ac superiori porro sinistro et inferiori dextro scuti partibus, singulae aureae stellae rutilare visuntur. Scuto incumbentem Galeam militarem apertam, Regio diademate dimidium Monocerotem, inter duas alas Aquilinas, rubro, et coelestino coloribus distinctas, producente ornatam, a summitate autem siue Cono Galeae, lacinjs, seu lemniscis, hinc aurei et laeurei, illinc vero albi et rubri colorum, in Scuti oram defluentibus, illudque venuste exornantibus, prout haec omnia in capite seu principio prescriptarum literarum Armorum pictoris manu, et artificio, proprijs coloribus depictum, et decoratum, dedisset, donasset et contulisset, ipsisque et haeredibus eorundem vtriusque sexus vniuersis eisdem Armorum insignjs instar Aljorum predictorum Regni Nobilium, sub his iuribus, praerogatiuis, indultis, libertatibus, et immunitatibus, quibus ydem vel natura, vel ex consuetudine vtuntur, ubique in praeljs, certaminibus, hastiludjs, torneamentis, duellis, Monomachjs, aljsque omnibus et quibusuis exercitijs, militaribus et Nobilitaribus, nec non sigillis, velis, cortinis, auleis, annulis, vexillis, clypeis, Tentorjs, domibus generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub verae et syncerae Nobilitatis titulo, ferre, gestare, illisque vti frui, et gaudere voluisset, et annuisset, ac concessisset. Quibus nro in conspectu productis et exhibitis idem Joannes Zepsj nomine, et in persona cuius supra, petjt nos debita cum instantia, vt nos perspectis et cognitis prescriptarum literarum Armorum tenoribus et continen. visaque manifesta et indubitata eiusdem Joannis Witthniedj Nobilitate, et praerogativa libertate lras

nostras eidem superinde Testimoniales dare et concedere vellemus. Cuius petitione provt iusta et iuri consona motj, cum et alioquin iusta petenti, non sit denegandus assensus, cognitis, meris, iustique Nobilitatis, et jmmuuitatis suae priuilegys eundem Joannem Witthniedj, haeredesque et posteritates eiusdem vtriusque sexus, vniversos, veros et priuilegiatos Nobiles agnoscen. nri in medium et in consortium nostrum cooptauimus, acceptauimus, et recepinus, imo asseribimus et recipimus ac in euident manifestumq. Nobilitatis ipsius d(ocum)entum, praesentes lras nostras super praemissis omnibus Testimoniales, iurium suorum vberiori, futuraque pro (caute)la sub sigillo huius Cottus nostri autentico dandas duximus et concedendas. Communj suadente Justicia. Datum in possessione Löuó feria secunda proxima (post) festum beati Pauli primi Eremitae die nimirum et Loco Celebracionis Generalis Congregacionis nostrae. Anno dnj Millesimo Sexcentesimo decimo Nono.

Coram me Valentino Horuath

de Manko Bök, vice comite comitatus Soproniensis, manu propria.

Et coram me Adamo Weolchey Judlium m. p.

Et coram me Jacobo Ziluaszy

Jurato assessor. m. p.

Et coram me Gregorio paztory

Jurato assessor. m. p.

Lecta correcta ac extradata de Congregatione per me

Mgrum Franciscum Zanthohazý Notarium Comitatus.

Idem m. p.¹⁾.

Tévedett e szerint Szalay azt írva²⁾, hogy Vitnyédy István, mielőtt megnemesítették, *jobbágya* volt Nádasdynak.

Mily kedvességben állhatott Vitnyédy János gr. Nádasdy Ferencznél is, tanúsítja azon utasítás, melylyel őt e

¹⁾ Papír, két ív hosszában összevarrva, nyílt alakú okmány. Pecsét ép barna viaszú papírra lenyomva belől a szöveg után. Eredetije Vitnyédy Józsefnél Vasmegyében, Szilvágyon (Szopori Nagy Imre szíveségéből).

²⁾ Magyarország története. V. köt. Pest, 1857. 109. l.

hatalmas úr 1646-ban a sopronmegyei tisztválasztásra követeül küldötte. (Századok, 1871. 1. f. 52. l.)

Vitnyédy Istvánnak ifjú koráról adataim nincsenek. Iskolákból kikerülte után, a család egyik, mostan élő sarja, Vitnyédy József, tudósítása szerint, Nádasdynál egy ideig titoknak volt, talán 1640-ig, mert ez évben, aug. 27-kén, vette nőül Endresz Zsuzsannát (szül. jul. 28. 1622.), soproni születésűt. E városba telepedve mint ügyvédnek, fényes tehetségeivel, mondhatni lángeszével, erélyességével s lan-
kadatlan tevékenységével lehetetlen volt magára nem vonnia a közfigyelmet, és Sopron városa 1638-ban ¹⁾ nemcsak jegyzőül választotta, hanem az 1646-ki országgyűlésre követeül is küldötte, mely országgyűlésről tőle „*Napló*“ is maradt fenn ²⁾. Jegyzői minőségben, Müllner szerint ³⁾, 1647-ig szolgált a várost. 1648-ban, midőn Pálffy nádor visszakebelezte Köszeget, e városnak meghatalmazottja volt ⁴⁾.

Jegyzői hivatalából kilépte után Sopron városával nem sokára több perbe keveredett, melyek 1651-től Vitnyédy halálaig lőnek nagy elkeseredéssel folytatva. Tárgyuk különböző vala. Az egyik onnan keletkezett, hogy Vitnyédy 1651-ben borokat adott el egy lengyel kereskedőnek, kinek „sem hitele, sem pénze nem volt“, jó nagy áron, s midőn a kereskedő kötelezettségének a határidőre nem tett eleget, Vitnyédy más lengyel kereskedőknek Sopronban vásárolt s kifizetett borait, nádori felhatalmazás folytán ⁵⁾, lefoglaltatta. Ez ellen a város panaszt emel, felhozván, hogy e lefoglalás ugy a természeti, mint nemzetközi jogba ütközik, ártatlan nem lakolhatván bűnösért, s végre, de csak jókora idő lefolytával, megnyeri ugyan a lefoglalt borok

¹⁾ A soproni ev. főtanoda története. Kiadta Müllner Mátyás tanár. Sopron, 1857. 34. l. *) alatt.

²⁾ Kovachich: *Scriptores rerum hungaricarum minores*. I. köt. Buda, 1798. 50. l.

³⁾ Id. h.

⁴⁾ *Acta religionaria protestantium in Hungaria* II. köt., a nemzeti muzeumban.

⁵⁾ L. a 123. és 128. lev.

kiadatását, ámde borkereskedelme akkor már tönkre volt téve, mert idegen kereskedők nem mertek Sopronba borokért jöni, mi nemcsak magának a városnak, hanem a vidéknek is nagy kárával járt. Sopron tehát az emigy szenvedett nagy veszteségért Vitnyédytől elégtételt követelt. — A második per azon kiváltságból eredett, melyet Vitnyédy III. Ferdinandtól 1651-ki april 5-kén kelt oklevele erejénél fogva „propter fidelia servitia“ nyert, s mely szerint Vitnyédynek soproni négy háza minden közteher alól föl volt mentve. — A harmadik pernek építkezés szolgált okául. A városi hatóság t. i. eltiltotta Vitnyédyt az építéstől, mert ő vonakodott a fennállott építészeti rendszabályokhoz alkalmazkodni, mit a város azzal torolt meg, hogy megtagadta tőle, mit más polgárok jogként élveztek, a jutányos áron kiszolgáltatót építési anyagot, téglát, meszet s a város erdejéből épületfát. Vitnyédy panaszosan emlegeti, mi nagy kárt szenvedett, hogy ezen anyagokat messze földről kelle hozatnia, holott épülete a város díszére vala szolgálendő. — Végre egy negyedik, kisebbszerű per örökös tárgyában folyt, nevének egy rokona által sértettnek találva magát örököségi jogában, miután e rokon a Vitnyédy-család rövidségére intézkedett végrendeletében ősi vagyonáról. E perekben Vitnyédynek hatalmas pártfogói voltak; nemcsak a sopronmegyei alispán, hanem Nádasdy Ferencz és Zrinyi Miklós is többször vetették magokat ez ügyben Sopron városánál közbe. Megvan — írja Müllner, kinek az egész tudósítást e perekről köszönhetem — Zrinyinek Bécsben 1661-ki oct. 3-án kelt levele, melyet e tárgyban a nádorhoz intéz (kit „Méltóságos fejedelem-, nemes Magyarország palatinusa-, nekem jó akaró uram apám“-nak czimez), irván: „főember szolgálmat, Vitnyédy István uramat akartam alázatosan Nagyságodnak recommendálni.“ Vesselényi 1665-ki apr. 30-án kelt levelében a feleket barátságos kibékülésre intette, de foganatlanul. E perek jobbadán csak Vitnyédy halála után lőnek kiegyenlítőve családja és a város közt.

Visszatérve korábbi életfolyamára, megyei élet lőn azután működésének mezeje. Sopronmegye főadószedőnek

választotta 1647-ben ¹⁾. Népszerűsége annyira növekedett, hogy az 1655-ki országgyűlésen általa képviseltette magát a nevezett megye ²⁾, mit tudományán s ügyességén fölül valószínűleg azon viszonyoknak is tulajdoníthatunk, melyben a főcsaládokkal állt. Pálffy Pál nádornak „*primarius aulae familiaris*“-a volt. A nádor ugyanis Cziráky Ádámnak a soproniak által lefoglalt borai ügyében Sopron városához 1652-ki martius 4-én irt levelében Vitnyédyről ekép szól: „*Intelleximus etiam egregium Stephanum Wyttmiedy, primarium aulae nostrae familiarem, cujus innumerorum laborum, fatigiorum, et fidelitatum in diversis negotiis et expeditionibus vestris praestitarum immemores, indigne a vobis tractatum fuisse, ita ut unus extraneus et (uti asser . . .) profugus majori favore etiam in negotio justitiae habitus et tractatus est. Unde nihil aliud subsequi, quam alienationem animorum, fidelium amicorum vestrorum necesse sit; sint securae vestrae dominationes citius decem hujusmodi doctores et profugos civitas habere poterit, quam duos Wyttmiedy, et ubi negotia vestrarum dominationum fuerint aggravata, tum demum libenter horum uterentur opera, quos antea indigne offenderunt, et quod antea gratuito hujusmodi amici praestiterunt, apud vel per alios magnis etiam expensis habere et consequi vix poterunt*“ ³⁾. — Levelei is igazolják, a mit Klein ír ⁴⁾, hogy Zrinyi Miklósnak „udvarembere (Hofkavalier) és titkos tanácsosa“ volt. Ily minőségben hogy meg volt szolgálatával elégedve Zrinyi, bizonyítják ennek Ruchich Jánoshoz 1658-ki aug. 24-én irt levele eme szavai: „*Vitnedium pro bono viro nosco et majoris existimo bonae conscientiae Lutheranum, quam malae Catholicum*“ ⁵⁾. E helytt közlött leveleiből is látható, hogy Vitnyédy Zrinyieken kívül Eszterházy, Zichy, Tököly,

¹⁾ Müllner i. h.

²⁾ Nagy Iván: Magyarország családai. XII. köt. 232. l.

³⁾ Egy- vagy közelkorú másolatból Szaszinek Victor birtokában.

⁴⁾ Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger. I. köt. Lipcse és Buda, 1789. 70. l.

⁵⁾ Győri történelmi és régészeti füzetek. II. köt. 204. l.

Nádasdy, Cziráky, Kéry, Batthyányi, Pálffy, Vesselényi (a nádornak szintén titkos tanácsosa volt¹⁾), Liszti főcsaládaink tagjaival állt, még pedig sürű levelezésben, a számos nemes családot nem is említve. Sőt a 45-ik levél jogosít elhinnünk, hogy az erdélyi fejedelemnek, II. Rákóczy Györgynek is irogatott s hogy Erdélyben is jó hangzatúnak kelle nevének lennie, nemcsak abból következtethetjük, hogy gr. Bethlen Miklós Zrinyihez látogatóba menve, Sopront útjába ejtette, meglátogatandó Vitnyédyt, a kit „hires lutheranus prókátor- és főember“-nek nevez²⁾, hanem az is kétségtelenné teszi, hogy I. Apaffy Mihály szolgálatába ohajtotta őt megnyerni³⁾. Összeköttetésben állt a külfölddel is; a württembergi hg előtt nem volt ismeretlen⁴⁾; irt a mainzi választófejedelemnek, holsteini hgnek is⁵⁾; állt-e és minő viszonyban a francziákkal, mire Senperger Mihály, győrmegyei esküdt vallomása Zrinyi, Frangepán és Nádasdy ügyében⁶⁾ mutatni látszik, az még több adattal volna igazolandó.

Keresett ügyvédkedése, főcsaládokkal összeköttetése bizonyosan szép évi jövedelemhez juttaták őt azon kívül, a mit saját birtokaiból húzott. Sopronban, Müllner tudósítása szerint, négy háza volt. Levelei mutatják, hogy Fejéregyházának harmadát birta; musai három kerekű malmáról s a hozzá való rétekről tesz említést; musai, röjtöki, dörfölyi házai- és jobbágysairól, ruszti szőleiről, szakonyi malmáról ír; Locsmándot zálogban birta. Nádori adományt kapott; ugyanis 1652-ki aug. 28-án írja egyebek közt Pálffy Pál nádornak: „Vádoltatik Ngd, hogy hatvan ezer forintot érő jószágot conferált énnekem, ki excedálná az Ngd authoritását.“ E nádori adomány Tisza-Füred vala⁷⁾, de a melynek birtokában háborgatva lőn. Torma Károly ugyanis

¹⁾ L. alább Dömötöri György munkája czímét.

²⁾ Gróf Bethlen Miklós önéletírása I. köt. Pest, 1853. 324. l.

³⁾ L. a 279., 294. lev.

⁴⁾ L. a 17. lev.

⁵⁾ L. a 441. lev.

⁶⁾ Győri történelmi és régészeti füzetek. III. köt. 67. l.

⁷⁾ L. a 136. lev.

1865-ki jun. 2-án irt szives levelében engem arról tudósított, hogy a maros némethii és nádaskai Gyulai grófok levéltárának lajstromában 2285. folyószám alatt e kivonatot találta: „1667. gr. Nádasdy Ferencz országbíró parancsolata, protonotáriusának szóló, Vitnyédy István részére, hogy minekutána most nevezett Vitnyédy István egész Füredet még 1625. esztendőben ¹⁾ Pálffy Pál nádor adománya mellett megnyerte s magát a Garan melletti Sz. Benedek szerzete által benne statuáltatta és tisztán, mindazonáltal mégis most valami Lóczy János és Batka Mihály idegen nemesek fűrték be magukat annak birtokába, ezek s Vitnyédy között tegyen igazságot.“ Birtoka nagyobbításán egyre fáradozott s jövedelmét oly módon is szaporította, melyet akkoron nemes emberhez aligha tartottak méltónak. Borokat vett t. i. s azokkal nyereszkedett, Masko és Szobies társaságában pedig, 1000 tallérig érdekeltetve, bőrökkel kereskedett ²⁾; sőt főurainkat is jövedelmeik oly úton növelésére törekvők rábirni. minőt azok napjainkban is magokhoz illetlennek tartanak. A 12- és 15-ik levelekben olvassuk ugyanis, miként czélszerűnek és hasznosnak találta s rajta is volt, hogy az erdélyi fejedelem, Zrinyiékkel szövetkezve, daczára a styriai rendek akadályozásának, ökörkereskedést kezdjen Olaszországgal ³⁾.

Leveli tanúsítják, hogy Vitnyédy tudományosan művelt vala. Egyik levele gyaníttatja, hogy olaszul is tudott és több van olyan, a melyek általa megrendelt könyvekről szólnak. Langeszén kívül tudományának köszönve fényes

¹⁾ A nádori adományozás ezen éve, 1625, az említett lajstromban tollhiba lehet, mert 1625-ki máj. 1-jeig Thurzó Szaniszló, még azon évi nov. 22-kétől Eszterházy Miklós, 1646-tól Draskovich János volt nádor és csak ezután, 1649-ben, lett nádorra Pálffy Pál. Lásd Frankl Vilmos: A nádori és országbírói hivatal. Pest, 1863. 161. s k. l. Az említett adat hibás voltára mutat az is, hogy Vitnyédy 1612-ben születvén, 13 éves korában nyert volna nádori adományt, a mi képtelenség.

²⁾ L. a 119. lev.

³⁾ A barommal való külkereskedést még I. Rákóczy György a fejedelmi tárház részére foglaltatta le. L. Kővári László: Erdély történelme. V. köt. Pest, 1863. 12. és 22. l.

állását a társadalomban, áldozatokkal, mire vagyonossága ¹⁾ tette képessé, gyámolította a tudomány intézeteit s ezek növendékeit. Egyike volt az eperjesi ev. collegium alapítóinak ²⁾. Tehetséges, de szegény ifjakat saját költségén taníttatott, velük levelezett s rólok atyailag azután is gondoskodott. Ilyen volt, a 49., 50. és 70. sz. a. levelek tanúsága szerint, Ensel János, a kivel Eperjesen végeztette iskolai tanpályáját, azután Wittenbergbe küldötte s ott is saját költségén neveltette ³⁾. A kiket itthon ily pártfogása alá vett, azokat további kiképzetésök végett külföldre is, rendszerint Wittenbergbe, szintén maga költségén, küldötte. Ilyenek voltak: Fabriczy János, a kit Tübingen-, Jéna- és Wittenbergben neveltetett, 650 ftot költve reá; ilyenek voltak továbbá, a már említett Enselen kívül, Lósi János, Zabán, Stürzer, Sárosy János, Dömötör György, Francisci György ⁴⁾. E tekintetben nem egy ajánló levél ostromolhatta őt ⁵⁾. És nem csak ilyen ifjak neveltetésével, hanem tudósok támogatásával is igazolta tudományszeretetét. Fabriczy János „Disputatio dialecticá“-ját ⁶⁾, Dömötör György Wolflin Kristófnak „Vindiciae veritatis evangelicae adversus jesuitas jaurinenses“ általa magyarra fordított munkáját Vitnyédnek ajánlották ⁷⁾ s tudjuk, azon időben mit jelentett az ilyen ajánlás.

És a ki idegen ifjak neveltetésére emigy költött, hogyan hanyagolta volna el saját gyermekeinek tudományos

¹⁾ 1662-ki oct. 1-jén kelt levele említi, hogy 20,000 frtig adósak neki az emberek.

²⁾ Haan i. m. 13. l.; v. ö. Hornyanszky V.: Beiträge zur Geschichte ev. Gemeinden in Ungarn. Pest, 1863. 56. l. és Vallaszky: Conspectus reip. liter, in Hung. Második kiad. Buda, 1808. 231. l.

³⁾ Bartholomaeides: Memoriae Ungarorum, qui in alma condam universitate vitebergensi . . . studia . . . confirmarunt. Pest, 1817. 155. l.

⁴⁾ Klein i. m. 70. l.; v. ö. Haan i. m. 18. l.; Bartholomaeides i. m. 153., 165., 173. ll.

⁵⁾ L. a 72. lev.

⁶⁾ Klein i. h.

⁷⁾ Haynóczy kéziratai az ágost. vall. evangélikusok egyetemes levéltárában.

kiképeztetését?! János fiát (szül. jan. 26. 1644.) Jéna- és Vittenbergben neveltette¹⁾, külön praeceptort is adván melléje²⁾. Ez Lósi János volt³⁾. De gyöngéd atyai szeretete s gondoskodása e fiú részéről rútul lön magaviseletével meghálálva⁴⁾. — Jánoson kívül e gyermekei valának: 1.) Pál, szül. april 4. 1649; 2.) István, szül. jan. 2. 1654, meghalt 1662.⁵⁾, 3.) Zsigmond, szül. sept. 11. 1657.; 4.) Erzsébet, kit 1664-ben adott férjhez⁶⁾. Neje 1660-ban halt meg⁷⁾.

Ő maga 1670-ben múlt ki. Erre nézve hiteles adatot nyerni ohajtva, Poszvék Keresztély soproni tiszttársamat kértem meg, küldené meg a gyülekezet halotti anyakönyvéből Vitnyédy István halotti bizonyítványát. Válaszul azt nyertem, hogy a soproni evangélikusok anyakönyve csak 1676-on kezdődik s a városi levéltárnak Vitnyédyre vonatkozó számos okmánya közt halála éve- s napjáról egyetlen betű sincs. Tisztelt tiszttársam Gamauf Gottliebnek a soproni ev. gyülekezet történelméről irt öt kötetnyi kézirati munkáját nyitotta fel azután, melynek II. köt. 333. l. egy aljegyzetet talált, számomra kiirt, melyet ezennel közlök: „A soproni előljáróság 1670-ki febr. 17-kén Lipót császártól megelőzött napon kiadott parancsot kapott, hogy a már meghalt Vitnyédy irományait pecsételje le s további rendelethez gondosan őrizze. Ámbár világosan mondatik e parancsban, hogy *épen most* lön Vitnyédy halála megtudva, ezzel mégis a halál napja nincs szabatosan meghatározva. Mert a mit 1670-ki febr. 16-án megtudnak, annak 1670-ki febr. 16-án nem kellett épen meg is történnie, hanem egy évvel is annakelőtte történhetett meg. Az évre nézve azonban máshonnan tudjuk, hogy az csakugyan 1670. volt. De a napra nézve épen ezen adat hoz bennünket zavarba. Vit-

¹⁾ Haan i. m. 13. l. és Bartholomaeides i. m. 152. l.

²⁾ L. a 72. lev.

³⁾ Haan i. h.

⁴⁾ L. a 277. sz. levél alatti aljegyzetet.

⁵⁾ L. a 240. lev.

⁶⁾ L. a 445. lev.

⁷⁾ L. a 134. lev.

nyédy ugyanis 1670-ki febr. 23-kán, és így halála után kilenczed napra temettetett el. Mert bármily gondolhatólag gyorsan érkezett is halála híre Bécsbe, még sem halhatott meg febr. 15-ke után; mivel pedig bizonyos febr. 23-ki eltemettetése: nincs egyéb hátra azon következtetésnél, vagy nem 1670-ki febr. 15-én érte őt utól a halál, vagy nem temettetett oly későn el. E bizonytalanságból egy chronosticon ragad ki bennünket, mely ily czimű munkában: „Georgii Dömötöri Threnodia sive lugubris Cantus; quem in ultimum honorem etc. super obitum placidum et beatum Gen. Nob. et maxime Strenui viri Dni Stephani Vittnyedi de et in Musay etc. Illustrissimis quondam Comitibus Nicolao Zereny et Francisco Vesselény etc. a consiliis intimis etc. tristi cum Musa etc. decantavit succinentibus Sympatriotis 1670. die Martii (Cassoviae in 4. fol. 8.)“ található ¹⁾ s emígy szól:

Vt faCibVs febrVVs bIs seX eXarsIt et Vna
MagnVs VyttnyeDIVs regna beata sVbIt.

Innen tudjuk meg, hogy Vitnyédy halála napja 1670-ki febr. 13-ka. E szerint még később temettetett el, mi e korban gyakran történt s oly évszakban meg is történhetett kényelmetlenség nélkül. Az pedig, hogy csakugyan febr. 23-kán temettetett el, kiviláglik Lang Mátyás papnak Invocavit vasárnap, vagy 1670-ki febr. 23-án tartott, fogalmazatban meglevő böjti beszédéből, mely, bevett szokás szerint, délután volt tartandó, de délelőtt tartatott, mivel délután Vitnyédy temetése s gyásztisztelete végeztetett. Ezt Lang az első lap szélén világosan e szavakkal jegyezte föl: „A. 1670. ☉ Invocavit in templo S. Mich. ante meridiem (quia propter funus Domini Vittnyedi a meridie haberi non potuit)“. Eddig Gamauf. — Pauler Gyula nekem szintén azt írta, hogy a nemzeti muzeumban 1757. sz. a. levő, már

¹⁾ Ezen Dömötöri György Zrinyi Miklós gyászos halálát is megkeseregte Tübingában év nélkül kiadott 4-r. 10 lapnyi versezettével. L. Catalogus Bibliothecae hungaricae Francisci Com. Széchenyi. Tom. I. Pars I. Sopron, 1799. 285. l.

említett családi jegyzetek szerint Vitnyédy csakugyan 1670-ki febr. 13-kán halt meg, még pedig Nezsideren.

Mennyire volt a Vesselényiféle összeesküvésbe bebojzolodva? az itt közlött levelekből megtudni nem lehet. Szalay ¹⁾ és Horváth Mihály ²⁾ írják, mikép Vitnyédy az ország alsó s felső részeiben szünet nélkül utazott s az elégedetleneket, kivált az elégedetlen protestansokat Lipót ellen leghevesebben izgatla. Az összeesküdtek közt, Vesselényiné vallomása szerint, utóbb szakadás támadt; a helv. vallásúak külön, az ágostaiak külön, és Tököly István ismét a Keczekkel tanácskoztak az ügyek iránt, Vitnyédy és Hidvéghy pedig a pártok kibékítésére törekedtek ³⁾. Ámde Vitnyédy lankadatlan tevékenysége lassúnak találta az ügyek fejlődését s a kitörés halasztását: a vakmerő ember tehát tervet forralt lángoló hazaszeretetében, Leopoldot, midőn ez 1666-ki novemberben arájának, IV. Fülep spanyol király leányának fogadására Schottwienba indulna, kezébe ejteni s Kaszavártt Trencsénben Petróczy Istvánnál foglyul tartani, míg az elégedetlenek és protestansok követeléseinek eleget teendett. E végre Zrinyi Pétertől 500 embert kért, de ez megtagadván a kívánságot, a czélzatot megghiúította. Midőn Vesselényi a bős szándékról értesült, kérte Nádasdyt, fogassa el őt rendes lakhelyén Sopronban s ülesse meg. Miért, miért nem, Nádasdy nem akart megfelelni a felhívásnak ⁴⁾. Midőn összeült az összeesküdtek felett Rottal elnöklete alatt ítélendő pozsonyi bizottmány, Vitnyédy már el volt temetve, de örökösei megidézettek s vagyonuk elko-boztatott ⁵⁾.

Szólnom kellene még Vitnyédynek ama két leveléről, melyeknek egyikét gr. Bethlen Miklóshoz, másikat 1669-ki dec. 30-kán Pozsonyból Keczer Ambrúshoz írt volna ⁶⁾; de

¹⁾ I. m. 106. l.

²⁾ Magyarország történelme. IV. köt. Pest, 1862. 55. l.

³⁾ Magyar akadémiai Értesítő. A philos., törvény- és történet-tudományi osztályok közlönye. IV. köt. Pest, 1864. 166. l.

⁴⁾ Szalay i. m. 108. l.; v. ö. Horváth Mihály i. h.

⁵⁾ Szalay i. m. 144. l., Horváth Mihály i. m. 80. l.

⁶⁾ Legujabban kiadta Lichner Pál: Micae Johannis Burii. Pozsony, 1864. 17. s k. l.

rólok tisztázva van már az irodalmi vélemény. Nekem az tűnt fel, hogy e levelek *latinul* írvák, holott az itt közlöttek közt van Keczer Ambrús-, András- és Menyhérthez nem egy intézve s az egytől egyig mind *magyar*, és a ki átvizsgálja Vitnyédynak az Akademia birtokába jutott leveleit, azon meggyőződésre kell jutnia, hogy ő mindenkinek, a ki magyarul tudott, csakis magyarul írt. Azon netaláni ellenvetésre pedig, hogy akkor, összeesküvési ügyben, ovatosság ajánlotta neki a latin nyelvet, válaszul szolgáljon, mikép a magyar nyelv mellett is biztosítva tarthatta volna magát, a mennyiben e két levél állítólag titkos betűkkel volt írva.

Megemlitendőnek vélem még, mint azon korban tán ritkaságot, hogy Vitnyédy bornemisza volt. Azonban 1657-ki májusban, Zrinyiek ügyében, Rózsahegyre Tökölyhez menvén s tán a kínálásnak ellent nem állhatván, a bor fejébe ütött, mit eként panaszol Csejtéről azon évi máj. 17-kén Keczer Ambrúshoz írt levele: „Panaszom, hogy az ur ő Nga szeretetitül megrészegültem, az asszony ő Nga löréjétül, mint valaha az boldog emlékezetű Miklós palatinus savanyú vizétül Fraknóban, megbolondultam, az melyre nézve többé lörét nem iszom, ez is volt az oka, hogy Kgdtül bucsúvéten jöttem el, minekutána az édes András öcsém uram, jóllehet elejtett, de ugyan aláhurczolt az szekerre.“

A mi immár magát a levélgyűjteményt illeti, az több ivet egygyé varrt csomokból volt egykoron azon nagy kötetbe, mely most az Akademiáé, egybekötve. Idővel nemcsak a kötet első fele, hanem ebben az egyes csomók is elváltak a másik felétől s ennek tulajdonítandó, hogy Vitnyédy valamennyi levele a gyűjteményben nincsen meg, mit onnan gyanítok, hogy alig volt nap, melyen ő több levelet nem írt volna, a gyűjteményben pedig több hónapra is kiterjedő hézagokat találunk. Első bepillantásra is látható, hogy a leveleket nem egyazon kéz írta, de melyeket írt Vitnyédy sajátkezűleg, melyeket íratott irnokai által? eldönteni nem tudtam, mert aláírását máshol nem láttam.

De hogyan juthatott annyi egyénnek s annyi év alatt (1652—1664.) irt levél egy bekötött gyűjteménybe? E kérdésre az volt Szalaynk véleménye, hogy Vitnyédy levelezési jegyzőkönyvet tartott, abba iratta fogalmazatait s így keletkezett a szóban forgó gyűjtemény.

A levelek tartalmát illetőleg, olyan állású férfiúnak, minő Vitnyédy volt — a ki maga korában oly bűhatalmat gyakorolhatott a lelkek fölött, mint korunkban szintén az ügyvédi karnak egyik, nálánál szerencsétlenebb tagja — kétségtelenül érdekes valamennyi levele. Érdekességök azonban akkor tűnnék ki leginkább, ha, mint az olaszok, legalább főcsaládainkról, különösen pedig azokról, melyekkel Vitnyédy összeköttetésben állt, részletes monographiákat bírnánk. Irodalmunk mostani fejlettségénél fogva én a levelek kibányászásában úgy jártam el, hogy a peres ügyekre vonatkozók átbuvárlását szakférfiaknak hagyva ¹⁾, csupán azokat szemeltem ki, a melyeket polgári történelmünkre nézve egy vagy más tekintetben érdekeseknek találtam, ezekből is kihagyva azt, a mi vagy pertárgyról, vagy házi magánügyről szól s az ilyen kihagyásokat pontokkal jelöltem meg.

Záradékul azt említem még, hogy Zrinyi, a költő, életét Vitnyédy levelei nélkül részletesen megírni nem lehet.

¹⁾ Kivált a hosszú Zrinyi-Szécsy perben irt levelek gazdag aratást adnának az akkori perrendtartás ismeretére nézve.

ELSŐ KÖNYV.

1652—57.

1.

*A nádornak*¹⁾; *Sopron, sept. 20. 1652.*

Ngod holtig való alázatos szolgálja.

Nem kétlem hírével vagyon eddig Ngdnak az fejérvári mezőn egyben gyűlt töröknek rablása, kik az elmúlt kedden Körmenden alól az Rábán általjövéen, két falut elrablottanak, feles embert vágtanak le és vittének el; mind nemes, nemtelent az kiket találtak sine discrimine sexus et aetatum, az szép Schmid uram által szerzett pacificatio mellett, és így praedájává tett isten bennünket, csaknem minden nemzetségnek, kiváltképen az töröknek, az melyet mindenfelől csaknem könnyelő szemmel nézünk, és alig vagyon valaki, ki ennek vagy vindicalását vagy orvosságát kívánná. Az szegény rábaközieken vagyon már az rend, kiket az mint ma az tisztviselők gyűlésünkben referaltak valóban fenyeget az török, nem is különben gondolkodtak, hanem hogy az a gyűlt török őket fogja fölpraedalni, azok oly roszul és nyomorultul vannak, két passusok lévén, egyike gróf Nádasdy Ferencz uram ő Ngaé Bodonhelyen, az másik az posoni apáczáké Árpáson, azoknak se lövő szerszámok, se porok, az kivel csak hirt löhetnének is, bizony az istentül venne érdemet Ngd maga adna egyet, örökön való Ngd jó emlékezetiért megtartanak és depraedicalnak az Ngd

¹⁾ Ekkor Pálffy Pál volt.

méltóságos liberalitását, ha Ngd notabilis kára nélkül meglehet, könyörgök alázatosan ne hagyja szegényeket elveszni teljességgel, kik magokban az oltalomra elégtelenek lévén és az sok strázsálást megunván, mai gyűlésünkben rendeltünk oda ki minden négy portátul egy gyalog jó puskást, kik az hadakat és puskásokat őrizzék, gyalázat, az mint ezek az urak vannak, kik jószágot birnak Rábaközben, kik teljességgel semmi segítséggel nincsenek, sőt az midőn jobbagyokat az közönséges jóra parancsolják, az tisztviselők az urak robotjára hajtják, így vagyon az mi földünk, ha Ngod ex gratia az mozsárt meg akarná adni, bár valahonénd port is deputalna hozzá, mert egyébaránt por nélkül haszontalan. Az szegény Eszterházy Páltul az fő ispánságot el akarják az mint értettem deputalni, az nemes vármegye mint supplicáljon érette ime az parját annectaltam ¹⁾, kérem alázatosan Ngdat ne hagyja az jó urfiat, mert ha Ngd hozzá nem segíti, szerencse ha másé nem leszen, az

¹⁾ Sopronmegyének itt említett felirata ez:

Sacratissima caesarea regiaque majestas

Domine domine naturaliter nobis clementissime!

Fidelitatis ac fidelium, eorumque perpetuorum ac demissorum obsequiorum nostrorum in gratiam majestatis vestrae sacratissimae humillimam subjectionem. Infortunatam, gloriosam tamen pro desolata et lacera hac nostra patria illustrissimi olim domini comitis Ladislai Eszterházy de Galantha, perpetui alias de Frakno, et comitatus hujus Soproniensis supremi comitis, necnon majestatis vestrae sacratissimae cubicularii consiliarii ac praesidii papensis supremi capitanei locique ejusdem domini haereditarii mortem, majestati vestrae sacratissimae innotuisse non ambigimus, cujus assistentia praesenti periculoso tempore ob varias turcarum in regno depopulationes, incendia, caedes ac miserae plebis imo et nobilitatis in captivitatem abductiones, praesertim in districtu nostro Rábaköz vocato, cum idem districtus per moderna sicca tempora et fluviorum decrescen-tiam extremo cum totali ejusdem districtus desertione et desolatione expositus existeret periculo, summe necessaria foret, nec est utile communi bono hunc comitatum capite destitui ordinario, cum per mortem domini supremi comitis omnium officialium comitatus auctoritas in celebrandis judiciis et executionibus quibusvis peragendis cessavit, itaque ut huic defectui majestas vestra sacratissima in tempore benigne succurrere valeat, inter comitatus nostri dominos barones, aliis baronibus, qui ad similia officia gerenda commendari pos-

mint hogy talán eddig is másnak adták, én ezaránt pap practicatúl félek; Ngd az udvarnál lévő jó akarói által impedialja, mert ha azok nem impedialják, actum est. Az restantiák állapotjáról ír Ngdnak az nemes vármegye az mostani állapotokra s arra nézve is, hogy most gyalogokat fog tartani, az közönséges jóra nézve, talán Ngd az dupli poenát relaxalhatná, kérem alázatosan Ngdat vegye considerationban és cselekedjék vélek irgalmasan, nekem pedig az ki már számot adtam, kérem alázatosan Ngdat ne imponalja, hogy kezemet ártsam hozzá, mert már az szolgabírák is szedték, az szerént Cziráky uram is exequaltatta, többé nem ártom kezemet hozzá, reménlem Ngd nem fogja szegény szolgálja oppressióját kívánni, kit mind magát és posteritását kívántak némelyek damnificalni. Az borok állapotjában azon emberek bizonyosságával, kik az borok mellett voltak megbizonyítom vagy vélek volt az passus, olvasták is, olvasták is az iberreiterek, de ugyancsak elvették, megküld-

sent, in aliis comitatibus hujusmodi officio jam fungentibus, non immerito occurrit illustrissimus dominus comes Paulus Eszterházy de dicta Galantha, perpetuus de Fraknó, tum ob propria in illustri hac indole existentia merita, tum per excellentissimi olim domini comitis regni Hungariae palatini parentis, tum etiam proxime defuncti supremi comitis, uti fratris carnalis et uterini suae dominationis illustrissimae, qui ambo huic comitatu cum omnium satisfactione praefuerant, et superesse desideraremus, humillime majestati vestrae sacratissimae commendandus. Iisdem autem decedentibus et supremi comitis officio pro nunc vacante, majestati vestrae sacratissimae demisse supplicamus, dignetur per fideliter praestita dominorum parentis et fratris in augustissimam domum austriacam, in patriae amorem, nos quoque curam et sollicitudinem ac per ipsum quoque dominum comitem Paulum Eszterházy consimili fervore praestanda obsequia officium supremi comitis eidem clementer conferre, eundem ad quaevis possibilia fideliter praestanda servitia majestas vestra sacratissima accendere, aliis ad fideliter serviendum calcar addere, nos quoque hanc majestatis vestrae sacratissimae in eum dominum comitem Paulum Eszterházy declarandam benignitatem omni fidelitatis et devotae subjectionis obsequio demereri enitemur. Eandem majestatem vestram sacratissimam diutissime feliciterque vivere ac regnare cupientes. Datum in possessione Nemeskér, die 20 mensis septembris, loco nempe ac die celebrationis congregationis nostrae anno 1652.

(Másolatból Vitnyédy levelei közt.)

vén az testimoniumot, abbul tegyen osztán Ngd ítéletet. Ha tudnám Ngd mikor volna Posony tájon, az Ngd szolgálatjára Nádasdy uram parancsolatjából örömet Ngdhoz rándulnék oly dolog végett, kit oretenus kellene rapraesentalnom, kérem alázatosan Ngdat, tudósítson holléte felől, hogy alázatos szolgálatjára Ngdnak magát praesentalhassa holtig való alázatos szolgálója

Soprony 20. sept. 1652.

Wytniedy István.

2.

Eszterházy Pálnak; Sopron, sept. 20. 1652.

Ngd alázatos szolgálója.

Fő ember szolgálai relatiojából megérti Ngd, ha parancsolatjának voltam hű executora. Mit irt legyen az nemes vármegye ő fölségének¹⁾, im parját megküldöttem Ngdnak, javallanám, ha ezen levéllel együtt Eszterház Farkas uram ő Ngát fölküldené ő fölségéhez, okát miért pennára nem bízhatom, de félek, hogy az Ngd méltóságos promotiójátúl oly ne szándékozzék removealni, kitül promotiót ígér magának állítom, ha ő Nga ugyan föl nem mehetne, meghitt oly fő ember szolgáljátúl expédialja, ki ő fölsége előtt való szavait az levélhez conformalván tudja az szerént kívánnia az dolgot. Palatinus uram ő Ngának küldje el az vármegye levelét Ngd sietséggel, mert ő Ngának is commendálja az vármegye, hogy ő fölségénél Ngdat in optima forma recommendálja az fő ispánság végett. Az ő fölsége levelével sietséggel köll járni, mert periculum est in mora, palatinus uram ő Nga levelét azután elküldhetni, magam is irtam, hogy Ngdat általan egész assistentiajában és jó affectusában meg ne fogyatkoztassa, az kirül csak nem gondolodom, tudván az ő Nga Ngodhoz való propensus affectusát. Ezután is parancsolatjára contestálja Ngdnak, hogy alázatos szolgálója

Soprony 20. sept. 1652.

Wytniedj István.

¹⁾ V. ö. az 1. sz. a. levelet.

3.

A nádornak; Sopron, jan. 31. 1653.

Ngd holtig való alázatos szolgája.

Kegyelmes uram, szegény Bachmegyey uram megyen megint alázatosan Ngdhoz könyörögni, mivel az Ngd az Nádasdy urnak irt levele keveset vagy inkább semmit ő kglmének nem használt. Ország előtt volt, hogy Nádasdy uram fogadta, a kárvallott szolga rendet contentálja, ez dolgot magam is segitettem Nádasdy uram szekere mellett akkor, mivel igen rossz tánczra való nótát akarnak vala fujni neki s mindenre kész volt, ez szegény az mint az querelajából kitetszik, nem hordatta el Balogh Ferencz gabonáját, hanem Kövér Ferencz és Zongor Lőrincz, az mit ez ott talált, mint ura majorjában, azt elczepletvén s ura szükségére fordítván, égben kiáltó vétek volna, hogy azért ez fizetne s tapasztalható gonoszsága az vármegye biráinak kitetszik, hogy csak fő ispánjok tekintetiért tették ez törvént, ennek szeginnek nyomorgatására s leveléből is az jó urnak kitetszik, ha hordatta volna is, az ő Nga parancsolatjára lött. Istentül veszi Ngd érdemét, ha szegint igazságában segíti és az birákat ab extradatione literarum adjudicatoriarum et exmissionalium az vice ispánt ab executione inhibeálja, az melyet ily nyilván való dologban megcselekedheti Ngd, accedelván ez is hozzá, hogy az elmúlt octava alatt ugyan ezen Balogh Ferencz az több damnificatus társaival Ngdnál instaltanak, praemoneálja Nádasdy uramat az ország előtt tett fogadása szerint, de damnis illatis contentálja őket, és mégis most ezt vexalják, alázatosan könyörögök Ngdnál ő kglme mellett, ezzel Ngd az törvény ellen nem cselekeszik, midőn az gonoszság ily nyilvánvaló. Ezen alkalmatossággal meg akarám Ngdnak írnom, ez elmúlt héten az rábaközi szolgabíró Tevely György ittben volt maga az puskaporért, kit el is vitt, monda Nádasdy uram két mozsárt küldött ki, kinek egyikét Bodonhelyre, másikat az Ásvány hidjára helyheztettek, az győri generalis egyet adott ki és egy mázsa port, azt Árpásra viszik, az kiket Ngd kegyelmesen deputalt, azokért is elmennek s

elhozzák és az barbaesi tó torkán, az hol az Tóközre mehetne az török, ott csinálnak egy górét, kinek fáját is meghordatta, az másikat valami malomsoki kelőnél csináltak más górét, kinek is fája ott vagyon már, oda vitetik, hogy Rábaközt voltaképen assecuralhassák, ez jövőendő szerdán leszen generalis gyűlésünk, az rábaköziek az egész vármegyétől akarnak segítséget kérni, hogy az félelmes helyeket az Rába mellett úgy megcsinálhassák, ne féljenek akármely rablótól is, és az górékban való hajdúkra is pénzbeli segítséget, mert ők egyáltalában németért (*talán: németet*) supplicálni nem akarnak, az mint emlegetik némelek, mostani gyűlésünkben derekas dolgot akarnak cselekedni, kiben az isten úgy reménlem nem ad progressust nekik, ha érdemes leszen reá és Posonban lenni érteném Ngdat, magam fölmegeyek ad relationem, ha nem, megirom leviatim Ngdnak, mert az mi ide való kevés nemzetségünk nagy iga alatt vagyon s csak mögni is alig mernek, de talán megnyílik szemek. Gróf Eszterházy Pál uram is mind magamat mind jobbágyimat eltiltott az erdőről Fejéregyházon, nem olvasta az meg 1536. esztendőbeli 36. articulust, még nem is fő ispánunk s ily hatalmasságot cselekeszik, ki ha az volna is, propter violentias amovealtatnék, kérem alázatosan Ngd mint kegyelmes uramat, irasson ő Ngának egy intő levelet, melyet ha tetszik Ngdnak, azon articulushoz conformalhatui és parancsoljon Cziráky uramnak; adja meg s szóval is intse meg, desistaljon eféle hatalmaskodástól, hogy ezután meg ne búsuljon. Ez mellett az minemű levelet ő Ngának irt volt Ngod, hogy oly sokáig jöve által Eszterházy uram nem találja az levelei közt, az parját Kecskés uramnak küldöttem, kérem alázatosan Ngd irassa le az akkorebeli datumra, küldhessem meg ő Ngának. Ily Ngd gratiáért alázatos Ngd holtig valódi szolgája marad

Soprony 31. januar. 1653.

S. W.

4.

Conti János Jakabnak; Sopron, aug. 5. 1656.

Redii heri ad vesperam. Dominum comitem reliqui in bona valetudine, domina comitissa die mercurii peperit domicellam, non est in domo tam grata, ac si filius foret, sed mutari non potest hac vice. Tractatus cum turcis manet in terminis prioribus, scribat suae majestati sacratissimae, praesentari rogat sua excellentia, de intentione nupera altum silentium, illustrissimo domino visconte sua excellentia cognitum suum affectum et servitia denuntiari desiderat. Turcae kanisienses peste moriuntur, tamen non deficiunt et singulis ferme diebus novas et novas praesidiariis faceßunt insolentias, praeterito die lunae abegerunt pecora nemptiensium, abduxerunt aliquos captivos, inter quos unus musquetarius cum uxore vel alia foemina germana sunt abducti. Tractatus suae excellentiae dependet ab ordinatione et arbitrio suae majestatis, quamprimum demandabitur; illa hora finis est. Quid fiat in Polonia, Borussia, mediolanensi statu, apud Valen . . . utrum obsidio pro certo soluta est, sicut spargitur, et alibi in Europa quid agatur, si certum me superinde fecerit, loco specialis amicitiae habiturus sum. In reliquo G. D. vestrae manet.

Soprony 5. aug. 1656.

Servitor paratissimus.

5.

Zichy Istvánnak¹⁾; Sopron, aug. 6. 1656.

Megérkezém tegnap Csáktornyárul, urunk parancsolatjából (ki csak nem is álmod az Ngdhoz való idegenségrül) tartozám az includalt levelet megküldenem és az ő Nga nevével Ngdat nagy szeretettel kérnem, az director procuratoriumját első alkalmatossággal küldje meg, az szerint az lendvai dologról is, ha már volt az kamarán, minemü terminusokban vagyon és maradott, nagy jó neven

¹⁾ A nagy. kir. udv. kamara elnöke volt.

veszi Ngdtúl ő Nga. Az békeséget még az törökökkel ő Nga el nem bontotta, de már az vármegye követségére nézve el kell bomlani, igen keresik kedvét az törökök, az kik levágták az szécsi-szigetieket, azok most is vasban vannak, igen halnak Kanizsán, küldtek el az pestis előtt Bosznában batvan szeker buliat. Asszonyunknak leánya lett, inkább akartunk volna fiat, de az lett, az mit isten adott, csak ő szent fölsége éltesse. Az urat Lengyelország felől való hirrel táplálja, mert igen keveset vagy semmit hall az oda való dogokrúl. Ezek után Ngd köteles szolgája marad.
Soprony 6. aug. 1656.

6.

Sibrik Istvánnak; Sopron, aug. 7. 1656.

Mig haza érkeztem, addig gyermekimet az atyámfia Borbolyára vitte, tagadhatatlan mérges pestis vagyon az városban, mivel mások is szándékoznak oda, nem merészem őket sokáig ott tartani. Mihelen az lábam jobban leend, Szaiberstortira megyek, onnend megtérvén, az kglmed jó ajánlásához bizván, transferalom őket Dörfölyre, hogy ott magok legyenek, kérni fogom az urat ő Ngát is, parancsoljon, ne legyen innend szabad ezután oda járni, kglmedet nagy bizodalommal kérem, mint igaz jó akaró uramat, ne fogyatkoztasson meg ajánlott jó akaratjában, hadd lehessen szállásunk. Ily Kglmed jó akaratjáért az mint volt eddig, ezután is Kgd köteles szolgája marad, az ki elhitte ily jó akaratjában Kgdnek meg sem fogyatkozik.

Soprony 7. aug. 1656.

7.

Mednyánszkynak ¹⁾; Sopron, aug. 11. 1656.

En hála istennek megérkezvén Muraközbül, az urat ő Ngát jó egészségben hagytam. Asszonyunknak 2. prae-

¹⁾ Mednyánszky Jónás az erdélyi fejedelem udvari embere és tanácsosa volt. Ez időtájban követségben járt Ferdinándnál. L. Szalay: Magyarország története. V. köt. Pest, 1857. 15. l.

sentis virradóra leánya lett, örömesben láttunk volna fiat, de ez is jó, csak éljen. Isten fiat is adhat ő Ngának. Az minemü irást minap küldöttem vala Kglmednek, ha gondolja nincs az fejedelemnek, csak tudjam és legyen alkalmatosságom az elküldésben, egy nyomtatott exemplart küldök ő Ngának. Az én uram most sem bontotta föl az törökkel való békeséget, de úgy látom el kell bomlani. Panaszlom Kgdnek édes kedves atyámfia, hogy az pestis derekasan regnal városunkban, tizenötöt is temettek el egy nap immár, mi leszen még ezután. Feleségem, gyermekim Borbolyán vannak, ez jövő hétfőn transferalom őket Dörfölyre s ott fogok lakni, ha ír Kgd, oda dirigálja levelét. Valami irást hirdetnek némelyek, hogy postán vették volna palatinus uram ő Ngától. Bán uram ő Nga kéreti Kgdet szeretettel való szolgálatja ajánlásával, ha lehet tegye szeret, láthassa, mert ő Ngát is incusálják, mintha ő Nga munkája volna, afélében pedig, mint haszontalanságban nem occupálja magát, nagy neven veszi, Kgdtől. Asszonyom ő Nga kíván Fraiczimernének való késeket. Kérem Kgdet mentül szebbek lehetnek, csináltasson Kgd hat párt és küldje ide mentül hamarébb, írja meg az árát, megküldöm. Ezek után Kgdnek kötelesen szolgáló atyafia

Soprony 11. aug. 1656.

8.

Tököly Istvánnak; Sopron, aug. 11. 1656.

Árvában 22. july irt Ngd levelét tegnap adá meg Szaibersdorfon Abafy uram. Borg uram nem mehetett elébb vissza, mert cancellarius uram ő Nga miatt való várakozás tartóztatta ő kglmét, megérkezett eddig nem kétlem, az rab elbocsátása dolgában akármí választ adat ő fölsége, ha az transactio szerint kárt nem akar vallani Ngd, bocsátassa el félek megbúsítják Ngdat ez mostani rossz világban levő hamisságok. Ezen órában írja Nádasdy uram ő Nga, hogy az lengyelek nagy veszedelmével visszavették az svecusok Var-savát, meglátja Ngd, elromlanak az lengyelek s bár ne in-solescalnának akármí marczonaságon, úgy történik, nem

igen adhat az jó király respublicájával sok és nagy gratiákat. Ő Nga az testimonialist jó szívvvel megadja, megígérte tegnap vagy hiszem ezen levelemmel együtt küldi el ő Nga, Pikuly dolgában. Az Ngd förödése hogy jó egészségére válják Ngdnak szívbül kívánom, kit ha úgy kíván Ngd, az dupla förödést távoztatni kell, mert a förödés is cura. Zrinyi uram ő Nga képe felől soha nem irt nekem Ngd ennél többször, legalkalmatossággal bemenvén ő Ngához, azou leszek, megnyerem Ngdnak, az kiben igen fösvény ő Nga. Nádasdy uram ő Nga úgy értette, hét lábas lova vagyon Ngdnak, kiket az Ngod jó atyafiságából egy nagy helyre szánt. Kéreti ő Nga szeretettel Ngdat, ne tartsa meg őket ő Ngától, vagy jó keresztüri bort ad érettek Ngdnak, vagy illendő árokat kész pénzüi megadja, ha lehetséges ne tiltsa meg ő Ngától, ki tudja hol szolgálhat Ngdnak, én is megszolgálom az Ngd jó akaratú atyafiságát. Nálunk az pestis derekasan kezdett regnálni. Feleségem, gyermekim Borbolyán vannak, ez jövő héten Dörfölyre költözöm, három mély föld innend Kőszeg felé, és ott fogok lakni, mig isten megkönyörül rajtunk, ha valakit fog hozzám küldeni, csak oda dirigálja Ngod. Kanizsán az törökök igen halnak, de ugyan nem fogynak el az ebek, ha mi bizonyos hirei lesznek tudósítson kérem Ngdat, és azt az írást, kirül minap is irtam, ha szerét teheti Ngd, küldje meg, igen obligal vele Ngd. Minden jó akaróimnak Ngd köteles szolgálatom ajánlja kérem nagy bizodalmasan Ngdat. Ezek után Ngd megesmert köteles szolgálja.

Soprony 11. aug. 1656.

9.

Tökölynek; Sopron, aug. 13. 1656.

Ugy hiszem 11. praesentis Ngdnak irt leveletem Nádasdy uram ő Nga attestatiojával Piculy felől ha nem vette is, de elveszi bizonyosan, nem leszen szükséges, ha igaz, az mit az kevély, háladatlan és tökéletlen lengyelek felől beszélének, miképen castigalta őket az svecus, az melyet Ngd inkább fog tudni, én mindazonáltal kötelességemnek

parancsolatja végben vitelével akartam adni satisfactiót. Ez levelem Ngdnak megadó emberséges ember igyekezik Krakóban, ha Ngdnál gratiát találtam, kérem nagy bizodalommal, találja föl módját, hadd mehessen be, az Ngd emberei Árvából elkísérhetik, hogy békével bemehet, igen obligal engemet s talán még üdö jártával maga is szolgálhat Ngdnak, elbitem, meg nem fogyatkoztatja Ngd, jó akaratom által Ngd gratiajában helyheztetett bizodalomban, az melyet mindketten megszolgálunk. Az ő fölsége utja, melynek indulása lett volna 11. praentis, elhaladott két héttel tovább, azután mikor leszen meghalljuk. Itt mi nálunk igen halnak pestisben, az mint megirtam, ma déllelt kimegyek Dörfölyre, ha Ngd nekem mit parancsol, Kecskés uram által oda dirigálhatja levelét

Soprony 13. aug. 1656.

10.

Tökölynek ; Dörföly, nov. 6. 1656.

Kesmarkról 27. sept. irt Ngd levelét, megtérven az tenger mellől, ultima praeteriti itt találtam, értem az lengyelek dolgairól való bizonytalan hazug magok által hirdető hireket, kik most az mint nagy örömmel hirdetik, tizenkét regementeket ruináltak az sveciai királynak és az brandenburgus electornak Litvaniában 8. octobris. Az litvaniai herceget, generalmajor Izraelt, obrister Balteket sok fő officierekkel elfogtak, kilencz álgyút, kilenczven zászlót, minden szekereiket elnyerték s annyira hozták az svecusok dolgát, hogy többé ellenek talpra nem állanak, ha ennyi sok jó nem volna ez ujságokban, inkább elbinném, de tudván minemű angustiákban voltanak, nagy gyanúságban vagyok felőle, az bizonyos az királynak és respublicának magánosan való követi voltanak Bécsben ő fölségénél, kik (ha birnának vele) ő fölségének offeralják az királyságot, mi vége leszen még ezen dolgoknak, az jó isten tudja. Ngd engem sokképen obligal és én semmit nem szolgállok, kérem Ngdot adjon okot, hadd szolgálhassam meg sokszor megmutatott hozzám való jóakarátját, azok közt, most utól-

ban maga ménese közül küldött szép két gyermek lovat, kiket nem kétlem jók lesznek, meg is tartok Ngd emlékezetiért, míg szolgálhatnak, nem is lehet oly kérője, kinek adjam, mert megtanulván kevélyen fogok rajtok sétálni. Szégyenlem, kelletik megemlitenem, kapitány uram küldött pénzt, de az adós el nem veszi, polturát és apró pénzt, megírtam vala Keczer uramnak, olyan pénzt el nem vesznek s míg mást érte nem hoznak, hiában küldötték, és ugyan curral az interese, megérdemlené kapitány uram fizetné meg az eddig causalt interesét, mert német az ki adta s abban keves emberség vagyon, hogy Keczer Menyhárt uram ökrét megfőstette Ngod, és úgy küldötte fel megszolgálom ha tudom, kit én is még ez léten megindítok az vittembergi herczeg számára, reménlem becsületet vallunk vele. Az Ngd erdélyi utja hogy szerencsés legyen, szívből kívánom, adná isten lehetnék uti társa Ngdnak, láthatnám oly szép részét hazánkknak, attól búcsúmot vettem Klobusiczky uram halálával, így ha bemennék, az lenne neve, én adom el Magyarországot. Ez Ngd oda be való utja alkalmatosságával, nagy bizodalommal kérem Ngdat, cselekedjék egy gratiát, küldjön Tömösvarra, mivel nem messze Illehes (?) és nagy titkon meghitt ember által tudakoztassa meg, ha az Batthyány uram szolgálait, az midőn fölverték, nem vittek-e azok közül oda, és Sitkey Miklós jó fő ember gyermeke nekem igen kedves sógorom, nincs-e köztök, oly hir futamodott ott volna, de úgy kellene hogy ki ne tudódnék, ha ott volna, valamint Ngd interponálna magát az méltóságos fejedelem segítségével jöhetne ki, ha különben nem lehetne, sarczon, elhittem mig nem tudják, kicsoda, olesóbban szabadulhatna ki, ne gondoljon Ngd vele két három négy ezer tallérig hozassa ki az én emberségemre, fogadom keresztyén hitemre, megadjuk, csak legyen elég terminusa. Istenért is kérem Ngdat tudakozzék felőle, mert az napa, néném, urával, leányával csaknem bolondulnak meg, ily gratiáját holtig szolgálom meg. Az én füredi dolgomat jó volna most az méltóságos fejedelemnél, ha tudnám ki által sollicitaltatnom, irtam Keczer Menyhárt uramnak felőle, talán befordul

Ngdhoz ő kglme, elhittem hű sollicitatorom volna, de ott is ritka az kegyelmes válasz. Kérem Ngdat ne jusson távol létében Ngdnak feledékenységből emlékezeti köteles Ngd szolgájának.

Dörfelen 6. nov. 1656.

Utóirat. Meg akarom írnom Ngdnak, hogy még ez idén vagy farsangban az tenger mellé megyek, és onnend Velenczében is rándulok, ha mit parancsol csak az pénz legyen parancsolatjához, megtapasztalja, hogy Ngd köteles szolgája kívánok találatnom.

11.

Mednyánszkynek; Dörföly, nov. 6. 1656.

Ultima praeteriti, megtérven az tenger mellől, hogy ide érkeztem találtam Kgd Bécsből 27. sept. nekem irt levelét, az inclusával együtt, esodálm hol akadott volt meg, ily későn érkezhett hozzám, mindjárt az nap elküldöttem az inclusát, az melyre ime az válasz, ritkán jutunk édes bátyám uram eszeteiben, noha azoknál, az kiket adóraltok, minden módon külömbet és többet érdemlenénk, ha az távol léte nem volna köz fa, mert az többi mindnyáján, mint az Moyzes könyvében vagyon az József kévéje előtt fejet hajtsanak és tiszteljék, megérdemli az melylyel úgy látom Kgtek sem gondol és az gyűlés alatt való sok conceptusok, ajánlások András atyánkfiaival, az sirban eltemetettek, patientia. Eljöttöm alkalmatosságával parancsolá ő Nga Kgdnek megírom, az styriai statusok nem nyughatnak, ő felsége által az buccari portuson az ökör hajtást minden uttal móddal impediálják és nem engedik, hogy ő Ngának virtute articulorum regni szabad uraságában juthassanak. Gondolkodtunk sokat mint lehetne meg, occuraltak egy és más mediumok, de bátorságosat nem találtunk, mint ha Kgd által az méltóságos erdélyi fejedelem vagy fejedelem asszony ő Ngokkal végezhetnénk, ő Ngokkal az ökrök árárul végezvén, és nem egy, hanem bizonyos esztendőkre, az ő Ngok passusa mellett hajtathatnánk Légrádról

az tenger portusára, az árát pedig valahol ő Ngoknak tetszenék, ott tennék le, vagy Légrádon, vagy Posonban, vagy Bécsben, és ha kívánnák ő Ngok, minden olaszországi marhát hozatnának, az melyet Légrádról az ő Ngok emberei elvihetnének, és ennek alkalmatosságával nagy nyereséggel való kereskedést indíthatnának, melyhez ha ő Ngoknak kedve lenne, minden esztendőben elvennének húsz és több ezer számú jó ökröket, oly áron, hogy ő Ngoknak nem lenne káros, Kgdet nagy szeretettel kérem, mint kedves atyámfát, bátyám uramot, fáradjon szívesen ezen dologban, ha ezt elvégezi az ő Ngok contentumával, pro honorario leszen Kgdnek öt száz aranya, úgy gondolnám ő Ngoknak kívánt alkalmatosság volna mind az ökrök eladására, mind az olasz marhák kihozatására és azzal való hasznos negotiatióra, erről várom mentül hamarébb jó tetszését, az melyet ezen postátúl secure megírhat, az melyet commendálok Kgdnek és iterato kérem Kgdet, várom jó tetszését, ha gondolja-e ez intentionnak lehet progressusa. Az hír mi tájunkon sok, de azok közül mit higgyen ember, nem tudja. Az Kgd küldötte hirnek mind contrariumja foly Bécsben és mindnyájan teljesek örömmel. Azt hirdetik, 8. octobr. Litvaniában az ott való herczeget Bogislaust két sebben, Israel majort, és Balteket, elfogtak sok fő rendekkel, kilencz álgyút, kilenczven zászlót, minden társzekereket elnyertek, egy szóval, svecusnak hat, brandenburgusnak is hat regimentjét, in toto tizenkettőt úgy ruináltak, hogy az sveciai király és az brandenburgus nem subsistálnak, ha ennyi sok jó nem volna az hirekben, talán gondolkodnám, de ily gyakor hazugságok közt, kétséges vagyok meg ne forduljon. Az király és republica követi Bécsben voltak ő felségének értetem offeralják az királyságot, csak oly legyen ez oblatio ki hatalmokban legyen. Hogy az tenger mellett voltam, érkezett Zrinyi Péter urnak ő Ngának Velenczéből egynehány rendbeli levele, mindnyájan irták, az török reájok készül szárazon az jövő esztendőre, mint akadémokozzák meg Horvátországon által és Carniolán, ha addig élek, örömet értem, mert sem pénzünk, sem hű hadunk. Az rebellis legióknak mit hihessen ő felsége, isten tudja,

az franczuznak mind Olaszországban in statu mediolano mind Flandriában alkalmas progressusi voltak vesztesége után, az téli quartélyért való osztalék mint succedal, meghalljuk. Mivel ez alkalmatosság bizonyos, kérem Kgdet secure irjon és Kéry János urnak ő Ngának coopertalja, meghozzák, az mint ő Nga is küldi várbeli bizonyos drabanttúl, tudom bizonyos hirei vannak Kgdnak, irjon arról is, leszen-e az méltóságos fejedelemnek valamie az lengyelországi osztályból, az ifjú fejedelemnek ugyan megleszen-e az holsteini herczeg leánya és ha az tavaszi szél nem fúj-e valami spiritust az emberekben valamely felé, mert ennyi hadat haszontalanul nagy költséggel föntartani nem tudom dicséretre méltót. Az kések, ha készek, kérem Kgdet küldje meg, az árát adja értésemre, megküldöm ¹⁾. Az octava elmulék. Brevist ígérte hirdet palatinus uram ő Nga, mert az urnak nagy szüksége volna reá monyorókereki praetensiójáért, existens penes novum causa unius termini. Valóban kívánnék Kgddel szemben lenni, ha Bécsben följönne, oda mennék, mert lehetetlenség mindent megírni. Az én nagy jó akaró Szűnyogh uramnak köteles szolgálatom ajánlom és tudakozom, mikor kel fel az uram napja, az ő Nga jövendölése szerint mert valóban rajta vagyon ő Ngával és más jó magyarokkal az poenitentian. Ez annectalt leveleket kérem Kgdet küldjön el uram levele elküldése alkalmatosságával. Ezek után Kgd igaz atyafia szolgája az

Derfelyen, 6. nov. 1656.

12.

Nádasdynak ²⁾; *Dörföly, dec. 31. 1656.*

P. S. Irhatom Ngdnak, az én uram az törökökkel felbontotta az békeséget, eléggé reménkedtek ne cselekedje, elsőben fél esztendeig, azután egy hónapig, legutóiban csak harmad napig, de csakugyan denunciálta nekik, panaszkodik az udvar bánta azon békeséget s hogy fölbontotta,

¹⁾ V. ö. a 7. sz. a. levelet.

²⁾ Ekkor vasmegyei főispán volt.

megint reá irtak, ne háborgassa az törököket, azt írja ő Nga, nem tudja mihez tartsa magát

Dörfölyön dec. 31. 1656.

13.

Zrinyi Miklósnak; Sopron, jan. 7. 1657.

. Az békeség felbontását ki javallja, ki nem, de meglevén, én gonosznak nem mondom, mert elrablottak volna az Rabán belől valamely falut, az melyben nagyobb cautióval fognak procedalni, noha bizony magának is nagy nyughatatlanságot szerzett Ngd, de egyátalján az közön-séges oltalom az nélkül nem jár. Az udvar állapotján ne csudálkozzék Ngd, az ki Bécsben jobban fél tülök, mint Ngd, az ki torkokban lakik, mind egy mind másfelől megoltalmazza isten Ngdat

Soprony 7. jan. 1657.

14.

Zrinyinek; Dörföly, jan. 18. 1657.

. Mednyánszky uram mit irt, ime az parját megküldöttem, ezen embertül az ökör hajtás¹⁾ állapotjában mi tetszése leszen Ngdnak, kérem alázatosan Ngdat, tudósítson. Az inclusára is adjon választ, hogy küldhessem meg, úgy hiszem azt írja Ngdnak hogy elindult, adjon isten szerencsés progressust szegény nemzetünk javára. Mig bizonyos nem volt indulása, akarták beküldeni cancellarius uramat, de megértvén megtartóztatták, az udvar az mint börzönködött elsőben, úgy most nem igen gondol az indulással, vastagon irt Nádasdy uramnak, miképen akarták mind az portán, mind az moszkváknál, mind az lengyeleknél impedralni, miképen akarják szegény hazánkat törvéntelenséggel szabadságában megrontani és subjugalni (de ezek úgy tetszik igen korán vannak) azon levelet ő fölségének felküldötte, mi leszen vége az ki él meglátja, tudom Ngdnak is azont

¹⁾ V. ö. a 11. sz. a. levelet.

denuncialja, bezzeg, ha szegény Klobusiczkyról való beszédeknek lehet vala futamatja, meg nem előzvént ötöt az halál, jó volna elsőben egy palatinus, azután valamely herczegség, ezután is az mit az jó isten Ngdnak rendelt, másé nem leszen, ezeket ha gondolhattam volna így következessenek, külömben resolvaltam volna magamat, talán még az én szerencsém is még előttem. Az érsek és palatinus Szentkeresztben fognak együtt lenni, az hol mit fognak végezni, ha elvetik és jó magva leszen kicsirázik, némelyek úgy gondolkodnak, köztök az nagy confoederatiót egy nagy gyűlölség fogja követni, mert Füleket Balassy Imrével akarván cambialni, irogattak egymásnak azután, megint Koháry urammal végezett, az már Bécsben tractálja maga dolgát, irt az érsek oda föl s úgy látszanak az dolgok, rupturára fakadnak. Az palatinusnak itt fönn létében ő fölsége száz ezer forint gratiát adott, azt Bazinra és Szent-Györgyre akarja superinscribaltatni, így fizeti meg, hogy betegségiben úgy tractalta maga házánál, fölmegek én is Bécsben hét-főn, meglátom az Ngd praetensióját mi karban hozhatom. Megbocsássa Ngd, hogy véték, de tartozom ex fideli obligatione megírnom, hogy nagy emberek közt forog az csausz állapotja, azért ő is megadta sarczát, az udvartul is fölvette az árát, hibető nem jó akarói fogják ez dolgot exaggerálni, mint előzi meg némelyek rendetlen conceptusát, áll kegyelmes tetszésében

Derfelyen, 18. jan. 1657.

15.

Zrinyinek ; Sopron, febr. 16. 1657.

. Minemű új irások akadtanak kezemben, ha eddig Ngd nem látta, includalva küldöm Ngdnak. Az svecusok felől Nádasdy uram azt mondá, Casimirus kurirje érkezett Bécsben, ki azt hozta, megbékéllettek az lengyelek az svecusokkal, így az fejedelemmel is, mert azok per confoederationem egyek, ki bizonyosan bement, mert 18. Januar. Viskén expedialta az moszkva követet, maga más nap megindult, úgy 22. ejusdem Leopolsnál conjungalja magát

az kozáksággal, nem leszen immár Lengyelország úgy, az mint eddig volt, külömb tánczra szabják őket, és az nagy eddig praetendalt libertas compelle intrare leszen ezután. Az föl (így: *fél* h.) árkuson való irás azé, ki német füsttel teljes decretomának párját Ngdnak küldötte, ha mindenfelé ilyen expedáltak, szépen fognak folyni hazánk dolgai, ez valóban szépen (így) oltalom

Soprony 16. febr. 1657.

16.

Zrinyinek; Sopron, mart. 2. 1657.

. Az bécsi hireket ily nyilván az mint Ngd irta, nem hallottam, emlegetik ugyan az emberek, de nem látom az ki törödnék rajta mint kellessék annak obvialni. Bizonyos dolog, nagy veszedelem előttünk, ha az jó isten meg nem akadályozza, mert annak az reliquiájában nekünk is fog jutni. Az egyesség hazánktul teljes búcsút vett, és ugyan ki is költözött, és az hol valami elei láttatnék is visszatérésének közünkben, az irigy ördög minden módon meggátolni kívánja, úgy hogy az kik Ngtok közül egymást kezdene szeretni, azt elbonthassa, az melyet Ngtoknak magának az közönséges jóra nézve szükséges superalni s minden szűnyogból nem mindjárt elefantot csinálni, az egyeség volna pedig minden ország jó progressusinak első oka. Az erősség hazánk kívül, mely az hazánkban való egyeségnek társa, ugyan megholt, és az mint Ngd maga tudja, magunk nemzetétül is gyalázatot szenvedünk, kik eddig való megmaradásunkat egynehány köztünk való németnek adscribalják, mindazonáltal superalni kell embernek per omnem possibilitatem az occurraló veszedelmeket s ha az nem lehet, ellene igyekezni. Midőn az Ngd boldog emlékezetű öse ideiben Sasvár basa alkalmas haddal (mely in realitate ennek csak árnyéka sem lehetett) szegény hazánkra jött, ő Nga amaz régi jó magyar Nádasdy Ferencz, Botthyáni Boldizsár és Pálffy Miklós uraim ő Ngokkal az időnek rövidsége miatt Sárváratt concurraltanak collatis consiliis et viribus ellene mentenek és az jó isten megszegyenitette álta-

lok őket, mert az jó ügyek mellett per concordiam az isten győzedelmet adott ő Ngoknak és igen igaz exercitata etiam paucitas ad victoriam promptior est, quam rudis multitudo. Nádasdy uram ő Ngával és az több urakkal eleget törödtünk, micsoda reménségeink lehetnének ez szükségben. Occuraltanak valahányak, de igen bizontalanok. Első az ő fölsége miut urunk segítsége, onnend mivel biztathassuk magunkat, azt Ngd könnyen általlátta eddig s tudja bizonyosan. Második az szomszéd országok magok securitasaért való concurralások, mert ő nekik is hírével leszen az mi veszedelmünk, de onnend is az iszonyú contributiók miatt mit reménlhessünk, tudja Ngd, az kik minthogy az ő dolgok forog, ha az velenczések valami pénzbeli segítséggel lennének, de itt is mindjárt kérdések támadnak, azt ki sollicitálja, mi formán, mert ha az ő fölsége hírével kell lenni, talán nem leszen megengedve, hir nélkül pedig igen gyűlölséges cselekedet, az is ha vagy hirrel vagy az kívül lenne, az is nem bizonyos adnának-e valamit vagy semmit és talán az által ők az egész hadaknak molesét reánk transferálnák és mi azzal attrahalnánk s így is nagyobb lenne félelmünk segítségeknél. Az mint hogy Nádasdy uram ő Nga azt mondá, Bécsbül ex loco confidenti irták ő Ngának, az velenczések károkkal is akarják componálni dolgokat, az török az szerint, hogy ez jövő esztendőre Lengyelország és ellenünk nagyobb haszonnal való hadat indithasson, keves haszna levén az velenczésekkel való hadakozásában. Utolsó és negyedik s igen gyarló, az magunk keves, disciplina kívül való militiánk s ha ugyan bizonyosodnának az hírek, henyélő szemmel csak nézni nem jó volna, talán nem ártana concurralni Ngtoknak s consultalódní. Nádasdy uram ő Nga azt mondja, valami tehetségében vagyon, mindent megcselekedni kész. Ugy tetszik, csak Ngtok egymást értse, vagyon még ember, és ha in tempore azoknak fegyverekről, jó tisztviselőkről provideal Ngtok, ugyan lehet akadály, hogy azt ne cselekedhesse, az mit intendal. Megítél Ngod ez haszontalan írásomért, de mind hazámhoz való szeretetem mind Ngdhoz való kötelességem kényszerít az írásra, mivel ez szegény hazáért, és annak megmaradásaért, vagy

használ vagy nem, tartozom csöpp véremmel. Hogy directe az Ngtok jószágai ellen vagyon ez intentio, nem ok nélkül lehet, tudván azt, nincsen ő nekik nagyobb szálla szemekben Ngtoknál, de Ngtok mellett mások is megérzik, ha úgy leszen, s oly helyen is kezdik, az honnend örökkén való hirrel mehetnek el s nem hiszem az istennek oly nagy haragja legyen Ngtok ellen, hogy ily hasznos fiait ez pogányságnak örömeire exstingvalni hagyjon, az isten megáldja Ngtokat, ha szükséges nem leszen is, az idején való jó provideálásért. Igen méltóságosan cselekeszi Ngd az moguntinus electornak való kedveskedést, csak ő is embere lenne az reciprocatióban Az Virtemberg herczegnek való lovak, szönyegek és sátor elküldése, ha lehet jó, ha nem lehet, az is jó, az honnend úgy gondolnám megtérne jutalma, vagy szép fegyverrel, vagy más onnend való kedveskedéssel, mert csak azon paraszt elküldött lovamat sem akarják jutalom nélkül hagyni. Oda nem kellene maga alá való ló, hanem csak ménesben való szép török s ha lehetne csak kettő, az mint tudom maga érettek küldene. Tudom az Ngd magnanimitassága nem szenved ez oly forma sorditást, melyről Ngd ír, azért is elhittem, ha leszen, jó leszen, ebben távoztasson isten olyat kérjek Ngodtól, vagy javaljék, mely méltóságos nemzete dicsőséges hírének meghomályosítására volna vagy lehetne. Ha Tököly uramnak kedve nem telik kérésében az vásárlás végett, már tegye érdemessé, az Ngd képét küldje meg ő Ngának, az melyről egynehányszor irt ¹⁾. Semsey uram mit írjon énnekem, oda küldöm Ngodnak, kinek ha választ ad Ngd, én jó alkalmatossággal megküldöm. Az fejedelem az szkolai passusson egy ember kára nélkül bizonyos általment, és benn vagyon már Lengyelországban, az mint 30. januar. irt levelét láttam, elég hirt hirdetnek felőle, de megtartja isten. Az velenczéseket mondják bizonynyal, az pápa interpositiójára bevették az jezsuitákat, elhittem vagyon arról Ngdnak bizonyosabb hire. Ennékem volt egy szándékom, akartam egy darab jószágot vennem húsz ezer forintig, mert eluntam az

¹⁾ V. ö. a 8. sz. a. levelet.

városban az sok költséget, az mostani hírekre nézve, nem tudom, merjem-e cselekednem, alázatosan kérem Ngdat mint kegyelmes uramat, adja böles tanácsát szolgájának, hogy ne jusson kárban, ha mire fordulnak az dolgok. Az mint hogy az kívül is elvárja Ngd kegyelmes válaszát holtig való alázatos szolgája.

Soprony 2. mart. 1657.

17.

Kecskésnek; Sopron, mart. 2. 1657.

. Rosz hir vagyon az törökök felől, adja isten szegény hazánk ne füstölögjön és vérben ne fürödjék miatok ez sok egyenetlen gondviseletlenségek miatt. Az fejedelem bizonyos az szkolai szoros passuson egy ember kára nélkül általment és benn vagyon Lengyelországban, eddig jó progressusokkal, ezután mint leszen, meglássuk

Soprony 2. mart. 1657.

18.

Mednyánszkynek; Sopron, mart. 2. 1657.

. Istenért kérem Kgdet, az méltóságos fejedelem elérkezvén, az mint gondolkodom, nem sokáig Krakóban, s közel levén, ő Nga által siessen ezen dolgot megtudni, vagy pedig az méltóságos fejedelem asszony 3 Nga által, hogy ha úgy lenne az dolog, lehessen az minemű lehet, az ellen való praeparatio. Ennékem Nádasdy uram azt mondotta, az törökök látván az velenczésekkel keves haszonnal való hadakozásokat, el akarják quocunque tandem modo veleik végezni és ez jövő esztendőre azon hadakat Lengyelországra és reánk fordítani, ha úgy lenne, dolgot adnának az méltóságos fejedelemnek. Kérem Kgdet, ha Szaibersdorffá küldi Kgd postáját, nem mesze vagyon, hadd jöjün hozzám is, adja értenem, mint vagyon az világ Az veleuczések felől hirdetik, az jezsuitákat bevitték, nem

hihetem addig, míg valósággal indifferens embertül nem értem

Soprony 2. mart. 1657.

19.

Keczernek; Sopron, mart. 2. 1657.

Ugy jut eszemben, 2. febr. irtam innend sub nro 1., az melyet Ensel nevű ifju legény alumnusomtól küldöttem, elhittem, elvette eddig Kgd, sokáig halad reá való válassom, talán az későn megadása az oka, kérem Kgdet jó alkalmatossággal irjon Kgd, az oda való alá minden dolgokról és legyen commendatus azon szegény legény alumnusom, ha mi szüksége lenne. Egy barátom akarja fiát az magyar szó kedvéért oda alá adni, hogy deákul is tanulhasson, földünkön nem levén ezek ily alkalmatosság is, két helyről gondolkodunk, első Eperjes, az hol sok németek laknak s nehezen assequaljuk intencionkat. Második Patak, az hol calvinisták laknak, noha egy esztendeig azzá nem lenne, kérem Kgdet, ez aránt adja jó tetszését mentül hamarébb lehet, hova fogja javallani Kgd, adhassuk hasznosabb intencionknak assequalására, tudjuk ugy expedialni. Az mi katonáink az Balatonon túl megharczoltak az törökekkel, megfutamtatták ugyan őket, vágtak le benne, fogtak el, de bizony drága áron való victoria cruenta, mert az mieinkben is, az mint közönséges az beszéd, vesztenek el százan, egy szóval semmi az sok tetem az jó fej nélkül. Midenfelől hirdetik az török császár az velenczésekre megyen Horvátországon által, ha igaz leszen, nekünk is jut abban, mit értett az aránt tudósitson Kgd, és ha vagyon módja, szerezzen jó lovakat, mert arra leszen szükségünk. Minden jó akaróinknak s kiváltképen az atyafiaknak ajánlja Kgd köteles szolgálatomat. Az Kgd szepesi vásárlása miben marada az farsangon, kérem tudósítsa Kgd édes fiam kötelesen szolgáló atyafiát.

Soprony 2. mart. 1657.

20.

Vitnyédy Pál öcsének; Sopron, mart. 2. 1657.

Irhatom Kgdnek, hogy az estve megérkezvén Keresztúrról, találtam itt Kgd levelét, melyre azt adom válaszul, hogy én ez jövő héten inkább mind házamnál leszek, azért ha Kgd följön, igen nagy jó szívvvel látom Kgdet. Szívem szerint bánom, hogy ezt az hadnagyságot Kgdre kötötték, de az már meglevén, tanács ahoz nem kell, csak az istenért igyekezzék Kgd annak becsülettel megfelelni, bár csak egy jó vicéje és wachmeistere lehetne Kgdnek oly, ki az felső hadakban lakott volna, az kik mind magát Kgdet jól tanácsolhatnák, mind az sereget jó rendben tarthatnák, mert inkább akarnám becsületes Kgd halálát, mint gyalázatos életében való lételével emlékezetét. Hozza isten Kgdet jó egészségben, kívánja az Kgd atyafia bátyja.

Soprony 2. mart. 1657.

21.

Somogyi Andrásnak; Sopron mart. 2. 1657.

Az Kgd kívánsága szerint szólottam Keresztúrt az emberekkel, mosdó legyen s ha leszen szép legyen, úgy hiszem talán megenyhődnek. Urunk hallom valami aczélokot akar ott csináltatni, és az mester emberek rosstalkodnak egyért negyed fél forintot kívánnak, az mely sok, mert tudja isten jó puska aczélt, griffjével, mellerivel, puska tisztító vasával, vettem sokat egy aranyon, az mikor az gabona, bor, hús és akármilyen is drágább volt. Kgdet szeretettel kérem, mondja Kgd szolgálatom bíró sógor uramnak és az nemes tanácsnak, parancsolják meg nekik ne rossz emberkedjenek, elég egy arany, mert ha ő Nga parancsolna, itt megcsináltatnám három forintért s vannak itt oly puska csinálók mint ott, mert egy följövetelével valahány száz emberrel, mely meglehet, drágán fűzetheti meg az árát az külső váras ez egynehány pénznek. Ezt jó akaratból írja Kgdnek szolgáló jó akarója.

Soprony 2. mart. 1657.

22.

Zichynek; Sopron, mart. 15. 1657.

Az lengyel hírek communicatióját megszolgalom Ngdnak, és szintén most levén itt urunk szolgálai, ő Kglmek által megküldöm ő Ngának. Az soproni vármegyei gyűlésben nem láttam ellenkezést az uj vectigal dolgában, csak szintén pro informatione kívántak volna egy exemplart s ha másutt nem kívántak is, de talán nem ártott volna annak elküldése, én, tudja isten, az mely nyomorultul vagyunk országostul, ha lehetne, egy pénzből ezer proventust csinálnék az közönséges jóra. Az soproni exactorok securus legyen Ngd abban, nemhogy cessaluának roszaságtúl, de még több gonoszságoknak mentem végére, mert az bizonyos, minden szekertül magoknak az egy tallért megveszik, az kívül álló pénzt, négy garast, az deákok magoknak bibales, az szekerek számához képest, hol többet, hol kevesebbet, és csak valahány garassal nem contentusok, hanem többet praetendálnak s az mi legnagyobb, az az hol az vectigalban az bor taxája vagyon, és három forintos egy akó vagy csöbör bortúl tizenkét pénzt kellene venni, azért tizenötöt vesznek és minden négy pénzen egy auctiójuk vagyon, emigy pedig az ő gonoszságoknak az regalébul végére nem mehetni, mert nem írják meg, mit vesznek, hanem, hogy megadták az ő fölsége harminczadját, beszéltem Rauch uramnak, csodálkozott rajta, mondtam az mellett, ha tetszene ő Kglmének bátyám viceispán uramtúl az Ngd nevével egy pecsétet vevén, az szolgabíróval ezen dolgokat tudó embereket megesküttetvén, azoknak attestatiojából nyilvánvalóvá lenne cselekedetek, tetszett ő Kglmének is ez szerint megírom Ngdnak, ha ugy tetszik ezeket ex attestationibus honestorum virorum így lenni megtapasztalja Ngd, csak értsem az Ngd akarátját. Istenért uram meg ne ítéljen Ngd, hogy most ígéretemnek embere nem lehetek, higgye Ngd, rövid nap jövőn annál is több pénz kezemhez, Ngdhoz való kötelességemet cselekedetemmel megbizonyítanom el nem mulatom. Mi sem vagyunk az török hir nélkül, de ugy látom, minden ember semminek állítja, nincs az ki gondol-

kodnék, mint kellene annak resistalni, s oly secure vagyunk, mintha török sem volna, azomban csak apró velitatiookban is egyszer s másszor ugyancsak veszen veszünk, néha számosan is, bizony jó volna fölnyitnunk szemeinket, láthatnánk az reánk következő veszedelmet, ez is az oka, irtunk vármegyéstül ő felségének, publicaltassa az generalis congregatiót az Dunán innend ¹⁾, palatinus, judex curiae és generalis Batthyányi uram ő Ngoknak, procurálják ő fölségénél az mostani szükségekre nézve, mit visznek végben nem tudom, bizony irgalmasságot cselekednék Ngod, ha szegény hazánk javára segitené ezen dolgot, mert az nélkül mit tudunk magánosan egyegy vármegye végezni. Urunk ezt írja nekem, az mit includaltam (de csak Ngd magának), hallom az egész országban levő és hadban való emberek viritim megmustraltatta vagy mustraltatni akarja, Varasdót, maga Csáktornyáját, az végházakat erősen profontaltatja és mutatja hazájához való szeretetét, kötelességet, cselekedetivel, és pedig mi nagy securitasban élvén, eféle eszünkben sem jut in tempore, ha akkor kapunk két felé, mikor mint az árvíz reánk jön, semmit bizonyosbat nem várhatunk, mint hogy elborít bennünket. Isténért, uram, istenért segélje Ngd is ez romlott szegény hazát tehetsége szerint, mert ha ez elromol vagy vesz, senki mást helyette nekünk nem ad, hogy pedig eleink módjára mást nyerhesünk, ha ezt oltalmazni nem tudjuk, arról csak nem is gondolkodom, ha többet irt, bocsánatot vár Ngdtül köteles szolgája.

Soprony 15. mart. 1657.

23.

Zrinyinek; Udvard, mart. 17. 1657.

. Almodnak ugyan az udvarnál az törökkel, de nem apprehendálják, hallom Győrre akarnak három ezer németet küldeni, de micsoda az. Mi pedig quorum res agitur, oly securitasban vagyunk, mintha nem is volna török

¹⁾ Vitnyédy is a dunántúli területet „innen”-nek nevezi.

vagy örökös frigyét vetettünk volna vele. Ez elmúlt hétfőn volt itt Sopron vármegyében gyűlés, irtunk publicaltassa az Dunán innend való vármegyéknek az generalis congregatiót, az lesz-e, nem-e, isten tudja, talán nem ártana, Ngtok egy bizonyos helyben gyűlvén, ott végezne arról valamit, az generalis Bottyani uramat kellene reá bujtani, hogy ő publicaltatna, ne vesznénk el ily nagy gondviseletlenségben. Az jövő hétfőn Nádasdy uram ő Ngához megyek, meglátom, ott mit vihetek végbe. Az lengyeleket nem vélem megse-gélje az udvar, mert az minapi legatio alkalmatosságával megmondotta Mednyánszky uram az arany borjúnak, ha az leszen, épen Lengyelországból egyenest minden hadait az ellen fordítja, az ki ellenségének declarálja magát minden érdeme és az diplomák continentiai ellen. Zichy uram küldötte az annectalt deák avisakat és magyar írást, pedig Mednyánszky uram írta nekem, annak extractusa, az mint megírtam, úgy indult az fejedelem, és úgy is vagyon, nem sokat tart az lengyelektől. Ha mit értek ezután is, jó alkalmatossággal Ngdnak tudtára adnom kötelességem szerint el nem mulatom, lássa minden cselekedetemből, hogy vagyok és kívánok maradni holtig Ngd alázatos szolgája.

Udvardon, 17. mártý 1657.

Vitnyiedy István.

24.

Zrinyinek; Szaibersdorf, mart. 21. 1657.

Kegyelmes uram, ide jöven expedialtatom az mesternek az parancsolatot adja ki az processust, kivevén megküldöm Ngdnak. Az Vasvármegyére irt ő fölsége levelét tegnap vette Nádasdy uram ő Nga az Ngod levelével, melyre veszi is Ngd válaszát, vétek esett az expeditióban, mert gratuitus labort emleget ő fölsége, azt pedig az ország másova rendelte, ez defectust ő Nga reformálja. Ngd kapásokat kíván, az illetén segítség csúfos, nem jobb volna-e pénzből lenne s azzal maga fogadtatván munkásokat, hasznosban lenne, mi tetszése Ngdnak, ha megírja Ngd in tempore, talán nem árt, hogy másutt is az szerint disponalhas-

suk az dolgot. Az fejedelem Zamoisze alatt vesztett, de megvette, Kemény Boldizsár az lovas mestere is elveszett, Patakra hozták temetni. Krakót úgy mondják kezében adták az svecusok, és minden hadaival az király felé megyen. Rauch uram mit irt nekem meglátja Ngd, ha ez hírek bizonyosak kezdenek lenni, nem ártana valahol concurrálni Ngtnak és valami jót végezni megmaradásunkról. Az szegény győri püspök megholt 18. praesentis. Cancellarius uram is megjött követségéből Ujvárbán mondják vagyon. Ezeket tartozott Ngdnak megírnia.

Szaibersdorfon 21. martý 1657.

25.

Mednyánszkynak: Szaibersdorf, mart. 21. 1657.

Ugy tudom 15. praesentis Sopronbul irt leveletem elvette az inclusákkal, az melyre mentül hamarébb várom az Kgd választ. Ugy beszélé az ur ő Nga, Kemény Boldizsár uram elveszett Zamoisze alatt, az militaris expeditióknak eféle gyümölcsei, mi particularitási érkeztének Kgdnek, kérem adja értésemre. A törökkel igen ijesztenek bennünk, az eszéki hidnál igen gyűlnek és az császár sátorait fölvták, adja isten praetextusa ne legyen ellenünk való ok keresés, ha mit értett, erről is tudósítson

Szaibersdorfon, 21. martý 1657.

26.

Czirákynak; Kőszegh, mart. 27. 1657.

. Ezen alkalmatossággal akarám megírnom Ngdnak, urunkat kértém szegény Szántóházinének segéljen gratiát szerezni, azt irta válaszul, hogy az boszorkányságért már egyszer volt gratiája, juxta constitutiones regni secundario ha adnának is, nem volna helyes, úgy vagyon-e, hogy gratiája volt, én nem tudom, kérem informaljon Ngd s maga tetszését is, miképen vindicaljuk az intentalandó gyalázatot személyén, jó fia emlékezetéért

Kőszögön 27. martý 1657.

27.

Zrinyinek; Kőszeg, mart. 27. 1657.

. Az kőszegi városnak, Ngd alázatos és hű szolgáinak, vagyon ő fölségénél sollicitatiójok, ratione taxae civitatis, melyet privilegialiter Ferdinandus primus megengetett, azután Maximilianus contractusával megváltoztatta ugyan, de az város satisfactiójával, melynek ususában voltak ad tempora reincorporationis, azután kérdésben vétetvén, forgott ő fölsége, az aulica és magyar kamara előtt, ugy vagyon az magyar kamara szép informatiót adott ő fölségének, de nem lehetett semmi válaszok, az magyar kamara executióval fenyegetvén őket, instalni akarnak tovább is az magyar kamarán pro gratiosa resolutione, könyörögnek alázatosan Ngdnak mint kegyelmes uroknak, méltóztassék dolgokat Zichy uramnak ő Ngának recommendalni, hadd az Ngod méltóságos interventiója legyen oka satisfactiójok assequálásának, ily gratiáért alázatos Ngod szolgálai lesznek velem együtt, reménlem abban meg sem fogyatkoznak. Mednyánszky uram küldötte ez inclusát, kérve megküldjem Ngdnak, az melyet ime az kőszegiek postájátúl megküldök. Az mellett ő Kglme nekem mit irt, az minemű deák írást küldött azt is elküldöttem Ngdnak. Nádasdy uram ő Nga secretariususa tegnap írta nekem. Bécsbül rossz hírek jött, ő felsége igen beteg, guta ütéstül féltik. Minket az törökökkel ijesztenek, ha mi bizonyos hirei vannak Ngdnak, adja kegyelmesen értenem, tudjam magam dolgait ahoz conformalom. Ngod gratiáért holtig való alázatos szolgája marad.

Kőszögön 27. mart. 1657.

28.

Sárkány Istvánnak; Kőszeg, mart. 27. 1657.

Utóirat. Az török felől mi hirei vannak urunknak minemű szerencségei voltak az ő Nga vitézinek az mit szabad tudni, arról tudósítson és ha elment-e Falusi uram az moguntinus electorhoz.

29.

Mednyánszkynek; Sopron, mart. 28. 1657.

Vettem Kglmed 17. et 20. praesentis irt leveleit bán uramnak ő Ngának tegnap küldöttem el specialis emberemtől, ha mi válaszom leszen Kgdhez dirigalom. Az Bécsben szólót is ma elküldöttem, ott az tájon igen féltetnek bennünk, mintha az fölföldre és onnend tovább ad diversionem faciendam egy irruptio lenne, de praesenti rerum statu, nem láthatom annak is módját, mert az kitől az viznek áradni kellene ugyanott, azont guta ütéstül féltik az emberek s talán meg is vagyon, kinek elköltözésével épen egyet s nagyot fordulna az világ. Az Kgd communicatióit megszolgálom, azután is ha mi leszen, kérem szeretettel közölje velem

Soprony 28. marty 1657.

30.

Nádasdynak; Sopron, mart. 29. 1657.

Kegyelmes uram, ez elmúlt hétfőn és kedden Rabby, Niczky Boldizsár és Horváth Ferencz uramékkal Küszögön együtt levén, fordult elől az vasvármegyei gyűlés, melyet Ngd kegyelmesen parancsolt ad 13. aprilis publicaltatni, jelenté Horváth Ferencz uram, hogy az szalavármegyei gyűlést és törvényszéket ők is ad 12. ejusdem publicaltatták, és majd esztendeje leszen, hogy nem volt törvényszékjek, törődtek eleget rajta, miképen mind az kettő meglehetne, mivel mind az kettő egy dologra és az én kegyelmes uram ő Nga segítségére vagyon, az Ngd kegyelmes jó akaratjábtól is, ugy is mondá Niczky uram, az vasvármegyei gyűlést ad 11. publicaltatja, hogy onnend ad 12. Horváth Ferencz uram is elérkezessék. Alázatosan kérem Ngdat, ne vegye neheztelésben az két nap anticipálását...

Soprony 29. marty 1657.

31.

Eszterházy Pálnak; Sopron, mart. 31. 1657.

Juthat eszében Ngdnak, még ez előtt valahány esztendővel gróf judex curiae uram ő Nga által, az obligatoria és cessionalis leveleknek parjok megküldésével, találtam meg Ngdat az rákosiak nekem cedált adósságok végett, hogy eltelvén az megfizetésének ideje, adott volna Ngd jó kedvvel való satisfactiót, nem lehetvén Ngdtúl válaszom, kényszerítetttem az citatióval élnem, és az nemes vármegye biráját az executióra kikérnem. Ez meglevén, Rauch Dániel nekem igen jó akaró uramat kértem, interponálja magát, ne idegenséggel, de ha lehetséges jó kedvvel, vehessem Ngdtúl az contentatiót, nem kételkedem fidelis executora volt Ngdnál abbeli kérésemnek, biztat ugyan ő Kglme reménységgel, az mely néha megfogyatkoztatja az embert. Tudja isten, nem kívánok vétenem Ngdnak, de ha valakinek tartozik azon adósságot megfizetni Ngd, mit vétek azzal ha nekem adja Ngd. Az rákosiaknak ugy vagyon ahoz már egy pénz praetensiójok sem volt, mindazonáltal az boldog emlékezetű urok tekintetiért és az ő Nga praefectura mellett való törekedéseért annyit ígértem nekik, megelégedtek az én jó akaratommal, az mint tractaltak is velem, melyet ha kérdésben vesznek, mind az tizenhárom száz forintot, melyet Ngd adott nekik, mind az több ígéretemet elvesztik, az mint megtetszik ha arra kel az dolog és Ngd ellen de toto leszen az executio s még az biráknak is az vármegye constitutiói szerint minden száztúl tiz forinttal augealja ezen praetensiót maga ellen Ngd. Tholnay uramnak, az ki is praetendal, azt mondják az rákosiak, soha egy pénzt sem ígértek, és azért nincs méltó praetensiója. Termináltattam ugyan viceispán urammal ad 20. et 21. aprilis, de inkább akarnám az Ngd gratiajából, mint törvényes kedvetlenségből satisfactiómat, elhívén azt Ngd. felől, fő ispánja és birája levén vármegyénknek, az törvényes utat inkább segíti, mint meggátolni kívánja. Ezen leveletem is azon végre küldöm Ngdnak, legyen tekinteti Ngdnak maga

fő biróságára, megboldogult szerelmes atyjának és bátyjának, az honnend ezen adósság vagyon, méltóságos emlékezetekre, az közönséges igazságra, az én vékony kötelességemre is, ha azt Ngd venni akarja és az mit meg nem változtathat Ngd, azt inkább cselekedje jó kedvvel, míg az terminus megleszen, adjon Ngd nekem satisfactiót, ha nem, meg nem ítél Ngd, ha az obligatio szerint az praescribált bíró azt cselekeszi, az mit ante terminum cselekedhetnék Ngd s engem is kötelezne magának, az ki inkább szolgálni kívánnék. Kérem alázatosan Ngdat ezen dolgot jól consideralván accommodálja úgy, dicsekedhessem az Ngd gratiájából való főbiróságával. Kegyelmes választját várja köteles és alázatos Ngd szolgája.

Soprony ultima martý 1657.

32.

Nádasdynak; Sopron, mart. 31. 1657 ¹⁾.

Kegyelmes uram, ezen órában vevén az Ngod kegyelmesen nekem irt levelét megvallom, vétettünk az Ngd változása(val), ha contemptusára vagyon, de az Ngod bán uram ő Nga dolgához contestált expectoratiója biztatott ez változással, hogy mind az kettő meglehessen; így akarván Ngd, az egyikének el kell mulni, én, mint az ki sem praeceptor sem fő ispán nem vagyok, ne is adjon az isten még álmát is, nem hogy eféle gondolatot, könnyen távol nézhetem, mind meglételét, mind elmúlását, nem levén ennékem együtt is semmi dolgom, sem együvé is relatióm, kérem alázatosan Ngdat, nimia familiaritasnak ne magyarázza azt, mely az Ngd sinceritasából származott uramhoz való szereteti jeléül és legalább én ne szenvedjek, assecuralom Ngdat, ezután eféle nem leszen et cautius mercabimur.....

Soprony 31. martý 1657.

¹⁾ V. ö. a 30. sz. a. levelet.

33.

Klobusiczkynak ; Sopron, mart. 31. 1657.

Mit irjak urunknak meglátja Kgd ¹⁾, álmamban sem láthattam volna ez ő Nga disgustusát, ha itéli Kgd, olaj nem leszen az tűzön, adja meg ő Ngának. Megvallom, nem értem ezen dolgot, de legyen úgy, az mint ő Ngának tetszik, ez jele, hogy ő Nga nekem bucsút akar adni, de én ugyan nem cselekeszem, mindazonáltal regula firma leszen nálam, Kgd maga is kövesse meg ő Ngát és kérlelje, ne nehezteljen, mert abban ő Ngának sem praeceptorkodni, sem fő ispánkodni nem kívántunk, hanem hogy ez compendiummal mind kettő meglehessen. Bán uramat úgy értettem felesed magával ment csatára az Kupán túl

Soprony 31. marty 1657.

34.

Nádasdynak ; Sopron, april 4. 1657.

Kegyelmes uram értettem már annakelőtte méltóságos levelével insinualt szomorú hirt ²⁾ mi reánk nézve is nem lehetett volna nagyobb félelmünkkel, mint most kiváltképen az török fenyegetéséhez képest, az jó isten könyörüljön meg rajtunk, ajándékozza meg Ngtokat az egymáshoz való egyességgel és tökéletes szeretettel, melynek alkalmatosságával kegyelmes urunk gyöngé ifjú szárnyai alatt maradhassunk békeségben. Kellett volna Ngdhoz mennem gróf Tököly István uram ő Nga dolgai végett, ki Ngdhoz való kötelessége megbizonyítására küldötte Ngdhoz Erdély ajándékival fő ember szolgáját, de ez szomorú hirre nézve nem akaráván terhére lennem Ngdnak, oda való meneteletem elhalasztottam, nem sok üdö mulván az Ngd alkalmatosságira vigyázván udvarlanom Ngdnak el nem mulatom. Addig is mint azután Ngd holtig való alázatos szolgája marad.

Soprony 4. aprilis 1657.

¹⁾ L. a megelőző levelet.

²⁾ Ferdinandnak april 2-án történt halálát érti.

Utóirat. Hogy ez levelemet irtam, jöve hozzám Fenyesy uram, azt beszéli, megholt palatinus uram ő Nga. Bécsből hozták az hirt, Farkas Tamás uram semmit nem tud, ha úgy leszen ¹⁾

35.

Pater László győri gvardiannak; Sopron, april 8. 1657.

. Uram éjjel nappal fegyverben vagyon, várja szomszédit vigan, kik fenyegetéssel agyarkodnak reá, volt is nem régen felesed magával az Kupán túl, mint járt nem tudhatom, ha hírét hallhatom, arról is tudósítom Kgdet. Ezek után Kgd szolgáló igaz jó akarója.

Soprony 8. aprilis 1657.

36.

Farkas Andrásnak; Sopron, apr. 8. 1657.

. Az bécsi reméntelen és iszonyú casust, ez felzavarodott világban, hallotta Kgd, melyről mentül többet gondolkodik ember, annál inkább intricalja magát, és nem tudja mire fakadjon, adja isten mi is ne fizessük az árát. Az fejedelem dolgai igen szerencsésen folynak, abban securus lehet Kgd, és minden felőle való hírek csak hazugságok, ime egy jó akarójának irt levelének parját includaltam, az mely utolsó ebből is meglátja Kgd, úgy látom nem az a dezma részeges bolond, kinek az emberek hirdették, actiói megmutatják. Az én uram is épen fegyverben vagyon, most az Kupán túl ment felesed magával, mint járt nem hallhattam, az vigan készül, és úgy is várja szomszédit, kik fenyegetik, ez egy emberünk vagyon, ha elvesztjük, teljesen árván maradunk. Az Kgd szeme úgy hiszem az böjti halakat siratja, bár annak az isten parancsolatja kívül való religiositasnak békét hagyna Kgd, hiszem édes és nem mos-

¹⁾ A hir nem volt igaz.

toha anyátok, az ki ez aránt dispensal. Mint leszen tovább Kgd, tudósítsa kötelesen szolgáló fret (fraterét?).

Soprony 8. aprilis 1657.

37.

Zrinyinek; Sopron, april 9. 1657.

. Az törökök felől való Ngd irását nem örö-
mest értettem, az isten megáldja Ngdat ily keresztény szor-
galmatosságaért, mert az midőn Ngd magának és az sze-
gény nyomorult hazának provideal, az több körösztyénség-
nek is használ és ha valaha szükséges volt az jó provisio,
most, ez véletlen esettel, valóban szükséges, mert kegyel-
mes urunknak és királyunknak reméntelen halála sokaknak
sokra s talán az töröknek is ad alkalmatosságot
Az török híreket az mi magyarink contemnalják és úgy
tartják, mint ha örökén való frigyek volna vele, noha mi
reánk itt olyan vigyázás nincs, mint az melyeket ottben
Ngd cselekszik, minden felől szabad passusa lehetővé elle-
nünk s gyakorta cselekedte azt az török, az kit fenyege-
tett, az békével maradott, és másfelé csapott, ezt várhatjuk
magunkra az gondviseletlenség miatt Az fejedelem
mit irt Tököly uramnak ő Ngának, ime parját Ngdnak kül-
döttem, azulta ujabbat onnend nem értettem. Ad 14. et 15.
maj Rabby mester ¹⁾ urammal Rosombergre megyünk, Illés-
házy György uram ő Nga ellen executióra, akkor hallok
többet, megtérvén, ha érdemes leszen, tudósitom alázatosan
Ngdat Bécsbül tudom irnak Ngdnak, én is az mit
hallottam, megírom. Meghalván ő fölsége az Leopoldus her-
cege, az tárház kulcsait elvetette az arany borjútól ²⁾, min-
denütt az hol kívántatott, maga is az király pecsétjével pe-
csételte. Gróf Porcia és Schwartzenburg láttatnak magokat
impatronalni az urok mellett az guberniumokban. Az arany

¹⁾ Rabbi István kir. ítélőmester volt. E levél mutatja, hogy hibás Nagy Ivánnál (*Magyarország családai* VIII. k. 535. l.) azon adat, mely szerint Rabbi ítélőmesteri hivatala csak 1659-ben vette volna kezdetét.

²⁾ Más levélből úgy látszik, hogy Auersperg herceg értendő.

borjú az egyházi electorokhoz megyen. Montecuculi pedig az secularisokhoz, mivel az üdö kinyilatkoztatja s jól gondolkodva felőle, talán ember föltalálná. Az idolum beteg, discipulusa is úgy mondják vagyon, talán följönnek, ha megjobbulnak az udvarhoz. Nádasdy uram ottfönn volt az temetésen, mely ez elmúlt csütörtökön volt. Ezek után Ngd alázatos szolgája.

Soprony 9. aprilis 1657.

Utóirat. Az mint Mednyánszky uram irt az ökrök kereskedéséről ¹⁾, hogy fiát nagy fáradsággal és költséggel beküldötte az fejedelemhez, mely irásának parját megküldöttem Ngdnak, talán nem ártana Ngd az én kegyelmes gróf Zrinyi Péter uramnak ő Ngának ha megjelenené, térülne meg ha úgy tetszenék ő Ngának, fia költsége, az mennyi lehet, én nem tudom. Talán Tersaczkya ellen való dolgot is jó volna megindítani, eltávozván az arany borjú az udvartól, talán kegyelmesebb urakat ad isten Ngtnak, eltávozván nem jó akarói s azok helyében jó akarói succedálnak, az üdö ez után többre tanít, ha látjuk az seculum gubernáló planetákat az változásban.

38.

Szily Györgynek; Sopron, april 9. 1657.

Bécsből Kgd-tól való elválásom után, semmit sem hallok az én kegyelmes uram ő Nga sem Kgd felől. Az ökrök kereskedése végett beküldötte volt postán fiát az fejedelemhez; jóllehet hiában járt, de az ő Nga parancsolatjára ugyan oda volt és feles költséggel, talán nem ártana megemlíteni ő Ngának, lenne refusiója, ha isten békeségben megtart bennünk, vagy egy vagy másképen ugyan el köll azt kezdenünk . . .

Soprony 9. aprilis.

¹⁾ V. ö. a 11. és 14. sz. a. leveleket.

39.

Zichynek; april 12. 1657.

. Az mi urunk az tenger melléki passusok látására ment, oda leszen szent György napig, készül erősen az csáktornyai árkokat is elbocsátatta és fortificaltatja, mert az török hírek írja mind öregbülnek. Ezt tartozott megírni Ngdnak köteles szolgálja.

Soprony 12. aprilis 1657.

40.

Zrinyinek; Szombathely, april 13. 1657.

. Mansfeld az győri generalis megholt, talán az bécsi perspectiva succedalt helyében

Szombathelyen, 13. aprilis 1657.

Utóirat. Az credentialisom ha leszen én fogom potenter az mint lehet agalnom az vármegyén az segítség dolgát ¹⁾).

41.

Zrinyinek; Köhalom, april 18. 1657.

Kegyelmes uram, ez elmúlt szombaton valék Nádasdy uram ő Ngánál, az vármegye gyűlésére ő Nga ad ultimum praesentis terminalt, ha ugy tetszik Ngdnak, kérem aláza-tosan Ngdat, küldjön magamnak credentialist ²⁾ és Nádasdy s Battyány uram ő Ngoknak írjon, segéljék ez Ngd jó intentióját. Megvallom nem tudom mire magyarázzam, hogy Battyány és Erdődy uram ő Ngoknak nem volt ott-benn követek credentialisokkal, talán nincs kedvek hozzá, mert ugyan tudták meritumját az ő fölsége parancsolatjának, ha ugy tetszik Ngdnak megpróbálhatjuk és kétségünket kivethetjük, én az credentialis mellett, az tavali Ngd resolutioján az vármegye általam Balog Ferencz uram való követségére kezdem el beszédemet, talán nem lesznek oly háladatlanok, hogy valamit ne cselekednének, de ha keves

¹⁾ V. ö. a 24. és 30. sz. a. leveleket.

²⁾ A megelőző levél utóiratában említett ügyben.

lenne s tudhatná ember, nem is kellene azért instalni, ezt hagyom az Ngd bölcse ítéletire, parancsolja azt nekem szolgálójának, az mi Ngdnak kegyelmesen fog tetszeni. Az mi emberink azt beszélik, az török császár visszament és akaratját megváltoztatta, mivel az kazulok megszállották Babiloniát és az moszkvák is reájok akarnak menni. Tatárham akart Erdélyben beütni, az lengyeleknek való negyven ezer arany praetensiojáért, melyet az lengyelek megígértek adni, és már az Nester vize mellé is kiszállottak volt, az moldvai és havasali vajdák is ellenében szállottak, azonban Erdélyből is mentenek be hadak, azt látván tatárham, visszament. Az fejedelem Petricoviánál conjungalta magát az svécziai királylyal. Danussal az svecus componalta dolgait, ki is feles hadat adott neki. Az mi részünkről most is berzenkednek ellenek, hogy Silesiából reájok menjenek, de már az tatárok irruptiója, az danus hostilitassága evanescalván, nem tudom ha megleszen-e. Az moszkvát is mondják accommodálja magát az fejedelemmel és confoederatusival, az mint követi által assecuralta Kmelniczkyt, nem cselekeszik semmi hostilitast. Irtam vala Ngdnak, hogy az arany borjú az ecclesiasticus electorokhoz megyen¹⁾, volt is olyan szó, de úgy hallám, nem akarja semmi úttal azt cselekedni, örömet megülné az nyeret, s szerencse ha nem assequalja is, mert az spanyol követ agalja dolgát, nagy competentiaja vagyon Porciával és Schwartzenburggal, nem is volt valahány consiliumban, az praecedentiaért jószágibau kéredzett s ajánlotta magát, az minemű secretumi vannak azokat megmondja, utálatos factiók vannak köztök, az mint beszélik, az melyeket Bécsből Ngdnak megírnak nem kétfelm Ugy értettem igen nagy maga megalázásával való levelet irt Ngd az bécsi perspectivának²⁾, mely Sümeghy püspök urannál vagyon, csodával olvasták némelyek, nekem is olvasnom adták volna, de későn jártak, nem tudják mire magyarázzák, kérdették tudom-e okát, mondám specialis okát nem tudom ugyan,

¹⁾ V. ö. a 37. sz. a. levelet.

²⁾ E gúnynév alatt nem Montecuculi értendő?

de azt tudom, hogy ő irt Ngdnak és az mint az ő irási vannak, Ngd mint nagy discretus ur úgy ad azokra választ. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgája marad.

Kőhalom 18. aprilis 1657.

42.

Klobusiczky Zsigmondnak; Sopron, april 19. 1657.

. Itt alatt azt hirdetik, az ő fölsége hadai húsz ezeren Jablonkán fognak általmenni az fejedelem ellen, az melyet nem hihetek ugyan, de lehetséges, a mit értett, az mit tudni szabad, megszolgalom Kgdnek, ha communicálja velem. Ezek után Kgdnek kötelesen szolgáló fre marad.

Soprony 19. aprilis 1657.

43.

Pethőnének; Sopron, april 21. 1657.

. Eszterházy László véletlen haláláról ¹⁾ irt Zrinyi uram verseit ²⁾ oda adtam kölcsön leirassa Kgd, bizony igen bánnám ha elveszne, bejövén Kgd, ne felejtse elhozni ~

Soprony 21. aprilis 1657.

44.

Zrinyinek; Sopron, april 22. 1657.

Kegyelmes uram, az Ngd 12. praesentis in portu Regio irt levelét ma vettem, reménlem Ngd is az én innend Sopronból 9., Szombathelyről 13. és Kőhalomról 18. itidem praesentis irt leveleimet, ha eddig nem vette, de nem kétkellem elveszi, azoknak continentiaját nem reiteralom, hanem várom az Ngod kegyelmes dispositiojából való parancsolatját, az szombathelyi gyűlésre ad ultimum praesentis, az

¹⁾ Vezekénynél esett el.

²⁾ Itt nyoma van Zrinyi egy, eddig ismeretlen költeményének.

credentionalist¹⁾, irván Battyány uramnak legyen segítője az Ngd mostani szükséges építésének, az szerint Nádasdy uramnak ajánlásában és atyafiságában ne fogyatkoztassa meg Ngdat Cancellarius uram ő Nga megjött²⁾, úgy mondják Bécsben vagyon. Lengyelországból való megtérése után Kassára németeket akart bevinni, de nem tehetette szerét, azt beszéli az fejedelem hadait igen megverték és maga in angustiis vagyon, hogy vissza nem jöhet, stat fides penes authorem, el nem gondolhatom honnend lett volna, tudván mennyi hadak legyen az lengyeleknek. Ő felségét mondják bizonyosan megsegítik az lengyeleket Silesiából tizenhárom ezer emberrel, kik az jablonkai passuson mennek által, adja isten meg ne bánjuk közönségesen. Én Rabby urammal ugyan elmegyek Rosombergre, módom adatván Tököly uram jó akaratjából talán magam is irok az fejedelemnek, ha egy passusát adná egy emberével Légrádra, ki az ő Nga nevével venne ott és hajtatná az ökröket az Ngdok pénzével és hasznára Leszen-e valaki, az ki megköszönje az Ngod fáradságos gondviselését ez mi tájunkon, csak nevetség az törökök felől való hír, ha senki meg nem köszöni is, isten megáldja Ngdat. Az generalis gyűlést nem hihetem merje publicaltatni Battiany uram, talán ő felségek is megcselekeszik ezután s nagyobb gondjok leszen reánk

Soprony 22. aprilis 1657.

45.

Kérynek; Sopron, april 25. 1657.

Bécsben való Ngd létét értvén, ott sem akarám Ngdat láthatlan hagynom, az hol már maga dolgairól eleget beszélhet az nagy emberekkel. Irhatom Ngdnak, az én uram most is az tenger mellé vagyon, mikor jöhet meg maga sem tudja ő Nga, mert az rosz üdők miatt még az passu-

¹⁾ V. ö. a 40. és 41. sz. a. leveleket.

²⁾ Ferdinánd Lengyelországba küldötte volt, hogy II. Rákóczy Györgyöt visszatérésre vagy a lengyel királyhoz állásra bírja. Lásd Szalay i. m. 15. l.

sokat meg nem járhatta szárazon mind meg sem járhatja bátorságosan, egy részét vizen kell cselekedni

Soprony 25. aprilis 1657.

46.

Klobusiczkynak; Sopron apr. 25. 1657.

Két levelére nem adtam választ Kdnek, az első de dato Viennae 21. aprilis, az második de dato Szaibersdorf 22. ejusdem levén, az melyekre így felelek, az urak Bécsben létét értettem, adja isten minden jót végezzenek, urunk betegségét nem tudtam, talán csak az bécsi útért vagyon, isten gyógyítsa meg kívánom Az lengyel hírek hogy igen jók előttem gyanúsok, talán megfordulnak, akár mint legyen, mindenképen keresztyén veszélye (*így már akkor*). Az törököktől most is fél az én uram, azért is nem henyél hiában

Soprony 25. aprilis 1657.

47.

Langfelder Dánielnek; Sopron, april 25. 1657.

Ugy látom édes jó akaró uram, megholtunk ekkoráig egymásnak, mert nem hogy szemben láthatnánk egymást, de csak levelünkkel való emlékezete is cessalt az régi jó ösmeretségnek. Mely bátor eddig cessalt is, de az én részemről Kgdhez való kötelességemtől el nem bucsúztam, ez is az oka, hogy az Kgd jó akarójában helyezettett bizodalomtól . . . nemcsak leveletem-veszi Kgd, de abban az megadó jó indulatú és tanúságokat szomjúhozó két itt való ifjakat is ajánlom Kgdnek, mivel az mi nyomorult földünk úgy vagyon, hogy ifjainkat nem is tudjuk hol tanítatni, kérem Kgdet nagy bizodalommal, míg ott lesznek az Kgtek várasában, hogy valamely emberséges magyar embernél fizetésekért lehessen szállások, providealjon maga nagy authoritásával, melylyel én hozzám is mutatja ezekben köteles szeretetét, de egyébaránt is az Kgd nagy neve nevelkedik s ha nekem is hasonló vagy nagyobb dologban parancsol

Kgd, az mint assecuratus vagyok, meg nem fogyatkoznak, csak az Kgd jó akaratjában, ugy elhiheti Kgd kötelesen szolgáló és parancsolatja tevő jó akarója akar találtatni.

Soprony 25. aprilis 1657.

48.

Ensel János alumnusának ; Sopron, april 25. 1657.

Ez levelem megadó itt való két jó ifjú, egyik az jó boldog emlékezetű Erhard Artner, második Hackelperger unokái mennek Eperjesre oly szándékkal, ha az schola jó és magyarul tanulhatnak, ott maradjanak, ha pedig ott nem volna jó alkalmatosság, Keczer uramnak tanácsából Sáros Patakra transferaltassam őket, commendaltam specialis levelemmel Langfelder uramnak, ugy is hiszem meg nem fogyatkoznék, mindazonáltal neked is commendalom és általad Sárosy uramnak az én jó akaróim Keczer uramék barátságáért szolgálatom ajánlásával, kérem ő Kglmét, ha leszen szükség az ő Klme jó akaratjára, az mint hozzád megbizonyította, melyért ő Klmének obligatus maradok, ugy elhittem ezeket sem fogyatkoztatja meg, magad pedig mind assistentiával légy nekik, ha az én jó akaratomat szereted. Keczer uramnak megírtam, nem bánom ha elhoz ő Kglme magával Rosombergre, azért kérjed ő Kglmét oda jövőn ne hagyjon el, beszélhetsz velem kívánságod szerint, ha szemben leszesz Keczer uramékkal, ő Kgnek köteles szolgálatom ajánljad. Kérlek ez két ifjúnak Landfelder (igy) és Sárosy uram segítségek által légy assistentiával szállások és asztalok dolgában, és ha el nem jöhetnél Rosombergre, ird meg felőlek tetszésedet, ha ott maradjanak vagy Patakra menjenek. Ha Landfelder uramnak megmondod, hogy az Artnerek familiából való, annál nagyobb jó akaratját veszitek ő Kglmének, mert nagy jó akarója volt doctor Artner uram ő Kglmének, kit ma egy heti eltemettünk, ez pedig az Koller az kinek unokája doctor Artnernek az apjával egy volt. Mégis kérlek, minden jó akarattal légy hozzájuk. Ezek után jó akaród marad.

Soprony 25. aprilis 1657.

49.

Ugyanannak; Bécs, jul. 9. 1657.

Tudom elég félelemben vagytok az lengyelek miatt, félő az tanulástok is félben ne maradjon, melyet ha érteni fogsz, add értésemre azon leszek, mindjárt Vittembergában küldjelek, hogy üdődöt haszontalanul ne kellessék töltened, de valami vanus rumorra meg ne indúlj, Keczer Menyhárt öcsém és Tököly uram ő Nga által haza jöhetsz, csak insinualjad magadat az soproni két gyermeket se hadd el, mert én tégedet innend foglak elbocsátani

Viennae, 9. julý 1657.

50.

Armbruster Jánosnak; Sopron, jul. 13. 1657.

Az németek bejövetele felől annyit tudok írnom Kgdnek, hogy négy regiment jön Styriából, kettei lovas, kettei gyalog. Ordinantiájok az volt, az első regiment 10. praesentis jöjön által az Lapincz vizen, az másika 15., az kettei utána 17. praesentis, hova lettenek el eddig, nem tudhatom, még semmi oly bizonyos hírek nincsen, úgy gondolom mindazonáltal nem fognak igen sokáig késni, hírével leszen Kgdnek is. Pagasiájok feles leszen, mert feles szekerest is kívántak. Az mi vármegyénkben viceispán, szolgabíró, Szeke, Leben és Gandelnon . . . commissariusok, ha mi bizonyost érthetek felőlök és leszen ki által, tudtára adom Kgdnek

Soprony 13. julý 1657.

51.

Keczer Ambrásnak; Sopron, jul. 14. 1657.

Házamhoz érkezvén 23. praeteriti, 25. ejusdem itt találván az Vilkovicsot, irtam vala Kgdnek, az szerint gróf uramnak ő Ngának is, includalván Forgács Zsigmondné asszonyomnak egy tisztviselőjétől való levelét, valóban kívánám tudni, megadta-e Kgdnek azon leveleket s azt is, mit

irt Bracziehky Voiszky uramnak, az mint hogy ma, tegnap és azelőtt ugyan ohajtva kívántam, végezésünk szerint, az Kgd postáját, ki előbb is eljöhet vala, de azt nem tudhattuk, mivel az én érdemes uramat is, igazságos processusában, contrariummal impediáltak s azok kikhez nagy reménsége és bizodalma volt, arról már nem tehetünk, mert meglett dolog, ne csodálja hát az édes gróf uram ő Nga, ha ellene Gyurgy ur, az Gyurgy urak operatiója által contrariumot obtinealt. Onnend való eljövetelem után s kíváltképen hogy Csáktornyárúl megtértem, sok hireket hallottam, hogy az lengyelek az munkácsi Krajnára beütöttek, ott az fejedelem asszonynak sok károkat tettek, az szerint Homonnay és Rákóczy László urak ő Ngoknak, másoknak is, onnend valami szőlősi kelőn gázlóban általmentek az Tiszán, ott az eleikben jött hajdúságot igen megverték, az Szamos vizének hajtották őket s ott legtöbben vesztenek, mondják Szoboszloy kapitány is elveszett és hogy azon lengyel had már egyenesen Erdélyre megyen s eddig benn is vagyon. Az török is igen male contentus az fejedelem expeditiojával, megparancsolta az tatár hamnak, kinek nyolcz ezer jancsárt is adott, az lengyelek segítségére menjen. Vardát és Jenőt az törökök megszállották. Egy szóval Krakónál is megverték az fejedelem hadait, az sveeus elbagyta és mindenfelől oly roszul vannak az fejedelem dolgai, hogy Kemény János, Mikes az cancellarius, Sztaniszlowszky, az szandomiri palatinus által, barátságos passust kérnek Casimirus király ő felségétől, ugy hogy az országba békével kijöven, ugy tractálnának egymással. Szánja meg isten ez keves maroknyi magyarságot és tartsa meg sok veszedelem közt, hogy ne teljesedjék most rajtunk, az két házas közt az tárnak való elveszése. Palatinus uram ő Ngát hallom, igen vagyon érette, az méltóságos öregbik fejedelem asszonynyal szemben legyen és ő Nga által revocaltassa az fejedelmet, mivel innend is vannak az készülések, Styriából négy regement megyen, kettei lovas, kettei gyalog, régi vitéz németek, azokhoz mások is lesznek, elmennek az föl-földre, hogy ha az török belekapna Erdélyben, az basaságra akarná fordítani, azt megakadályozzák, megbecsülhe-

tetlen kára forogván ez aránt országunknak. Pucham uram ő Nga leszen előttök, mivel most in bellico és másutt is feles reformatiókat tettek ő fölségek és némelyeken meg-
teljesedett, et primi erant novissimi. Ugy hiszem az mi particularis expeditiónknak meg kell lenni, in quem finem, én nem tudom. Az öreg fejedelem asszonyt is Helmeczen úgy beszélnek csaknem elkapták. Annyi az hír, az kin alig indulhat el az ember, kérem Kgdet nagy szeretettel, ha mi bizonyos hirei vannak Kgdnek, vagy egy vagy más felől, tudósítson, arról is, mint járt Menyhárt öcsém, mint nagyon az fölföld, tudhassam, ha annyi félelmünk lenne, feleségemet gyermekimet Muraközben accommodálnom idején

Soprony 14. july 1657.

Utóirat Az sveciai követet az portán kedvetlenül mondják fogadták, hogy oly kevesed magával ment be.

52.

Tökölynek; Sopron, jul. 14. 1657.

Irtam Vilkovics által Ngdnak 25. juny, minekelőtte elindultam Csáktornyára, bánnám, ha azon levelemet nem vette volna Ngd. Az uramnak megadván az Ngd levelét, nagy kedvesen vette s nagy jó szívvél kíván szolgálni Ngdnak, az hol alkalmatossága adatik. Benszics felől nem szóltam ő Ngával, mivel maga szolgája, és minden ember dicséri jól viseli magát, szerencsájében tettem volna szegénynek kárt, de ha Ngd úgy akarja, megint oda megyek, valamit parancsol és hatalmamban leszen, azt fogom cselekedni. Ő Nga valóban építetteti Csáktornyát. Az török részről egy sánczot csináltatott közel Kanizsához, az hova szaladhassanak lovasi és gyalogi, ha kergetik, bizonyos dolog nagy rosza lesznek, ha ott szenvedik, mivel éjjel nappal húsz gyalog őrzi, annak minden gondolkodása az, mint ártasson az töröknek. Reménlettem elküldi Ngd hozzám szolgáját leveleivel, Ngd correspondensi mit irtanak Lengyelországból, kiváltképen Bracziacky Voiszkinak, az király az Ngd válasszával ő fölsége mint volt contentus, ki most Chestakoban

vagyon, mint vannak mind Lengyelországban, mind fölföldön, partiumban, Erdélyben, Havasalföldében, Moldvában, az portán az dolgok, az mit érthetett Ngd tudósított volna arról, hogy ha kellene félnünk, tudnék jó idején feleségemre, gyermekeimre gondot viselnem. Menyhárt mint járt, Battyáni Borbála asszonyom ő Nga elment-e, az hova szándékozott, megtartózkodott-e vagy még oda vagyon, kérem Ngd tudósítson voltaképen.

Soprony 14. july 1657.

Utóirat. Egy Lengyelországból való jövő jezsuitát, ki most itt rhetoricát tanít, fosztottak meg Liptóban, commendaltam azon dolgot Thuránszky uramnak, kérem Ngd nagy bizodalommal, segélje ő Kglmét lehessen satisfactiója az paternek, úgy veszem, mintha magammal cselekedné azon jót, elvárom erről Ngdtól és Ngd által Thuránszky uramtól az választ.

53.

Thuránszkynek; Sopron, jul. 14. 1657.

Az Kgd religiositassága és személyében helyheztetett bizodalom cselekedtetni alkalmatlankodjam levelemmel ily dologról. Egy emberséges jezsuita, ki most itt rhetoricát tanít, Lengyelországból jöven, az hol nem is gondolta, Liptó vármegyében megfosztották, lovait elvették, most is oda vannak. Bohus uram tudja az egész dolgot, az mint ez annectalt leveleinek parjából megérti Kgd. Commendalom ezen dolgot szívesen Kgdnek és kérem nagy bizodalommal, az minemű obligatióval vagyon Kgd religiójához, abban való religiosusokhoz, azon zelussal fogja ezen jezsuita megfosztók ellen az dolgot, s legyen azon, hogy viceispán uram és az nemes vármegye birái authoritasával restitualja in integrum azon emberséges embert az pater jezsuitát. Az mely meglehet, mivel nem nemes emberek az latrok s ily nyilván lévén az dolog ő Kglmek penes inquisitionem megfogatván, satisfactiót procuralhatnak neki, nem kívánván azt, hogy személyekben megbüntessenek. Ő Kglmeknek köteles szolgálatom ajánlván, kérje, adjanak satisfactiót, legyen plenipotentarius ebben Kgd, legyenek meg vagy az

lovak, vagy az árrok, száz magyar forint, kik többet is értenek, úgy veszem, mintha ajándékon nekem adná Kgd, ő Kglme is istent imád. Érsek urt akart panaszkodni, de elvertem róla, assecuralván az Kgtek jó biróságában, kiben meg sem fogyatkoztatja elhitte kötelesen szolgáló jó akaróját.
Soprony 14. july 1657.

Utóirat. Kérem Kgdet, mit vihet ez eránt végben, mi reménségünk lehet, mentül hamarébb Tököly uram ő Nga által, ki elküldi az Kgd levelét, tudósítson, ha nem akarják accommodalni magokat, lehet ugy dolgok, mint a ki Sztresenben vannak.

54.

Zichynek; Sopron, jul. 17. 1657.

. Ő fölsége tegnap elment, adja isten szerencsés legyen utjok, minket mint hagytak kihez köll confugialnunk in necessitate praeter ordinarios magistratus, ha mit értett és szabad tudni, kérem Ngdat adja értésemre, azt is, ha az mi magyarinkról jó hire vagyon Ngdnak
Soprony 17. july 1657.

55.

Batthyányinak; Sopron, jul. 19. 1657.

. Ő fölségek hétfőn elindultak Bécsből. Nádasdy uram ő Nga Rábaközből Posonban ment úgy értetem az ő felsége parancsolatjából, ő Nga, esztergami érsek, Pucham és cancellarius uram ő Ngok lesznek együtt tanácsban, visszatérven tudom ő Nga közli Ngddal
Soprony 19. july 1657.

56.

Cziráky Ádámnak; Sopron, jul. 20. 1657.

Mely nagy szivem szerint kívánnék szolgálni Ngdnak, azt isten tudja és ha tehetségemben volna, cselekedetemmel contestálnám. Ime az mostani seculum nyughatatlan guber-

naló planetái oly időre hoznak és hoztak, hogy az honnend pénzt köllene közönségesen reménlenünk, attúl teljes-séggel megfosszanak, az mint hogy minden commerciumok ha totaliter nem cessáltak is, meg de cessalnak és így sehonnend nem tudunk semmit reménleni. Ez is oka, hogy noha sok házak és örökségeket árulnak sokan, de senkinek nem kell, úgy az Ngd háza eladásával sem biztathatom magamat és Ngdat is, másonnend pedig az várasban senkitül nem tudnék száz forintot kérni, honnend biztathassam Ngdat, én föl nem tudom találni. Kuprisicz uram ígérete az Dobner adósságából, ha lenne is, ad primum novembris s előbb nem lehet. Kérem Ngdat az lehetetlenséget gonoszra ne magyarázza. Ugy adja isten jómat, ha volna magamnak, abbúl adnék, hogy valóságos cselekedetibül látná igaz Ngd köteles szolgája az.

Soprony 20. july 1657.

57.

Zichynek; Sopron, jul. 21. 1657¹⁾.

Némely emberek felőlem való érdemetlen opiniója szerint, még az ördög is neveti (vagy tán: *neveli*) kérésemet, akárki mit ítéljen felőlem, de az kinek jóval lehetek vagy magam szerint, vagy jó akaróim által, azt tartom éltemben való nyereségemnek. Kérésem pedig ez. Egy Joannes Kerber Koszoczki nevű jezsuita pater, ki most itt az rhetoricát és poesist tanítja, hogy Jaraszlóból jött volna Trencsén felé, Liptó vármegyében az ott való angyalok szegény jámbort megfosztották, két lovát is elvették, melynek egyike az rosombergi postamesternél mondják hogy volna, az iatrokat pedig kik cselekedték tudja Bohus az szentmiklósi postamester, mivel fáradozott is az megszerzésében az mint írta, de az jámbor pater nem látta semmi gyümölcsét fáradságának, bánom akkor nem tudtam, hogy oda voltam, mert nem hagytam volna postamester uramat szólatlan, irtam ugyan oda való jó akaróimnak, effectusáról nem levén bizo-

¹⁾ V. ö. az 52. és 53. sz. a. leveleket.

nyos, ez jámbornak is el kelletvén innend nem sokáig menni, Ngdat találtam legjobb patronusának, hogy legalább lovait meghozathatja neki, kérem Ngdat nagy bizodalommal, parancsoljon Bohusnak serio tudván már az latrokat, tractálja úgy, legyenek meg az lovak és mentül hamarébb küldje föl őket s ha igaz, hogy az egyike az rosombergi postamesternél vagyon, annak is, hogy meg ne tartsa hanem Bohus küldje fel, bizony úgy veszem ha meglesznek az jámbor pater lovai, mintha nekem adná ajándékon őket Ngd. Ha csak egy kevésbé volnék is securus palatinus uram ő Nga méltóságos gratiájáról, irnék ő Ngának, tudom parancsolna mindjárt ő Nga megfogásokról, ha Ngd ir, gratia gyanánt veszem

Soprony 21. july 1657.

58.

Mednyánszkynak; Sopron, jul. 21. 1657.

Kgdtül házánál való elválásom után semmi hírét nem hallhattam Kgdnek, se levelét nem vettem, noha nem kétem, azultátul fogva irt Kgd az mi földünkre s azon alkalmatossággal az én levelem is elérkezett volna. Bezzeg édes bátyám uram, csoda változások és iszonyú romlások lőnek az fölföldön való rablások, az melyet az nagy securitas mellett, az fösvenységnek, és az ellenségnek contemptusa causalt. Ugy vagyon az ő fölsége mi kegyelmes koronás király urunk és az szent korona jurisdictiója alatt legyenek azon jószágok és nagy hostilitasnak az jele, de némelyeknél ez desperatus lengyeleknek rablások, mentséget admittal, melyet ha ugyan ad examen politicum vennénk, nem tudom lehet-e annak mentsége, az ki annak határit rabolja pusztítja, az kitül segítséget kér és reméni, úgy mint az mi kegyelmes urainktól, de erről már akármit mondjunk, csak meglett az kin mi esett, senki róla el nem veszi, már csak az török ne kapna Erdélyben, kiből mint más országokból basaságot akar csinálni, mely ha úgy lenne, az egész kereszttyénségnek megbecsülhetetlen kárával lenne s hogy az töröknek ily pogány gondolkodása ne succedáljon, ő fölsé-

gek akarnak succurrálni, az mint már az hadak mennek is s ez így levén, mi sem denegálhatjuk sem az particularis sem az generalis insurrectiót, hogy vérünknek succurráljunk; mert ha az szomszédunk háza égni fog, az mi házunk fala is megmelegszik. Az kozákok úgy mint Antoni hajtman elhagyta az fejedelmet, az többi állhatatosságról is ő Nga bizonytalan. Az török meghagyta az tatár hamanak, megsegéljék Lengyelországot, kinek nyolcz ezer jancsárt mondják adott, ez így levén, az fejedelem periculum kívül nem lenne, mivel az svecusnak Daniában kell menni, ki per ferialem ellenségnek declaralta magát, össze is veszték és elváltak egymástól. Ezek így levén istennek szent halálaért kérem Kgdet, szánjátok meg ez kevés maroknyi magyarságot, és az mint már Mikes cancellarius által ő Nga kezdette az tractát, végezzen jó módjával s jöjjen ki becsülettel. Ezekért az sok ártatlan mind két részről elvesztett lelkekért mint adnak számot ő Ngok, előttök leszen. Ide mi egyébaránt békével vagyunk, csak az szent isten ebben tartana meg bennünket, mint vannak az dolgok, hol vagy on Nga, sok veszett-e az Tiszán túl való militiában az lengyelek miatt, mint animatus az békeséghez, ezen postátul írjon Kgd secure, kit Szombatból expedial itt való egy árus ember, az nekem onnend fideliter meg hozza vagy ha kételkednék felőle, küldje maga emberétül, az árus embernek Ábrahám Szobics az neve, meg hozza nekem igen infalibiliter. Ezek után Kgdnek kötelesen szolgáló atyafia marad.

Soprony 21. july 1657.

59.

Keczer Ambrúsnak; Sopron, jul. 21. 1657.

. Utóbbi levelemben megírtam Kgdnek minemű hireink voltanak és folynak, arról semmit nem írok többet, hanem azokhoz azt adom, Antoni hajtman minden hadaival elment az fejedelemtől, félő Chmelniczky is az több kozáksággal el ne árulják. Az svecussal összevesztett az fejedelem, elvált ő Ngától az király minden hadaival,

mely ha úgy vagyon, bizony ő Nga félelem nélkül nem lesz, és mi is mindnyájan s félő most ne teljék rajtunk az régi jövődölés: Az két sár között elvesz a hajas. Az mint már ez desperatus lengyelek megmutatták, mint bánnak hazánkkal, ha hozzá férnek, az mi földünkön Csepreg, az Dunán túl Ujhely s az fölföldön is tudnak hirt mondani az emberek az lengyel vitézségről. Ugy beszélnek az fejedelem maga sollicitálja az kijövetelre való passust s az tractát is, hova gondolkodnak az lengyelek, mert minden politicusoknál azt olvastam, hogy az szaladó ellenségnek arany hidat kellene csinálni, menne dolgára, ha az fejedelmet tartóztatják ki ne jöhessen. Cancellarius uram ő Nga egy Heckenmiller nevű német urral deputatus az tractára ő Ngával, mikor mennek el nem tudhatom, most ő Nga esztergomi érsek, Nádasdy és Pucham uram ő Ngokkal együtt vagyon, adja isten minden jót végezzenek. Ő felségek ez elmúlt hétfőn elindultak Bécsből Prágában s onnend talán tovább, isten szerencséltesse az ő fölségek utját; az mely megfosztott jezsuita felől ¹⁾ irtam Kgdnek minapi levelemben, úgy értem, már egyik lova az rosenbergi postán vagyon, az postamesternél, Kgd vetesse el tüle, ha mit érette adott igazítsa arra, az ki neki adta s az másikat is tudakoztassa fel és az is előlakadván küldje föl, bizony úgy veszem, mintha ajándékon küldené nekem őket, elhítem meg nem fogyatozom ez aránt való kérésemben

Soprony 21. july 1657.

60.

Zichynek; Sopron, jul. 26. 1657.

. Az hadak ennend mennek, tudom azok hasznára hazánknak nem lehetnek, most kiváltképen az derekas takarásban, de mit tehetünk róla, talán nem oly elfelejtett fiai az jó istennek az szegény magyarok, hogy gyökerestül megengedje eliminálásokat, az mint hogy öreg legény vagyok, békeséget kívánnék, ha nem ²⁾ is veszedelmet

¹⁾ V. ö. az 52., 53. és 57. sz. a. leveleket.

²⁾ Kiszakadt a papiros.

látok, feleségemmel gyermekimmel bemegyek Muraközben, ott ülök veszteg az míg lehet, ha ott se, tovább megyek, míg vége leszen az jó isten ellenünk való haragjának
Soprony 26. july 1657.

61.

Lakner soproni jegyzőnek; Csáktornya, jul. 31. 1657.

Ratione quatuor curruum cum viginti quatuor equis locutus sum cum domino comite Nádasdy, praecipitancia haec suae excellentiae valde displicet, quod vestrae dominationes anteaquam comitatus de particulari sese resolvant expeditione, jam incipiant aliquid praestare, ego legi art. 65. anni 1609. de particulari insurrectione, cujus occasione non ad vecturam artallariae, sed praestandos pedites obligantur civitates. Consideravi statum commissionis, camera sine suae majestatis speciali mandato circa talia nihil committere potest et si equos dant, qui pertinent ad generalem expeditionem, pedites petere nequibunt, quod non credo intermittat dominus palatinus. Si est possibile, vestrae dominationes dent camerae bona verba et referant se ad reliquos regni status, cum hac declaratione, quicquid reliqui fecerint, civitas quoque factura est, si vero jam resoluta est quaestio, frustra discurremus. Dominus quoque Nádasdy brevi affuturus est in Brentz, requirat ipsum senatus, non nocebit. Scripsissem ex Sárvár, sed festinanter discessi. Heri militia domini mei ex una improvisa temeritate a turcis damnum passa est, amisimus optimum suae excellentiae capitaneum, unum, alterum certorum equitum ducem antesignanum, duos vayvodas et quadraginta alios equites et pedites, sed cum insigni ipsorum damno, ita ludit fortuna cum humanis. Sed haec nolint ante tempus publicare, nisi valde confidentibus

Csáktornya 31. july 1657.

62.

Guszichnak; Csáktornya, aug. 8. 1657.

. Kanizsárul jó törökök vesztek, de nem Huszain aga, felesen az szerint szigetiek, berzenczeiek s ba-

bocsaiaik, onnend egy nevezetes aga veszett el, nem kérkednek nyereségekkel. Tegnapelőtt volt Kotoriból Horvát Miklós Kanizsa alá, vett volt elől két száz barmot, de az vágáson és valami gáton nem hozhatták mind el, hatvan hatot hoztak, majd negyvent ott levagdaltak, az többi az sűrűben megmaradott, az mieink negyvenöten voltak, ezen meg is örül urunk, hogy utána nem mertek jöni katonáinak

Csáktornyán 8. augusti 1657.

63.

Zrinyinek; Német-Ujvár aug. 18. 1657.

. Itt az a hir, Nádasdy uramtúl jött, az fejedelem 4. praesentis Kassán volt és megbékélt az lengyelekkel, meglátjuk üdövel, ha ugy vagyon-e

Német-Ujváratt 18. augusti 1657.

Utóirat. Nem akarva az fejedelem felől való írásomban Ecsed helyett Kassát irtam, ugy tudja Ngd.

64.

Mednyánszkynak; Sopron, aug. 28. 1657.

Három levelét vettem Kgdnek egymásután, egyiket Csáktornyán 12. praesentis, másikat Keresztürott 20., harmadikat tegnap itt Sopronban. Az elsőben való Kgd gondolkodásit bezzeg az utolsóban nagy szerencsétlenség követte, látja-e Kgd édes bátyám uram az fölöttébb való securitasnak és fősvénységnek gyümölcsét, megjövendöltem vala ezeket én, adta volna isten hazudtam volna, de minekutána Kgd által mindenfelől való assecuratiókat kelle hallanom, azon acquiescaltam ugyan, de bizony félelem nélkül nem voltam szerencsés kimenetelére nézve az dolognak. Hol vannak uram az az nagy resolútiók, az melyek ily gyalázatosan terminalódnak, avagy nem becsületesebb volt volna-e meghalni, mint az dolognak ily végét látni. Nem akarátok az tatároknak húsz ezer tallért adni, és ime huszonhárom ezer embereteket vinek rabságra az mint az hire

vagyon. Nem fogadatok jó tisztviselőket, ime elveszének az tudatlanság miatt embereitek. Nem volt exploratorotok, és ime mire jutottatok, ezektől féltém ám én, édes bátyám uram, és azért nem voltam javallója az Kgtek rendetlen és idétlen expeditiójának. Az svecus most az oka, hogy elhagyta az fejedelmet, nem az, uram, nem, hanem az Kgtek fősvenysége és tudatlansága, ily tágas országban, könnyű militiával nem tudni magát conservalni, elmehetett volna jó idején előtte, ha megtudta volna, de in bello non licet bis peccare, bizony megéri ezzel nemzetének örökkén való gyalázatjára, ha elég nem volt intentiójához, hagyott volna békét, ült volna veszteg, maradott volna az emberek opiniója felőle, eléggé elrontá szegény nemzetünket, mint fog megmaradni az elkeseredett reliquijával leszen dolga, úgy látom mi is megérezzük használatos voltát ez szerencsétlenségnek. Istenért kérem Kgdet, irjon ugyan particularitasokat, mint... mi szükség kényszerítette az extremitásra s tovább mit gondol de sua securitate, mert én bizony oda semmi securitast nem ígérhetek, mert ez gyalázatos cselekedetiért nem hiszem confoederatusi jó akarói maradhassanak

Soprony 28. augusti 1657.

65.

Kis Jánosnak; Sopron, oct. 25. 1657.

. Ne szánja Kgd fáradságát és ránduljon alá Rába-Hidvégre, ott voltak és vannak Mikulicsnak jobbágyi, menjen végére, in secreto, impetralta-e valaki őket és most ki számára vannak, mennyien lehetnek, s az hódoltságon Sűjtör, Vaspör, Tófő, Kehida és Lakosi faluban levő jószágai kívül nincsenek-e más helyben való portiói, ezek melyik vármegyében vannak, ha Szalában-e vagy Vasban s ha valaki impetralta-e, kitől, ő felségétül-e vagy palatinustúl, mert ha nem impetralta senki, én akarom kérnem, ezt úgy írom Kgdnek mint secretumot, ha engem szeretsz, maradjon magadnál és siessed effectualni s engem informálni

Soprony 25. oct. 1657.

66.

Zrinyinek; Sopron, oct. 25. 1657.

Utóirat Inkább akartam volna, Ngd az fejedelem levelét ide ne küldötte volna, most is elég dühös nevem vagyon, noha bizony soha javallója nem voltam az ő Nga expeditiójának, kinek mit tudjak írnom, nem tudom, mert énnekem onnend semmi okot nem adtak, az Ngd levele teli tanácscsal, csak legyen fidelis executora, mert azt írja Ngd, magnanimitással, generositással, és liberalitással megkötik az futó szerencsének kerekét, ha egész konc papirosat beírnék is, de csakugyan ezenekbül lehetne argumentumom és materiám, ezek nélkül lehetetlen megorvoslása mostani szerencsétlenségének, az liberalitas pedig mint exult az ő házokból, maga nyilván tudja Ngd, az is oka hogy annak megholt valók emlékezete minden nyavalyájoknak, mindazonáltal mivel kegyelmesen úgy akarja Ngd, írok azt, az mit az üdő enged, nem kíván, és az dolog, hogy offensiót ne causáljak. Horvátországi utját Ngdnak a jó isten tegyen szerencséssé szüübül kívánom. Farkasis még több bosszút tegyen rajtok segélje De collegio electorali küldött Ngd irását alázatosan megszolgálom, én is most akartam Ngdnak megküldenem, az melyet Nádasdy uram ő Nga az végre adott, hogy megküldjek.

67.

Keczer Ambrúsnak; Sopron, oct. 29. 1657.

. Ritkán való írásomról panaszkodik Kgd, az mely ellen még most az elküldésben való bizonytalanság, postára nem örömet adnám leveletem, tudván azt Kgd mely igen commendatus legyek én az embereknél, az mint maga is emlékezett Kgd némely nem jó akaróimról, kiknél áldozat volna az én személyem veszedelme, s azért nem írok. Írtam Kgdnek 5., gróf uramnak ő Ngának 9. praesentis, melyeket Kecskés uram által dirigáltam Mednyánczky uramhoz, reménylven ő Kglme bizonyosan elküldi, az mint el is vehet (igy) eddig ő Nga és Kgd. Az édes Menyhártom

egészségben való megtérésén szüübül örvendek, kívánnám az sz. isten azután is minden utjait szerencséssé tegye. Soha bizony az fejedelem szántszándékkal jobban is veszedelmet nem keresne, mint ezzel az móddal, az kit eleibe vett, az ő ambitiojáért ment el az hadban, azért vette (tán: vitte?) el az országból való hiveit, azért és az rettenetes gondatlanságért estenek rabbá, és mégis az ország váltsa ki őket, adja isten hazug próféta legyenek, én megvallom féltem az mint azelőtt is emlékeztem felőle, más fejedelmet választanak magoknak. Ezeknek kiváltásáról propositiójában különben nem kell vala emlékezni, hanem hogy maga tárházából kiváltja őket, arról sem, hogy ezután ki nem viszi az országból őket, mert ez rettenetes pusillanimitas, tudván azt, hogy az országokat azon mediumokkal kell conserválni, az melylyel acquirálták, az bizonyos pedig az mi eleink dicsőségesen acquirálván úgy kívántatnék conservatiója és az mely országban cessal az militia, bizonyos jele annak naponként való veszedelmének, ne menjünk messze, bizonyosság az mi szegény hazánk. Édes kedves atyámfia én az ő dolgaikat nem tudom, de az mint minden fejedelemségnek az ambitio és fűsvénység volt oka veszedelmeknek, úgy semmi bizonyosat magokra nem várhatnak. Tudja isten kár ilyen emberhez jó akaratot mutatni, az ki magának sem jó, az portára és tatár hamhoz való követségnek meg kelle lenni, mert az ő megmaradása az portától függ, de ha oda is az ország contributióiból küldött az is szinte oly jó grádics az veszedelemre mint az rabok kiváltása dolga ihen máris eluntam csak gondolkodni is ezekről, ha bizonyos mindnyájunk veszedelmével nem járna, úgy adjon isten nem-hogy busulnék vagy szomorkodnám szerencsétlenségen, de csak nem is gondolkodnám felőle, az én uram választ adott, ime elküldöttem, parancsolta ő Nga én is irjam, de nem cselekedtem mert az hivatlan vendéget az pad alatt szoktak vetni ha kell vala is irnom talán későn volna, ez szerint akartam irnia az mint Kgdnek küldöttem az én nevem kívül ha gondolja Kgd gróf uram ő Nga tetszéséből hogy használ valamit, cselekedjetek vele az mit akartok. Gróf

uram ő Nga Imre új vendégén¹⁾ szívem szerint örvendek, az jó isten tegye szent nevének dicséretire szerelmes szüleinek öröme hazája szolgálatjára hosszú életüvé és Imre bátyja nyomdoka követővé. Kgd betegségével²⁾ csak jó akaróit fenyegeti és próbálja ha szánja-e valaki, nem oly könnyű az halál, az mint Kgd gondolja, én tölem Kgdnek is isten jobb egészséget adott. Gróf uramnak ő Ngának ha kívánságommal meglehetne azt kívánnám, hogy az lengyelországi jószágtól elválnék, attúl tartok, azoknak még ezután leszen még nagyobb veszedelmek és az keves triumphus melyben igen elhitték magokat fogja azont mentül hamarabb accelerálni és valamint az svédek megtréfálták az fejedelmet félő az lengyelek úgy ne bánjanak az mi kegyelmes koronás királyunkkal Szerencse ha reájok nem jön az svéd, ha maga nem is, de félő az moszkvát és kozákokat elhajtja és maga más felé megyen, mert úgy látszik mindenfelől kezdenek gőzölni az lobbanó tüzek. Az francziai király Metzben jött, Mazarini Philipsburgban vagyon, Frankofurtumba újabb követek bocsáttattak újabb instructióval Monsivel de Servien az neve, mondják igen költik pénzeket, mit vihettek végben megérteti az üdő. Az mi magyarinkról valahányszor gondolkodom, megtelik könnyel az

¹⁾ Tököly Imre születését érti.

²⁾ Keczer Ambrus betegségéről s általában személyéről, Tököly Istvánnál tett látogatása alkalmából, ezeket írja Bethlen Miklós: „De mindezekre (hogy bőven költése mellett birtoka nem apadt, hanem inkább nagyobbodott) őtet (Tököly Istvánt) segítette egy Keczer Ambrus nevű, köszvény miatt kezetlen, lábatlan, ágybanfekvő és székből hordozott főember-szolgája, kihez hasonlót sem láttam, sem hallottam, sem olvastam soha, hogy a más ember dolgában, kihez sem atyafisága, sógorsága, sem semmi világi testi relatiója nem volt, sem magának, sem semmi atyafiainak semmi haszna, interesse nem volt (mert magának sem felesége, sem gyermeke, másként szép főemberi jószága, melyet vesztiben hagyott az öcsceinek András és Menyhártnak, kik tisztességes gazdák, főemberek voltak) olyan szorgalmatos legyen, mert az erre az emberre magára, gyermekeire (mert özvegy volt ekkor Tököly) a disznópásztorra, a béres bocskoráig úgy viselt gondot, hogy azt nem lehet kimondani. Fuit miraculum voluntariorum servorum.“ Gr. Bethlen Miklós önéletírása. I. k. 345—346. l.

szemem, adja isten azoknak ki nem váltása ne legyen nagy veszedelemnek oka. Tartozom megírnia Kgdnek, hogy az mi magyarink elveszése korán kaptak el valamely magyar urak leveleiben, kikben az törököknek való behódolásról volt emlékezet, bánnám ha az én gróf uram leveleiben oda akadott volna, volt ezen dologról consilium, de nem hallhattam semmi bizonyost azt elhiggye Kgd ha az mi kegyelmes urunk leszen római császár, az mint nagy reménség vagyon fölöle, megrontanak bennünk az németek, menjen végére Kgd az fejedelemtül, hadd solvalja jó akarói föl gondolatjokat nem jó akarójoknak

Soprony 29. oct. 1657.

68.

Keczer Menyhártnak; Sopron, oct. 29. 1657.

Az Kgd Löcsérül 2. praesentis irt levelét 11. ejusdem vettem, Erdélybül való békeséges megjövetelet örömmel értettem, kívánván szüübül ezután is minden Kgd utjai szerencsések legyenek. Panaszát Kgdnek nem gondoltam, tudván azt, alkalmatlan postán leveleinket küldöznünk, kiváltképen az mostani mérges világban, ha ritkán járnak is, csak secure jobb, mert én az Kgd atyafiságában, ha ritkán látom is levelét, nem kételkedem, azont reménlem Kgd föl is. Megjövendöltem én azt, hogy meg nem veszi¹⁾, írja Kgd nem pennára való okait megírni, én tudja isten másra nem magyarázhatom egyébre, hanem az ítálatos fősvénységre, az mely miatt leszen gyökerestül való veszedelme nemzetségének. Ugyan ohajtván vártam az Kgd megjövetelet, avagy nem találtatok volna-e egy árvai tótót, ki elhozhatta volna Kgd levelét posta kívül, ki által character nélkül is irhatott volna. Soha édes fiam, senki ugy nem qualificalja ezen dolgot, hogy az tudatlanság, vigyázatlanság és fősvénység nem volna oka veszedelmeknek, megtudtam volna én svéd uram generalját ijeszteni, bizony föl is

¹⁾ V. ö. a 70. sz. a. levelet.

akasztatni, de ember kell az gátra, az szerint kozák uraimat és az oláhokat is, de mi szükség ezen már fáradni, mert nem lehet változása. Okosság volt-e német hadait gazdájával együtt elhagyni. Munitiót pattantyús nélkül magával hordozni, ez ám édes fiam, az bolond persvasio és az ellensége contemnalásának gyümölcse, az mely miatt ő is elromlik ugyan, mert az mint kellene, nem kívánja reme-dealni, de mi is országotól elveszünk az ő átkozott bolond ambíciója és fősvénysége miatt, soha ugy nem limitálhatjuk ezen dolgot, hogy elhiggyjen, Erdélynek az színe oda nem maradott, mert bolondja is oda vagyon, adná az ur isten, hogy mindnyájan kiszabadulnának és ingyen. Valóban idé-tlen lön az expeditio s ha csak ugy akarta végezni az jó fejedelem, jobb volt volna veszteg ülni s török fogadott apja tanácsát fogadni, ki azt tanácsolta, ha fekszel, nyug-szol. Ha ülsz keves ember lát. Ha állasz sokan látnak. Ha mégy félj az botlástól. Ha botlól félj az eséstől. Ha esel megtapodnak. Pogánytól szép tanács, de ha az jó ta-nácsnak nincsen fogantja, így szokott vége lenni. Az gyü-lésben is az mit proponaltatott és végeztetett, teli fősvény-séggel, az melyből csak veszedelmét várhatja. Jó az tatár hámhöz és az portára való követek elküldése s bátor mind az két dolog jó karban állapotdjék is, de ha másképen nem rendel dolgairól, soha ezt az gyalázatos mocskot le nem mossza magáról, nem fősvény embernek való az hadakozás, mely nagy költséggel szokott járni, adja isten ki ne ront-sák gyökerestől. Ugy értettem Mikest küldi ide föl, hogy hihet annak, tudván kicsoda, ide föl is fogadott apjai az ő szerencsétlenségének kovácsi, ha istent szeretsz, ird meg egy bizonyos postától vagy clavissal vagy az kívül, mint jártál oda. Kgd hozott az én uramnak egy levelet, az me-lyet hogy Ambrús uram levelével elvettem, más nap uram szolgájától elküldöttem, adott is választ ő Nga. Ha Kgd confidenter vagyon ő Ngával, írja meg az én nevemet ő Nga többször levelében ne említse, mert ha valaki kezében akadna, az lenne az én veszedelmem, tudván Kgd azonki-vül is minemű conceptusban legyek az világnak. Hallotta-e

ő Nga Bassa Péternek hírét, ki Bethlen asztalárúl valahány leveleket összeszedvén elszökött s úgy revelalta az titkokat, az én uramnak is galibája lehetnék efélébül, mert nem úgy magyarázzák az emberek a mint vagyon, hanem idegen magyarázatokkal keresnek veszedelemre valókat, most is mondják — találtak némely magyar urak ő Ngnak irt leveleit, kikben az töröknek való behódolást sollicitáltak, ha complementumra való az levél, az meglehet, az kiről több nem szükség, tudván nem kelle ő Ngának az én uram és egyátaljában félt ő Ngátúl, ha semmi hasznára nincs, nem is akar lenni uramnak, kárt ne csináljon leveleivel

Soprony 29. oct. 1657.

69.

Ensel Jánosnak; Sopron, oct. 29. 1657.

Régen nem irtam, az valahány leveledre választ sem adtam, ne véljed feledékenységbül esett, de sokfelé való utaim, az mellett sok foglalatosságim mulattatták el velem. Conrector uramnak mondtam irjon helyettem, mert szintén oly vettem leveledet hogy szekeremre akartam ülnöm Csáktornyára mentemben, ne gondoljad elfelejtettelek. Emlekezel leveledben is láttatol gondolkodni, úgy kell annak lenni, de nem irod mikor, ha eltökéllett szándékod, hogy akademiában menj, tudósíts felőle, én úgy ítélem alkalmasb leszen csak onnend Vratislaviában menned és úgy Vittembergában, az hol most az én fiam¹⁾ vagyon, diszponalok legyen szükségedre való, az mi kívántatik, elmégy-e az télen, vagy megvárod az kikeleti üdöt, az én ajánlásomban és reád való gondviselésemben meg nem fogyatkozol

Soprony 29. oct. 1657.

¹⁾ János nevű. L. Bartholomaeides i. m. 152. l. Ezen fia előbb Jénában tanult s innen ment Vittenbergbe. L. Haan i. m. 13. l.

70.

Tökölynek; Sopron, oct. 29. 1657.

. Kedvetlenül értettem, hogy az fejedelem el nem vette az blasovai jószágot s azt is, hogy az marsalk öcse az cessionalist ki nem adta, az mint minden dolognak vége szokott lenni, ugy ennekem (igy: ennek h.) is ez leszen, csak szintén az boszúság temérdeken való nyelése és várakozás nehéz. Innend Ngdnak nem tudok mit irnom egyebet, hanem hogy az én vitéz uram megint beteg volt, meggyógyult és most az Kupántúl való végekre vagyon esatára. Isten hozza szerencsével vissza

Soprony 29. oct. 1657.

71.

Bálint (?) szenczi predikátor- és superintendensnek (?) ; Sopron, dec. 30. 1657.

Szenczen 17. praesentis irt Kgd levelét vettem illendő becsülettel az Kgd insinuatíóját Armbruster uram ö Kglme Kgddel való beszélgetése alkalmatosságával megértettem. Bizony szivem szerint bánom, hogy ily későn tudósított maga jó szándékjárúl, mert inkább ezeket az kiket Kgd érdekesnek itél, promovealtam volna, azok előtt kik már akademiában vannak. Ugy tudja Kgd, nekem Vittembergában már két alumnusom vagyon, Eperjesen pedig egy, ki is az jövő kikeletre oda megyen¹⁾, mivel öregbik fiam praeceptorával ott lakik, Kgd maga ítéletére hagyom egy nemes ember, mint én, cselekedhetik-e többet, mindazonáltal mivel az mostani üdő alkalmatlan az uthoz kelletik kikeletig pausalni, ha Kgd más patronust nekik nem talál, és isten boraim eladásához addig szerencsét adna, és ők is contentusok volnának, két esztendőre mindenikének ötvenötven tallért adnék, semmi obligatiót nem kívánván tőlök, hanem hogy az én dispositiómból szolgálnának az istennek anya-

¹⁾ Enscl János.

szentegyházának. Mint fog tetszeni Kgdnek ez gondolkodása Kgd válaszát elvárja szolgáló jó akarója és fia.

Soprony 30. dec. 1657.

72.

Zrinyinek ; Sopron, dec. 31. 1657.

. Ezen órában érkezék Zay uram az Dunán túl, azt mondja, bizonyos hir, fogadott az fejedelem negyven ezer embert, kit az anyja tiz esztendeig ígért fizetéssel tartani, valóban igazzá lett nálok, röst többet jár, fösvény többet költ. Ő fölsége az vármegyékre mondva parancsolatokat küldött husz ezer magyart kíván az országból oda föl, még ilyet nem láttam

Soprony 31. dec. 1657.

MÁSODIK KÖNYV.

1657—58.

Az első könyvben kiszemelt levelek a török ügyet s II. Rákóczy György szerencsétlen lengyel hadjáratát illetőleg kötik le figyelmünket leginkább. A jelen könyvben összeállítottak is ugyanazon 1657-ik évben levén írva, jobbadán e két ügyet tárgyalják.

Rákóczy hadjáratát Vitnyédy nem helyeselte. Mednyánszky Jónás, az erdélyi fejedelem bécsi követe, a vállalat felőli véleményét tudni ohajtva, Vitnyédy febr. 1-jén (77. lev.) megírta neki, mikép ő, magyar létére, szívből kívánja, hogy a mit Rákóczytól megtagadott a nemzet irigysége, azt ugyancsak a nemzet dicsőségével érje el a külföldön s ő, ha tehetné, nem Lengyelországnak, hanem „az napkeleti birodalomnak is urává tenné“ Rákóczyt, „azért hogy magyar és — hozzáteszi még — evangelicus.“ Ennek daczára a vállalatot mégsem helyesli. Mert a svéd szövetség pontjai olyanok, hogy süker esetében fel fog daraboltatni az ország. Borussziát városai — és kikötőivel, Livóniát elveszik, a kurlandi feudum elidegenedik a borsiaival, pedig onnan folyt a legnagyobb jövedelem, Litvánia sorsa kétes, Russziát Chmelniczky és a kozákok másnak nem adják, Szmolenszket s a többi elfoglaltakat a moszkvák, kik mindenkor alkalmatlan szomszédok lehetnek, vissza nem adják, marad tehát a nagy és kis Lengyelország, ez pedig nem érdemli meg, hogy „magát ő Nga igen nagy szerencsére vesse“, annál kevésbé, mert sem a törökben, sem az „állhatatlan, tökéletlen, religiojokban igen superstitiosus“ lengyelekben biznia nem lehet s az országban kevés erőd

levén, egyre kell tartania, hogy ellene támadnak a lengyelek, mert noha elejénte hiták, de most másképp gondolkodnak. Ezen okoknál fogva — melyekhez járul még a Tökölynek más nap irt levél szerint (79. lev.) az is, hogy hadviselésre éppen alkalmatlan időben, pusztá országba, sok ellenség közé indult a fejedelem — Vitnyédy a hadjáratot nem helyeselte. De nézetei a dolgon már nem változtathattak, mert Rákóczy még januárban seregével utra kelt. Vitnyédy, bizonyosan a háború színhelyéhez közelebb lakott Tököly és Keczerék, valamint bécsi levelezői útján, többnyire jól volt értesítve a hadjárat eseményeiről (80., 81., 84., 86., 87., 89., 90. lev.). Ezekre ki nem terjeszkedve, csak azt emelem ki, hogy a Rákóczy ellen indítandó magyar hadnak, melyre némely magyarok titkon készültek, fővezérévé, hír szerint, Zrinyi Miklós volt kiszemelve. Vitnyédy bölcsőbbnek tudja Zrinyit, hogysem ez ügyben az ő tanácsára szorulna s ezért e fővezérség felvállalását sem nem tanácsolja, sem róla lebeszélni nem akarja, ügyes fordulattal mégis nemjavallását tudatja; „ugy hallottam“ írja Zrinyinek, „midőn az boldog emlékezetű Eszterhaz Miklós palatinus Erdélyre indult, amaz jó emlékezetű jó magyar Bosnyák Tamás azt mondotta ő Ngának, hogy az ki Erdélyre akar menni, az lova farkára minden lovas egyegy hajót kössön és elvigye magával, hagyja az Tiszaparton, hogy ha vissza kell jöni, ott találván, ne kellessék az Tisza vizét akaratja ellen megkóstolni“ (93. lev.). Ir Kérynek is (95. lev.), ha lehet, gátolja meg e kineveztetést, „ne hozzák veszedelemben (t. i. Zrinyit) az nagy hozzá mutató szeretet alkalmatosságával és ez színes promotióval, ne veszesse el hazánk üdő nap előtt reménség kívül vagy másképen mint az apját s ne engedje ok nélkül az maga vérére kössön fegyvert.“ Hasonlóan ir Nádasdynak (96. lev.) s istenért kéri, eszközölje, ne nevezzék ki Zrinyit, „hogy az nagy szeretetnek és színes promotiónak reménsége alatt utolsó veszedelemben ne hozzák s szegény hazánktól el ne rontsák“. E szándékolt magyar had abban maradt, abban Zrinyi fővezérsége is.

Rákóczynak, hadjárata elején, kedvezett a szerencse,

de utóbb ellene fordulva, minő szomorú sorsra jutott serege, tudva van. A szerencsétlenség okát Rákóczy a dánok által megtámadott s országuk védelmére haza sietett svédekre hárította. Vitnyédy e véleményt nem osztja. Rákóczynak ovatosabban kellett volna eljárnia. 500000 fttal a szerencsétlenséget megelőzhető vala; ebből 20 ezerrel a tatár khánt lekenyerezhetette volna; az öszveg egy részével a portát, hol pénzzel mindent ki lehet vinni, megnyerhetette volna, mert ha király akart lenni, járt volna Báthory István nyomdokán, ki a porta segélyével jutott a lengyel trónra; az öszveg másik részén jó tiszteket s derék katonákat fogadhatott volna; emigy a svédek s az áruló szeményeket — moldvai fogadott gyalogokat — nélkülözhető vala. De ha ilyen ovatosság nélkül is bement Lengyelországba, a svéd király, tőle elváltakor, szövetségi kötelezettségénél fogva, hagyott mellette Stanbok ¹⁾ tábornok vezénylete alatt egy hadat ²⁾ kedvező utasítással s azt is megmondotta Rákóczynak, „ha vissza akar Erdélybe menni, mint és hogy, mely uton menjen“, ámde a fejedelem néhány nap múlva azt üzeni a tábornoknak, takarodjék ő is ura után, „mert bizony diribrul darabra vagdaltatja“, holott olyan embert, a ki hadügyekhez jobban értett Rákóczy valamennyi tisztjénél, pénzen is meg kellett volna marasztania. Azonfölül 3000 lengyeltől nem kellett volna annyira megijednie és gyalázatos békét kötnie akkor, midőn a német had oly messze volt még „hogy bizony Erdélyben meg is nyugodhatott volna, mig az német elérte volna.“ Ha tehát okolandók is némileg a svédek, de még kevésbé menthető a fejedelem és főtisztjei. Azonban a szerencsétlenség immár megtörténvén, most annak megorvoslását kell keresni. Legelső teendő a rabok kiváltása, mire 3 vagy 400000 arany kívántatik. Ezen öszveget, Vitnyédy véleménye szerint, Rákóczy, legyőzve fősvénységét, adja meg a magáéból. „Nem vétene az negyedik parancsolat ellen, ha anyja tárházát ily szük-

¹⁾ Rhédey Lászlónál: *Steimbuch*. Magyar Történelmi Tár. I. köt. 232. lap.

²⁾ E hadat említi Horváth Kozma is. *Thaly*: Történelmi Kalá szok. Pest, 1862. 28. l.

ségben fölrontaná“, nehogy úgy járjon, „mint Mauritius, az napkeleti császár, kinek elfogott vitéziért per singula capita egy aranyat kértek, azt meg nem akarván szabadulásokért adni, elárulták és egész nemzetségestül megölték“. Ne kecsgetesse magát az erdélyiek rokonszenves vonzalmával, mert Vitnyédy nem hiheti, „hogy az ki annyi nevezetes rendet rabságra vetetett gyalázattal és azoknak szabadulását aluszékonyan procurálja, ahoz afficialódhassék az itthon maradt sөpreje az országnak“. Tudva van, hogy Vitnyédy e véleményét a szamos-ujvári és gyula-fejérvári országgyűlések még azon évben igazolták. — Ki levén váltva a rabok, Rákóczy további teendője volna, Vitnyédy szerint, a porta megengesztelése s ezt ismét, legyőzve fukarságát, saját pénzével eszközölje, és nem, miként hire jár, Jenőnek odaadásával, „az melyet ha cselekedni fog, soha az istennek áldása rajta nem leszen s úgy jár mint Bethlen, az kinek csak jó emlékezete nem maradt Lippa eladása után, nem hogy maradékja.“ A porta megengesztelésére az alkalom is kedvez, mert a velenceiek nagyon megvervén a törököket, „ők is alább hagynak az dologban, csak ne fösvénykedjék.“ — A porta megengesztelése után megengesztelendő még Leopold is, kinek kegyét nem lesz nehéz megnyernie, mert „hadaival az hálaadatlan kevély lengyelek rútul bánnak, az kiknek nagyobb része el is vezett, az ki még vagyon, nagy fogyatkozásokkal nyavalyog és félő, Krakóban az kik vannak, azoknak is szorongatások ne legyen tőlök“ (110. lev.). Emigy biztosítva magát mind a porta, mind Ausztria részéről, hozzáfoghat idővel a lengyelek megboszulásához s mind maga, mind nemzete gyalázatának lemosásához, a miben őt a dánok ellen szerencsésen hadakozó svédek is segíthetik. Ezekkel tehát újra szövetkezve rontson be annak idején Lengyelországba, mert Seneca szerint: Quae scelere pacta est scelere rumpatur fides. A lengyelek békét kötöttek ugyan Rákóczyval, de annak daczára megengedték, hogy rabságba vigye seregét a tatár, ők tehát megszegve a békekötést, köteles-e azt tiszteletben tartani Rákóczy? Vitnyédy nem hiszi, „oly theologus legyen, az ki nem abszolvná ő Ngát.“ — A 99., 102., 104., 107.,

109., 110-ik levelekből összeállítva ez volt Vitnyédy nézete Rákóczy teendői felől, hogy „ez rettenetes nemzetünk gyalázatos veszedelme miatt való becestelen emlékezetét maradékinál letörülje.“ Ámde Rákóczy ilyen tanácsokkal, kivált midőn erszényét kellett volna megnyitnia, megközelíthetetlen vala s ez volt oka a szamos-ujvári országgyűlés eredménytelenségének is. Az egy hónap múlva Gyula-Fejérvárott megnyílt országgyűlés előtt Vitnyédy kérte Zrinyi Miklóst, hogy ha válaszol a fejedelem levelére, javallja neki „hagyjon békét az fősvénységnek, váltsa ki maga pénzin az rabokat, küldje az portára is maga pénzt, hogy ez liberáltságával nyerje ujabban meg az megkeseredett alatta valóinak mind sziveket és szereteteket, ne járjon úgy mint Mauritius imperator“ (104. lev.). A következmény mutatja, hogy ha jókor érkezett is Rákóczyhoz, de foganatlan maradt e jóakarató tanács. Rákóczy azon országgyűlésen, a porta követelése folytán is, fejedelemségétől megfosztatott, Rhédey Ferencz választatván helyébe. Ekkor újra elkelt volna a jó tanács s azt kerestetett is Rákóczy mind Zrinyi Miklós-, mind Vitnyédynél, ez azonban megírja Mednyánszky-nak világosan 1658-ki jan. 8-kán, hogy más nap kezdődvén már a megyesi országgyűlés, tanácsa későn jőne, de ha el sem késnék is, ő tanácsadást sem Zrinyinek nem javasoland, sem maga tanácsot nem ad, mert „mire való az jó tanács, az executiója vagy megfogadása és követése nélkül“ (110. lev.). — Rákóczy ügyéről ennyit tartalmaznak a jelen könyv levelei.

A török ügyben, apró csatározásokon kívül, nem sok történt, Velenczével levén elfoglalva a porta. Zrinyi Miklós 1657. elején háromszáz lovassal titkon átkelt a Murán olyan szándékkal, hogy „ha ezeren jönnek is ki az törökök, szerencsét próbáljon“, de az ellenfél veszteg maradt (74. lev.). A fáradhatlan hős oda járt Horvátországban a tenger melletti passusokat megnézni (80. lev.). Batthyányinak és Zrinyinek egyegy csatája van említve a 86. és 110. levelekben. Több szó van Zrinyinek némi erődítési készülődéséről, melyhez segély kellett volna a megyék részéről. E tárgyban Nádasdynál tanácskozmány tartatott, mely azt találta

ezélszerűbbnek, hogy Vas megye közelebb eső két járása rendeltessék ki néhány napra, mert pénzsegély a pénz szűke miatt csak későn volna behajtható (81. lev.), de Vas megye gyűlése e tárgyban eredménytelenül mult el Batthyányinak érintett csatája miatt (86. lev.).

Van e levelekben nyoma egy tanácskozmánynak, mely Sárovarott 1657 elején tartatott s czélja volt a ráczságra ütni. Bécsből tiltó parancsok érkeztek. „Szép tanács“, írja Vitnyédy, „kinek maga közül találkozott árulója“ (74., 75., 76. lev.).

Az ország kormányzásával nagy volt az elégtelenség, leginkább onnan fakadó, hogy a haza ügyeinek intézéséből épen a haza befolyásos és legjobb fiai zárattak ki. Vitnyédy máj. 4-kén írja Zrinyinek, hogy a nádor s néhány ur minden nap tanácskoznak németekkel Bécsben és nem hiták meg sem Forgáchot, sem Kéryt, sem a személynököket, sem Nádasdyt. Emez utóbbival Szaybersdorfon ¹⁾ Cziráky és Vitnyédy elég eszmét cseréltek a fölött, „hogy egy két, három ember ad el bennünk országostul“ s Nádasdy eleget búsul e miatt, „de nem tehet róla, mivel sem nem hivatják, sem semmi dolgot vele nem közlenek“ s ha Zrinyi Német-Ujvárra jöhetne, Nádasdy is Eszterházy Pállal, Homonnay- és Erdődyvel oda rándulna „s ott kellene valamit de comuni permansione szólni“ s ha volnának pártolói Nádasdynak, a kikre támaszkodhatnék, ő „az király, herczeg és az országbeliek előtt contradicticalna annak, az mit ezek mivelnek.“ Azonban figyelmet érdemel, a mit Vitnyédy ugyanazon levélben ír, hogy ha ezen országbirói tiltakozás az egybegyűlendőök színe alatt történnék, azzal Nádasdy „talán csak az maga nevelkedését keresné“ és attól tart, hogy „az rókaként az macska körmével akarja kipiszkálni az sült gesztenyéket a tűzből“ (84. lev.), de azért ajánlja Zrinyinek, vegyen részt az említett tanácskozmányban (86. lev.). Összejöttek-e a megnevezettek Ujvárott, a jelen könyv leveleiből kivenni nem lehet; valószínűnek látszik, hogy ha

¹⁾ Ez talán azon összejövétel, melyet Szalay is említ „*Magyarország Története*“ V. köt. 18. l. a 27. aljegyzet alatt.

meg is tartatott a tanácskozmány, Zrinyi aligha volt jelen, mert közte és Nádasdy közt kissé feszült volt a viszony (94., 103. lev.), melyet Vitnyédy enyhíteni törekedett (106. lev.) s a hazának bizony nem örvendetések levén ügyei, a főurakat szükséges egyetértésre s közös tanácskozásra kérte, bnzditotta, hogy „közönségesen való szeretetnek continualására mindnyájan kötelezze egymást magának, ha szereti az szegény pusztá hazánk javát“ (92. lev.). Nagy fokra kellett hágnia az elégtelenségnek, midőn Vitnyédy oct. 18-án azt írta már Zrinyinek, hogy némely magyar uraktól leveleket fogtak el, melyekben „az töröknek való beholdulást sollicitáltak volna“ (106. lev.), s tudva van, hogy e vád emeltetett a Wesselényiféle összeesküvés részesei ellen.

Az első könyvben említettem ökörkereskedést Vitnyédy itt is szóba hozza (77. lev.); Zichy Istvánt a soproni harminczadosok zsarolására figyelmezteti (78. lev.); egy imperiumbeli herczeg számára török háttas ménlovat keres s Homonnaytól akar venni (88. lev.); Megyery nemes birkáiról emlékezik (82. lev.).

Pár szót még Zrinyi munkáiról. 1657-ben csak az „*Ádriai tengernek Sirénája*“ volt sajtó útján közrebocsátva, de Zrinyinek több munkája volt már legalább kéziratban ismeretes és bizonyosan többek által olvasva is. Ezek közé tartozik Vitnyédy, ki a 99. levélben világosan írja: „bezzeg ha az én uram *militiárul* írt könyvét Ispán Ferencz gyakorta olvasta volna s követték volna a tanácsot, ily gyalázatban az egész világ előtt nem estek volna“, t. i. a Rákóczyval Lengyelországban járt magyarok. Zrinyinek mint írónak tisztelői közé tartozott Megyery is, kihez a jelen könyvben Vitnyédynek két levele olvasható. Az egyikben (103. lev.) Zrinyi *harmadik* munkájáról van emlékezet; a másodikban (105. lev.) Vitnyédy véleményét találjuk ura műveiről. Ez lesz azon Megyery, kinek Zrinyihez épen munkái felől írt két levelét és Zrinyinek hozzá írt válaszát, a hős-költőnek az „*Ujabb Nemzeti Könyvtár*“-ban közlött munkái közt a 194—195. l. olvashatjuk.

Immár a levelek:

74.

Zichynek. Zrinyi Miklós átkelve a Murán, nem csalta ki ütközetre a törököt; Sárváratt némelyek abban egyeztek meg, hogy a ráczságra ütnek, de attól eltiltattak. Sopron, jan. 19. 1657.

Tegnap érkezék urunk szolgája leveleivel, az többi közt Ngdnak szólóval is, parancsolja, megküldjem Ngdnak, az melyet annál nagyobb készséggel cselekszem, hogy urunk levele, és ily nagy jó akaró uramnak szól, szolgájától tudakoztam, mint vagyon, monda igen jól, és hogy Légrádra ment alá, azt is monda, az uj esztendő tájban igen titkon általlopta magát az Murán Szécsi-Szigetben oly resolútióval válogatott háromszáz lovassal, ha ezerezen jönnek is ki az törökök, szerencsét próbáljon, egynehány nap volt ott oly titkon, extra praesidium nem tudták, de ez is heában volt, mert ugyan nem jöttek ki. Az sárvári consiliumban decretált rablást szerencse ha magok közül valaki el nem árulta, cancellarius uram azt írja Nádasdy uramnak, parancsolnak az generalisoknak el ne menjenek, de még nincsenek kin az parancsolatok

Soprony 19. jan. 1657.

75.

Zrinyinek. A megelőző levélben említett sárvári tanácskozmányról. Sopron, jan. 19. 1657.

. Megirtam vala Ngdnak, Sárváratt consiliumot tartottak az ide való urak, kik közt Mansfeld is volt, elvégezték, egy rablást tegyenek az ráczságon, azonban lehet, magok közül valaki Bécsben hirrre adta, parancsoltak mind Mansfeld, Bottyány, Nádasdy uraméknak el ne menjenek, jóllehet még az parancsolat nem jött Nádasdy uramhoz, készül ugyan Nádasdy uram maga is elmenjen, elmennek-e, és mint járnak meghalljuk, adjon isten jó szerencsét ő Ngoknak

Soprony 19. jan. 1657.

76.

Kérynek. A rácság elleni expeditióról. Sopron, jan. 23. 1657.

. Az urak lehetetlen elmenjenek csatára, ez iszonyú hidegekben, annál inkább ha parancsoltak nekik felőle, talán megtartózkodnak, szép tanács kinek maga közül találkozott árulója

Soprony 23. jan. 1657.

77.

Mednyánszkynek. Az erdélyi fejedelem Zrinyiekkel szövetkezve ökörkereskedést kezdjen; a lengyel hadjáratot miért nem javasolja? Nürnbergben levő fiának gondját viselő bécsi kereskedők a felföldön s Erdélyben levő adósságaik beszedésére szolgálókat küldik, kinek számára Mednyánszky közbenjártával fejedelmi ajánlólevelet kér. Sopron, febr. 1. 1657.

. Térek már az Kgd által insinuált hírekre és előbbi két leveleire, melynek egyikét de dato Beczko 2. jan. anni praesentis maga Kgd postája hozott, azokra punctatim Kgdnek rescribálok. Az mi az ökrök dolgárul való kívánságát illeti kegyelmes uraimnak, tudja isten csak elhültem bele, olvasván Kgd levelét, láttam oly későre jutott Kgdnek kezéhez, az melyről nekem nagy assecuratióm volt, hogy hamar kezéhez fog jutni Kgdnek, de már elmenvén öcsém István uram ő Ngához, ez aránt onnend köll várnunk, mint fogják ő Ngok magokat declarálni. Azt elhigye Kgd, ha egyedül az ő Ngok neve alatt való securitas az elhajtás dolgában nem kényszeritené ő Ngokat az alázatos kérésre, ökröt magok is eleget találnának, s ha utoljára az tisztviselők fáradságára nézve ő Ngok nehezellenének magokra venni, bátor csak passusok legyen uraimnál ő Ngoknak, hogy az ő Ngok neve forogván az dologban méltóságos tekintetek adjon securitast ily hasznos negotiatiojokban való igyekezeteknek, és ha ezt Kgd ő

Ngoknál végbeviszi, nagy kegyelmességeket bizonyítják ő Ngok ily méltóságos cselekedetekkel az én uraimhoz; Kgdnek pedig annyival tartoznak, mintha kívánságunk szerint lett volna effectuatiója az alázatos kérésünknek s kiváltképen ez ő Ngok maga eleiben vett nagy és derekas foglalatossági közt, nem occupalhatván tisztviselőiket eféle aprólékos dolgokkal, az melyben hogy tovább is fáradjon Kgd, nagy bizodalommal kérem Kgdet. Ha pedig lenne ő Ngoknak kedvek bizonyos számmal, bizonyos áron hajtatni, nem kételkedem, ő Ngok az én kegyelmes uraimmal, nem úgy mint bécsi mészárosokkal fognak végezni, hanem mint magok tulajdonival és szolgálival, hogy ő Ngoknak sem leszen káros s uraim is haszontalan nem fognak fáradozni. Az mi levelemben Kgdnek insinuált dolgot illeti, mely már az jó isten segítsége által eredetet is vett, írja Kgd láttatom dissvadeálni; de kérem Kgd édes kedves atyámfia, úgy ne gondolkodjék én felőlem, az mi szegény, csaknem utolsó gyalázatra jutott nemzetemnek nevelkedését, dicsőségét nézi, abban javalló ne kívánjak taláztatnom, s ha ennyire látok vala, talán eszköz is volnék abban, nem tudván az dolgokat, azoknak combinatióját, igen gonosz, csalárd, álnok és természet szerint állhatatlan emberekkel levén ő Ngának dolga, meg nem íté, discurraltam levelemben azokrúl, az melyeket . . tudok mint akkor. Azt nyilván tudom az sveciai királyt az szükség vitte reá, kívánja az ő Nga szolgálatját és segítségét, kinek ő Nga csaknem annyi szolgálatot teszen, mint boldog emlékezetű ő Nga atyja, nagy fogyatkozásokban levén dolgaik, francziai királyhoz való kötelességre nézve, már csak az confoederationak conditiói lennének olyak, melyre nézve az ország meg nem szakadozna, mert ha Borussziát és abban levő városokat és portusokat elvesznék, mi leszen az többi. Tudom az mi Livoniában volt, azt is elveszik, az curlandiai feudum elidegenedik az borussiaival, az honnend az derekas jövedelmek voltak. Litvania állapotja is mint marad, kérdés, Russziát, úgy gondolnám, nem engedik Kmelniczky és az kozákok másoknak, így az major et minor Polonia maradván, meg nem érdemli, magát ő Nga igen nagy szeren-

csére vesse. Szmolenszkot és az több helyeket, az melyeket az moszkva elfoglalt, vissza nem ad. Az moszkvák felől megint olyat beszélnek, végezetet az svecusokkal elbontotta, mely ha úgy vagyon, onnend mindenkor nagy alkalmatlanság követheti ő Ngát és az országot. Az török felől az mint az experientia bizonyítja, és az historicusok is abban concurrálnak, senki magának bizonyost ne igérjen, mert ő az alkalmatosságot el nem mulatja, és azért is, noha úgy hallom, vagyon lovas török és jancsár ő Ngával, ugyan méltó ő reájok vigyázni, mivel vagyon oly hír is, midőn ő Nga az portán ezen dologról instálna, az lett válasza, csodálja az porta, magát egyenliti ő Nga ez dologban, igen gyenge fiával kimenvén ő Nga, leszen országára az portának gondja, ez vagy volt úgy, vagy sem, legalább csinálhat akárki is magának ebből conclusiót, így kívánák ha lehetne. Az lengyelek állhatatlanok, tökéletlenek, religiójokban igen superstitiosusok s arra nézve, keves levén az országban az erősség, mindenkor tartani köll ő Ngának túlök, hogy ellene ne támadjanak, az kik most csaknem közönségesen in agone vannak. Ez difficultasokat ő Nga superalván édes kedves atyámfia tetszik, fölöttébb is tetszik, hogy az mit magától nemzetünk irigysége denegal, az másoknál nemzetünk dicsőségével nevelkedjék, az mely minden jó magyar jó örömet és dicsőséget az jó isten hogy engedjen szerencsésen és diadalmasan végbemenni szivből kívánom s bizonyos Uram ha lehetne, nem azt, hanem az napkeleti birodalomnak is urává tenném, azért hogy magyar és evangelicus Mint lett az svecusokkal való confederatio, az honnend csaknem az egész dolog függ? mint vagyon az porta, akarója-e és segítője ez dolognak szívesen? Az lengyelek ultro acceptalják-e ő Ngát, minekutána magok hívták azelőtt s most különbet akarnak? Az kozákok megmaradnak-e állhatatosan fogadásokban? Az moszkva nem lehet-e akadály, kis fiának kívánja az királyságot, Casimirusnak az ki kegyelmes királya az országnak, minemű satisfactiója leszen. Horváth György mivel volt oda be, mivel jött? Cancellarius apánk mivel megy, mit fog reportálni, mivel már ez dolog nem az ő Nga hatalmában

vagyon kiállhasson belőle, hanem az confoederatióktól függ? Nincs-e ezen részről valami félelem? és Kgd is micsoda kérdésekkel jött ¹⁾, mivel bocsátják vissza Kgd, mi reménye vagyon? Ez kérdésekről ha in sinceritate et confidentia tudósít, ha nem oly titok előttem, megszolgalom, hogy kegyelmes uramnak jó alkalmatossággal vagy mondhasam meg vagy írhasam, és ezekben látván az jó securitasokat örülhessek én is veletek mint magyar, ez mellett ha arról is tudósít, mint és kikkel ment ő Nga? mint assecuralta az országot minden felől? ki gubernat az mtgos öreg asszony fejedelem mellett, megszolgalom Kgdnek. Ezen alkalmatossággal édes kedves atyámfia bátyám uram, ily dologról akarám Kgdet megtalálnom. Bécsben vannak az Niederlagban Knopff nevű áros emberek, kik az én fiamra gondot viselnek Norimbergában, azoknak vagyon az fölföldön és Erdélyben adósságok, szolgáljokat küldötték sollicitálni, ki hogy annál hasznosban végezhesse dolgait, nagy bizodalommal kérem Kgd, méltóztassék az méltóságos fejedelem asszonynak és az ő Nga mellett levő jó akaróinak leveleivel recommendalni, úgy veszem az Kgd atyafiságát, mintha magamnak cselekedné, kiknek fiamra való szolgálatjokért csak azt nem cselekedném, az mi lehetetlen, meg fogja Kgdet maga is találni, vagy egyik vagy másik, mivel ketten vannak, elhittem Kgdben helyezettett bizodalmas atyafiságában meg nem fogyatkoztatja kötelesen szolgáló atyafiát, ki kedden délig elvárja Kgd válaszát, az melyet ez levélem megadó emberre bizhat Kgd.

Soprony 1. febr. 1657.

78.

Zichynek. A soproni harminczadosok zsarolása. Sopron, febr. 2. 1657.

. Ezen alkalmatossággal tartozom megírnom Ngdnak úgy parancsola minap Ngd az uj vectigal dolgát az hol kívántatik segéljem és ne impelialjam, megcselekszem jó szívvvel, az itt való harminczadon minden boros

¹⁾ Bécsbe.

szekerem extra tricesimam egy tallért vesznek az tisztviselők, láttam erről egy articulust az fölföldi articulusok közt hogy tiszteket vesztk el, mentik azzal magokat számban adják, de hazugság tudom, efélével az kereskedők idegenednek, remediálja Ngd, mert az ő fölsége jövedelme kárában jár. Ezek után Ngd köteles szolgálja marad.

Soprony 2. febr. 1657.

79.

Tökölynek. Az erdélyi fejedelem lengyel hadjárata; úgy hallja s helyesli, hogy Tököly elfogadta a váradi kapitányságot. Sopron, febr. 2. 1657.

Ille várában irt 30. nov. Ngd levelét ma vettem, nagy Ngd hozzám való szeretetinek jeleül, az melylyel mind jobban és ujobban kötelez szolgálatjára Ngd, úgy hiszem Dörfelyről 8. dec. irt levelemet Ngd is elvette, melyet elolvassván, tudom nevetni fog nyughatatlan phantasiámon, ellenben talán meg nem ítél azért Ngd, hogy mint magyar gondoskodom egy maroknyi nemzetünk megmaradásáról, mert bizonyos az ő Nga szerencséjén vagy szerencsétlenségén fordulunk vagy javulásra vagy utolsó szerencsétlen veszedelemre, úgy legyen az mint az jó isten végezett s rendelt bölcs tanácsában felölünk, kinek egyedül való hatalmában vannak minden birodalmaknak nevelkedési és periodusi, talán valaha az szegény magyarság sokáig aluvó istene felébred és még becsületre hoz bennünket, melyben az én katonáram jó segítség volna, ha így in . . . mundi nem laknék, annak is leszen változása, ha az jó isten valamely hasznos szolgálatjára nevelte és tartotta szegény nemzetének. Hallottam sokat Horváth György uramtól azokban, az melyekről ír Ngd és ime az alkalmas üdötül fogva való követség hordozásának kicsirázik az magva, mivel már az világnak nyilván vagyon az ő Nga indulása, elég alkalmatlan üdőben az hadakozásra, pusztá országban, sok ellenség között, de talán alkalmasban fölvetett ő Nga céljának hamarabb való véghezvitelére, az melyet közel forgolódván az tűznél, tudom fundamentumból megértette mysteriumit azon

dolgoknak, adja isten szerencsés kimenetelét minden jó magyar kívánja Ezen alkalmatossággal akarám megírnom Ngdnak, úgy értettem, az váradi kapitányságot fölvette Ngod, mely ha úgy vagyon, én dicsérem, hogy ha itt nem lehet előmenetele Ngdnak, ott vegyen promotiót, az hol szeretetből adják

Soprony 2. febr. 1657.

80.

Mednyánszkynak. Zrinyi Miklós a horvátországi passusokat vizsgálja; hírek Lengyelországból. Sopron, april 25. 1657.

Három rendbeli leveleit vettem Kgdnek hamar egymás után, az kikre választ nem adtam, azelőtt az többire mind irtam választ, az mint azt is megírtam, hogy uramnak küldte az includált Kgd levelében valót megküldöttem ő Ngának, judex curiae uram ő Nga is küldött egyet kezemben, azt is elküldöttem és vagyon ő Ngától válaszm, hogy mihelyen Csáktornyára érkezik ő Nga, választ ad, most oda be levén Horváthországban az tenger mellé, az hol az passusokat akarja meglátni, még egy ideig oda késik, mivel az mint 12. praesentis ex portu regio, mely az tengerparton vagyon Buckarral ellenben, irt levelében panaszkodik, az rossz idők miatt semmit nem cselekedhetett s nem is láthatja mind meg szárazon secure, hanem vizen is köll egy részét meglátni, egy ideig még oda késik ő Nga, azért erre magyarázza az válasz haladékját Kgd. Az ide való dolgokról, hirekről öcsém uram intentiójához való kötelességemről ő Kgmének tegyenek relatiót, tudja isten, ha véremmel kívántatik is ő Kgmeknek és Kgdnek ha szolgálhatok, nyereségemnek tartom. Itt uram az mi magyarinkat mind levágták, az mtgos fejedelem sem elől sem hátra nem mehet, ezeket azok hirdetik, az kik így kívánnák lenni, de én másonnend mást tudok, mert Wi . . irta Bécsben, egy obrister beütött Silesiából Lengyelországban legiójával, az úgy megkesertek (igy), huszad magával szaladott el, magát mindjárt megfogták, mint leszen dolga, talán

meghalljuk, mert praeter ordinem cselekedett. Az fejedelem és az király, ugy írja, együtt vannak Krakóban. Az mi részünkről örömet segitenénk az lengyeleket, de nincs minden embernek kedve, ha elkezdjük, félvén markunkban ne szakadjon, kicsirázik nem sokáig, ha magva leszen. Az törököt hirdetik, bánja az fejedelem indulását. Az authora nem Eszterház Miklós, az ki ugy tudna nekik imprimálni (igy). Az tatárokkal is fenyegetik Erdélyt, annak is hírét halljuk, de én oly hiszemben vagyok, az mtgos fejedelem, indulása előtt, ezen difficultasokat mind superalta, és eféléktől nem igen kell tartanunk, legjobban esnék, az jó lengyelek remittálnak előbbi fastusokat, mely már eléggé megaláztatott és accommodálnak ezen kérdéseket, és az levegő égben haszontalan reménségeket. Ezeket irhatja Kgdnek kötelesen szolgáló atyafia, kérvén Kgdet ha mi ujsága leszen jó alkalmatossággal azont tudósítsa.

Soprony 25. apr. 1657.

81.

Horváth Ferencznek. Kéri, birja rá az alispánokat, hogy Zrinyi Miklósnak pénz helyett inkább a közelebb eső két járásból kézi munkásokat adjon segítségül Vasvármegye; hírek Rákóczyról. Sopron, april 29. 1657.

Vártam urunk ő Nga credentionalis levelét, mely mellett mehettem volna az nemes vármegye gyűlésére, nem érkezvén, nem mehettem oda, ha secure nem szólhatok, nem levén oda semmi relatióm. Ez elmúlt pénteken voltam Cziráký urammal Nádasdy uram ő Ngánál, discurraltunk eléggé, micsoda segítséget kellene decernálni, ha pénzbeli lenne az ígélet, az pénznek szűki miatt, isten tudja, mennyire haladna, azon nyugodott meg előttünk legalkalmasabb leszen, az két közelb processust valahány napra oda adni, micsoda instructiója leszen követinek, ott hallja meg Kgtek. Tudni való dolog, akkoráig nagyobb szüksége volt az vármegyének ő Ngára, mint ő Ngának az vármegyére, ha az

ő fölsége levelére s az ő Nga érdemére nem leszen tekintet, talán nagyobb kárát vallja ez idegenségnek, mert ő Nga ezt nagy contemptusnak tartván, nagy szükségében folytatkozathatja meg az vármegyét. Commendálom Kgd-nek ezen dolgot és Kgd által viceispán uraim ő Kglmeknek köteles szolgálatom ajánlásával, és kérem is, mutassák ő Kglmek vármegyéstül olyan kész voltokat ő Ngához, az mint ő Nga mindenkor cselekszik, nem veszti el jutalmát, kölcsön adnak az mit adnak, mert alkalmatosság adatván, ez jó akaratot megszolgálja ő Nga. Az fejedelem felől és veszedelmérül való hírek hazugságok, higgye Kgd, bizvást is annak mondhatja, azoknak az kik hirdetik. Kgd választát várja szolgáló sógora.

Soprony 29. april 1657.

82.

Megyerinek. A Zrinyi Miklós megsegítése ügyében tartott tanácskozmány; nemes fajú juhok. Sopron, april 29. 1657.

Elmentünk vala Cziráky urammal az commissióban, ott mint jártunk, komám az ur leveléből megérti, onnend szeretetnél többet az kit kívántunk nem reportaltunk és csak mind az két részről az a maga privatumja ne causálna az diffidentiát, helyén volna az atyafiság. Czirákyné asszonyom, kinek az szerencsétlenség megfosztotta majorját, eldögölvén mind magyar, mind nemes juhait, gyakorta emlegeti, komám ígérte nemes 25 birkát, ha megadná, most Szenten jókor találna komám ő Ngát, ígéretét komámnak méltán érdekével praetendalhatnánk, de azt inkább az szeretetre, mint igazságos keresetünk alkalmatosságára bizzuk; komámnak dolmánya, mentéje, ha bugyogója német is, ne kételkedjünk, noha gyakor beszéde, ille nullus amat, qui semper da mihi clamat, az mellett azt is tudja, omne promissum cadit in debitum és ein Mann ein Mann, ein Wort ein Wort, ennyi esztendőül fogva való ígéreti beteljesítéséről kiváltképen ily szükségében ő Ngának el is hittük nem halasztja holta után annak effectualását ahoz, az kinek mind élteben,

mind holtá után kívánja az utána valóihoz és magához szeretetét és kötelességét, az melyet tapasztal is minden parancsolatban. Ezek után köteles szolgája komjának.

Soprony 29. ápril 1657.

83.

Cosmus paternek ¹⁾. *Tudakozza, hol jár Zrinyi Miklós és híreket ír neki. Sopron, máj. 1. 1657.*

. Desiderassem scire, ubinam locorum sua Excellentia sit, rogo bona occasione certum me superinde, si sanitas concesserit, reddere recordetur. Turcorum contra venetos intentio videtur evanescere et spargitur, quod persa obsederit Babiloniam, moscus quoque irruptionem in ipsos cogitet, habebit quomodo se defendat

Soprony 1. máj 1657.

84.

Czím nélkül, de minden arra mutat, Zrinyi Miklósnak van írva. 15000 osztrák megy Rákóczy ellen; lengyel- és erdélyországi, felföldi, bécsi hirekről s ügyekről tudósítja; a bécsi tanácskozmányba a megnevezett magyarok nem hivattak meg; Rákóczy felföldi jószágait eladták, hogy árukon hadsereget tarthasson; Nádasdy elégtelensége és tiltakozási készsége. Sopron, máj. 4. 1657.

Kegyelmes uram, Falusy uramat ő Kglmét isten békével hozván, itt várasunkon való alkalmatosságával nem merészlettem levelem nélkül elbocsátanom. Az Ngd dolgairól semmit nem írok, mert irtam valahányszor, félek, az is unalmassá ne legyen Ngdnak, az mi kellemetes Ngd előtt, azokban várom kegyelmes parancsolatját Irtam vala azelőtt, hogy az mi kegyelmes uraink gondolkodásra vették az lengyeleknek adandó segítség dolgát, de mivel

¹⁾ Zrinyi Miklós udvari papja.

megholt kegyelmes császár és király urunk ő fölsége maga kezével írta az velek való végezését, meg kell lenni, az mint meg is indítottak ellenségekre lengyel uraimnak tizenöt ezer embereket, mit visznek végben, az idő megmutatja. Bizonyosnak mondják az árus emberek correspondentiájokkal, hogy az danus componalta svecusokkal való kérdését, mely ha úgy vagyon, és tizenkét ezer emberét is adta nekik, nagy könnyebbség az embernyi nagy segítség. Az is bizonyos, az sveciai követ megtért Kmelniczkytől és az moszkvától, az hozza az hirt, hogy az kozákok nem fognak az fejedelem és az svecusok ellen semmi segítséggel lenni. Az tatárok elvették contentatiójokért az negyven ezer aranyat és onnend nincs mihez bízniok. Az török császár követe most vagyon az fejedelemnél, segítséget offerálnak neki, ha elveszi az is veszély, ha nem is veszi is. Szüksége nincs reá, az . . . szerencsésen folynak dolgai, nem úgy mint veszedelme kívánói hirdetik. Az zuanianerek tizenkét ezeren állottak hozzá. Chmelniczky beütött személye szerint Lythvaniában, és valahány városokat, melyek még Casimirus hűségében voltak, megvett és fölprédált. Sapia az ott benn való hadakkal meg nem merészlette várni, Mazoviában szaladott előtte és csak vannak az mint vannak. Az felső vármegyebeli parasztság, az prédálásnak örülvén, mind fegyverben vannak, félő, ha az ő fölségek hadai bemennek, azok magokkal utána ne hozzák az egész hadakat arrúl az pusztá földről. Homonnay és Barkóczy uraméknak áruló nevek vagyon, Rákóczy Lászlónak akarják adni az kassai generalisságot azért, hogy az moszkoviczai passust berekeszsze, mivel most innend moldvai, havasalföldi, erdélyiek mind azon járnak ki s be, fosztogatják is őket az parasztság, az kikkel birnak. Az mely Barecza nevű vajdát emeltek volt föl az havasalföldiek, midőn Constantinus az fejedelemhez ment volt, elfogták, Fejérváratt arestumban levén corrupalta őrzőit, az kik több társakat szereztén szeménységűl magoknak, mintegy háromszázig elszabadítottak, az locumtenens Barcsay Ákos az postákon, az moldvai és havasali határokon levő militiának, melyet ő Nga elmenele előtt rendelt, hirrre adván, megvárták és diribrul da-

rabra vagdalták őket, magát is feleségestül gyermekestül. Palatinus uram ő Nga valahány urakkal alkalmas időn Bécsben vagyon, az idolum is, azok ketten, az bécsi perspectívával, és utjárúl mostan megtért Mazarinival, minden nap tanácsban vannak, se Forgách, se Kéry, se personalis uramékat nem hiják, mit végeznek isten tudja Nadasdy uramat Bécsben sem ő fölsége nem hitta, sem ök, és így csak távol nézi ezek mit mivelnek. Az titulus felől volt kérdések ekkoráig is (?), utóljára arra fakadott, ha az idolumnak is denegálja, contentus leszen. Valamint híreké lett, csaknem az midőn erumpalni köllött volna, ma mentek az bécsi perspectiva, az idolum és Rottal, azt addig elpirongatták, hogy az asszony nyál keservesen sirtak rajta és csak halálokat kívánják. Itt fönn akar lakni ő Nga, szegény palatinus uram ő Nga kertjét akarja árendálni. Pálffy Miklós uram ő Nga megengedi-e az bozini és szentgyörgyi jószágokban szabad legyen váltani, az lengyelek adtak ő Ngának pénzt, szerencse ha azzal nem fognak valamit változtatni. Az fejedelem fölföldi jószágait mind eladták és osztották, kiknek az árokkal opiniójok szerint valahány esztendeig való hadakat tarthatnak, de hoc opus hic labor. Irtam vala Kassára hat száz németet vitt be cancellarius uram, úgy volt az hire, de azt mondják nincs semmi benne. Ma egy hete Cziráky urammal Szaybersdorfon voltunk, eléggé beszélgettünk, hogy egy két, három ember ad el bennünk országotól, búsul Nadasdy uram, de nem tehet róla, mivel sem nem hívják, sem semmi dolgot vele nem közlenek, mondotta, ha Ngd Ujvárra jöhetne, ő Nga is oda rándulna, Eszterhas Pál urammal, és ha késhetnek, Homonnay uram ő Ngát is elvinné magával, Erdődy uram ő Ngát is kérné s ott kellene valamit de communi permissione szólani, azt mondja, ha volnának adherensi, kikhez támaszkodhatnék, az király, herczeg és az országbeliek előtt contradictoralna annak, a mit ezek mivelnek, melyet az Ngatok színe alatt megcselekedvén, talán csak az maga nevelkedését keresné, nem tudom isten tudja, így értvén Ngod, mit fog cselekedni, áll bölcs ítéletiben, tartok attúl, az róka-

ként az macska körmével akarja kipiszkálni az stült gesztenyét az tűzből

Soprony 4. may 1657.

85.

Nádasdynak. Bizonyos szándékáról, talán az előbbeni levélben említett tiltakozási készséggel kapcsolatban állt útjáról le akarja beszélni. Sopron, maj. 5. 1657.

Kegyelmes uram, resolutióm az, Ngdnak igaz szolgálja találtassam, az is az oka, hogy tollamnak szabadsága (néha kedvetlenségével is nem kétlem) megelőzi az Ngod méltóságát, az melyről alázatosan bocsánatot várok. Ngdtől való elválásom után, az ottfönn való beszédekről, és az Ngd czeytei útjáról sokat gondolkodván s Cziráky urammal ő Ngával azokról conferalván, egy átaljában meg nem nyugodhatik elmém, hogy abéli Ngd resolútiója effectualása, vagy Ngdnak in particulari, vagy országunknak in communi hasznos legyen. Ngd ítélje meg, ime az szemek előtt levén Ngd, teljességgel negligaltatik, ha oda megyen és ott azzal, az ki felől már csúfos opinióban vagyon az világ, bátor mint atyafiával legyen is, de egy általjában azt semmi jóra nem magyarázzák, hanem azzal együtt csak gyanúságban ejti magát. Ha meggyőzné Ngd magát, mind maga favort nyerhetne magának, mind azt, magához hívatván és az udvarhoz fölívén és praesentalván, az felőle való suspiciót solvalná és tollalná. Azt pedig az asszony ő Nga mostani állapotjával ¹⁾ nála könnyen persvadealhatja, hogy csak kevesed magával általrándul, és az mint az hire vagyon, hogy Laxenburbban fog ő fölsége lakni, Szaibersdorfról oda mehet minden nap és udvarolhat, mert elhigyje azt Ngd, azok onnend okot nem adnak, ha Ngd mint szolga azt nem cselekeszi, az mivel tartozik. Istenért és maga s neveletlen gyermekihez való szeretetire kénszeritem Ngdat, ha itéli ez gondolkodásomat jónak, legyen annak cseleke-

¹⁾ Nádasdyné, egy másik levél szerint, ekkor gyermekágyban feküdt.

dője, hogy közönségesen ne valljuk kárát ez simultasok miatt való Ngd maga negligálásának, én securus vagyok, ez cselekedetével Ngd adversariusi sok roszaságait gátolja meg, ha látják ily heroica Ngd resolútióját

Soprony 5. maj 1657.

86.

Zrinyi Miklósnak. Örvend útjából szerencsés megérkeztén; ajánlja, vegyen részt a 84-ik levélben említett tanácskozmányban; az idolum ármányosságára figyelmezteti; az adandó segítség tárgyában a gyűlés hasztalanul múlt el; lengyel hírek. Sopron, maj. 6. 1657.

Kegyelmes uram, Csáktornyarúl 29. aprilis irt leveléből értem, hogy Ngdat isten jó egészségben meghozta, az melyen sok különböző Ngd felől való szerencsétlen hírekre vagy hazugságokra nézve, noha én azoknak hitelt nem adtam, szüből örvendek, kívánván ő szent fölsége ezután való minden Ngd útjait tegye szerencséssé ez maroknyi gyámoltalan hazának javára Megjövén¹⁾ első dologm leszen, Ngdhoz megyek, ha Falusy uram által küldött levelemben való insinuatio szerint nem fordul föl Ngd Német-Ujvárra, az melyet most is javallanék, mivel az idolum, minden cselekedetének feje divide et vinces, mindenütt diffidentiákat csinál, committalja egyiket az másikkal, az mint ex certissima scientia tudom, judex curiae uram ő Ngával való Ngd jó atyafiságát és hazánk javára mind szükséges mind hasznos correspondentiát diffidentiára hozzon, engemet is Ngd kicsiny szolgáját és ez dologban való érdemetlent, Ngd disgratiájában juttasson, az melyet az mint hűséges kötelességem nem érdemel, úgy elhittem nem is assequalja. Esmeri Ngd ötet, nem kételkedem, arany hegyeket ígér Ngdnak, de az mint ő szokta favoritáit tractalni, azt mind az Ngd vérsége, mind virtuositassága nem szenved, olyan ágybúl való embertül, mint ő, az melyen nem

¹⁾ Rózsahegyről, a hova készült.

építhet ugyan ember, mivel isten és az szerencse sokat és nagyokat cselekeszik az emberekkel, az mint Cornvaillal most, ki egy molnár fiából angliai királylyá leszen, ha eddig nem az, elhiggye Ngd, hogy midőn ez latorságot intendálja közönséges veszedelmünkre, akkor igyekezik Ngdat legnagyobbban megtréfálni s ez is volt az szegény jó emlékezetű Pálffy Pál felőle való itéleti. Istenért kérem Ngdat, ne adjon hitelt az ő hízelkedésének, hogy nagyobbban, az mint ekkoráig cselekedett, meg ne tréfálja Ngdat, én magamra nézve ezeket nem írom, de tudom kicsoda ő, mint bánt Ngddal, az hűséges kötelesség cselekedtetni velem. Az mostani gyűlés is haszontalanul múlt el Battyáni uram csatája miatt, ezután mi leszen belőle, meglátjuk, az gyűlés előtt valahány nappal voltam Cziráky urammal Nádasdy uramnál, akkor úgy beszélett ő Nga az pénznek szűki miatt, hogy az közel való két processust kell oda adni jó dispositióval és pallérokka, úgy hiszem ez opiniojában ő Ngának változás nem leszen. Tisztviselői rossz embersége tudom hire nélkül vagyon ő Ngának, és szemben levén Ngtok, annak lehet orvoslása, nem hiszem az Ngd méltóságos virtuositassága ne elengedje az szolgálk roszaságaért az úrral való jó atyafiságot fölbonstsa, és az mostani nagy szükségében hazánknak eféléket az szeretetnek palástjával az közönséges jóra való nézve kell superalni, azoknak is leszen zablájok uroktól. Az perspectiva levelét, úgy tudom, Szecseny uramnál vagyon, az melyről midőn szólottak, az mint megírtam, azt adtam válaszul, hogy Ngd discretus úr levén, midőn Ngd akarátja és kívánsága kívül levelével csaknem kényszeríti az válaszra, annak az levelhez köll conformusnak lenni. Az ide való állapotokról Falusy uram által mind írtam, mind izentem. Azután érkezik Tekelly uram szolgálja, mondá, hogy Czerneckynek volt Wirzczel¹⁾ és az fejedelem hadaival egy actiója, veszték el minden rész-

¹⁾ Svéd tábornok, Horváth Kozma szerint: „molnár fia, de virtuosus, tanult hadi állapotokban, várak munialásában, ellenkezéseknek rendelésében és egyéb hadi requisitumokban igen expertus és prudens s egyébaránt is humanus ember vala.“ *Thaly*: Történelmi Kalászkok. Pest, 1862. 26. l.

rül nyolcz ezeren, utóljára elszaladtak az lengyelek, Wir-
czen is seb esett. Szondomeriánál mondja hogy volna az
fejedelem az királylyal. Danczka felé mennek, megtérvén
az pünkösöd innepire, akkorra hallhatok többet, azokról tu-
dósítani Ngdat el nem mulatom, első dolga is az leszen,
• hogy mentül hamarébb láthassa Ngdat holtig való alázatos
szolgája.

Soprony 6. maj 1657.

87.

*Horváth Ferencznek. Ugyanazon lengyel hírek; a
tudatlan alispánt, lemondása után, némelyek újra meg
akarják választani, kéri Horváthot, legyen rajta, hogy
új kijelölés történjék. Sopron, maj. 6. 1657.*

. Tegnap érkezik Tököly uram szolgája, ki
azt beszéli, Czerneckynek volt egy actiója Wircczel az
krakai commendauttal és az fejedelem embereivel, minden-
felől vesztenek el nyolcz ezer, midőn Czernecky nem áll-
hatta az dolgot elszaladott, Wirezen mondják seb esett. Az
fejedelem sveciai királylyal Szondomeriánál vannak, mi vége
leszen dolgaiknak, meghalljuk jobban, az hadak mind
Danczka felé takarodnak. Ő fölsége az ausztriai ház meg
akarják segíteni az lengyeleket, mely ha leszen, onnend
várhatunk mi is veszedelmet, félő, az egész belli molest
reánk ne hozzák és itt ne csináljon magának sedest az ke-
gyetlen Mars. Az keresztyénséget üldöző tyrannusoknak lát-
tatik isten zabolát vetni szájokban, hogy azt ne merészeljék
cselekedni, az mit akartak Az mi gyűlésünkben,
mely 14. praesentis ¹⁾, némelyek igyekeznek az mi tudatlan
viceispánunkat, harpia fia birájával bucsúzása után megma-
rasztani, menjen be Kglmetek és disponálja ugy, sine ulla
confirmatione muljék el, ugy hogy az főispán candidáljon,
megjövén azon kell lennünk, Horváth György uramat ve-
gyük elől, csak legyen inter candidatos, kérem Kgdet nagy

¹⁾ Kimaradt: „leszen“ vagy „fog tartatni“.

szeretettel ezt el ne mulassa, mert szükséges dolog, mivel mester uram sem lehet ottbenn

Soprony 6. maj 1657.

88.

Barkóczy Ferencznek. Közbenjárását kéri Homonnaynál, adja el egy török háta ménlovát, ilyennek megszerzésével egy imperiumbeli herczeg bízván őt meg. Csejte, máj. 17. 1657.

Kegyelmes gróf Homonnay uram ő Nga parancsolatjára való fogadásom szerint siettem az ő Nga szolgálatjára, de haszontalanul, kit ha itt találok vala, szóval inkább mint ezen irásonnal, vittem volna végben alázatos könyörgésemet ő Ngánál Ngd által. Engem egy német herczeg talált meg egy török mén háta ló felől az imperiumból, szereznek neki, láttam ugyan valahányat, de nem alkalmasbat, mint az melyet megjártata ő Nga Rosombergen, Ngd ült rajta, ha jól emlitem ő Nga hazugnak nevezte, az török miatt, ki hozta. Akkor mindjárt akartam Ngd által megkísértenem, de hogy szemtelen és orozatlan nevemet távoztassam, nem levén reá semmi érdemem, elhalasztottam. Ha gondolja Ngd pénzemért ide adja Ngd által ő Nga, megárván Ngd, nagy szívvvel megadom és úgy küldöm, hogy ő Ngától nyertem az ő fölsége szolgálatjára, azzal is méltóságos emlékezete nevelkedik ő Ngának az idegen nemzeteknél, én pedig ha az alkalmatosság hozza, alázatosan megiszolgálom az ő Nga gratiáját, ha ide adja illendő áron. Igazán irom, inkább adnék százszor ha volna, mint egyszer kérnék, kérem Ngdat ha itéli hasznos voltát kérésemnek, jelentse meg, ha nem adja abban mindenik cselekedetiért Ngdnak megesmert köteles szolgálja marad, ki ő Ngának alázatos szolgálatját ajánlván, Ngd válaszát elvárja.

Cheyten 17. maj 1657.

89.

Nádasdynak. Az elkedvetlenített Homonnayt vigye magával a szándékolt német-ujvári összejövetelre; hírek Lengyelországból. Nyulas, máj. 19. 1657.

. Homonnay uram ő Nga úgy tudom tegnap estvére érkezett Cheytére, vasárnap ebéd előtt érkezett ő Nga Rosemberghre, ott halt, más nap jó reggel elment onnend, az mint látom ő Nga is in serie disgustatorum vagy on, adja isten jobban ne legyen Ha magánosan való consideratiója nincs Ngdnak, az melyért tartozék oda menni, levén nem színes, de méltó mentsége, javallanám ne menne oda, várná meg itt, talán holnap talállok uramtúl levelet arrtúl, hogy Ujvárra jön, ha úgy lenne, nem ártana ő Ngát is oda vinni, szolgálna az Ngd intentiójára. Lengyelországban még jól vannak az mi magyarink, szerencse ha Zamoiszc kézre nem akadott, onnend írt Homonnay uramnak ő Ngának az fejedelem. Az moszkvákat megverték úgy volt hire s azután békeséget csináltak. Ugy hallom Silesiából reájok mennek, adja isten jó végét. Az Viszlán hidat csináltatott az svecus

Nyulason 19. máj 1657.

90.

A (valószínűleg svéd) residensnek (Bécsben). A magyar főurak vajha jót végeztek volna; a lengyeleknek adandó segítség a spanyol király válaszára függ; Lengyelországgal, az utak elzárása miatt, csak az árvai vonalon közlekedhetni; a lengyel ügy mibenléte. Sopron, máj. 20. 1657.

. Proceres nostri regni Hungariae (si duo vel tres hoc nomen promerentur) utinam aliquid boni concludissent pro nostra communi permansione, quibus quotidie imminet extremum quasi a vicino hoste turca periculum, prouti et minatur. Consilia eorundem sine mediis valde pro inutilibus habeo, contra principem Transylvaniae, media autem

ipsos etiam pro necessitate regni deficiunt, non puto a parte statuum regni Hungariae aliqua committatur hostilitas. Polonici legati responsum dependet ab Hispaniarum regis responso, ad quem certus expeditus est cursor, qui si svasorem se declarabit dandi contra principem auxilii, tum demum habebit responsum, rex autem, qui indiget ipse et auxilio et milite, in suos convertet libentius usus. Vidi jesuitae cujusdam ex potioribus literas, in quibus continebantur (igy), quod omnino polonis destinatum dabitur auxilium, eventus docebit. Expeditio principis hactenus fuit satis fortunata, iteratis vicibus senserunt poloni eandem, qui etsi undique speratis destituantur auxiliis, tamen solito sunt insolentes. Commendans cracoviensis Wirtzius, ante aliquot dies, circa passum macovicensem haerentes rusticos, aliquot mille, delevit et sic aliquot centenos principis onustos currus per eundem passum sanguine parta securitate transvehi fecit. Omnes passus per rusticos impediuntur, unicus adhuc arvensis est opera illustrissimi domini comitis Stephani Thököly de Kesmark securus, hacque commoditate Cracoviam expediuntur omnes literae et vice versa, prouti et dominus Mednyánszky hac utitur commoditate. Si placet, illa commoditate ad dominum Wirtzium expedire literas, ego 5. juny St. Nov. movebo hinc, si ad me illustrissima ac generosa dominatio vestra dirigere et fidei meae committere voluerit, transmittam pro certo et responsum reportabo, si dabitur. Sua majestas regia super Vistulam pontem extrui curavit, conjunctis cum principe viribus, undique persequitur exercitus polonicus. Moscovitae profligati sunt et postea pacem petierunt, si ipsi accommodabuntur, poloni redigentur ad desperationem. Zamoiscia arx fuit obsessa, dicitur jam occupata esse, vidi principis literas Zamoscia exaratas, observavi diligenter an ex castris ibidem positus sit datum, sed non fuit, et sic opinor, prouti et fama fuit, eandem victoribus cecidisse. Dominus Mednyánszky futuro die Jovis Posonium veniet, si est, quod suae dominationi generosae mandare velit, habebit in vicinitate. Ubi aliquid certi cognovero, illustrissimae ac generosae dominationi vestrae perscribere non intermittam, et exspectabo, quidnam ulterius

mihi eadem illustrissima ac generosa dominatio vestra commissa est, quia sum et maneo ejusdem.

Soprony 20. máj 1657.

91.

Tökölynek. Vannak dolgok, melyeket titkos kulcs nélkül megírni nem mer; ajánlja neki, tartózkodjék jószágaiban. Sopron, máj. 23. 1657.

. Ha volna Ngddal való correspondentiára titkos clavisom, olyat irhatnék, az mely mind szükséges volna tudni Ngdnak, mind csodálkoznék rajta, azt hagyom szemben lételünkre, az is megleszen nem sokáig. Azonban Ngd mulasson ott maga jószágaiban és messzebb ha lenne hivatalja is Cheyte felé, talán ne menjen, találjon becsületes mentséget, jobbnak ítélem. Én ezennel indulok Csáktornyára, onnend megtérvén jövök beszédre való alkalmatosságokkal, valóban csúfos világban juttata az jó isten bennünket, mire tartott ekkoráig, meglátjuk, adja isten ő szent fölsége ne legyen utolsó veszedelmünkkel

Soprony 23. máj 1657.

92.

Kérynek. A főurak közti egyetértés és közös tanácskozás szüksége; Zrinyi Miklós Bécsbe megy. Sopron, máj. 24. 1657.

Kedvetlenül vettem magam ezen útra az dolognak mi-volta miatt, az hova egyéberánt örömmel szoktam mennem, elindulván kegyelmes uram ő Ngát Szerdahelynél találtam, sok más dolgokról való beszédek után megadtam ma magam házánál ő Ngának az Ngd levelét, parancsolatját Ngtoknak ő Ngának az mint tudtam megmondottam, nem tagadhatom ő Nga valóban érzi Nádasdy uram szolgálai sok boszútételit, az melyektől ha uroktól remonstratio nem leszen ő Nga satisfactiójával, kényszerítetik maga azt cselekedni, az melyeket Ngdnak is megmond ő Nga, ezért az közönséges hazánk javát meg nem fogyatkoztatja ő Nga tehet-

sége szerint, talán nem ártana, térne vissza, szakadna vége az más kérdésnek is palatinus uram ő Ngával, kinek mi tartoznánk böcsületet tenni és nem becsteleteni (igy), ha magára nézve nem, tisztire és annak méltóságára nézve, ha úgy tetszik Ngdnak, írjon ő Nga után, jöjjön meg, hozza el Homonnay uramat is, ne csak Ngtok az Dunán innend, de közönségesen való szeretetnek continuálására mindnyájan kötelezze egymást magának, ha szereti az szegény pusztá hazánk javát, én ha miben segíthetem nyereségemnek tartom. Ő Nga ezennel indul Bécsben, holnap ebédre bemegegyen, én pedig itthon az mig lehet nyugszom. Ngd köteles szolgája.

Soprony 24. maj 1657.

93.

Zrinyi Miklósnak. Rebesgetik, hogy ő fog hadvezérré választatni Rákóczy ellen, de ne vállalja fel; Mikulics jószágát fölkerheti. Sopron, máj. 27. 1657.

. Ezen alkalmatossággal irhatom azt is Ngdnak, hogy az mi magyarink secreta intentiója az fejedelem ellen közönségessé lett, sőt in specie már az Ngd neve forog pro duce belli, ez dolgot sem nem javalhatom Ngdnak, sem nem disvadealhatom, mert az isten Ngdat oly bölcseséggel áldotta meg, nem köll tanács és csak nem is gondolkodom arról eféle dologban valamit tudhassak javallani Ngdnak, mindazonáltal úgy hallottam, midőn az boldog emlékezetű Eszterhaz Miklós palatinus Erdélyre indult, amaz jó emlékezetű jó magyar Bosnyák Tamás azt mondotta ő Ngának, hogy az ki Erdélyre akar menni, az lova farkára minden lovas egy-egy hajót kössön és elvigye magával, hagyja az Tiszaparton, hogy ha vissza kell jőni, ott találván, ne kellessék az Tisza vizét akaratja ellen megkóstolni. Istenért, kegyelmes uram, úgy tractálja maga dolgait, hogy az kívül nyomorult minden szerencsétlenségben levő nemzete és szegény hazája isten és királya után reménli megmaradását, annak alkalmatossága ne hozzon veszedelmet. Nehéz kérdés Ngd előtt, kinek annualni is veszedelem, denegálni is,

Ngd mostani előtte levő nagy szerencsájének meggátlása, az jó isten dirigálja ezen dolgot úgy lehessen hazánk javára az Ngd méltóságos familiájának halhatatlan és dicsőséges emlékezetire. Mikorra lehet megtérése Ngdnak, ha érthetném, házamnál várnám Ngdat

Soprony 27. maj 1657.

Utóirat. Mikulics jószágát azért, hogy proscibaltatott, nem tudom fölkérhetni-e, de mint incestuosusét, ki az maga hűgával lakott, azt megölte, az kívül embereket csonkitott, ex titulo 14. part. 1. fölkérhetni, kinek az kiadott gratia, mivel reiteralta, juxta articulum 26. anni 1655. nem suffragal, ily formán nemcsak Medvevárát, de az többit is fölkérheti secure Ngd, talán meg is szerzik most Ngdnak palatinus és érsek uraimék ő Ngok, ha lehet ez alkalmatosságot ne mulassa el Ngd.

94.

Kérynek. Eszközölje ki, hogy a nádor és neje engesztelődjenek meg öiránta; Nádasdy nem a legjobb barátja Zrinyinek. Sopron, maj. 27. 1657.

. Megszolgálnám Ngdnak, levén alkalmatossága palatinus uramnak ő Ngának s az asszonynak kiváltképen ha az én ő Ngokhoz uraimért való kötelességemről magától emlékeznék s ha volna mód, nyerné meg nekem is ő Ngokat, avagy csak az okát ellenem való indignatiójának megtudhatná, tudnám tülök őriznem magamat, Ngd tudja Nádasdy uramnál való cselekedetimet ő Ngaért s azokról elhithetné, hogy inkább szolgálni mint véteni igyekezném ő Ngoknak, ha pedig ugyancsak nem lehetek gratiájokban, azt köll gondolnom, az mit Czernel István mondott vigasztalásomra, nyomorult koldús az, az ki egy ház nélkül el nem lehet, bizony megszolgálnám, valaki végben vihetné, hogy házamnál mindenek gyűlölséges irigységek nélkül békivel lakhatnám s az magaméhoz láthatnék, mert az én szolgálatom, erőm és kevés értékem fogyatásával vagyon, az mint Ngd is tudja alkalmasint, az én sok szolgálatomnak jutalma, megszolgálom Kgdnek levén; ha Nádasdy

uram megjön szemben kell vele lennem s megmondanom, az mivel tartozom, mert úgy látom elveszti az uramat, kit mint talált Ngd, mint vagyon az világ, tudósítsa Ngd köteles szolgáját.

Soprony 27. maj 1657.

95.

Kérynek. Akadályozza meg Zrinyi Miklósnak Rákóczy ellen hadvezérré kineveztetését. Sopron, maj. 31. 1657.

. Az istenért kérem Ngdat, ha lehet, oltalmazza az én uramat, hadd ne hozzák veszedelemben az nagy hozzá mutató szeretet alkalmatosságával és ez színes promotióval, ne veszesse el hazánk üdő nap előtt reménség kívül vagy másképen mint az apját s ne engedje ok nélkül az maga vérére kössön fegyvert

Soprony 31. maj 1657.

96.

Nádasdynak. Ugyanazon tárgyban. Sopron, maj. 31. 1657.

Kegyelmes uram, engemet az nagy irigység és rész szerint Ngd miatt némely nem jó akarói ördögi gyűlölsége megtartóztatott uramnak ne szolgálhassak Bécsben, kit hogy az nagy szeretetnek és színes promotiónak reménsége alatt utolsó veszedelemben ne hozzanak s szegény hazánktól el ne rontsanak, kérem az istenért

Soprony 31. maj 1657.

97.

Zrinyi Miklósnak. Fáy Gábor kapitány rendelet nélkül Podolia felé menve, a tatárok megverték, Rákóczy pedig felakasztatta. Sopron, sept. 20. 1657.

. Szintén ezen órában, hogy ezen leveletem irtam, érkezék Sárosról egy ifjú legény, ki azt beszéli, hogy

az mi magyarink veszedelmiről való hírek mind hiúságok s így referálja, az melyet egy Horvát János nevű hadnagy ember szájából hallott, ki bujdosóban levén Rákóczy László uram ő Ngánál vagyon. Hogy midőn az fejedelem kiindult, meghagyta hadainak Primislye felé jöjenek ki, egy Fáy Gábor nevű kapitánya az fejedelem ordinantiája kívül indult három ezerezzel magával Podolia felé, azok közt volt ezen Horvát János is, azokra reájok akadván az tatárok, tizenkét mélyföldre üzték őket, azokban vészett el öt százig, az többit az is elhozta, az több militia pedig minden akadály kívül jöttek el, ezen Fáy Gábort parancsolatjának megszegéseért, annyi ember elvesztéseért, megfogatván Döbröczenben, Vencselőn az Szilágyságban törvényt tétetett reá és fölakasztatta, ezek elég speciose és circumstantialiter vannak, de az sok felől való beszédekre nézve én nem hiheitem, tudom Ngdnak megírta, adja az úr isten így legyenek, szívből kívánom

Soprony 20. sept. 1657.

98.

Tökölynek. A velenceiek megverték a törököt, minek elpalástolására a kanizsai végekben ágyúkból örömlövések tétettek; a vereséget jó volna Rákóczy-nak felhasználnia. Sopron, oct. 5. 1657.

. Az velenczéseknek megint nagy triumphusok lett az török ellen s hogy nekünk valami rémülést csináljanak, az kanizsai végekben öt egész nap¹⁾ lütnének örömet ágyúkból magok veszedelminek, az mely, ha az fejedelem tud élni ez alkalmatossággal, ő Ngának is nem leszzen haszontalan mostani szerencsétlenségében, úgy mint az kinek senkitől nincs nagyobb félelme, mint az töröktől.

Soprony 5. oct. 1657.

¹⁾ Zichy-, Kecskés- és Mednyánszky-nak írt leveleiben: „négy nap és éjjel.”

99.

Keczer Ambrúsnak. Rákóczy szerencsétlen hadjáratának okai; mit kellett volna s mit kellene tennie? Sopron, oct. 5. 1657.

. Az mi magyarink elveszéséről azt irtam az mit tudtam, az melyet ez elmúlt esztendőben meg is jövedöltem, adta volna isten hazug próféta lettem volna, úgy látom mindenfelől az svédet causalják, ő volna oka veszedelmeknek, nem oltalmazom őket bátor úgy legyen vagyon vétkek, de tudja isten senki meg nem mentheti az fejedelmet, és fő tisztviselőit, hogy ők nagyobb okai nem volnának. Az tudhatatlan (igy, tán: tagadhatatlan) az svédnek reméltelen ellensége támadván, el kellett menni az maga országának oltalmára, de hagyott ott hadat, ha emberi lettek volna annak magok mellett való megtartására. Ott hagyta az király confoederatiója kötelességiből, annyad magával levén az fejedelem miért kellett volna elbocsátani, birt volna azokkal, megmondani nekik, hogy egy lábíg leváogatja őket, mintsem elbocsátja, ily resolutio kell vala ez véletlen állapathoz, ha emberek lettek volna. De bár element is az svéd, három ezer lengyeltől kellett úgy megijedni s oly gyalázatosan végezni, hol volt még az német had, bizony Erdélyben meg is nyugodhatott volna, míg az német elérte volna, az lengyelekkel is pro libitu bánhatott volna. Az lengyelek véletlen rablását csak az rettenetes gondviseletlen fősvénység causalta, mert ily potens nemzetiség ellen hadat indítani s nem providealni de fortuitis eventibus non est sapientis dicere, non putabam, s leggyakrabban attúl confundaltatik akármely had is, az kit contemptusban veszen, bezzeg sokszor repetalhatják in bello non licet bis peccare, bezzeg ha az én uram militiáról irt könyvét Ispán Ferencz gyakorta olvasta volna s követték volna az tanácsot, ily gyalázatban az egész világ előtt nem estek volna. Az ötszáz ezer forinttal mind praecavealhatja vala ezeket, mert annak húsz ezer tallérával az tatár ham contentus lesz vala, annak egy részéből az portát megveheti vala, az kinek akaratja ellen per contemptum indult, az

hátra levő részével jó tisztviselőket és vitézlő népet fogadhat vala, melynek alkalmatosságával sem az svéd sem az áruló szeménység nem kell vala, itt teljesedett ám meg röstöbbit jár fősvény többit költ. Ha lengyel király akart lenni, mért nem lett Báthory István követője, ki az török segítségével lett királylyá, és ez ehez hasonló veszedelmeket hordoz magával az fölöttébb fundamentum nélkül való securitas. Már ezek így levén s megváltozása lehetetlen, azon kell lenni, miképen ez csorbát vagy jó végezések vagy kedvkeresések által kiköszörüljék. Ahoz mindeneknek előtte kívántatik, rabságra jutott militiáját kiszabadítsa, úgy ne járjon mint Mauritius, az napkeleti császár, kinek elfogott vitéziért per singula capita egy aranyat kértek, azt meg nem akarván szabadulásokért adni, elárulták és egész nemzetségestül megölték. Ez után az törököt, kinek vasallusa, minden úttal igyekezzék jó akarójává tenni, de az mint csörgetik valamely véghely nekik adásával, ha pénzzel megválthatja. ne cselekedje, mint Bethlen fejedelem, örökkén való nagyobb gyalázatjára s abban vagyon mód, mert bizonyos az velenczések őket igen megverték, ők is alább hagynak az dologban, csak ne fősvénykedjék s ez veszedelmek ő Nga dolgainak helyben való állítására nem alkalmatlanul történt. Ezeket segítheti az mi kegyelmes urunk megengesztelése, kit avval az Mednyánszky uram által való követséggel esztelenül causáltak, mindezeket jó karban hozván, még valaha lehet az ő Nga mostani bectelenségének helyben állítása, mert emlékezzék meg Kgd róla, ez fölfuvalkodott kevély lengyelség az mi kegyelmes urunkat is mint másokat megtréfálnak, félő szép beküldött armadáját csak boszúbúl is oda ne rontsák, mivel ő nekiek, akárki legyen is, de kedvek szerint való királyok nehezen következik lenni és így az mi kegyelmes urunknál találhat gratiát, hogy innend félelme nem leszen, ha egybenvesznek, megfizethet nekik, mert majd az svecus is rajtok leszen, az ki az danus ellen szerencsésen progredial, az danczkaiak kiküldött hadát is igen megverték és az franczúz is, úgy vagyon az hire, meg akarja segíteni, ha ezek succedálnak, leszen még alkalmatossága ezeknek megorvoslására, csak ne fősvénykedjék és pénzt

ne kimélje, szerezzon jó officiereket, az kik tudatlan magyarinál többet értsenek az hadakozáshoz

Soprony 5. oct. 1657.

100.

Nádasdynak. Bizonyos sánczásás miatt feszült viszony Nádasdy és Zrinyi Miklós közt, melynek megszüntetésén buzgólkodik. Sopron, oct. 8. 1657.

Kegyelmes uram, ez elmúlt kedden vettem az lindvai tiszttartó Ngdnak irt levelét, azon maga kezével Ngd mit irt, alázatosan megérttettem. Tökéletesen elhiggye Ngd azon dolgot nem tudtam s ebből az én kegyelmes uram ő Ngának sokszor ajánlott atyafiságának fölbomlását nem magyarázhatja Ngd, hanemha csak okot akar keresni az ő Nga atyafiságátul való megválásra. Mert jusson eszébe Ngdnak, midőn gróf Kéry János és Cziráky uram ő Ngok előtt azon ásról volt emlékezet, arra ajánlotta Ngd magát, meglátja az helyt, vagy aestimaltatván elveszi az árát, vagy az uram ő Nga által adandó assecuratio mellett megtartja magának az perpetuitast, vagy mivel Ngdnak is vannak hasonló szükségai az viz mosása miatt, másutt compensalhatja magának, az mit ő Ngának enged. Ezek még mind előtte vannak Ngdnak, hogy pedig ő Nga csak egy hir nélkül cselekedte azt érzi Ngd, az miből lett, nem tudom, isten tudja, talán az árvizek causalták, hogy így kellett lenni, az Ngd satisfactiója vagy egy vagy másképen ugyan megleszen, az melyre ő Nga ajánlotta magát és Ngd is megnyugodott azon ajánlásokon. De bátor Ngd ne annualt volna is az közönséges jóra nézve, olyan helynek conservalására, az honnend az lendvai és nempti végházainak segítségére hasznos militia vagyon, conuivealni kölletnék egy haszontalan hódolt darab földet, az hova egy vízfolyás lehessen, az többi megmaradván Ngdnak mint örökös urának. Az én uram igaz atyafiságinak úgy tetszik Ngd elég remonstratióit megtapasztalta, mert azon Bánffy jószágról való minden leveleket megadott Ngdnak. Az gyűlés alatt az Ngd tekintéért meggyőzte magát és térdet hajta nem jó akaróinak.

Az elmúlt esztendőben az soproni generalis gyűlésre Ujvárig eljött. Azután az ujbári consultatióra följöve. Buda alá annyi alkalmatlanságával elmene. Bécsben az Ngddal intercedalt igaz atyafiságának contestatiójára, udvarhoz sem ment ahoz, az kit most az egész ország csaknem adoral, kinek el is vevé jutalmát. Avagy mindezek igaz atyafiságos remonstratióinál nagyobb-e ez cselekedete, melyet az Ngd consensusából cselekedett. Hadd ne legyen ezen dolog divortiumra való materia, mert bizony ha valaha kívántatott az Ngdok közt való szeretet és egyesség, most nagyon szüksége s ne is adjon Ngd helyt akármely szines delatiónak is, ily formán soha meg nem marad az jó atyafiság, én valamivel annak conservalására tartozom, mindent jó szívvvel megcselekeszem. Istenért szeresse egymást Ngdok

Soprony 8. oct. 1657.

101.

Mednyánszkynek. Gyanítja, a lengyel hadjáratról nyilvánított véleményeért neheztel őreá, kéri, engesztelődjék meg. Sopron, oct. 9. 1657.

Offendaltatott Kgd az én 28. aug. innend irt levelemmel s abból conjicialom, mert azúlta semmi levelét nem vevén Kgdnek, okát az offensának nem tudom, hanem ha igazmondásomért volna. Az édes kedves atyámfia már megvagyon s nem oly dolog, az mely elsőben ő Ngán történt volna, megtörténik az illetén szerencsétlenség nagy monarchákon, az ki nem röstelli az római históriákat és másokat olvasni, talál hasonlót s nagyobbakat is, mert soha senkivel az szerencse oly szövetséget nem vetett, az kit egyenlő állapotban megtartott volna s arra nézve ennek megorvoslásául szükséges gondolkodni, hogy egy totalis eversio ne kövesse azon hazát, az melylyel mi is nemzetünkkel együtt utolsó ruínában ne jussunk. Ennek megorvoslására, az mint az én vékony gondolkodásim nem szükségesek, ugy az kik arra kötelesek, azt föltalálhatják, nem levén az dolog oly nagy desperatióban, adná isten ne volnék oly távol és fé-

lelmes helyen, higgye Kgd, az én vékony tehetségem szerint való segítségemben meg nem fogyatkoznék, csaknem utolsó gyalázatra jutott szegény nemzetem, Kgd az kinek kötelességében jár, elhittem, mindent megcselekeszik, csak legyenek az emberek követői az Kgd jó tetszésének, minthogy én itten semmi bizonyost nem tudhatok, kérem Kgdet nagy szeretettel, az mit tud ezekben, akár jó akár gonosz legyen, tudósítson, tudhassak én is valamit ezekben

Soprony 9. oct. 1657.

102.

Tökölynek. A Lengyelországban működött német hadak a lengyeleknél nem kedves vendégek; Rákóczy-nak mi volna teendője szerencsétlen hadjárata után? Sopron, oct. 9. 1657.

Az bizonyos, ha valaha kívánhattam az Ngdhoz való közel létemet, ez szükségképen most volna egyszer ideje. Kívánhatnám ha egyébert nem, vagy csak panaszolkodhatnánk egymásnak közönséges nyavalyáinkról, nem lévén módunk azoknak megorvoslására, de az én szerencsétlenségem oly helyre vetett, az honnend, ha mi jó volna is bennem (az kit nem imaginalok magam felől) azt sem fordíthatom oda, az hova kívántatnék, irással lehetetlen ember mindent úgy megírjon, az mint az beszéddel való alkalmatosság gyakorta subministrál. Keczer Ambrús uramnak 5. praesentis innend irt levelemben irtam valamit gondolkodásimról, de nem azt, az mit akartam, a postán nem méréselvén azt, az mi kívántatnék, de bátor csak azt követnék is az emberek, semmi kárát nem vallanak. Azouban más nap ugymint 6. praesentis hozák az Ngd szeretettel teljes nekem szóló igen kedves levelét, az melyet megolvastam inclusaival együtt, engemet teljességgel megszomorita, az melyből még csak annyit sem remélhetek, az mit Seneca ír, több írása közt: Qui sperare potest nihil desperet nihil, de meddig azon dologra térek, az Ngd levelére adok választ. Elvettem az én uram Homonnay uramnak ő Ngának irt levelét, az melyet megküldeni nem volt szük-

ség, mivel az mit onnend kértünk, másonnend megtaláltuk, az mit megírtam volt, ha jól jut eszemben, megszolgalom Ngdnak levelében declaralt uramhoz való mind atyafiságos készségét, mind szeretetét, hogy nemcsak egy levél elküldésben, de nagyobb dologban is kíván ő Ngának szolgálni, az szerint azt is, hogy az édes Pityergő kománknak dispensalni akar az ő Nga szolgálatjára. Az német hadak felül mint gondolkodnak az emberek, az inclusában meglátja Ngd, mert nincsenek az mi dolgaink is kívánságunk szerint, és bátor az szerenese mutatta is magát jó akarónknak, de ugyan mégis idegenséggel fenyeget, az mint egynehány rendbeli derekas dolgokat foglal be magában ez inclusa, ha ki punctatim jól considerálja. Reviczky uram szép dolgok látását írta, de azt nem, hogy az lengyeleket kirekesztették az mi németink Krakóbúl, és most passus nélkül nem is szabad bemennie, azt sem, hogy már közöttök nagy simultások vannak, és félő, ha az mi német hadainknak, melyet másova avocalnak, ott kellene maradniok, teljességgel ruinaltatnának, az mint erről relatióink vannak, s ebből nincs semmit bizonyosabbat az mit reméljük, mint azt, hogy érzeni fogja az mi kegyelmes urunk, az ki őket ily szükségekben megsegítvén, most ez nagy hálaadatlansággal recompensálják vagy inkább hitetlenséggel. Menyhárt uram levele valóban megsomorított, az mint följebb is íram, mind ily szerencsétlenségben is minemű opinióban vannak az emberek felölök, az is megvagyon az inclusában. Melynek okait már nem examinalom, mert megváltoztatni lehetetlenség s Ambrús uramnak írtam is felőle, hanem az szerencsétlenséget megorvosolni, az régi opiniót helyben állítani, hoc opus hic labor s ha én az volnék, az ki nem vagyok, bizony megorvoslanám és ott kezdeném, az hol elhagyatták velem és ha valaha volt jó alkalmatossága, most mindenfelől adatik. Kimenvén az német hadak Lengyelországból mit fél az lengyelektől, de praemissis praemittendis, hogy az portát complacálja és annak consensusát megnyerje, mivel ugy hallom, az moldvai vajda nyoleczvan ezer aranyat ígért az erdélyi fejedelemségért az portának s az erdélyi főrendek is felesen Jenőben vannak, az porta segítsége nél-

kül ezek meg nem csendesednek, tudván azt, hogy Erdély ezelőtt nem igen urallott egy embert sokáig, mert gyönyörködött az változásnak és az új uraknak, adja isten ő Ngán meg ne ujítsák előbbi ily roszaságokat. Az portát Ngd tudja megvehetni pénzzel és szép szóval, nincs is más orvossága ennek. Ez meglevén, az rabokat kiváltván, az mi kegyelmes urunkat is complacalván, az sveciai barátságot kell renovalni és az mit Seneca mond: Quae scelere pacta est scelere rumpatur fides. Az lengyelek ő Ngával paciscaltak és mégis militiáját megengedték rabságra vigye az tatár, avagy nem tapasztalható latorság-e ez? Avagy tartozik-e megállani velek való végezését ily hitetlenségek militiáján való exerceálásában? Nem hiszem oly theologus legyen, az ki nem absolvalná ő Ngát. Istenért Ngd, az kinek hitele vagyon előtte, ösztönözze, kényszeritse, keresse módját, miképen ez desperatiójok egy magnanimitasságra forduljon, ne romoljunk el miattok. Examineálja Ngd jól az inclusát, sokat talál benne, az melyek mind hasznosok arra, hogy előbbi állapotjára juthasson ő Nga. Oh én szerencsétlen, hogy azt az keveset is, az ki bennem volna, nem fordíthatom az magunk közönséges javára, az bizonyos maga személye és actiói nem érdemlik csak szánakodnánk is rajta, de az közönséges jó kényszerít helyben való állásának obajtására

Soprony 9. oct. 1657.

103.

Megyerynek. Zrinyi Miklós munkáiról. Sopron, oct. 10. 1657.

Ugy látom az censor approbatióját, méltónak itéli uram dolgozasi, kit mulatságának vagy nyugodalmának állit, napfényt többet ez ideig valóval lássanak, ha használ az én kövérség nélkül való hájazásom, az taligát megkenni el nem mulatom. Ime az harmadikat is kiküldöttem, hogy erről való tetszése is az jó censornak kövesse az előbbieneket, az melyet el is várok mentül hamarabb

Soprony 10. oct. 1657.

104.

Zrinyi Miklósnak. Tudósítja mit tett Erdély a tatár rabságba esettek kiváltására s véleményét közli, mit kellene Rákóczynak tennie? Sopron, oct. 12. 1657.

. Ez annectalt levelet igen commendalják megküldjem Ngdnak, ezt is tegnap hozták, szintén kívánt alkalmatosságot adott isten az Ngd maga szolgája által való megküldésében. Nem szintén kívánt terminusokban vannak dolgai mind az tatároknál való rabság, mind az porta offensiója miatt. Az hova követeket rendelték mostani gyűlésekről. Az tatároknak három vagy négyszerte való száz ezer arany kívántatik s azt az ország adja meg, lehetséges az török complacálására valót is, ha tetszik kegyelmesen Ngdnak, válasz adásában javallja, hagyjon békét az fősvénysegnak, váltsa ki maga pénzén az rabokat, küldje az portára is maga pénzt, hogy ez liberalitasságával nyerje ujjban meg az megkeseredett alatta valóinak mind sziveket és szereteteket, ne járjon úgy, mint Mauritius imperator. Igen megróttá az ország magát, kiki értéke szerint, az portákra negyven forintot vetettek, bezzeg ha az volnék én, az ki nem vagyok, bizony egy pénzt sem hagynék adniok.

Soprony 12. oct. 1657.

105.

Megyerynek. Zrinyi Miklós munkáiról; Rákóczy haláláról nem hallott. Sopron, oct. 17. 1657.

. Uram irási felől én is abban vagyok az opinióban, kiben komám, és valamint Juliusnak írtak az képirók: Ex utroque Caesar, uram felől is azt mondhatnák, ha abban az időben volnánk, kiben azok voltak, de mivel ez mostani seculum az érdemetleneket szereti, azokat becsüli s remunerálja, neki is csak fohászkodással köll elnyögni ily csúfos forgását az planetáknak, ha mással nem lehet, az mint megérdemlené, ugymint méltóságos hivataljával familiája méltóságát illustrálni, legalább in oppressione hac

actióival s munkáival. Az fejedelem halálát nem tudom, hanem ha az civiliter hirben való meghalását értem, vagy azt, hogy az bugyogók azt kívánnák, de ha ő megholt is, nem holt meg az magyarok istene, ki valaha még fölébred az ő confusiójokra

Soprony 17. oct. 1657.

106.

Zrinyi Miklósnak. Nádasdyt megengesztelni törekedett; néhány magyar úr leveleit elfogták, melyekben a töröknek meghódolásról volt szó. Sopron, oct. 18. 1657.

Kegyelmes uram, 12. praesentis irt levelemet nem kétlem elvette, azt is reménlem, isten előbbi Ngod jó egészségét megadta, hazánk közönséges javára. Nádasdy uram ő Ngánál voltam, érzi ugyan a sáncz ásását, hogy hire nélkül lett, az melyet ily válaszommal temperaltam, titkon kellett lenni az törökre nézve, mert ha Ngdnak hírévé adta volna Ngd tisztviselőinek ő Nga, ugy az török is hírét hallván és reá készülvén, talán vérontással is impiedialta volna ez hasznos Ngd cselekedetit

Soprony 18. oct. 1657.

Utóirat. Ugy értettem az fejedelem hada elveszése korán, kaptak valami leveleket el, ugy mondják, némely magyar urak az töröknek való beholdulást sollicitáltak volna azokban, erősen tanácskoznak felőle, mi leszen vége, meghalljuk, bannám ha valaki jó akaróim közül volna.

107.

Tökölynek. Zrinyi Miklós betegsége; Rákóczy hogyan bánt a svédekkel, mit kellene tennie? hírek. Sopron, dec. 24. 1657.

. Panaszlom, hogy az én uramat igen betegen találtam, egy kevésbé könnyebben hagytam, de meggyógyulásáruil semmi bizonyost nem értettem, kinek ha ily virágzó

ideiben halála történnék, bizony nagy drága kincsünk-től fosztana meg országotul az jó isten Az fejedelem dolgai ugyancsak most is nem igen jó terminusokban vannak, az mint hallom és az mint naponként az dolgok csirásodnak, ne vádolja az svecust szerencsétlenségéről, mert úgy értettem, midőn az királytól elvált, mellette hagyta Stanbokot, csak hamar azután megizente neki, takarodjék ura után, mert bizony diribrul darabra vagdaltatja, amaz, az kinek instructiója volt, mint viseljék magokat, és az ki minden tisztviselőinél többet tudott az hadi állapotához, vagy akarta vagy sem, elment ura után s úgy esett meg rajta az isten csodája és igazán mondhatnánk fölöle: Jupiter quem perdere vult dementat. Nem hiszi Ngd, nehéz betegségében is mint búsult uram ő Nga, hogy megbeszéltem mint járt s anyáinkra haragudott, hogy pénzt nem akar adni, ezt mondván, nem vétene az negyedik parancsolat ellen, ha tárházát ily szükségében fölrontaná, mert most mondhatja, aut nunc aut nunquam, biztatják favoritái egygyel is mással is magokat, de bizony jó barbély legyen, az ki ezen sebnek jelét kigyógyítsa, és nagy actusnak kell annak lenni, melylyel ez rettenetes nemzetünk gyalázatos veszedelme miatt való bectelen emlékezetét maradékinknál letörölje. Elválások után az svéciai királynak voltanak ugyan szorongatási, de ime virtuosa longanimitate mind kezdi superalni. Mert Cserneczyt, úgy beszélük, az ki Pomeraniában iszonyúságokat mivelt, hirrel bocsátá vissza és sokan el is felejtették útjokat, az melyen bementek s meg is adják annak az lengyel uraim az árát. Az dániai királynak egy Friderikszettom nevű várasát megvette, abban mind pénzt, mind munitiót, mind élelmet, mind embert sokat talált és azonnal három ezer emberrel augealta armadáját s az dánus oly terminusokban vagyon, nem lévén neki ígért segítsége, ha meg nem békéllik, királysága is periculumban vagyon, és ha megbékéllik, szerencse ha oda nem lesz az Szondt, kinél ő neki nincsen drágább kincse. Az francziai király tizenhat ezer embert destinált segítségére. Az braunschweigi herczeg fogadott volt az dánus számára három ezer embert, kiket mikor bevíttek volua, az svecu-

sok reájok várakoztak és csak magok közé vették. Az saxoniai circulus reá irt az dánusra, Bremerverdet adja vissza az svecusnak, takarodjék ki ex visceribus imperii, mert ők ellenséget nem akarnak szenvedni in imperio, ha nem, erővel is kiverik és hadat decretáltak ellene. Az moguntinus, comes palatinus Rheni, az wittembergi herczeg, pro parte gallorum declaráltak magokat, ha meg nem változnak: közönséges hir. Az moszkvák az svecusokkal megbékéltek, mind ezek ha így lesznek, ez jövő esztendőre, az mint az prognosticumok is eléggé fenyegetnek bennünk, mit ad isten valóban inter spem et metum várhatjuk. Ha az jó fejedelem hadait elbozván vigyázásban lesz vala, még becsülettel emergalhat vala, mindazonáltal az böles isten, kinek hatalmas directiojátul függenek az illetén dolgok, az ki megszomorította, megvigasztalhatja és nagyobb becsülettel és méltósággal koronázhatja meg, de eunek assequalására az szokott mediumokat ugyan nem kell ő Ngának negligálni, azok pedig az rabok kiszabadításátul és az porta accommodatiojátul függ (így), az mint azelőtt való leveleimben is emlékeztem ezekről

Soprony 24. dec. 1657.

108.

Keczer Ambrúsnak. Az osztrák had helyzete Lengyelországban; Zrinyi csatája. Sopron, dec. 24. 1657.

. Az mi kegyelmes urunk hadaival az háladatlan kevély lengyelek rútul bánnak, az kiknek nagyobb része el is vészett, az ki még vagyon, nagy fogyatkozásokkal nyavalyog és félő, Krakóban az kik vannak, azoknak is szorongatások ne legyen túlök Az szegény Ádám csaknem elnyalá az talpát az utolbi uram csatáján, elfázott, éhezett, szomjúhozott, az álmatlanság is bántotta, mert negyven órával tovább sem aludtak, sem meleget nem ettek, nem megy ezután béllett köntös nélkül olyan helyre, miolta török kézhez jutott az a föld, magyar vagy horváth vitézlő nép oda nem volt

Soprony 24. dec. 1657.

109.

Mednyánszkyknak. Rákóczy és a rabságba esett erdélyiek ügye. Sopron, dec. 24. 1657.

. Az mi az fejedelem állapotját illeti, bezzeg ő Ngának is mondhatnánk, non licet in bello bis peccare. Magának tulajdonítsa az jó fejedelem szerencsétlenségét és nem másnak, úgy értettem ex fide digna relatione, midőn elvált az svéciai királytól, Stanbokot mellette hagyta jó dispositióval és ordinantiával, meg is mondotta, ha vissza akar Erdélybe menni, mint és hogy, mely úton menjen, azonban valahány nap csak megizente, menjen dolgára, mert diribrül darabra vagdaltatja, amaz is elment ura után, az kit nem hogy el köllött volna maga mellől üzni, de drága pénzen kellett volna megvenni, mivel az egy ember az hadi dolgokhoz többet ért egyedül, mint minden ő Nga mellett levő tisztviselők. Ez maga mellől való elüzése azon embernek, akármí okbúl lett, de nem jól esett, és bár maga mellett lesz vala, hiszem istent, ez gyalázat rajta nem esett volna, sem nemzetünk veszedelme. Már ez így lévén, miért nem kell az rabokat kiváltani, vajha szemben beszélhetnék Kgddel, volna elég materiám, bezzeg uram vagy most vagy sohasem ezután. Kívántatnék az liberalitas mind az rabok kiváltására, mind pedig meghomályosodott méltóságának helyben való állatására, bizony uram ha Perseus liberalisabb lesz vala, soha ő rajta Hemilius nem triumphalt volna, de az fűsvénysége mellett rabbá és prédájává lett ellenségének minden gazdagságával, adja isten olyan vége ne legyen az ő Ngok tenacitásának. Biztatja magát Kgd az statusok affectusával, megbocsássa Kgd, én azt nem hihetem, per ratio-nem status, hogy az ki annyi nevezetes rendet rabságra vetetett ily gyalázattal és azoknak szabadulását ily aluszékonyan procurálja, ahoz afficialódhassék az itthon maradott söpreje az országnak, másképen forgolódják ő Nga, ha mit akar, mert így vagy igen későn, vagy sokára assequalja intentióját, azonban folynak az napok, ha halála történnék, az jó isten tudja, mi vége lenne dolgainak. Ebben hagyom irásomat, mivel valahányszor gondolkodom szegény nemze-

tünk ily romlásárúl, csaknem annyiszor siratom őket, kiket az jó isten szabaditsón meg szüübül kívánja az Kgd szolgáló atyafia.

Soprony 24. dec. 1657.

110.

Mednyánszkynek. Mit kellene Rákóczynak a rab-ságba jutott erdélyiek kiváltása ügyében tennie? de ez iránt sem maga Vitnyédy tanácsot adni, sem ura, Zrinyi Miklós, által adatni nem akar; meglehet, az imperiumba kell mennie; hírek a svédek- és dánokról. Sopron, jan. 8. 1658.

. Az atyámfia ¹⁾ is igen megbetegülven, uramtól is parancsolatom érkezvén hozzá való menetelemről, míg jobbúlását nem látom betegemnek, sohova sem mehetek s bátor oda mehetnék is, mi haszna volna, holnapra kezdődik az Erdély gyűlés, az beszéd meg mikor lehetne, azt mikor írná meg Kgd, én annak semmi hasznát nem látom, más különben is mire való az jó tanács, az executiója vagy megfogadása és követése nélkül. Az mint az dolgot értetem, minemű modalitással kellenék megfordulni az ő Nga szerencsétlenségének, hogy én azt modalitast javalljam, arra nem condescendalhatok bona conscientia mint keresztyén s az jó isten inkább halált adjon, mint annak javallója legyenek, most is elég kevés szegény hazánk, bizony annak alkalmatosságával, ha nem többel, de két vármegyével megkevesebbbednék s azt javallanám én egy ember ambitiojáért, az jó isten oltalmazzon attúl meg is kérem ő szent fölségét. Megírta az én uram ő Ngának, hogy szerencsétlenséget és az nyargaló szerencsének kerekeit megköthetni generositással, magnanimitással és liberalitással, mért ezeket nem követi ő Nga. Bizony nem vétene azzal, ha mostani szükségében az negyedik parancsolat ellen föltörné tárházát anyjának és pénzzel restitualná dolgát, kevesebbet ezzel,

¹⁾ Felesége.

mint Jenő az töröknek való eladásával, az melyet ha cselekedni fog, soha az istennek áldása rajta nem leszen s úgy jár mint Bethlen, az kinek csak jó emlékezete nem maradott Lippa eladása után, nem hogy maradékja. Lölköm atyámfia ezer consiliumnak az vége, az liberalitas, kinek az neve is búcsút vett nálatok, mi haszna tanácsolni s bizony az kikhez eddig liberalis volt, azok adták el, még most is az kikhez bizik, adja isten azokban meg ne fogyatkozzék, nem látván ezen dologban semmi fundamentumot, nem is kívánok bele bocsátkozni, nem én érettem való dolgok ezek, az ki itt mindenfelől veszedelemben lakom, efélékrül tanácskozzam s bizony uramnak sem javalhatok semmit is, az kinek méltóságos familiája per secula sine macula volt, uraihoz való hűségében és ez mocskolná meg az kihez hasonló még eddig talán nem volt, az melyre az mint ekkoráig jóllehet tudtomra nem czélozott nem is hallottam hírét, de ha hallanám is, abba bizon soha nem cooperálnék. Nekem talán az imperiumban kelletik mennem, az melyet még nem tudom magam is és Kgden kívül nem tud senki is, akarnám, miben maradnak oda be az dolgok, ha tudósitana Kgd *secura commoditate*. Az svécusok jól *progređialnak* az dánus ellen, most kezdett egy hir szólni, ha igaz leszen, elveszi jutalmát, hogy religióján levő fejedelemben kapott, minden ok adás nélkül. Az bizonyos, ha kezelebb volna Kgd nem szánnék beszélgetésnek okáért Kgdhez rándulni, de ily messze levén Kgd, *sine suspicione notabili* nem cselekedhettem

Soprony 8. januar. 1658.

111.

Tökölynek. A rabságba esett erdélyieket, úgy hallja, a töröknek eladott Jenő árán szándék kiváltani. Sopron, jan. 8. 1658.

. Miben maradhattanak az erdélyi állapotok, úgy hallom, Jenő eladásával restitultatik az fejedelem és szabadúlnak az tatároknál levő rabok. Oh átkozott gazdagság, melylyel az fősvénység nem engedelni (így) szükség korán és inkább adunk sok ezer körösztyén lölköt az török iga alá, mint pénzzel remedialnánk, az kivel mindent azzal véghezvihetni, miben maradhatnak azon dolgok kérem Ngdat tudósítson bizonyos alkalmatossággal

Soprony 8. jan. 1658.

HARMADIK KÖNYV.

1659—61.

Rákóczy szerencsétlen lengyel hadjárata utáni évekről nagy hézagok vannak Vitnyédynek kezeimnél levő levélgyűjteményében, pedig Erdély levén azután is fontos események színhelye, a Rhédey, Rákóczy és Barcsay közt váltakozott viszonyokról, a portának Rákóczytól folytonos idegenkedéséről s e miatt a testvérhazára nehezült viszontagságokról s ezeknek Magyarországra is kihatásáról érdekes volt volna ismernünk Vitnyédy nézeteit. Találunk ugyan leveleiben elszórva híreket, Barcsay és Rákóczy készülleteiről (112. lev.), Rákóczy megbízottjának, Mikesnek, Bécsben jártáról (113., 114. lev.), a két vetélytárs kiegyezkedéséről (117. lev.): de nézetei nyilvánításával kissé fukarkodik. Az akkori közlekedés lassúsága daczára mily gyorsan volt értesítve az erdélyi eseményekről is, bizonyítja Rákóczynak gyalui szerencsétlen csatája, mely 1660-ki máj. 22-kén történt ¹⁾ s jun. 6-kán Vitnyédy már tudott róla (120. lev.), tudta, hogy Rákóczy 130. zászlójából aligha 20 maradt, gyalogsága szétszórátott, homlokán s feje tetején hét, más levél szerint két sebet kapott: de mivel olyat is hallott, hogy az ő ötezernyi vesztesége mellett a törökök 14 ezret vesztek, a budai vezér elfogatott s mivel Szeben bevételéről, oláh vajdáról is szólt a hír: Rákóczy oly nagy megveretéséről még kételkedett. Jun. 21-kén (125. lev.) már mint bizonyosat írta meg Zrinyinek Rákóczy halálát, jul. 11-kén pedig (128. lev.) a gyalui csatának a fejedelemre

¹⁾ Kővári László: Erdély történelme. V. köt. Pest, 1863. 93. l.
Tört. Tár. XV. köt.

vonatkozó részleteit is, jelesül, hogy a török nagy erővel szemben, mint „Lajos királyunk“, kicsinynek látván a maga seregét, megharczoljon-e az ellenséggel vagy elvonuljon előle? tiszteivel tanácsot tartott. Ezek közül némelyek azt mondták, ha meg nem ütközik, ők leteszik a fegyvert. Rákóczy e szerint megütközésre tökélt el magát, hadait bátorította, a székelyeknek, csak jól viseljék magokat, örök szabadságot ígért. Összecsapván a két tábor, elejénte Rákóczynak kedvezett a szerencse, de egy, bársonyba öltözött török, a ki budai vezérnek adta ki magát, kerülván eleibe, Rákóczy utána egy árokba ugratott, azt, s kivüle még két törököt, oly erővel szúrt le, hogy „hegyes törének az maroklatja lement és csak az pusztá vas maradt kezében“; ekkor törökök vették körül s úgy agyba ütötték, hogy elborította a vér s lova az ellenség közé ragadta volna, ha Majos nevű inasa más társával nem vezetik övéi közé. Később rá akart még ütni a törökre, de összetűzésre nem került a dolog; azután lovon Váradra ment, a hol sebeiben meghalt. Halála után azok kezdék becsülni, „kik éltében emlékezetét is unalommal hallgatták“ s elmondhatni róla azt, a mit Germanicus felől írt Tacitus: „Periisse Rákóczyum nulli jactantius moerent, quam qui maximo laetantur.“ Gyámnak, hír szerint, Leopoldot kérte meg (125. lev.). A fejedelemség elnyeréseért többen versenyeztek; Kemény János megválasztatását a porta ellenzette; Vitnyédy nem bánta, „akárki legyen, csak magyar és fejedelem helyett basa ne legyen az porta régi kívánsága szerint (128. lev.).“

Magyarországnak e közben sem teljes békéje, sem a törökkel nyílt háborúja nem volt. A bécsi kormány le nem mondva tervéről, uralma alá keríteni Erdélyt, nem akart ugyan nyíltan szakítani a szultánnal, de Erdély irányában is olyan szerepet vitt, mintha segíteni akarná a szerencsétlen országot. E végre Magyarországba idegen katonákat hozott, ágyukat útnak indított (122. lev.) s mindezzel csak gyanakodóvá tette az idegen katonaságtól méltán irtózott nemzetet, melynek eleven emlékezetében élt az e nemű zsoldosok által elkövetett pusztítás és zsarolás, e szerint most is félt, hogy a nagy részben „igen fogyatkozott álla-

potú“ külföldi katonák „recapitulálják szegény hazánkban az régi ellenek való panaszok megújítását.“ A gyanút nevelte még s talán leginkább az, hogy főuraink sem tudták e katonaság behozatalának valódi okát (122 lev.). De magyarok közt is kellett e behozatal eszközlőinek lenniük, mert azt írja Vitnyédy: „Az régi jó magyarok és még csak az mi időnkbeliek is némelyek, azt tartották nagy nyereségnek, ha országunkból az németeket ki tudták beszélni, ellenben az mostaniak közül némelyek azt tartják nagy szerencséjeknek, hogy magok és maradékjok romlására behozhatják őket.“ Vitnyédy tehát inti Kecskés Istvánt, tegyen, a kiknél kell, lépéseket, hogy „az németeket ne bocsássák oda és be ne vegyék az hova kíváncznak,“ mert ő attól tart, ha egyszer beveszik őket, nehéz lesz rajtok túladniok s valamint a görögökre a trójai ló hozott, úgy azon vidékre is a német katona hozand végveszélyt (159. lev.). És csakugyan valósulnia kellett a zsarolás- és pusztítástól való félelemnek, mert azt írja Vitnyédy Keczer Andrásnak: „hol látott szent hadat Kgd, az militia virági és gyümölcsei azok, hogy az hol vannak, panaszlásra való okot adjanak, az régi ecclesiában való jámborok nem hijában és haszontalanul imádkozták azt: Da pacem domine in diebus nostris, és az poeta nem haszontalanul énekelte: nulla salus bello, pacem te poscimus omnes (122. lev.).“ A következés igazolta, mily csekély hasznára, ellenben nagy kárára voltak hazánkknak a német katonák. Montecuculi hada „az hol elmegyen és az hova érkezik, nem kell azoknak több török ellenség, mert az színes oltalom alatt ezek is megemésztik őket és elfogyatják semmi hasznos oltalom nélkül (141. lev.).“ Megdöbbentő hire terjedett el, hogy a török Váradot megszállni készül (126., 128. lev.). Le volt verve minden kedély, mert ha Várad elesik, nemcsak attól lehet félni, „mind Erdély, mind Moldva, mind Havasalfölde basaságokká lesznek“, hanem „oda lesz országunk is az Tiszaig, Egerből pedig az tizenhárom vármegyének hátramaradott része (116. lev.).“ Várad 1660-ki aug. 28-kán, hős védelem után, csakugyan török kézre került. És mit tön megvédése végett a német katona? „Az mi németink Ra-

komaznál táborban feküdtek, szemmel nézték henyélvén hazánk pusztulását (128. lev.).“

Dunántúl a két Zrinyi volt ostora a töröknek. Péter 1661-ki decemberben Boszniában egy nagy városra ütött, lakosaiból kit levágott, kit elhozott és sok kincsesel tért vissza (160. lev.). A fáradhatlan Miklósnak Gradiskán túl messze Boszniában 1658 végén vagy 59 elején vízi csatája volt, honnan sok fejjel, háromszáznál több kötözetlen rabbal és nagy zsákmánynyal jött meg (113. lev.), de mindez Bécsben nem nagy sensatiót okozott (114. lev.). Érdekeselek Vitnyédynak ez úttal kiszemelt levelei közt azok, melyek Zerinvárra vonatkoznak. Zrinyi Miklós t. i. a töröknek Szathmárig száguldozásával felbontottnak látván a békét ¹⁾, Kanizsával szemben Légrád és Kotori közt a török parton, e szerint az ellenség földén, 1661-ki májusban várat kezdett építtetni, melyet a maga nevérol, „Uj Zrinyi vár“- vagy „Zerinvár“-nak nevezett el, és oly serénységgel építtette, hogy jul. 5-kén három bástya volt már készen (133., 135. lev.). Hogy e vár nagy szálka volt a török szemében, érteni lehet, de nem kell-e csudálkoznunk rajta, hogy akadtak irigyek és rosszakarók, kik a hőst e közhasznú vállalatáért gyanúsították, Bécsben befeketítették és hazafias törekvésében mindenkép gátolni ügyekeztek, holott tudva volt, hogy a vár még el sem készült, máris „nagy kapocs“ a törökök orrán, „mert nem sétálhatnak már oly bátran, mint azelőtt, mert hamar másutt találja helyét, ha messze távozik az (kanizsai) praesidiumtól (156. lev.). Jul. 5-kén, két hét alatt, 50-nél több török lett elfogva, a miből bizton lehetne következtetni, minő fékké válhatik Zrinyi kezében e vár a pogányság ellen. Zrinyi nem a miatt búsult, hogy a vár tovaépítésének megakadályozása vagy annak teljes szétromlása végett a rácsággal együtt Pécsnél, hír szerint, negyvenezer török gyült egybe; ő annál serényebben dolgoztott a művön ²⁾. A török azonban ágyúk helyett utóbb in-

¹⁾ Szalay: Magyarország története. V. köt. Pest, 1857. 72. l.

²⁾ Maga Zrinyi naponként három óráig hordott targonczán földet az építményhez. Szalay i. h. 105. aljegyzet alatt.

kább diplomatai úton akart célt érni. Egy csausz következő békeföltételekkel ment Bécsbe: az, mit a két fél eddig tett, abban maradjon; Kemény Jánost ő fölsége ne pártolja; Zerinvár rontassék le: Erdélyből a német katonaság vitessék ki. „Nem sok az beszéd,” írja Vitnyédy, „de elég az mi veszedelmünkre. Az törökök ennyi rablás, pusztítás, hazánk rontása, nevezetes praesidiumoknak elvétele után solícialhatják az békeséget, mert akármikor egyszer többet nem nyert, mint most (156. lev.).” Minő válaszszaal lön elbocsátva a csausz, a levélíráskor Vitnyédy még nem tudta, de utóbb hire járt, hogy a szultán engedélyt kért Leopoldtól, Zrinyi megbüntetése végett ráüthessen Zerinvárra (161. lev.).

Jobban büsitá Zrinyit, hogy vállalata houfiai közt és kivált Bécsben csekély támogatásra talált. Ötezerrel várta a török támadását és azonfölül irt mindenfelé (133. lev.). Vitnyédy is felhitta Draskovics Jánost, hogy bátyjával vagy csak egyikök „mennél jobb készülettal és mentül hamarébb oda menjen segíteni az ő Nga jó intentióját”, Batthyányi Kristóf is hadaival oda megy s mások is mindenfelől oda gyülekeznek (136. lev.). Ennek daczára fájlalhatta Zrinyi, hogy „némely uraink inkább vitézkedtek az keresztyének, mint az pogány ellen (137. lev. ¹).” És fájlalhatta s bizonyosan fájlalta is, hogy Bécsben közhasznú törekvésétől gyámolítás helyett nagy volt az idegenkedés. „Az mi árnyékunk” írja Vitnyédy (137. lev.) „és az mi veszedelmünk árnyéka alatt békeségben nyugovó szomszédink ugy látom igen keveset gondolnak velünk és cselekedetekkel mutatják, hogy a kinek nem borja, nem nyalja: oltalmaznak addig, míg magokra és békeséges megmaradásokra nézve hasznosnak és szükségesnek ítélik s tovább nem is, kik addig keresik az haereditarium just, félő, az electitiu-mot is el ne locsogassák és azután ohajtással meg ne sirassák az mi reánk bocsátott veszedelmet, mikor ők lesznek helyettünk az szenvedések oskolájába.” A bécsi hangulatnak kedvezőre változásán Vitnyédy is tehetsége sze-

¹) Vitnyédy itt a protestansok elkezdett üldöztetését érti.

rint dolgozott. Írt Nádasdynak jul. 16-kán (140. lev.), támogatassa Zrinyit az udvarnál s jul. 24-kén jelenté már Zrinyinek (143. lev.), hogy Nádasdy „meghitt embere által Portia hgnek izent, repraesentalta az egész dolgot az mentől jobban lehetett;“ ő fölsége nem nehezíti az ügyet, de igen Portia, „mert azon épületet csaknem rupturára való alkalmatosságnak mondotta lenni“ Jelenti továbbá Vitnyédy, mikép Nádasdy véleménye szerint jól tenné Zrinyi, ha ez ügyben Portia, Auersperg (ez jóakarója volt Zrinyinek 116. lev.), Lobkovicz hgeknék, Gonzagának és Rottalnak, a nádor- és esztergomi érseknek írna; hogy Zichy máris beszélt az érsekkel, a ki azt mondotta, „Zrinyi egyedül az a jó magyar, a ki nemzetének s hazájának maga fogyásával kíván szolgálni és szolgál is;“ hogy ugyancsak az érsek mondotta Nádasdynak, hogy ha nehezednék udvarnál ezen dolog, mint közügyért Zrinyi mellett fog többekkel föllépni. Nádasdy hasonlóan nyilatkozott (143. lev.) és szavát beváltandó, Bécsbe ment (150. lev.), oda Vitnyédy is, hol, bizonyosan Zrinyi felhatalmazásából, ő is fáradozott a fontos ügyben. Kiderült, hogy az egész bécsi akadékoskodás onnan származott, mert Zrinyi a fölség hire nélkül fogott az építéshez, azonban annyira megváltozott legfelsőbb körökben a hangulat, hogy ha nem kezdett volna építeni Zrinyi, kezdeni kellene, mert a török is, kivált Horvátországban, a béke alatt hasonló várakat építtetett; Zrinyi tehát nemcsak folytathatja az építést, hanem ő fölsége meg is parancsolta „general Spigneck, úgy az más több officireknék is, kik Styriában és ott a több országokban vannak, az szerint general Leszlnek is“, mihelyt hallják, hogy a török, lerontása végett, megtámadta Zerinvárt, azonnal Zrinyi segítségére robogjanak (153. lev.); utóbb még másfél száz muskatérost küldött oda, a kik ő fölsége és hadi tanács után Zrinyitől függének; adott ő fölsége löszereket is és pártfogást ígért (156. lev.). Elháríttatván emigy az akadályok az építés tovább folyt s hogy a vár megfeleljen a hadtani kívánalmaknak, Vitnyédy egy styriai mérnököt, kinek hasznát lehetne Zerinvárban venni, Bécsbe készült vinni, hogy bemutassa a minisztereknek (149. lev.). El is indult vele,

de a rossz idő és út miatt két mföldről vissza kelle térnie. A most kiszemeltem levelek ennyit tartalmaznak Zerinvár építésének nehézségeiről, mely tökéletlen fölszerelés mellett is minő fontossággal birt már, onnan látható, mikép Vitnyédy azt írhatta nov. 23-kán Keczer Menyhértnek, hogy május óta 200 törököt fogtak el Zrinyi katonái s ha megmaradhat a vár, „egész Landorfejevárig fognak azon helybül parancsolhatni (156. lev.).“

A többi levélről kevés mondanivalóm van. Tököly örökös főispánságot keresett, vagy legalább fiát főispánnak akarta kineveztetni s hogy célját elérje, a kanczellárnak 400 aranyat, a titoknak- és Fejérpatakynak száz-száz tallért, Orbánnak ötvenet ajánlott, de foganatlanul, fiára vonatkozólag annak kiskorúsága miatt (115. lev.). — Vitnyédy megúnta torzsalkodását Sopron városával, e miatt máshova szeretett volna letelepedni. Tökölytől megvette volna Rózsahegyét s ez iránt alkuba is bocsátkozott; boldogkői jószágvásárlásról és eperjesi lakásról is gondolkodott: de életfolyama mutatja, hogy mindebből semmi sem lett. Nagy nehezére esett volna Zrinyitől elválnia, a kit ő „igazán szeretett és hűven akart neki holtig szolgálni.“ A soproniakon kívül más ellenségei is lehettek, mert személye biztosítása végett Tökölytől két jó puskást kért, a kik utazásaiban vele járnának (119., 120., 156. lev.). Megemlítem még róla, hogy ő nemcsak borokkal, a mit már kiemeltem, hanem Masko és Szobics társaságában bőrökkel is kereskedett, ezer tallérig levén az üzletben érdekelve (119. lev.). Ugyanő, szeretve ura munkáit olvasni, egy munkáját visszaküldi s annak kinyomatására is ajánlkozik (131. lev.). — Pozsonyban tanácskozmány tartatott, hír szerint a német katonaság ellátásáról és kelljen-e országgyűlést tartani, más hír szerint pedig, a törökkel alkudozásról (132. lev.). — A német katonák Esztergom felé menve, egy török csapattal, mely zsákmánynyal és rabokkal tért vissza, találkoztak; a velők volt magyarok legalább a rabokat akarták kiszabadítani, de azt a németek nem engedték meg (142. lev.). — Sopronmegye követeket, köztök Vitnyédyt, küldött Bécsbe, hogy a magyar bornak kiviteléről Ausztria-

Styriával s más országokkal alkudozzanak (151., 153. lev.). — Végre a 158. lev. a kor szokásairól, különösen arról értesít, minő pompával lett Fejérváry eltemetve.

112.

Zrinyinek. Erdélyi ügyek; zágrábi út; Sopron, jan. 11. 1659.

. Nem irtam semmi ujságot, mert jót nem tudtam, hirdettek némely partialis emberek híreket, de mivel sine fundamento voltak, megcsüggedtenek. Barcsay magát igen habilitalja, az partiumbeli vármegyékre reá irt, álljanak el az legitimus fejedelmektől, mert ha nem, az mi tovább való szerencsétlenség éri őket, isten, szent angyali és az világ előtt mentes akar lenni. Ellenben Rákóczy is készül, de kicsiny az ő Nga készülleti és késő is, midőn rabbá ejtette színét az országnak, azokat ki nem váltja, az országot elpusztította és rablatta s így elidegenedtek az emberek tüle, nem tudom mi leszen egyéb sequelája, hanem hogy az török ujabban kijön és reliquiaját is elprédálja és pusztítja. Nem értem én az derekas dolgokat, de bolond ítéletem szerint nem látom módját ő Ngának, hogy az török császár ellen fegyvert fogván subsistálhatna. Az Zágrábban való elmenetelre nem szükség Ngdnak engemet kérni, ha ugyan elmegyen Ngd, csak adja idején értenem, ha isten utamat meg nem akadályozza, jelen lenni akarok az Ngd szolgálatjára s Ngddal együtt járni, az mint az köteles készségemmel, úgy más minden cselekedetemmel akarom bizonyitanom, hogy vagyok Ngdnak holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 11. jan. 1659.

113.

Keczer Ambrúsnak. Hírek; Zrinyinek vízi csatája; Bécs, jan. 25. 1659.

. Itt valóban mindenfelől csaknem rossz hírek vannak, úgy jött hire az lengyelek az svecussal armisti-

tiumot csináltak, minket fenyegetnek az hálaadatlan ebek. Az confoederatus hadakat, úgy írják, mind vizen szárazon megverték. Az spanyol király leányát gallusnak mondják hogy adják, hogy így békeséget nyerjenek. Az mi kegyelmes urunk szerencse ha az saxo leányát nem veszi. Az én uramnak vizen csatája volt, Bosznában még Gradiskon alól messze, sok fejet hozott és sereggel kötözetlen rabot három száznál többet, hajtottak az kívül nagy prédát. Az fejedelem dolgairól semmit nem hallunk, elment innend Mikes talán annyival, az mennyivel jött

Viennae 25. jan. 1659.

114.

Zrinyinek. Velence és Zrinyi; hírek; Sopron, jan. 26. 1659.

. Bécsben létemben voltam az velencei követnél, Sagrelo ott nincs, jó ideje elment, megbeszélvén neki az Ngd kegyelmes parancsolatját, igen nagy neven vette s ugyan az ő olasz formájok szerint benignitasnak nevezte s azt monda, hírré adja az republicának, tetszéseket vevén az ő hírekkel fog fáradni az dologban, úgy mintha nem is tudná Ngd és nem sokáig tudósít felőle, vagy magát Ngdat. Tudom, az Ngd correspondense megírja az bécsi híreket, de én is írok, az mit hallottam. Az mi hadainkat Friderikszötenél megverték, Montecuculit vagy elfogták vagy elveszett, Spork is az szerint és más cavalírok, úgy hogy veszett öt ezer ember el az mi hadainkban. Az lengyelek csaknem nyilván denuncialják az hadat. Azok svecussal armistitiumot csináltak az mieink hírok nélkül, némelyek ad finem martii, némelyek három eszten-deig mondják, nagy hálaadatlanság az velek tett jóért. Susa Silesiában jött vissza az Odera vizen által. Az lengyeleknek gyűlése leszen, mit végeznek isten tudja. Moszkvával, danussal, hollandusokkal az francziai király és az angliai protector meg akarják az svecust békéltetni, ha succedál úgy hiszem hirtünké leszen. Az Ngd csatája felől nem hallottam sok glossát, inkább érzik az ráczok rebellióját, de

mivel semmit abban nem tudok, hova valók, mi okok, nem tudtam hozzá szólni, ha értenem adja Ngd és leszen szó fölöle, értvén tudom exponálni. Rákóczy fejedelem felől semmit nem hallottam. Mikes elment, mivel, nem szintén tudom, vagyon oly válasza, hogy ő fölsége magát interponálja ő Ngaért az portán, küldöttek is el levelekkel egy cursort, adjon isten békeséget az körösztyénségben

Soprony 26. jan. 1659.

115.

Tökölynek. Ajándékajánlatok, hogy Tököly örökös, vagy legalább fia, Imre, főispánnak neveztessék ki; erdélyi ügy; Bécs, febr. 6. 1659.

Vagy azért hogy Ngd magyar és nem pápista, vagy az patrónusnak szivesen való nem tractalása, vagy Bergh urammal való szerencsétlenségünk oka, nem leheté Ngd kívánsága szerint való resolútiója. Tudja isten szívem szerint fáradtunk az dologban, ígértünk is extra taxam cancellarius uramnak négy. száz aranyat, secretarius és Fejerpataky uramékuak mindenkinek száz tallért, Orbánnak ötvent, de ugyan csak az mint mondták lehetetlenség volt obtinealni. Gondolkodtam mint vihetnök végben Ngd kívánsága szerint, az mint megmondottam derekas érdemet nem allegalhatunk, más mód nincs, hanem ha lehetne, meg kellene vennünk ezen dolog (igy) a kalmárjátúl, ha Ngd az hat babos lóval megkisértené, talán megcselekedné, értvén ez aránt való Ngd akaratját, ezen dolog végett följövök és azt cselekeszem, az mit parancsol, azon alkalmazással talán nem ártana az többinek is megjobbitani az taxa kívül való ígéretet, és az taxát is, melyet Ngd gondolna ott alatt, nekik denuncialni, ha ugyan az universos haeredes masculos nem lehetne, nem jó volna-e, ha efficialhatnánk az articulus ellen, az hol azt végezték, minorenibus honores supremorum comitum non conferantur, Imre úrnak megszerezni, Ngd mindezeket jól considerálván írja meg maga akaratját, az tevő akarok lennem. Semmit

nem ira Ngd az erdélyi állapotokról, nem is tudok egyebet, hanem az kik azelőtt biztatói voltak, azok emlegetik szánakodással, azt én pedig boldog jelnek nem tulajdoníthatom, másak mire magyarázzák, nem én dolgom examinaljam

Viennae 6. febr. 1659.

116.

Zrinyinek. Auersperg hg jóakarója Zrinyinek; erdélyi s alföldi hírek; Bécs febr. 8. 1659.

Kegyelmes uram, én ide jövék Bécsben, megadtam ő fölségeknak és az uraknak ő Ngoknak az Ngd leveleit, ő fölségétől cancellarius uram keziben már kijött, azon leszek minden móddal, hogy propositióra menjen, kimeneteliről az dolognak mit írjak nem tudom, de valami megcselekedhető, abban semmit el nem mulatok, mind adómmal, mind igérettel, mind jó szóval, mind másképen, az mint az alkalmatosság fogja hozni, Aurspergh hgnek megadtam az Ngd levelét, meg nem tudom írni, mennyi böcsülettel vette, sok ajánlásokat tett, az régi dolgokról alkalmas expectoratiókat s azt mondja másképen nem szolgálhat, de ha proponaltatik, ott mutatja meg, hogy jó szívvvel kíván Ngdnak szolgálni, akkor is ha az Ngd igazsága meghallgatására remittaltatik az dolog, ebben most, ez után másokban, és ha Ngd akar hinni ő Ngának s tanácsával élni, ha az tetszeni fog, megtapasztalja Ngd, hogy az régi csorbát kiköszörülhetni, az mint Ngd felől ebéd fölött is derekas vendégi előtt nagy böcsülettel emlékezett, ivott Ngd egészségeért, mind én reám, kit ebédre parancsolt mennem, mind más urakra köszönt, egy szóval ha szíve beszédével correspondealt, nagy ajánlatokat tett, mondotta az elmúltakról soha meg nem emlékezik, az melyekben magának ártott Ngd legtöbbet, úgy tetszik nem kellene megvetni, hanem jó alkalmatossággal azt continualni, ime az Ngd válaszát levelére megküldöttem. Erdély felől senmi jó hir nincsen. Rákéczyt már szánják, hogy így elhagyattatik, meg nem emlékeztvén az előbbi biztatásokról. Zakmár vármegye követi vagyon

itt, több nyolczadnapnál sollicitat audientiát, de még nem volt, hanem ha ma estve felé adtak neki. Az beszéli az Rákóczy fejedelem Zakmárban vagyon, hadai ott környülötte, Barczy (igy) Désnél, az melyet két napi járó földnek mondanak s ugyancsak kell előbbi urát persequálni, az a hire tatár ham megint kijön, az két vajdát fel akarják ültetni. Az budai vezér Jenőnél vagyon, félő kinyilván az idő, az hajdúságot elsőben el ne rabolják, azután Váradot meg ne szállják, melyet ha megvehet, oda lesz országunk az Tiszáig, Egerből pedig az tizenhárom vármegyének hátramaradt része, és így eszünkben sem vevén elvesztünk teljességgel. Az sveciai dolgokról ember semmi bizonyost nem írhat, mert egyik írása az másikkal ellenkezik. Kurecz uram betegeskedik; Schwartzenberg gyermeki hogy himlőztek nem jár az titok tanácsban. Porciával ember semmit vagy keveset szólhat, ő nála Carlo Milio barátságával fogok élni, meglátom mit vihetek végben. Ha mi szükséges dolog occurrat, tartozása szerint megírja Ngdnak holtig való aláza-tos szolgálja.

Viennae 8. febr. 1659.

117.

Meszlényinek. Az erdélyi két fejedelem kiegyezkedett; hírek; Sopron, mart. 4. 1659.

. Ujságot nem írhatok hanem hogy az két fejedelem egymással conveniáltak, meddig tart és mi vége leszen meghalljuk, ha élünk. Az több hadak in Europa az mint vannak csúfos esztendőt mutatnak. Az lengyelek az mi kegyelmes urunkat az fidelis assistentiáért ugy látom megtréfálják és boszú leszen az remuneratio, más helyekben is keves jó operatiók vannak

Soprony 4. mart. 1659.

118.

*Tökölynek. A főispánság ügye*¹⁾; Sopron, mart. 5. 1659.

Kesmarkon 22. febr. nekem irt Ngd levelét 3 praesentis vettem, melyből értem a bécsi szerencsétlen sollicitatióról való Ngd panaszát, az szerint az Ngd fiának betegeskedését is és azért való szomorúságát. Az mi az sollicitatiót illeti, tudja Bergh uram, hogy az mit az aránt megcselekedhattunk, mindketten el nem mulattuk az mint hatalmunkban volt annak sollicitatioja, de az eventusa másak resoluciójától függött, ígértünk kiméletlenül, de haszontalan volt az is

Soprony 5. mart. 1659.

119.

Keczer Menyhértnek. Szeretné Tökölytől Rózsahegyet megvenni, lakását oda vagy Eperjesre áttenni; bőrökkel kereskedik; Sopron, mart. 5. 1659.

Peklenben 31. jan. irt Kgd levelét 18. febr. vettem, abban való búsulását értettem, olyért az melyet sem én, sem Kgd, sem más, semmi módon el nem kerülhetünk. Isten fizesse meg az Kgd az aránt való szánakodását synceritását. Nincs ugyan még ugy az dolog, de hogy aféle operatiói ne legyenek az ördögnek per instrumenta sua, azt nem tagadhatom, voltam, volnék is eléggé érette, miképen magam valahova abstrahalnám, de módját még eddig föl nem tudtam találnom, még Christus urunk is midőn az templomban köveket ragadoztak hozzá, mivel még el nem jött vala szenvedésének órája, eltűnt előttök, nem lehet több hatalmak rajtam, csak az mennyire az jó isten őket reám bocsátja. Izentem vala Vilhelm által András öcsém uramnak s Kgdnek, szólana az kesmarki nyomorult martyrral²⁾ disponálná urát, cedálná nekem Rosenbergát, de azok is ugy

¹⁾ V. ö. a 115. levelet.

²⁾ Ez Keczer Ambrús volt.

látom megharagudtak reám Farkas Tamásért és Vilkovicsért ¹⁾, arra nézve s ha szintén szólana is Kgtek, nem várnám jó gyümölcsét és tanácsosabb Kgteknek hallgatni, mint kérdésben venni, mivel azelőtt azt írta ő Nga, úgy nem lehet azon jószág nélkül mint az mindennapi kenyér nélkül, noha, ha jól considerálnak, ugyan jobb volna az árvai jószágot együtt birnia, mint Karoly uramnak felesége portióján kívül az adósságért másfél portiót adni, kit soha Rosenbergh ki nem vált, sed haec quid ad me, ha gondolná Kgd, hogy ugyan jó volna az boldogkői vásárlás s az mellett az eperjesi lakás, kérem Kgdet adja sincera opinióját, az mellett írja meg azt is, ad summum mit kellene érette adni, ha tractában indulnánk, mert bizonyosan elhiggye Kgd, ha lehetne elválnám egy ideig az itt való lakástul, de ha Eperjesen laknám, ott is oly nagy száka nem lennék némely emberek szemében, mint itten vagyok s ez is az oka, hogy inkább ott Liptóban telepedtem volna meg elsőben, tanquam in obscuriori et angulari loco, ki ha nem lehet, legyen ott az hol isten akarja, kérem Kgdet mentül hamarabb tudósítson ez aránt maga jó tetszésérül Ha Kgd az én hátra levő ezer ftomat Eperjesen Reizingernek adhatná, venne ő Kgtül recognitiót, mivel az bőrkereskedésben ezer tallért köll nekem is adnom, Masko és Szobics uramék közé, igen nagy atyafiságot cselekednék Kgd s ezt ad initium aprilis ha lehet is s ha nem is tudósítson csak ezen dologról is postán, mert ezt máshonnand is meg kell szerzenem

Soprony 5. mart. 1659.

¹⁾ Erről v. ö. a 123. és 128. leveleket.

120.

Az utána következő levél szerint: Tükölynek; az eleje nincs meg. Német katonaság; Bécsben Tedeum; különböző hírek a török s az erdélyi fejedelem közötti ütközetről; más ujságok; Vitnyédy személye hogy biztonságban legyen, két puskást kér; Sopron, jun. 6. 1660.

. szenvednünk, mert mi meg nem változtathatjuk, isten valamikor akkor jó végét adja minden szenvedésinknek. Az német militia innend felyül is megyen, hova, és mi végre az mi magyarink ide föl nem tudják, conjecturalnak felölök, adja isten jó végét szegény hazánkban való jöveteleknek. Az universalis békeségnek ma lövik örömét Bécsben Te Deum laudamussal, az mint híre vagyon, de mi hasznunk benne, ha mi hazánkban leszen az sedes belli. Ide mi tájunkon ily hír vagyon, Gyalu és Fejérvár között megütközhén az fejedelem az pogánysággal 130 zászlójából alig ha húsz maradt, minden gyalogját dissipalták, Szeben táborját fölverték, munitióit elnyerték, magán hét seb, homlokán s feje tetején. Ha igaz, nagy szerencsétlenség egyszersmind, mert ha considerálja ember, Kolosvár és Gyula (igy) messze az szebeni tábortúl, más-ként onnend alól nem jöven segítsége az budai vezérnek, ugy hallottam, ő töle nem félt az fejedelem. Volt ilyen hír is, hogy az fejedelem megütközhén velek, veszett volna az törökben tizennégy ezerig, az budai vezér rabbá esett és magán az fejedelmen seb esett, hadaiban öt ezer veszett volna, de ez is gyanús előttem, mert azt hallottam, annyi hada az töröknek nem volt. Volt ilyen hír is, hogy az Constantin Havasalföldébül küldött három ezer gyaloggal és más hadaival Mikes uram commendája alatt, obsidealtatná Szebent, Gaudi az német hadakkal mellette levén; volt ilyen is, hogy Szebent megvették, Barczait (igy) két basával egy árnyékszékébül húzták ki, harmadik basát az szentegyházból és tizenkét száz törököt fogtak volna benne, már mind ezek közt melyiké leszen igaz, ki köll idővel nyilatkozni, kérem Ngdat nagy bizodalommal, ne szánja egy embere

fáradságát, ha mi bizonyost értett, tudósítson levelével. Bizonyosan írják onnend felyül Livoniából hat ezer emberrel és szép munitióval megyen Duglass az fejedelem segítségére, adja isten későn ne járjon, írják azt is, hogy kőzák is leszen velek s Lengyelországon mennek által, ha azok oda érkeznének, elhittem, török uram különben gondolkodnék, mert már meglevén az békeség az svecusoknak sok hadaik vannak, azoknak dolgok kelletnék, Wrangel szerencse ha az hollandusoknak nem fogja megfizetni hitelenségeket, de ez még csak conjectura, míg derekasan nem erumpalnak Az inclusakat elvettem, értem azon jámborok panaszát, mind féltem én azoktól, azért is javallottam én, másképen viselnének gondot az emberek magokra, de ha az fősvénység, magahittség és az másakban való helyheztetett haszontalan reménség nem engedték az jobb provisiót, mit tehetünk róla, az hol az hasznos gondolkodásnak nincsen tekinteti, ottan szerencsétlenség az vége, bizony Ngos uram nagy bestia az török, mely ha az maga nagysága miatt meg nem romlik, az egész körösztvénség is talál dolgot vele, annál inkább egy magános fejedelem másak segítsége nélkül mint subsistalhasson, akárki megítélheti. Ide hátra vagyon még az kilencznapi holteleven embernek követsége és jövendőmondása, hogy pünkösdre megszállja ő Nga Budát az ó calendarium szerint ha leszen, mert az új elmúlt. Isten kinek hatalmában vannak mindenek, szent nevének dicséretire dirigálja ugy ezen dolgokat, ne legyen religiúnknak, ki valóban nagy persecutióban vagyon, melynél nagyobb mi időnkben nem volt, és hazánknak utolsó veszedelmére. Az magam személyét valóban fenyegetik, megszolgálnám ha Ngd két jó puskást küldene, kik mellettem volnának, ha hova mennék, mert ha elrontanának egyszer, azután bizony senkinek nem szolgállok többet

Soprony 6. jun. 1660.

121.

Keczer Ambrúsnak. Az erdélyi fejedelem csatavesztése; Sopron, 6. jun. 1660.

. Az fejedelem felől mi tájunkon minemű hírek legyenek, megirtam gróf uramnak ő Ngának, kérem Kgdet, ne szánjátok egy embereteket ide küldeni és általa valóságárul azon dolognak tudósítani, mert ha az úgy elveszett, az mint hirdetik, minekünk is szánkban lesz az izi, az mint hogy érezzük is valóban izit az ő Nga szerencsétlenségének, majd alig marad valamely szentegyház kezünk között

Soprony 6. jun. 1660.

122.

Keczer Andrásnak. A német katonák bejövetelének okát senki sem tudja; Bécsben Tedeum; az erdélyi fejedelem csatavesztése; ágyúk útnak indítottak; a főltség Gréczbe megy; némely urak üldözik már a protestansokat; Sopron, jun. 6. 1660.

. Értem az Kgtek panaszát az német militia felől; de azt kérdem Kgdtül, hol látott szent hadat Kgdt, az militia virági és gyümölcsei azok, hogy az hol vannak, panaszlásra való okot adjanak, az régi ecclesiában való jámborok nem hijában és haszontalanul imádkozták azt, Da pacem domine in diebus nostris, és az poeta nem haszontalanul énekelte: nulla salus bello, pacem te poscimus omnes, vajha az szent istennek ellenünk fölgörjedett haragját imádságinkkal megkérlelhethnénk és másak nyakára vethethnénk ez nagy igát, nagy irgalmasságot cselekednék ő szent főlsege szegény nemzetünkkel, egyébaránt félő, ne recapitulálják az idegen nemzetek szegény hazánkban az régi ellenek való panaszok megújítását s az az nagy nyavalya, hogy nem tudhatjuk mi végre hozzák őket hazánkban, még az nagyja sem tudja az mi urainknak is, adja isten szent nevének dicséretére mind ezeknek jó végét és

ha most visszafordulnának is azon német hadak, de ugyan hirt hagynának magok után. Az universalis békeségnek ¹⁾ ma lőtték Bécsben örömét *Te deum laudamussal*, az mint híre volt, de mi hasznunk benne, ha mi közöttünk vagy országunkban leszen az sedes belli és az ő csendes és békeséges állapotjok szerez nekünk veszedelmet. Az budai vezér égetési és pusztítási türhetők volnának, csak az igaz ne legyen, hogy Gyalu és Kolosvár között megütkezvén az pogánysággal, 130 zászlójából aligha 20 maradott, minden gyalogját dissipalták, szebeni táborját fölverték, munitióit elnyerték, magán hét seb homlokán s feje tetején. Ez birt az teszi gyanússá, hogy igen sok és gonosz, mert ha csak az maga mellett levő militiát irták volna, nem conjungalva az szebeni tábor felverését, mely Gyaluhoz jól tova vagyon, csinálhatna ember gondolkodást, de megvallom nem hihetem, talán különb hírét halljuk, futamodott oly hir is, megvették Szebent, három basát fogtak benne, hat száz jancsárt és másféle törököt is annyit, magát Barcsait egy árnyékszékből húzták ki, ha igaz talál lenni, ugy tetszik, nagy alkalmatosság leszen accommodálására az dolognak, mert ha ő az törökkel dolgát el nem végezi, csak lehetetlen ily nagy bestia ellen subsistaljon, azért ne kémélje kincsét, az mit ezelőtt kevéssel restellett accommodalni, sokkal vigye végben, teljék be ő Nga (igy) az régi proverbium: fősven többet költ. Bizonyosan hihető helyről írják, minekutána svecus az lengyelekkel, danussal és az több confederatusokkal békeséget szerzett, moszkvával hat ezered magával Livoniából küldene segítségére, kik ha hamar ott volnának, még alkalmas csorbát reparálhatnának, de ráklábon járnak azok, írják azt is, hogy kozák volna velek, adja isten hamar nap ott legyenek, kik conjungalván magokat kegyelmes urunk hadaival, hirt csinálhatnának Constantinápoly táján, valamint adja isten, el kell várnunk ki menetelét ezen ő szent fölsége nemzetünkön való haragos és büntető ostorának, kinek mással nem, hanem imádsággal vehetjük eleit ő szent fölségével és kegyelmes koronás

¹⁾ A lengyel-dán-svéd háborúnak vetett véget.

királyunkkal alázatos könyörgésünkkel. Az lövő szerszámok megindultak már, az több hadak is mennek, de bizony nagy része igen fogyatkozott állapattal vagyon. Ő fölsége az mi kegyelmes urunk és koronás királyunk, ugy vagyon az dispositio, ez jövő csütörtökön Grecz felé indul, mikorra tér vissza, senki nem tudja, messze leszen sokaknak, kiknek dolga leszen ő fölségével. Mi ide az török miatt jó békeségben vagyunk, de némely urak szintén hozzá látnak az evangelicusok persecutiojához, szánjon meg az isten bennünket és adjon szent fiáért szegény hazánkban jó békeséget

Soprony 6. jun. 1660.

123.

A kancellárnak. Jelenti, hogy egy lengyel adósa-, Vilkovics krakói borkereskedőért, más lengyelek borait foglalta le s kéri a kancellárt, ha folyamodnak hozzá, ne pártolja őket; Sopron, jun. 17. 1660.

Nekem mindenkor kegyelmes uram. Panaszolkodtam ezelőtt is Ngdnak, hogy az én árosom krakai Vilkovics Sztaniszló, elfelejtkezvén az én vele való jó cselekedetimről és maga obligatiojáról, boraím árát hogy meg nem adta, ez elmúlt esztendőben megtartóztattam volt bátyja, Vilkovics János, egy Krauss de Lafoppa, Schmidt és Lemes nevű ugyan krakói áras emberek szekereit, az itt való harminczados, kiket midőn el nem akarnék bocsátanom, az harminczados előtt azt fogadták, még ez elmúlt szent Mihály napjára magok procuralják adósságomat és megfizetik, ha nem, első kijövedeleik korán, szabadon megtartóztatván őket, megvehessem rajtok. Mind azulta csak egy sem volt itt közölők, hogy elmúlt szent Mihály napja, hanem most vagyon itten de Lafoppának az társa, ki huszonnégy szeker bort akar elvinni, biztatja magát azzal, ő fölségétől vagyon passusa, mely ő neki mint használhasson, ki magát adóssá tette, Ngd bölcös és kegyelmes ítéletire hagyom, és mivel azon adósság megfizetésének halogatása mindnyá-

junknak, kiknek isten egyéb más mediumot nem adott bo-
raink eladásánál, mind az ő fölsége proventusinak nagy
diminutiojával, ez miatt merészelve bátran kereskedni,
nagy kárunkra vagyon, levén az itt való harminczados
attestatiójára, palatinus uram ő Ngátul arestatorium manda-
tumom, megtartóztatom őket és mint maga fogadásából
való adósomat compellalom az megfizetésre. Nyilván tudom,
Ngdhoz folyamodnak, Ngdat mint kegyelmes uramat alá-
zatosan kérem, mivel más szükséges dolgaimban is min-
denkori atyai kegyelmességgel volt, ne patrocinaljon nekik,
hanem emlékeztesse magok fogadására és imponálja nekik
az megfizetést, hogy az meglevén, szabados lehessen ke-
reskedések. Az mint abeli alázatos instantiám igazságos,
ugy elhittem, kegyelmességben meg nem fogyatkoztatja
Ngd holtig való alázatos szolgáját.

Soprony 17. jun. 1660.

124.

*Lehmann Gáspárnak. Biner predikátornak ne-
mességet szerzett, Lehmann vegye ki az armalist, de el
ne árulja, hogy predikátoré, mert sokért nem adják ki;
Sopron, jun. 17. 1660.*

Az Kgtek német predikátora Biner uram ez mastani
csodálatos változó üdőre és fiai jövődő*állapattjokra nézve
is, mind maga levelével, mind Kis Ádám uram mellette
való interpositiojával talált meg, armalist szerzenék ő Kgnek,
mivel én kiváltképen az egyházi embereknek mindenképen
szolgálni kívánok, megeselekedtem, supplicatiót iratván ex-
pedialtattam, az mint meglátja cancellarius uram ő Nga
secretariusának irt és Kgdnek volanter includalt levelem-
bül, az melyet, nem levén mindenkoron ily bizonyos alkal-
matosság, megadván taxáját, elvihet Kgd magával. Nagy
szeretettel kérem Kgdet, ne neheztelje az taxáját megadni,
vegye magához, és alá menvén, vigye meg ő Kgnek és
praesentaljon szolgálatom ajánlásával s azt mondja, hogy
két levelére való válasz az maga kívánságának megkül-

dése. Isten Kgdet haza vivén, elhittem cum gratiarum actione megadá az taxa adandó pénzt, csak szintén igen observálja Kgd, meg ne tudják hogy predikátor, mert elhiggyje, hogy sokért nem adják ki, ha tudnák ki számára leszen. Kgdnek pedig mivel Serpilius uram, úgy mondja, hogy igen jó akarója, annál bizvasban megírhattam, tudom kedves postája leszen ő Kgnek és háláadó megfizetője, az mit érette ad

Soprony 17. jun. 1660.

125.

Zrinyinek. Az erdélyi fejedelem halála; gyámnak, hír szerint, ő fölségét hagyta; Sopron, jun. 21. 1660.

. Az szegény fejedelem addig viselé az jó magyar nevet, hogy véget ére magának, sokat mondanak az németek oda be való menetelekrül, ha incognita causa ante sententiationem erőszakkal impetaltatnak fia és özvegye, hova leszen az magyarországi szabadság, hoc exemplo ezután senkinek nem lehet securitása és bizodalma az szabadsághoz, talán jó volna azért szólani, ha ki merészelne, úgy beszélík ő fölségét, az mi kegyelmes urunkat hagyta tutornak, ha úgy leszen, talán nem fogják bántani, úgy tetszik az mi hazánk egyszer alig volt nagyobb utolsó veszedelemben, minemű kimenetelét fogjuk láthatni, ha élünk, el kell várnunk

Soprony 21. jun. 1660.

126.

Zichynek. A török Váradot akarja megszállni; Késmárk, jun. 30. 1660.

Utóirat. Oly hír foly, az török Váradot meg akarja szállani, kinek oltalmazására szerencse ha érdemes ember és praesidium vagyon, ha kezekben akad, bizony az körösztvényesség megbecsülhetetlen kárával leszen, istenért uram, ha lehetséges, az kik magyarok vagytok, tartsátok meg az körösztvényesség javára.

127.

*A nádornak. Borai s lengyel adóssága ügyében;
Késmárk, jul. 1. 1660.*

Nekem kiváltképen való kegyelmes uram. Nagy alázatossággal tartozám Ngdnak megírnom, hogy az Ngd nekem kegyelmesen Vilkovics Sztaniszló lengyel adóssága végett kiadott arestatoriumjával ide kellett jönnem, gróf Tököly István uramnak ő Ngának azont praesentalnom és az ő Nga assistentiáját imploralnom, mivel mostanában azon krakói lengyel kereskedőnek Rudolphus de la Foppanak, Curtinus nevű társaival való szekerei vannak ittkinn, az ki Sopronban az harminczadon fogadta másokkal együtt, még ez elmúlt szent Mihály napjára, magok fogják procurálni adósságomat, az mint erről az soproni harminczados testimoniumját producaltam, az mandatum kiadása idején, az Ngd méltóságos cancellarián (igy). Ugy vagy on kedvetlenül consentialt ugyan ő Nga és ha az Ngd méltóságos tekinteti nem lesz vala, csak meg nem cselekedte volna, azzal az ő Nga difficultasit superalván, accedalt az is, hogy azon Vilkovics Árvában valamely scultetiára pénzt adván, jóllehet soha felőle csak szót sem tett, mégis az ő Nga árvai emberit arestalta s el nem bocsátotta, mig nem satisfactiója lett. Nem kételkedem, ezen árestum végett fogják Ngdat az lengyelek requirálni. Miut kegyelmes uramat Ngdat nagy alázatossággal kérem, relegalja őket az magok ajánlott ígéretének beteljesítésére, hogy így mind boraim ára, mind magam erszényéből érette adott pénzem obligatiója szerint lehessen meg, és ők is annakutána nagyobb bátorsággal kereskedvén, az ő fölsége jövedelmei ez mostani szűk időkhöz nevelkedjenek. Ily köznösségébe (?) is, az mely merő igazság, reménlem, az mint meg nem fogyatkoztatja Ngd, úgy holtig való alázatos szolgája marad.

Kesmark 1. jul. 1660.

128.

Zrinyinek. Zrinyi a tenger mellett és Velenczében járt; a protestánsokat üldözik; Rákóczy valósággal meghalt; Váradot a török ostromolni készül; versenytársak az erdélyi fejedelemségre; Zrinyiről szép hírek; Megyery Zsigmond, Fejérpataky meghaltak; Rákóczy megsebesülésének körülményei; Sopron, jul. 11. 1660.

Kegyelmes uram. Kesmárkról házamhoz érkezvén tegnap, találtam az Ngd 20. junii nekem irt méltóságos levelét, az melyre nézve noha itthon is elég dolgom volna, egyedül levén az istennek látogatásából ¹⁾, de Kéryné asszonyom el akarván válni fiátul ura testamentuma alkalmatosságával, Ngd képében Pottendorfra kell mennem ez jövő keddre, ott meddig kellessék mulatnom, magam sem tudom, mivel az asszonyt az fia igen offendalta; onnend megjövén, csak érthessem az Ngd hol létét, akár Csáktornyan, akár Kanizsán, akár Gréczben, mindjárt elmegyek az Ngd alázatos szolgálatjára, úgy kívánván közönséges nyavalyánk is, melyet ha Ngd nem remedeal isten után kegyelmes koronás királyunknál, csaknem azt mondhatom mindnyájunk felől perimus etsi non perimus. Hogy isten Ngdat szerencsésen meghozta tenger melléki és velencei útjáról, nagy örömmel értem, kívánom tiszta szübul ő szent fölsége szent angyali áitál úgy vezérelje Ngdat és őriztesse, hogy egy napja ezer lehessen mindnyájunk megmaradására. Az evangelicusoknak valóban szükséges az Ngd kegyelmes segítése, kiket országunkból, mind az diplomák, mind törvényünk rontásával, némely papista superstitiosus és mostoha fiai teljességgel eliminálni akarnak, ha az jó isten megengedi, az melyről isten oda vivén, szóval bővebben beszélek Ngddal. Az Ngd személyemhez való kegyelmességét holtig adoralom és gyermekimnek is, ha élni fognak, azont cselekedni átok alatt testamentumomban meghagyom, erről is bemenvén Ngdhoz szóval bővebben, el is fogom vinni

¹⁾ Felesége meghalt.

két kézzel az Ngd ajánlós kegyelmességét. Ugy vagyon hirdették az csaknem az tájon levő utolsó jó magyar és vitéz Rákóczy felől valami stragemát (igy), mintha megholt-nak lenni hirdette volna magát és élne, de valósággal megholt és mi is csaknem élvén vele együtt megholtunk, ki-nek halála minemű veszedelemnek, hazánk törvénye és közönséges szabadságunk romlásának lehet oka, az szent isten hatalmában vagyon és csak el kell várnunk. Holta után olyak adnak nevezetes titulusokat és becsületeket neki, kik élteben emlékezetét is unalommal hallgatták és valóban mondhatnak felőle, az mit Germanicus felől irt Tacitus: Perisse Rákóczyum nulli jactantius moerent, quam qui maximo laetantur, úgy történik megsiratják halálát, melyet historice megírnom, hogy olvasásával ne terheljem Ngdat, elhagyom, isten szemben juttatván Ngddal, megbeszélem, volt ugyan halála alkalmatosságában temeritas, de az szükség kényszerítette, mert vagy az harc által experialta szerencsáját, vagy hadai letették volna az fegyvert, és így az két gonosz között úgy vetette életét kockára. Most Várad vagyon utolsó veszedelemben, és félő Barcsay azt ne adja az töröknek pro satisfactione, mely ha úgy leszen, mind Erdély, mind Moldva, mind Havasalfölde basaságokká lesznek, az honnend az török csaknem az egész körösztységnek lehet veszedelmére és most ki sem tudjuk gondolni, minemű veszedelmeknek leszen oka Váradnak elveszése. Az bosznai Szendy basát, kit budai vezérré neveztek vala, mazullá tették az portán, Aly basa, ki szerdár volt, az jött helyében, hívatta magához Barcsayval, de ő az mellette levő hadakkal Szolnok felé ment, Barcsay sem kíván vele szemben lenni. Szathmárt beszélük meghagyták Barcsaynak az törökök, ő fölségének vissza ne adja, úgy az két vármegyét is, mert azt ők fegyverrel nyerték. Az mi németink Rakomaznál táborban fekszenek, szemmel nézik henyélvén hazánk pusztulását. Kemény János affectálja az fejedelemséget, kit az mastani sem únt meg, némelyek Rhédey Ferenczet akarnák promotealni, melyet az mi holteleven emberünknek némelyike imaginál magának, ki fogja az elgördített arany almát elnyerni, el kell várnunk, akár ki legyen, csak ma-

gyar és fejedelem helyett basa ne legyen a porta régi kívánsága szerint Ngd felől igen szerencsés és dicsőséges hírek folynak, hogy Kanizsát megvette vagy megvétele felől jó reménségben volna, azért is irtam, hogy ott vagy másutt meglátom Ngdat, mely hogy ugy legyen, sok ezer magyarok kívánják, azok közt az Ngd dicsőséges virtuositasságának irigyi is, bezzeg itt teljesednék ám be, hogy az mit az Ngd őse dicsőséges halálával egy török császárnak személyében és hadainak sok számú ezer veszedelmével hazánktól elvesztett, azt unokái nagyobb dicsőséggel és hazánk hasznával visszaadott s ha igaz olyan veszedelmes megégése és csak lehetséges dolog, elhittem, Ngd semmit el nem mulat visszavételében, adja az szent isten, ott, nem másutt legyen szemben Ngddal. Az mi jó tanácsadó magyarunk és az jó magyarnak tüköre, Megyery Zsigmond uram megholt, holnap fogják eltemetni, helyette sem nevelkedik más. Fejérpatak is szegény hirtelen megholt, és így csak költöznek az emberek egymás után. Ezen postától elvárja Ngd kegyelmes válaszát, hol találja ez hétben kelve, melyet vevén siet Ngdhoz akárhol legyen, holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 11. jul. 1660.

Utóirat. Ugy parancsolja Ngd, az veszedelméről szegény fejedelemnek ha mi particularitást értettem, tudósítsam Ngdat, arról mást nem írhatok, hanem úgy mondják bizonyosan, Gyalu és Kolosvár között levén az budai mazurrá tett vezér nagy és feles számú hadakkal, az hova ő is szegény utolsó vége keresésére elment hadaival, de az sokasághoz képest kevéssel, csaknem Lajos királyunk módjára, meglátván az sok pogányságot, mondotta tisztviselőinek, mit kellessék cselekedniük, mert sok az pogányság, megharczoljanak-e vagy elmenjenek előle, ottan némelyek azt mondták, ha meg nem harczol, leteszik az fegyvert, melyre mondotta, mindenre kész, úgy arra is, hogy vérével egy darab földet megfössön, biztatta hadait, az székelységnek örökkévaló szabadságot ígért, csak jól viseljék magokat, megütközvén velek igen jól viselték hadai magokat, azon-

ban maga eleiben akadott egy veres bársonyban levő török, állítván budai vezér legyen, utána ugratott egy árokban, azt hegyes törével megölte és kivülötte még kettőt, oly impetussal, hogy az hegyes törének az markolatja lement és csak az pusztá vas maradt kezében, azonban megsegítették az törökök társait és az árok kívül úgy vágták fejben, elfolyta az vér, elájult és lova az törökök között vitte volna, egy Majos nevű inasa más társával úgy hozták az maga fele közé, recolligalván magát még reájok akart menni, ez így levén, mind az két fél szaladott egymástól, azután bement Váradra, lova hátára ült, az sebek nehezédvén, így lett szegénynek halála vitézi bolond resolútiója miatt.

129.

Zrinyinek. Várad veszélyben forog; Sopron, jul. 20. 1660.

. Szintén hogy Szolarics uram, megtérvén Bécsből, hozzám jött és elment szállására, érkezett az includedt szomorú hír, úgy látom, elvesztjük Váradot és azzal mind Erdélyt, Moskvát (így), Havasalföldet, az melyekből basaságokat csinálnak, adja isten, az mi veszedelmünk is ne kövesse az övéket. Ime az pater patriae titkos tanácskozásának az gyümölcse, nagy halat akarván ő fölségének az zavaros vízben fogni, mire fakadnak az dolgok, míg Gréczből az rakamazi táborban érkezik az ordinantia, addig megcselekeszi az török, az mit akar, féltem Barcsayt, ha kezekben akadna az törököknek, vége leszen az török segítségével nemzete veszedelmére kezdett fejedelemségének.

Soprony 20. jul. 1660.

130.

Zrinyinek. Batthyányi Pál mostoha anyját újdonszült gyermekével Ujvárbán börtönbe záratta; a nádor halála ha valósúl s helyébe Zrinyit parancsolná ő fölsége a hadsereghez, fogadja el.

. Talán hallotta Ngd, hogy Battyány Pál uram ő Nga az mostoha anyját mostan lett gyermekével arestumban vitte Ujvárra és ott tartja, legyen Ngd oly gratiával mind az kettőhez, ha az udvarnál valami idegen conceptus volna felőlek, mitigálja tehetsége szerint, úgy hiszem, maga felmegyen vagy elküld Ngdhoz ezen dolog végett, leszen-e ott késése Ngdnak és meddig, ha tudósít Ngd, gratia gyanánt veszem, úgy arrúl is, ha mit ad kegyelmesen értenem, az melyről panaszolkodnak Ngdnál létünkben (igy), az ő fölsége parancsolatjából, conniventiajából avagy consensusából vannak-e azon dolgok. Hogy ez levelemet írnam, jöve egy barátom, ki mondá, Nádasdy uram szolgálja bizonyosan beszélette, Despoth nevű, hogy megholt palatinus uram ő Nga ¹⁾, ha úgy leszen meghalljuk, ki helyett ha ő fölsége Ngdnak parancsolna bemenni az hadakhoz, hazájához való szeretetéből superálja maga difficultasit és az mint lehet, segítse hazájában levő nagy tüzet megoltani. (A vége nincs meg.)

131.

Zrinyinek. Egy munkáját visszaküldi s annak ki nyomtatására ajánlkozik; Sopron, jun. 29. 1661.

. Az Ngd nekem concredalt böles és nemzetünk homályban levő régi dicsőségének helyre hozandó mediumirúl istenes irását, kegyelmes parancsolatja szerint, ime visszaküldöttem: magam akartam megvinni, hogy nagy alázatossággal megmondhattam volna Ngdnak, ezzel és több irásival úgy vagyon Ngd, mint az kinek nagy kinesi vagyon és másoknak nem engedi tudni, annyival inkább

¹⁾ Nem volt igaz.

hasznát venni. Bizony megérdemelné, hogy arany betűkkel nyomtatnának ki és ha Ngd megengedné énnekem s másodszor ily kegyelmesen concredalna, bizony nagy jó szívvél kinyomtatnám, de félek attúl, csak ez szándékom is Ngd előtt kellemetlen leszen, mindazonáltal hagyom az Ngd kegyelmes dispositiojára. Az seregek urának és istenének, kinek dicsőséges zászlója alatt, mint hív és szorgalmatos vitéze más tunyáknak és eleik dicsőséges cselekedetétül elfajzott nemzetének confusiójára vitézkedik, szentséges óltalma és gondviselése alá ajánlva Ngdat, nagy alázatossággal kívánom tiszta szívből, hogy ő szent fölsége tanácsolja és vezérelje minden dicsőséges cselekedetekre és ő szent fölsége harczoljon Ngddal és tegye ellenségi előtt úgy rettenetessé, a mint a keresztyén világ és ellenségi előtt is dicsőségessé, maradván ezek után Ngdnak mindenkori holtig való alázatos szolgája.

Soprony 29. jun. 1661.

132.

Egresdynek. Miről folyt a pozsonyi tanácskozás?
Sopron, jul. 5. 1661.

Bizonyosan úgy értettem, az ő fölsége kegyelmes parancsolatjából Kgd is az pozsonyi consiliumban jelen volt, ha kötelessége sérelme nélkül Kgd közölheti az ott levő dolgokat velem, úgy ha mi tudásra méltó hírei vannak Kgdnek, obligal abeli cselekedetével, az melyre ugyan bizodalommal és szeretettel kérem Kgdet. Én úgy értettem arról volt az tanács, hogy az németeknek való provisiórul, és ha küllessék-e gyűlésnek lenni, volt volna ezen consultatio. Hallottam olyant is, mintha az németek itt országunkban léte alkalmatosságával fegyver alatt tractalni akarnának az törökkel, ezeket elhitem Kgd ex fundamento tudja, úgy az több dolgokat is, az melyekről az mi communicálható, várom az Kgd jó atyafiságából származandó válaszát

Soprony die 5. jul. 1661.

133.

Keczer Menyhértnek. Zerinvár építtetése; a török és Zrinyi csatározásai s további készülletei; Sopron, jul. 5. 1661.

Utóirat. Az én uram Légrád és Kotori között az Murán innét az török parton egy derék várat kezdett építtetni, kit azelőtt Kecskévárnak hittak és ő Nga maga nevéül Uj Zrinyivárának nevezte, ott vagyon maga is személye szerint táborba, szerencsésen csatáznak vitézi, két hét alatt ott levő táborában többet hoztak ötven rab töröknél, kiket mind ott hánytak kótyavetyére, mondják Pécsnél gyülekeznek a törökök a végre, hogy impédialják az ráczsággal együtt, negyven ezeren készülnek ő Ngára, kik ha még hat hetet hagynak ő Ngának, oly perfectióba hozza, hogy az török császár erejét megvárja benne, de ha annyi üdöt nem hagynak is ő Ngának, az minemű fortélyban vagyon táborostul, megvárja őket és megmarakodik velek, kinek most vagyon öt ezer embere táborában, elírt mindenfelé, gyülekeznek is sűrűen, hiszem istent, megszegyenülnek az ebek. Ha az országba mások is, kik értékkel megelőzik ő Ngát, az evangelicusok persecutiója helyett hasonló dolgokat cselekednének, jobb reménségünk lehetne hazánkban való békeséges megmaradásunkról. Eféle cselekedetivel mutatja ám meg ő Nga, hogy nem haszontalan heréje, hanem hasznos fia édes hazájának, az ki értékét nem nevetségre való pompáskodásra, se pedig részegségre vagy tobzódásra költi. Bezzeg ha az Kgtek földére transplantalhatnánk, tehetsége szerint szegény hazánk igen keserves sebére ha nem meggyógyító, legalább lágyító flastromat kötne, adja isten necsak örömmel halljuk az ő Nga dicsőséges cselekedetét, de azt mindnyájunk kövessük tehetségünk szerint. Ha istent szereted, küldj egy jó lovat, mert úgy látom leszen reá szükségem

134.

Keczer Ambrúsnak. A puskák készen vannak, vitesse el; Sopron, jul. 5. 1661.

. Somody uram itt volt tegnapelőtt nálam Köszeghrül, ő Kgme mondá, az puskák már mindenestül fogva készen vannak, Kgdet igen igen kéreti köteles szolgálatja ajánlásával, küldjön mentül hamarébb érettek, vihessék el, hogy az mesteremberek másoknak ne adják, levén sok kérrői az mostani időhez képest, kiknek ha elvitelét halasztja Kgtek, félek attúl, vagy pénzt köll visszavenni, vagy várakozni, még másokat csinálnak, kiknek igen serio inhibealtam, ne cselekedjék azt az rossz emberséget, ha nem akarnak miattok megbúsulni

Soprony 5. jul. 1661.

135.

Kecskésnek. Zerinvár építtetése; Sopron, jul. 5. 1661.

. Az én uram Kanizsa előtt egy várat épít, kit Uj Zeriny várának nevezett, gyűlnek igen a törökök, hogy impediálják, de reá talál fejsze fokára, és ha még két (itt így) hetet hagynak neki, oly perfectióban állítja, mivel már három bástyája kész, hogy az török császár erejét megvárja benne, az némely elei jóságos cselekedetítül elfajzott egyedül való reménségek segítsége és jelen léte nélkül

Soprony 5. jul. 1661.

136.

Draskovics Jánosnak. Zerinvár építtetése; ő is menjen Zrinyi segítségére, Batthyányi Kristóf is hadastul oda megy; Sopron, jul. 5. 1661.

Ngd köteles szolgálja. Tartozom megírnom, hogy az én kegyelmes uram ő Nga ugyan valóban rajta vagyon az Uj Zriny várának megépítésében és már három bástyája

kész is, ma egy heti ő Nga valami törvényszékre ment volt az táborából, azonban utána irtak, az törökök Pécsnél gyülekeznek, kik az ráczságot fölhevén, sokad magokkal akarnak ő Ngára menni hogy impédialják. Elvégeződven a törvény, sem evett sem ivott, postán visszament az táborban és mindenfelé elírt segítségért, hogy ugyancsak végbe vigye épületit. Mondják, miulta ott táboroznak, szép egynehány rendbeli nyereségek contingalt vitézinek, ottan az táborban hánytak kótyavetést, ha az Ngd szerelmes bátyja nekem nagy uram ő Nga előtte levő dolga halad, kinek megesmért mindenkori szolgálatomat ajánlom, talán nem cselekednék alkalmatlanul Ngtok, ha mindketten vagy csak egyike mennél jobb készülettel és mentül hamarébb oda menne segíteni az ő Nga jó intentióját, mert az bizonyos, ha ő Ngára eljönnek az törökök, körömserés nélkül egymástól el nem válnak, igen jó fortélyban lévén ő Nga maga hadaival, úgy az épülettel is, és leszen ott alkalmatosság, hogy az ki gyönyörkedik az vitézségben, tanulhat, az mit observalbasson. Ugy értettem Bottyáni Kristóf uram ő Nga is hadaival oda megyen és mindenfelől gyülekeznek, az török uraimékkal való kézfogásra. Mire bocsátja Ngdat szerelmes bátyjához való kötelessége, előtte leszen Ngdnak. Ezek után etc.

Soprony 5. jul. 1661.

137.

Zichynek. A német szomszédok s némely magyarok keveset gondolnak a haza javával; Zerinvár; Sopron, jul. 12. 1661.

. Szomorúan értem az török nemzetünken és hazánkon való rablását, meddig Szerencsrül megsegítik szegényeket, megmarad a helye és az emlékezetek, hogy valaha magyarok laktak ott. Hogy más része Ovár és ¹⁾ között vagyon, azoknak is maradhat olyan emlékezete (kit isten távoztasson), az melyet hagyott ama vitéz Svarcenburgh,

¹⁾ A másik hely kimaradt.

melyről Istvánffy emlékezik. Az farkasfogó gazda, ha az veremre tett reczét megüli is az farkas, azért teszi oda. Az mi árnyékunk és az mi veszedelmeink árnyéka alatt békeségben nyugovó szomszédink úgy látom igen keveset gondolnak velünk és cselekedetekkel mutatják, hogy a kinek nem borja, nem nyalja: óltalmaznak addig, míg magokra és békeséges megmaradásokra nézve hasznosnak és szükségesnek ítélik s tovább nem is, kik addig keresik az haereditarium just, félő, az electitiumot is el ne locsogassák és azután óhajtàssal meg ne sirassák az mi reánk bocsátott veszedelmet, mikor ők lesznek mi helyettünk az szenvedések oskolájába, mely kérdés kívül megleszen, ha Aly basa mint fejedelem uralkodik Erdélyben. Az mi urunk ugyancsak építetteti az Uj Zriny várat, az még nem igen búcsúzik ám Magyarországból és ha sokan azt cselekednék, az mit ő Nga cselekeszik, volna kapuczán az török orrán, de a mi némely uraink inkább vitézkednek az keresztyének, mint az pogány ellen és jóval emlékezetet maga után nem hagyhatván Herostussal (így) a Diana templomát égetik, hogy holtok után az posteritasnál örök való gyalázatos emlékezetet hagyjanak, ugymint a kiket sem kegyelmes urunk diplomája, sem szentséges szavai, sem törvényünknek nehez volta meg nem tartóztat, az melyre nézve majd törvény nélkül levő nevet érdemelhetünk országostul, és a kik azelőtt más nemzeteknek rettentő félelme voltunk, majd gyalázatos példabeszéd leszünk és isten elfogyatván bennünket az törvénytelenységért, félő, az prófeta által való fenyegetése szerint az országot is másra ne transferálja. Ezek után etc.

Soprony 12. jul. 1661.

138.

Burgstallernek. Tisza-Füred Vitnyédy jószágá; Sopron, jul. 14. 1661.

Bánom igen, hogy előbb eszembe nem jutott, mivel Kgd énnekem gróf Balassy Imre uram ő Ngánál interpositiójával egy szolgálatot tehetett volna, ilyen dologban, vagyon énnekem egy Füret nevű falum Heves vármegyében, az Ti-

sza mellett, kirül donatio és pura statutoria vagyon nálam, az hely nagy, vám vagyon benne, egy szóval, a mint értettem, derék hely, igen marhas gazdag emberek lakják, irtam egynehányszor nekik följöjenek, de süketségre vevén az dolgot, az én távullétem miatt, ugyancsak nem akarnak följöni. Ő Ngának pedig nagy módja vagyon abban, hogy fölhozatván az öregit, ad obedientiam compellalhatná. Kgdet nagy szeretettel kérem, interponalja magát és legyen azon, adjuk ő Ngának zálogon bizonyos ideig, hadd fogja őket engedelemre, lám vagyon ő Ngának módja, vagy Kéry uram adósságából depuralhat ide, vagy pedig az nyulasi summából annyit, a mennyit érni fog, ő Nga semmi kárt vallani nem fog, mert egyszer felhozatván benne és tudván, hogy ő Ngával leszen dolgok, annakutána engedelmesek lesznek. Ily Kgd jó akaratját minden alkalmatossággal meg igyekezem szolgálnom, ő Nga is obligal az maga szolgálatjára aféle cselekedetivel, az mint feljebb is íram, meglehet ő Ngától. Kgdnek iterato recommendalom nagy szeretettel ezen dolgot és kérem faciat officium boni amici, az melyet én is hasonló vagy más cselekedetemmél megszolgálhassak. Kgd válaszát etc.

Soprony 14. jul. 1661.

139.

Zichynek. Zrinyi nem igen pártoltatik; Sopron, jul. 16. 1661.

Tegnap érkezvén urunk ő Nga szolgája, ki Pottendorfra ment, Ngdnak is hozott levelet ő Ngától, a melyet tartozásom szerint ime megküldöttem Ngdnak, meglátja az ő Nga hűséges munkájához való hálaadatlanságát azoknak, kiknek békeséges megmaradásokért fáradoz, és méltán jutalmat érdemlene, de ilyen az világ, hogy a ki jót nem cselekedheti maga, más jó cselekedetit irigyelli és akadályozni kívánja

Soprony 16. jul. 1661.

140.

Nádasdynak. Reményli Zrinyi, hogy Zerínvár építését az udvarnál pártolni fogja; Sopron, jul. 16. 1661.

Kegyelmes uram, igen bánom, hogy uram ő Nga szolgálja itthon nem létemben tegnap ezen ment által Ngdhoz, kité egyébaránt levelem nélkül nem bocsátottam volna, úgy látom megirigylették ő Ngának hasznos cselekedetét azok is, az kiknek securitasokért fárasztja és exponálja magát, azok is, kik sok és nagy jó akaratját vették ő Ngának. Azon épületet vagy ebben az állapotban hagyni, kiből mostan vagyon, avagy teljességgel elrontani és nem conserválni, mindenike az mint káros, úgy veszedelmes is szegény hazánkunk és az szomszéd országoknak, az melyről elhittem bőségesen irt ő Nga Ngdnak, elhívén ő Nga azt tökéletesen, Ngd mint igaz haza fia és ő Ngának igaz jó akarója, ezen ő Nga mostani hasznos munkáját az udvarnál tehetsége szerint fogja segíteni

Soprony 16. jul. 1661.

141.

Zrinyinek. Zerínvár ügye; a török Kemény Jánost erdélyi fejedelemnek nem szenvedni; Montecuculi seregének magaviselete; Sopron, jul. 17. 1661.

Kegyelmes uram, méltóságos Ngd nekem irt levelét az inclusával együtt alázatosan elvettem, értem csodálkodással, hogy az kiktől ily hasznos és fáradságos munkájaért jutalmat költetnék várni, idegen szemmel nézik abbeli cselekedetét. Ez nem ujság, megtanulta Ngd régen azt, hogy az hűséges szolgálatnak gyakran hálaadatlanság az jutalma, de olyan az emberben az természet s kiváltképpen azokban, kikben az nagy jóságos cselekedetek másokét megelőzi, hogy az mit tüle tiltanak, az ellen mindenkor tusakodják és vagy csak az ellenkezésért is mindenkor igyekezzenek az dolognak véghezvitelére és azzal

kénszerítessenek inkább, mint megakadályoztassanak. Ugy látom az Ngd írásából, hogy félbenhagyása azon épületnek nagy káros veszedelem nélkül meg nem lehet, azért is, hogy a kik ellenzői, a miatt kárt ne valljanak, az Ngd méltóságos levelével és abban levő hatalmas ratióival inkább Ngd segítségére inducaltatnak s kiváltképen midőn esmerik már Ngdat és tudják, hogy abban nem hagyja, és ha szintén nem segitenék Ngdat is, csak szintén ne impediálják, isten segítségéből semmi kétségem nincsen, mind végben viszi ezen munkát s mind pedig hasznosan conserválja, maga méltóságos emlékezetinek dicsőséges fényelkedésére és hogy megmutassa ez világ előtt igaznak lenni, az mit az pogány bölcsek mondott: quod non potest, posse vult, qui nimium potest. Isten ő szent fölsége segélje Ngdat ez cselekedetnek szerencsés véghezvitelében és másokat is ébreszsen föl szegény utolsó veszedelemben levő hazánknak óltalmára, másokat is hasonló cselekedetre, hogy lássák az idegen nemzetek, vagyon még ember az országban, a ki segítheti szegény hazáját, de ez kívánság úgy tetszik kevés reménység nélkül vagyon, mivel keveseknek vagyon geniumjok, hogy ily dicsőséges dologban occupálják magokat, elfajulván régi dicsőséges cselekedetektől Tudom mások is megírják Ngdnak, de hogy én is alázatos kötelességemnek satisfactiót adjak, írhatom Ngdnak, Aly basa Erdélyben benn vagyon, Gyalu és Kolosvár táján rabol, Kemény Jánost szenvedni nem akarja, ő akar helyette uralkodni, német uraim Szerencs táján dobolnak, félő, még azok beérkeznek, füstöt ne vessen Erdély és úgy ne járjon Kemény János is az sok biztatások mellett, mint legitimus praedeccessora, hallám Montecuculinak is hadaival afelé költetnék menni, az hol elmegyén és az hova érkezik, nem kell azoknak több török ellenség, mert az színes óltalom alatt ezek is megemésztik őket és elfogyatják semmi hasznos óltalom nélkül. Szeidy basát megölette Aly basa s talán meg is nyűzták az mint beszélük, elég szerencsétlen üdőre tartott meg isten bennünket, hogy nekünk köll néznünk gyalázatos hazánknak romlását és veszedelmét, az melyet édes eleink oly nagy dücsőséggel és vérontással nyertének,

de az természetnek folyása, hogy az minek eredeti volt valaha annak vége is legyen. Ezek után Ngd holtig való aláztos szolgálja várja tovább való kegyelmes parancsolatját. Soprony 17. jul. 1661.

142.

Kecskésnek. Zerínvár ügye; a németek Esztergom felé mentek, egy török csapattal, mely zsákmánynyal és rabokkal tért vissza, találkoztak, a magyarok legalább a rabokat akarták kiszabadítani, de a németek nem engedték meg; Sopron, jul. 24. 1661.

. Az én uram erősen építi az uj Zreny várat, megirigylették már némelyek és kívánnák impiedialni, de ugy látom, annyiban ment az dolog, hogy ő Nga sem desistal az munkátul és mások is nem impiedialhatják tapasztalható veszedelem nélkül s azért in nomine domini valóban csak hozzálat sörényen. En nem sokáig afelé fordulok, ha pro curiositate Kgd látni kívánná, útítársom lehetne Kgd. Az Kgtek németjei ugy beszélík Esztergamot látni mentek volt, azon útjokban találtak volt egy török csatát elől, ki praedával és rabokkal ment vissza, akarták legalább az mi magyarink az rabokat elvenni túlök, de az németek meg nem engedték, ha(nem) csak ugy impune az rabokkal együtt elbocsátották. Ha ez igaz, bizony meg nem érdemlik, hogy hazánkban korpakenyeret egyenek. Kérem Kgdet nagy szeretettel, ha mit értett ez aránt, ugy arrúl is, mikor indúlnak az németek az felföldre, ezen posta által tudósítson Kgd, egyébaránt marad azelőtt megismert szeretettel szolgáló fraterje.

Soprony 24. jul. 1661.

143.

Zrinyinek. Zerínvár ügye; Sopron, jul. 24. 1661.

Kegyelmes uram, mit irt legyen énnekem Nádasdi uram, ez annectalt parbúl megérti Ngd. Ő Nga ide alá Keresztúrra jövén, tegnap parancsolt volt, kimenjek ő Ngához

tartozásom szerint kimentem, mivel per expressum megizente, Ngd dolgairól akar velem beszélgetni, az mint úgy is lett, mert ő Ngával szemben levén, legelső kérdése az volt, mi hírem vagyon Ngd felől, nincsen utólbi annál, az mit ő Ngához küldött katonájától tudtam, monda ő Nga megírta Ngdnak maga tetszését, azután egy meghitt embere által Portia hgnek izent, repraesentalta az egész dolgot az mentül jobban lehetett és az hget idegennek találta Ngd épületihez, és azon épületet csaknem rupturára való alkalmatosságnak mondom lenni, noha meg ő fölsége nem volt idegen, az mint ő Nga tudja, azon épülethez, sőt hogy Rottal uramat ő Nga alá küldötte Posomban az magyar urakhoz, az midőn annonarium subsidiumot kéretett ő fölsége az hadaknak az volt egyik argumentoma, ebből vehetik eszekben az magyar urak, hogy ő fölsége az török ellen akar hadakozni, mivel ezt az Ngd épületit nem tilalmazza ő fölsége. Tetszenék ő Ngának Ngd írnia Portia Ausperg (így), Lokovitth (így) hgeknak, az szerint Gonzagának és Rottalnak is, informálná de toto rei statu őket, hogy valamiképen ezen keresztyéni cselekedetinek irigyi praevenialván Ngdat, meg ne nehezítsék az dolgot. Ha úgy tetszik Ngdnak onnend alól is küldhet ide föl az levelekkel, az ki szóval is informálja bővebben őket, vagy ha úgy tetszik Ngdnak, én is megcselekedhetem az murai-szombathi útam előtt, Ngd kegyelmes dispositiojában áll, mit fog ez aránt kegyelmesen cselekedni. Tetszenék ez is ő Ngának, hogy Ngd palatinus és érsek uraméknak ő Ngoknak írnia, Rottal uram követségét tenné Ngd pro argumento és kérné ő Ngokat, vennék ezen dolgot pro causa communi, úgy tudom uram ő Nga igen javallója Ngd cselekedetinek, az melyet Zichy uramtól értettem az elmúlt héten Posomban menvén, kit az Dunaparton innend találtam, Oroszvárra ment s az oka hogy nem írhatott Ngdnak. Kért megírjam Ngdnak alázatos szolgálatja ajánlásával, hogy ő Nga érsek uramnak megmutatta az Ngd neki írt levelét, melyet megolvassván igen tetszett nekie s azt mondom, Ngd egyedül az az jó magyar, az ki nemzetinek s hazájának maga fogásával kíván szolgálni és szolgál is. Kérte ő Ngát

atyai szereteti és szolgálatja ajánlásával, kérje Ngdat nevével, hogy ezen istenes és keresztyéni dologban pergáljon Ngd. Ez okból ítélném, hogy ő Nga segitené az Ngd istenes és keresztyéni jó intentumját, az mint bizonyosan Nádasdi uramnak azt mondotta, ha nehezednék udvarnál ezen dolog, mint communis causának defensiojára concurrálnának Ngd mellett

Soprony 24. jul. 1661.

144.

Zichynek. Zerínvár ügye; Sopron, jul. 24. 1661.

. Tegnap judex curiae uram ő Ngánál voltam, megbeszélettem érsek uram ő Nga tetszését urunk épületi felől, örömet hallotta, vannak irigyi azon épületének, de hogy ő Nga subsistalhasson jobban, communis causává monda ő Nga köll lenni és mindnyájan fogják óltalmazni az ő fölsége Rottal uram által való követség alkalmatosságával, kérte, úgy lehet is, de meg nem jelentette ő Nga, tudván Ngd, ha használ valamit pro argumento veheti, talán nem ártana, praeparalni érsek uram ő Ngát, ha szükség lenne, élhetnénk segítségével, az melyet Ngd cselekedhetik

Soprony 24. jul. 1661.

145.

Zrinyinek. Listhi László sok rossz tetteért jószágát elvesztvén, azt Listhi János fiának akarja fölkérdni és Zrinyi pártolását kéri; Sopron, jul. 24. 1661.

Kegyelmes uram, ezen órában érkezvén ide Listius uram ő Nga, beszélgettünk holmi maga dolgairól, az többi között az is fenforgott, hogy Listius László számtalan sok excessusért, ugymint a ki hamis leveleket csinált, feleségeit megölte, házakat megégettette és más sok roszaságokat cselekedett, jószágát idegenek per notam fel akarják kérni, mely miatt talán ő Ngának vagy fiának jövődre lehetne alkalmatlansága, úgy gondoltuk, nem tekintvén az reá való

költséget, és azt is, hogy az jószág érdeme felett nagyon sokaknak obligálva, az fiának fölkérni, az mely igyekeztéhez ő Ngának az Ngd gratiája igen szükséges, írt maga is Ngdnak, engemet is kért ő Nga, hogy valahány szóval írnék Ngdnak, lenne Ngd segítségével ez dologban, és méltóztatnék peculiaris leveleivel ő fölségének és Porcia hgnek recommendalni, Nádasdy uramnak írnia, hogy ő Nga is recommendálná ezen dolgot ő fölségének és ha Ngd esztergami érsek uramnak ő Ngának írnia nem akarna, az ő fölségéhez való recommendatiojáért, az melyet jobbnak tartanék ő Nga judex curiae uram recommendálná egy levélével érsek uramnak ezen dolgot. Reménlem úgy demerealta az úrfi Ngd favorát, hogy ez gratiajában Ngd meg nem fogyatkoztatja és ha Ngd mit akar írnia, bár csak én hozzám dirigálja, én Ngának bizonyosan kezéhez akarom juttatnom, mert kívánom mind az kettőnek szívem szerint szolgálnom és ha Bécsbe szóló levelekkel együtt érkeznék ezen dologban ott fenn is szolgálhatnám ő Ngoknak. Ezek után etc.

Soprony 24. jul. 1661.

146.

Zrinyinek. Zerínvár ügye; Sopron, jul. 27. 1661.

. Az Ngd épülete felől most az tetszése Nádasdy uramnak, hogy praevenialja Ngd Bécsbe az dolgot, noha tegnap, itt levén pater Miller uram, sokat beszéltem vele és azt mondotta, hogy már accommodaltatott az ő fölsége kegyelmes satisfactiojával és megengedettett, építhesse Ngd szabadon, úgy van-e, hirivel lött eddig Ngdnak

Soprony 27. jul. 1661.

147.

Zrinyinek. Zerínvár ügye; Sopron, aug. 1. 1661.

. Tetszenék az is ő Ngának (az országbírónak), hogy Ngd az mostani épülete felől mind Porcia hgnek, Ausperghnek, mind Lopkövithnak, Gonzagának és

Rottal uraméknak íratna, ha többet nem, csak egy credentia-
list is reám, vagy a kire Ngd akarna, hogy ne prae-
venialtatnék Ngd teljességgel, mivel az mint előbbeni leve-
lemben is megírtam, azon épületnek irigyi és nem jó aka-
rói az udvarnál igen megfeketítették, az melyről mit ír
Zichy uram, ime in specie oda küldöttem Ngdnak, úgy az
Ngdnak írt levelet is, az melyből meglátja Ngd, minemű
veszedelemben forogjon az a gyönyörűséges és hasznos ré-
sze szegény hazánknak, adja az úr isten, hogy az fejedele-
lemségre való vágyódás után Boszna legyen azon szép ré-
széről hazánknak

Soprony 1. aug. 1661.

148.

*Nádasdynak. Szomorító hírek a német katonák
felől; Sopron, aug. 4. 1661.*

Kegyelmes uram, úgy tudom Ngdnak jó akarói, az
oda alá való dolgokról bőségesen írnak, nekem is egy jó
akaró uramtól érkezett kezemhez ez includalt palatinus
uram ő Ngának írt leveleknek parja, a melyet Ngdnak én
is meg akartam alázatosan küldenem, melyek ha igazak,
nincs igen nagy örömünkre az idegen nemzetnek hazánk-
ban való bejövetele, hazug ugyan az török természet sze-
rint: adja isten ne legyen igaz, az mit az idegen nemze-
tek felől beszélnek. Az mint emlékezete vagyon ez levél-
ben, ha igaz volna, bizony nem érdemlenék az nekik való
contributiót és provisiót

Soprony 4. aug. 1661.

149.

*Zrinyinek. Egy styriai mérnököt, kinek hasznát
lehet Zerinvárban venni, magával visz Bécsbe, hogy be-
mutassa a ministereknek. Sopron, aug. 8. 1661.*

. Történetből egy styriai ember, Potzaunen Mi-
hály nevű, talált ide jöni, ki az Ngd Zriny várában volt
ez napokban, ért az ingeniérséghez, delincalta azon várat

csak hirtelenében, és még nem in perfectione teljességgel, de úgy vagyon, általláthatni, mi leszen belőle és minemű importantia fekszik alatta, elviszem magammal, hogy megmutathassam az ő fölsége ministerinek, ha fog kívántatni, ott mint fogok járni, vagy levelemmel tudósítom Ngdat, avagy magam személyem szerint Ngdhoz berándulok, hogy relatiót tehessek, ha az szükség kívánja, ha látom az nagy emberek Ngd dolgaihoz való inclinatiójokat, az Széchiekkel ¹⁾ való dolgokról is el nem feledkezem ²⁾. Ezek után etc.

Soprony 8. aug. 1661.

150.

Zrinyinek. Zerinvár ügye; Sopron, aug. 15. 1661.

Kegyelmes uram, ez elmúlt szombaton judex curiae uramnál ő Ngánál voltam, beszélettünk eleget egymással az Ngd dolgai végett, az mi az Ngd épületit illeti, a felől azt mondotta, in hocce rerum statu, a miben már vagyon, lehetetlenség félben hagyni, ő Nga eljövő csütörtökön Bécsben megyen, az hova én is elmegyek, és ő Nga mindazt fogja cselekedni, az mi lehetséges és az mivel ily nagy jó akaró atyafiának mint Ngdnak tartozik, mind abban és más Ngd dolgaiban is

Soprony 15. aug. 1661.

151.

Zrinyinek. Sopron vármegye végzése a bornak Ausztriába, Styriába s más országokba bevitele ügyében; Sopron, aug. 17. 1661.

Kegyelmes uram, tegnap vala az mi vármegyénknek generalis gyűlése, az hol a több dolgok között az borok bevitele felől is Ausztriában, Styriában és az több országok-

¹⁾ Ezekkel hosszú pere volt Zrinyinek.

²⁾ Ezen útra Vitnyédy el is indult, de a nagy eső, sár, síkos út miatt két mérföldről visszatért.

ban volt szó, az mely dolgot az mi vármegyénk követi által ő fölségénél és az interessalt statusoknál ily karban hozódott, hogy ad 1. futuri mensis septembris követeket küldvén föl Bécsben azon borok bevitele állapotja felől tractaljanak velünk, minthogy Ngdnak is vagy on közti azon dologhoz, ha úgy tetszenék Ngdnak, talán nem ártana, Ngd vármegyéből követeket küldene föl akkorra, credentionalisal együtt, talán valami jó vége lehetne azon dolognak.....

Kelet nélkül, 'de a többi levél aug. 17-re mutat.

152.

Zrinyinek. Zerinvár ügye; Bécs, aug. 19. 1661.

Kegyelmes uram, tegnap ide érkezvén szemben voltam Martineczky és Rottal uram ő Ngokkal, beszéltem eleget velek, elég becsülettel ajánlotta mindkettő magát, úgy is tetszik mindkettőnek, hogy mind ő fölségével császár urunkkal, Leopoldus hggel, Portiával, Ausperggel szemben legyek, repraesentaljam is az egész dolgot és azon helynek nálam levő delineatióját megmutassam, úgy hiszik, satisfactiójával leszen Ngdnak általam való operatiója, mivel az mint érsek uram ő Nga megírta, az török Székelyhidat megszállotta, az hol az ő fölsége német praesidiumja vagy on, az melyre nézve két hét alatt olyat hallunk, az kit nem reménlhattünk volna. Ennekem tovább köll itt késnem, az mint gondoltam, mert ő fölsége tegnap kiment vadászni és holnapra jön meg, ahozképest nekem is köll várakoznom, meddig ez nagy urak dispositiójából visszatérhetek

Viennae 19. aug. 1661.

153.

Zrinyinek. Mit végzett Zerinvár iránt Bécsben; Zrinyi tudósítsa Portiát a törökök által Horvátországban épített várakról; a borkivitel ügyében Vitnyédy sopronmegyei követ; a főlovászmester Zrinyinek jóakarója; hír, hogy a Kanizsából kiszűkött törököket Zrinyi magával egy sátorban hálaltja; Listhi Lászlót hamis pénzcsinálásért elfogták; Sopron, aug. 25. 1661.

Kegyelmes uram. Én tegnap megjövék Bécsből, az hol mint jártam és Ngd mit remélhet, gróf Martonicz uram ő Nga leveléből, melyet Feliczl kisasszony által elküldött, alkalmasint megértette, ez annectalt levelekből is tudósítatik Ngd azon dologról, szóval pedig a minek végére mehettem s kiváltképen Portia hgtül, úgy látom, az a legnagyobb offensio, hogy ő fölsége hire nélkül kezdette azt az épületet, az melyet úgy mutatják hogy érzenek, de egyáltalában ha el nem kezdette volna Ngd, most kezdetni köll ujobban, vagyon parancsolatja general Spignek, úgy az más több officireknek is, kik Styriában és ott a több országokban vannak, az szerint general Leszlnnek is, ha valami igyekezetit hallják az töröknek az Ngd épületi elrontására, mindnyájan concurráljanak az Ngd óltalmára, ehezképest már Ngd isten hírével mind continuálhatja az épületet, mind pedig bizonyos lehet az segítség felől, ha kívántatni fog. Portia hg jelentette azt, hogy az török az pacificatio ideje alatt, ott kiváltképen Horvátországban feles új hasonló épületeket tött volna és hogy Ngdnak volna intimatiója arról, hogy curiose föliratván mentül hamarébb küldené az ő Nga kezében, a végre, ha az török ezen épületet fölöttébb sollicitálná, adhatnák azokat mentségből eleiben, elhitem mint maga Ngd javára való dolgot el nem mulat. Magam akartam Ngdhoz bemennem, de judex curiae uram nem bocsátott el, az melyről tudom irt Ngdnak, mivel az borok végett való commissióra rendelt az nemes vármegye követnek, ő Nga úgy ítélé, hogy Ngdnak is szolgálhatok ott; nem tudom ha Ngd Szala vármegyéből fog-e követeket oda kül-

deni, ha tudnám Ngdnak azon útamban nem szolgálhatnék, én bizony oda nem mennék, hanem inkább Ngdhoz. Martonicz uram mondá, hogy sógora az főlovászmester Ngdnak igen nagy szolgálatot cselekedett mostan, nem ártana, az mint mondotta ő, ha egy kicsiny levelével abeli jó akaratját megköszönné Ngd, és tovább való continualására azon jó akaratjának kérné. Ha tetszik Ngdnak, hogy írjon és én reám is credentionalis legyen benne, magam megvinném, hogy az által esmeretségében jutván annakutána bátrabban mehetnék ő Ngához s kiváltképen akkor, mikor Martonicz uram Bécsben nem volna, úgy gondolnám nem lenne ártalmas az Ngd dolgaira nézve. Volnának ezen kívül is olyan dolgok, melyeket megkölné Ngdnak mondanom, mivel meg nem írhatom, akkorra köll halasztanom, mikor isten Ngddal szemben juttat. Hallottam olyat, mintha Kanizsáról egynehányan szöktek volna ki Ngdhoz, azok között basa inasa és hogy Ngd azoknak oly nagy hitelt adna és magával egy sátorba hálátná, az Ngd nagy ember jó akarói nem javallanák, ha ez úgy volna; tudakozták tülem mit tudok ezaránt és mit gondolok felőle, azt mondtam, semmit nem tudok és nem hiszem, ha szintén valakik kiszöktek volna is ő Nga annyi hitelt adna nekik, tanács Ngdnak nem köll, mert elhitem, a kik kiszöktek is, azokkal nem úgy fog bánni, mint igen meghütt hűv szolgálival. Jön-e valaki Szala vármegyéből ad 1. septembris, ha Ngd tudósít felőle, alázatosan megszolgálom, mert az mint feljebb is írá, ha Ngdnak tudnám nem szolgálhatnék, bizony oda nem mennék. Gróf Ljstius Lászlót az hamis pénzverésért Austriában megfogták és az Rumor Masternél vagyon. Minemű faciese az fölföldnek, ez annectalt Rottal uramnak irt levélnek parjából meglátja Ngd, szánja meg isten szegény hazánkat, szivből kívánja Ngd holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 25. aug. 1661.

154.

Lenturics Istvánnak. Zerinvár s ha elvesz, annak következményei; Sopron. aug. 28. 1661.

. Az én uram erősen építi az Uj Zreny várat, igen torkokon vagyon az ebeknek, mint ülhetjük meg ott az nyerget, az üdő és az alkalmatosság megmutatja, az bizonyos, ha megtarthatja ő Nga, Kanizsa sub continua obsidione leszen, ha elvesztjük, oda leszen Muraköz s Styriának nagy része, ugy az varasdi mező is, de talán isten mególtalmazza attúl

Soprony 28. aug. 1661.

155.

Zichynek. Zerinvár, Zrinyi ottani működése; a fölség segélyt rendelt; Sopron aug. 28. 1661.

. Az én uram erősen épít, eleget bánják a kanizsaiak, de ő Nga semmit sem gondol vele és miúta ott vagyon, csak meg sem körömséltek az ő Nga vitéziben a törökök, azok pedig hordottak már elevenen hetven rabot be, az sok fenyegetésre nézve ő fölsége már parancsolt, hogy ő Ngát megsegítsék mind a német hadak, mind pedig az horvátországi generalisok, csaknem ugyan kívánnám, hogy az ebek afelé fordulnának, de csak annyon, a kivel birhatnának, ha egy kevésbé többen jönének is, talán nem ijednének meg túlök

Soprony 28. aug. 1661.

156.

Keczer Menyhértnek; eleje nincs meg. Vitnyédy kellemetlensége a soproniakkal; ha lehetne, szeretne máshova átköltözni; Zrinyihez ragaszkodása; Zerinvár ügye; egy csausz által ajánlott békeföltételek; Sopron, nov. 23. 1661.

. Az soproniak én ellenem való rossz emberségek többül ugyan naponként, de keveset használnak vele,

tudja Kgd az burgerleitekhez mutatott jóakaratnak közönséges jutalma az hálaadatlanlás, és már majd mindennapi kenyerem leszen előttem, ugyan megcselekeszem azért, az mit akarok, és valamikor akkor, ha igazságom leszen, megsegít az isten és triumphalok ellenek. Ha lehetne, bizony jó szívvel elmennék innét, és ha árosom találkoznék, mindenemet eladván, máshova mennék, de akar hova menjek, mindenütt hintett az ördög konkolyt az búza közé és az jó s emberséges emberek között találkoznak közönségesen rosszak, oly helyre találkoznék mennem, az hol még nehezebben lenne dolgom, mint ezek között az bagoly rossz emberek között. Az házam épületi is noha ugyan valóban rajta voltunk, de még csak üszegiben vagyom, azt félben nem hagyhatom, mert már sok pénzem vagyom rajta, és ehez mindennap pénz köll; nem tagadhatom, bizony felette vagyok adós, vannak ugyan nekem is mások, de be nem vehetem, a boraimat mindeddig sem adtam el, reménlem mivel ez időn igen kevés borok lőtt és jó ára kezd lenni, mert máris nyolez talléron adták csöbrét, talán eladhatom őket, és így az isten kisegít adósságomból, így értvén Kgd lenni dolgaimat, hagyom jó ítéletire, miképen nyúlhassak én az offerált jószágnak kész pénzzel való vásárlásához, és ha ugyan igen akarnám is, a mint bár elhiggye Kgd, akarnám, ha lehetne, bizony nem tudom hol találnám most az tizenöt ezer tallért kész pénzt. De ha ő Nga (Tököly) és Kgtek ugyancsak meg akarna menteni ez hálaadatlan ebek között való gyűlölséges lakástul (noha ugyan úgy is nagy adósságban kölletnék ejtenem magamat) nem tudnék más módot feltalálni, hanem ha ő Nga borokat venne el tőlem, azokat adhatnék Locsmányról három ezer csöbörig, az tizenöt ezer tallérig, kiket az Dunáig elvitetnék, hogy mind lerakván és kompokon általvivén, csak ott raknák föl az ő Nga furmányosi, abban bizonyos vagyok, hogy ő Nga a borokon kárt nem vallana, mert ez idei jó édes ízű borok lennének, és bátor csak hat poltúrán árultatná is itezéit ő Nga, ugyan nem vallana kárt, mert tizenkét forintra menne csöbri, és nagy részét hordóval is eladhatná ő Nga, mivel az lengyelek nem mernek ide jöni az én adósságom miatt,

igy talán félre vehetném magamat közülök s azután kevés jószágomban árosa találkozni, az többi summárul tehetnék contentatiót, és megmentene Kgtek az itt való veszekedő lakásomtól. Ha azért ő Ngának tetszik ez medium, tudósíthat felőle ő Nga, vagy pedig Ambros uram ő Kgme és ezzel ha lehet ne késsék Kgtek, hanem legtovább nona decembris vehessem ez aránt az választ, mert ha akkorra válaszom nem leszen és azután ő Nga maga akarná is, nem tudom cselekedhetem-e vagy sem, Kgdet kérem ha engemet szeret, válaszával érteszen azon üdöre. Az én uramtól való eltávozásom higgye Kgd nem kevés consideratio, mert én hozzá hasonlót az én szükséges óltalmomra hol találhassak, csak nem is gondolkodom, mert egy seculumban egy phönixnél több nem szokott lenni, talán az ő Nga satisfactiójával lehetne oda való menetelem s onnet is szolgálhatnék ő Ngának, nem is tartanám messzi lenni azt az hosszú utat az ő Nga szolgálatjára, mert én ő Ngát igazán szeretem és hüven akarok ő Ngának holtig szolgálni. Az Kgd levelének több continentiajárul bizony inkább szóval szólának, mintsem levéllel cselekedném azt s kiváltképen Kecs-kés uramnak irt Kgd levelére, vaj mely kevesen vagyunk édes kedves atyámfia, az kik érezzük ez közönséges nyavalyánkat és ha az mi magyarinknak szívökben elröjtett gondolkodásinak tüköre lehetne, hogy azokat megláthatnók, talán többet látnánk, kik közönséges veszedelmünket inkább kívánják és procurálják, hogysem javunkat és megmaradásunkat, úgy köll lenni az jó istennek tetszik, mert az mi bűneink és hálaadatlanságunk ezeknél mind többet érdemlettek s érdemlenek is naponkint, talán megemlékezik még isten valaha rólunk és az mikor ő szent fölségének tetszeni fog, kegyelmesen ezekben megsegít. Az én uram várának nagy irigyi vannak s nem másért, hanem hogy ők roszak, nem jó haza fiai, nem is kívánói az mi közönséges javunknak, mindazonáltal ugyan mégis inkább reméljük, megmarad, hogy sem mint elrontassék, ő fölsége adott kegyelmesen másfél száz muskatérost azon várban, kik ő fölsége és az hadakozó tanács után egyedül az úrtól ő Ngától dependealnak, adatott ő fölsége munitiót is bele és pro-

tectiót is ígért, meglátjuk az kikeletre, mit fognak az szomszédok cselekedni, ő nekik valóban nagy kapocs ám az orrokon, nem sétálhatnak már oly bátran mint azelőtt, mert hamar másutt találja helyét, ha messze távozik az praesidiumtól, hoztak majustól fogva, hogy építeni kezdték, két száz rabot, ha megmaradhat, egész Landorfejérvárig fognak azon helybül parancsolhatni. Egy csausz jött Bécsben, ilyen postulatum van, hogy mind a két részről az mik ekkoráig történtenek abban maradjanak, Kemény Jánost ő felsége ne protegalja, Zrin várát elrontassa és Erdélybül az praesidiumokat mindenünnét kivitesse; nem sok az beszéd, de elég az mi veszedelmünkre, micsoda válaszzal fogják az ebet bocsátani, talán hírét halljuk. Az törökök ennyi rablás, pusztítás, hazánk rontása, nevezetes praesidiumoknak elvétele után solicialhatják az békeséget, mert akármikor egyszer többet nem nyert mint most, az szent isten könyörüljön mirajtunk és jöjön el az utolsó ítélet napjával, hogy legyen vége valaha az mi nyomorúságinknak

Soprony 23. nov. 1661.

157.

Horváth Györgynek. Hét vármegye követeinek jelentse be, hogy némely fő bírák törvényes dolgokban az alsó bírakat tisztokban megakadályoztatják s ezt a követek ügyekezzenek megorvosolni; Sopron, nov. 24. 1661.

Szüvem szerint bánom, hogy be nem jöhetett Kgd, de jobban cselekedte, hogy elmaradott, mint ha bejött volna, mert szerencse ha ma vendége nem leszen Kgdnak. Örömet szóltam volna Kgddel, s kértem volna Kgdet, hogy ott alatt az hét vármegye követeinek az vasvármegyei követtel együtt, az hol is hallok hasonló dolgokat lenni, panaszképen jelentette volna meg, miképen némely fő bírák, országunk törvénye, articulusi és az ő fölsége diplomái ellen, az törvényes dolgokban az alsó bírakat, tisztokban megakadályoztatják, mely miatt ember igazságos dolgában sem mehet elő, minthogy Kgd be nem jött, ime az én dol-

gomban való parancsolatoknak pariáit Kgdnek küldöttem, szeretettel kérvén Kgdet, cselekedje azt az igaz jó akaratot és atyafiságot, repraesentalja ő Kglmeknek, és kérje, érez-zék mindnyájan, ösmerjék is közönséges sérelemnek s igye-kezzenek megorvoslani, hogy üdövel az mi hallgatásunk miatt valósággal törvénytelenséggé ne legyen az dolog. Imé az én ellenem való parancsolatoknak pariáit oda kül-döttem, jobban informálhatja Kgd ő Kglmeket belőle, úgy hiszem, Kgd mint közönséges fájdalmunkat el nem hall-gatja, hanem az mint isten Kgdnek tudni adta, mentül job-ban lehet, úgy fogja tractalni; igen jól esnék, ha onnét követeket küldhetne Kgtek ő fölségéhez, úgy tudom jó vége lenne, meg is érdemlené az dolog, mert jóllehet némelyek-nek kicsiny dolognak látszik, de valósággal bizony nagy közönséges sérelem. Vásárhelyi urammal ha szól Kgd, úgy hiszem megmondja, nem tetszik urának ez dolog, de bizony én elbittertem, másoknak sem tetszik, mivel ők mindent hata-lommal cselekesznek és örülnek az mi nyomorgatásinkon, segítik is egymást az nyilván való igazság ellen

Soprony 24. nov. 1661.

158.

Bessenyei Zsuzsannának. Minő pompával lett Fe-jérváry eltemetve; Sopron, nov. 28. 1661.

. Az mint Kgd levelében kívánja tudni, sze-gény Fejérváry temetése állapotját, annak zászlójára 8 réf kamukát vettek, réfét 3 fton, az képirónak adtak tüle 20 ftot, volt 16 aranyas ezimer, szövétnek 6, ez volt minden pompánk, ha úgy itéli Kgd, hogy böcsületesen temettük el.

Soprony 28. nov. 1661.

Kecskés Istvánnak. Az evangélikusok közjaváról tanakodás végett miért nehéz az összejövetel; a német katonaság inkább kárára lett az országnak; külföldi hírek; Vitnyédy Sopronból máshova kívánkozik lakni; Sopron, nov. 28. 1661.

Oroszvárrott 26. praesentis irt Kgd levelét ma vettem tizenegy óra tájban, szívem szerint bánom előbb nem tudhattam, az Kgd oda alá való útját, úgy azt is, hogy Kgd-dal szembe nem lehettem, mert volt volna Kgd-dal való beszédem, kiváltképen Keczer Menyhárt öcsém uram Kgdnek irt levele végett, mert bizony volna szükségünk, ha bele mernénk az magunk nyavalyáiban tekintenünk, és merészen lenénk egyikünk az másikunknak sebeinket megpanaszolnunk, mivel majd annyira jutunk, hogy csak hű emberünk sem leszen, kivel conjungalhatnánk a mi siralmunkat. Invehal ő Kglme mindnyájunkra, nyavalyáinknak elhallgatásaért, ha isten ő Kglmével szembe juttatja Kgdet, tudakozza meg ő Kglmétül, micsoda modalitast mutatna abban, hogy azon dolognak tractálása végett colectivo nomine öszve tudnánk gyűlni, cum autoritate publica, mivel olyan autoritas és alkalmatosság nem adatik s ha contingal is, az statusoknak valahol egybegyűlése, az per legatos vagyon, azok között hol vagyon evangelicus, hol nincsen, s ha vannak is igen kevesen, azok vagy tudatlanok, vagy pedig igen félők s rettegők s ha szintén egy vagy két szíves ember volna is közöttök, az többinek kedve nem levén hozzá, azoknak intentiójok vizzé leszen. Közönségesen mi evangelicusok magánosan secure öszve nem gyűlhetünk, mert ahoz is kinek volna kedve kinek nem, s az átkozott gyűlölséges egyenetlenség, competentia, ambitio és irigység, úgy is kevés hasznót engednének végeznünk, mert mindenik első akar lenni és fejünk nem levén, egyik az másikatúl nem akar dependealni, az mint az tavali szakonyi gyűlésünk megmutatta, hogy az kinek leginkább kellett volna az dolgokat promovealni, az volt legnagyobb akadályunk és az is con-

fundalta minden jó szándékinkat. De bátor ez akadályok nem volnának is, tudja Kgd az mi világunkat, hogy ebeli cselekedetünket és nyavalyáinkról való méltó panaszinkat, melyek az ő fölségek mi kegyelmes uraink szentséges szavaival kiadott diplomáinak és országunknak írott törvényének és confirmált articulusinak sérelmivel vannak, ipso facto ad poenam notae infidelitatis vonnák és jóllehet igaz az igyünk, justificálhatnánk panaszinkat, az mi magistratusink és kegyelmes urunk előtt, de ez megbódult egyenetlen emberek között én securus nem vagyok, hogy cum modis et formis az mint kívantatnék csak kezdeni is eltudnánk. Ő Kglmeknek volna oda jobb, tartok igen attúl, hogy ő Kglmeknek is hasonló akadályok ne legyen, adja isten jó kezdői lehessenek ő Kglmek és vihessük az mi nyavalyáinknak és sérelminknek, kegyelmes urunk által kívánt, és csendes accommodatióit. Ugy látom ezek az német hadaknak országunkban való beszállítása minden jó hazafia előtt gyanús lehet, kik megbecsülhetetlen megpusztításával országunknak ez esztendőkbén benn levén, igen keves közönséges jónkra való operatiót és remonstratiót töltenek, sőt az mi atyánkfiai hozzájuk bizván és segítségekben megfogyatkozván, csaknem utolsó veszedelmet acceleráltak és azért köll most ökök tartanunk. Az régi jó magyarok, és még csak az mi időnkbeliek is némelyek, azt tartották nagy nyereségnek, ha országunkból az németeket ki tudták beszélni, ellenben az mostaniak közül némelyek azt tartják nagy szerencséjeknek, hogy magok és maradékjuk romlására behozhatják őket. Bizony ha megtekintjük csak Istvánffy is, megtanulhatjuk abból, mennyi nevezetes praesidiumokat árultak el az németek, mennyi hazánk javára való szép alkalmatosságokat rontottanak el, és mennyi veszedelmes pusztulásra való okot adtanak, az istentelen tisztviselők, az ő gondviseletlenségek, passiójok és ambíciójok miatt, erről is megemlékezik az mi szegény hazánk, hogy in diebus Cuculi valóban nagy romlást és veszedelmet szenvedett, melyet az esztergami káptalan, simplicitasból-e, malitiából avagy vélekedésből az neki adott becsületnek alkalmatosságával praedivinált, isten oda vivén Kgdet, az hova szán-

dékozik, az kikenél kívántatni fog, azon legyen Kgd, hogy az mint minap nálam létében Kgddel beszéltem, az németeket ne bocsássák oda és be ne vegyék az hova kívánkoznak, mert tartok attúl, ha egyszer beveszik őket, nehezen adhatnak ki rajtok, ha beveszik pedig mint az görögök az trojai nagy lóból, onnend fogják azt az földet megrontani és ne higgyenek, az kihez Kgd megyen, mézes beszédének, mert bizony teli méreggel közönséges veszedelmünkre, és ezt úgy higgye Kgd mint az evangeliumot. Az Angliában minap történt francziai és spanyol királyok követei között competentia és praeeminentia végett való veszekedés, szerencse ha in hostilitatem apertam et rupturam pacis nem erumpal, és azért is az minemű hadakat az portugaliai király ellen az hispanus segítségére decernaltak volt, azt megint in Belgium revocalják, hogy attendalhasanak az gallusok intentiójára, szereucse ha a mi hazánkbeliakat is más okokra nézve nem avocalják, de ezek csak reménség alatt levén, ugyan vigyáznunk köll nekünk magunkra, az mint lehet, hogy többet ne ártsonak. Az electorok és az imperialis statusok májusra imperialis gyűlést solicialnak, igen barátkoznak az gallussal, gyanakodunk is az mi részünkrül, hogy imperialis római királylyá ne tegyék, ha mi eféle leszen, meglátjuk legalább kikelet tájba. Panaszlom Kgdnek, hogy az várossal való gyűlölség naponként öregbedik, hogy sem cessalna, és ha lehetséges volna, távol hallanám inkább rossz emberségeket, mint köztök levén, velek morganám. Gróf Tököly uram ő Nga részéről lett nekem egy insinuation, az melyet bizony két kézzel acceptálnék, ha itt való örökségeimtül el tudnék válnom, de az ez félelmes időben lehetetlen levén el köll várnom, míg isten időt mutat, pénzem nem lehetvén, megírtam három ezer csöbör ez idei locsmáni jó bort adok, ki négy ezer akó bort teszen, csöbrét öt talléron, és az Dunáig vitetem őket nekik, mely bort bátor csak itezéit hat póturán árultassák is, csöbri tizenkét forintot teszen, így az vecturájok is megleszen s azon felül nyereségek leszen az öt tallérral együtt, istenre kénszeritlek és az én hozzám való Kgd szeretetire, ha lehetséges disponálja úgy, acceptalják

ez insinualt mediumot és mentsenek meg ezek az irigy mordály és háláadatlan ebek közül, mindnyájan mind ő Nga, mind Keczer uramék, mind Kgd istentül veszítek érdemét, ha kiszabadítotok az purgatoriumból

Soprony 28. nov. 1661.

160.

Keczer Andrásnak. Zrinyi Péter szerencsés beütése Boszniába; Zerínvár még fennáll; Sopron, dec. 15. 1661.

. Péter uramnak igen nagy szerencséje volt ez napokban, mert Bosznába igen messze egy nagy török várasra reá menvén, azt felrablotta, népében kit levágott, kit elhozott s azzal sok kincset, ezek az urak előtt nem az evangelicusok az törökök, hanem eleinknek dicsőséges nyomdoka követésivel az természet szerint való pogány az ő ellenségek, kit az mint lehet persequálnak is. Az Uj Zrinyi vára még most is megvagyon elég boszúságára a pogány ebeknek s ha lehet meg is tartjuk, legalább májustúl fogva hoztak oda két száz rabot

Soprony 15. dec. 1661.

161.

Zrinyinek. Híre van, a szultán azt kívánja Leopoldtól, ne ellenezze, hogy a török, Zrinyi megbüntetése végett, ráüthessen Zerínvárra; Sopron, dec. 28. 1661.

. Tartozám alázatosan Ngdnak megírnom, meghitt jóakarómtól értettem, kiváltképen az budai török rabok olyan hirrel jönnek vissza, az ő császárijok az mi kegyelmes urunktól azt kívánja, ne legyen ellene ő fölségének, ha az Ngd Ujvárára reá küld és megbünteti Ngdat. Ily hirtül megijedni nem méltó, de contemnalni is talán nem jó, mert boldog az, az ki más kárán nem magán tanul, igen

uj példánk van eféle dologban és ha Ngdat az három hae-
reditaria provinciának kapuja őrzése valamint óltalom és
consideratio alá nem veszi, nem tudom mit mondjak hozzá,
Ngdnak erre nagyobb gondja vagyon, mint énnekem, ki
ezen dologról nem tudok hasznosan gondolkodni, elhittem
az maga securitására való gondviselést nem negligálja
Ngd

Soprony 28. dec. 1661.

NEGYEDIK KÖNYV.

1662.

Az 1662-ki évet egyebek közt a május 1-jére Pozsonyba egybehítt országgyűlés tette emlékezetessé. Az ország azt nagyon közönyösen fogadta, úgy látszik, Erdély bonyolodott ügye miatt (175., 177. l.), mert híre járt, hogy Apaffy nemcsak készül Bécs ellen, hanem már el is indult (172., 176. l.), a tatár khán is személyesen, vagy Galga szultán Eszék felé jövend (177. lev.). Az országgyűlés szokott előzményei is késedelmesen folytak le. Még április 18-kán is bizonytalan volt, megnyílik-e vagy elmúlik? (178. lev.). Zrinyi emberei 19-kén mentek szállásokat osztani (181. lev.). Jó kedv sehonnan sem mutatkozott. Midőn pedig Pozsonyhoz és vidékére német katonaság vonatott össze, gyanú és félelem szállta meg a lelkeket (185. lev.) elannyira, hogy Vitnyédy nem tanácsolta Batthyányi Kristófnak megjelenni az országgyűlésen (184. lev.) s csodálkozott rajta, hogy Tököly mert Pozsonyban megjelenni s jobban teendé, ha követ által képviselteti magát (185., 186. lev.). A gyanú és félelem annyira zsibbasztá a karok és rendek tevékenységét s tán Erdély a kormányét, hogy Vitnyédy máj. 10-kén is azt kérde: „leszen-e gyűlés vagy elmúlik?” (186. lev.), jun. 1-jén pedig: kiadvák-e már a királyi előterjesztvények s a követek nyúltak-e már valami dologhoz? (187. lev.), sőt egy hónap múlva, jul. 1-jén is azt írja: „Posomban a gyűlés úgy van, mintha oda sem mentek volna az emberek” (194. lev.). E zsibbadtság és kedvetlenség oly feltűnő volt utóbb is nemcsak Pozsonyban, hanem országszerte, mikép Leopold neheztelt, „hogy sokan az urak közül be nem

jöttek, az kik bejöttek is, csak felszedik magokat elmennek, a követeknek is egy része pro libitu föl s alá jár hír nélkül“ (207. lev.). Ennek daczára heves viták keletkeztek azután az országgyűlési termekben. A tanácskozásnak fő-tárgyaúl, melyet a katolikusok karoltak fel, Várad eleste után a török elleni ótalomról való intézkedés volt a királyi előterjesztvények közül első helyre kiszemelve; a protestansok vallássérelmeik megorvoslása előtt semmi másba sem akartak fogni. Mind a két fél elfoglalt állásához makacsul ragaszkodva, hosszú s különösen jul. 1-jén (195. lev.) elkeseredett harczok vivatának. Vitnyédy, ámbár nem volt követ, befolyásával a távolból is jelentékenyen hatott az ügy folyamára. Kecskésnek megküldé a protestansok összegyűjtött sérelmeit (186. lev.); leveleivel szilárd kitartásra intette, buzdította, lelkesítette a protestans követeket (189., 190., 195., 196., 197., 201. lev.). Ez még nem minden. Részt Zrinyi, részt a protestans követek meghívására (188., 191., 198., 204. lev.) három ízben rándult el Pozsonyba, a viszályok kielégítő megoldásán teltsége szerint működendő; meghitta Pozsonyba az öreg, tapasztalt Mednyánszkyt, hogy szavát a mérlegbe vesse (206. lev.); és vallásához buzgó ragaszkodása mellett is azon nézete volt, hogy ha a katolikusok „jó contentatióra való mediumot mutatnak, azt ugyan nem kell megvetni“ (200. lev.). Zrinyi szereplése már kivivott hírnevéhez méltó volt (193. lev.). Az elmérgesült felelőlések közben a protestansok több ízben járultak folyamodványaikkal a trónhoz ¹⁾, de kielégítő, megnyugtató választ, noha Leopold nem akarta volna őket elkedvetleníteni (200. lev.), nem nyerve, az országgyűlést, miként tudva van, sept. 2-kán odahagyták (209. lev.), mi Vitnyédy eszméje s tanácsa volt (195. lev.).

A véletlen játéka vala, hogy a protestansokkal egyazon napon távozott el Pozsonyból Zrinyi is. Nagy lön e miatt Pozsonyban a zaj, mert a két, egymással aligha egybefüggött esemény összekötöttet. Nádasdy, Erdődy is ugy

¹⁾ A protestans ügy országgyűlési tárgyalásának egész lefolyását olvashatni a „*Historia diplomatica de statu religionis evangelicae in Hungaria*“ 1710. „*Appendix*“ 104—142. ll.

vélekedének, miszerint rosszúl történt, hogy Zrinyi „vagy előbb, vagy utóbb nem indúlt“. Az innen keletkezett *sensatio* arra bírta az akkora Pozsonyban időző Vitnyédyt, hogy egész éjjel nyakra főre sietett, visszatérítése végett, szeretett ura után. Sopronba éji 12 órakor érkezett s tüstént tovább, egészen Nagy Baromig, sietett s innen írt Zrinyi után (208. lev.) A 210-ik levél arra mutat, hogy ott Zrinyivel a levél elküldése után csakugyan találkozott. Az ura elleni ingerültséget, ha a kéréstlen mentegetőzés nem volna önvádolás, aként vélte lecsillapíthatónak, ha Zrinyi Porcia herczegnek, a nádornak és Rottalnak megírná, hogy hír nélkül és kedvetlenséggel nem jött el Pozsonyból, hogy pedig az evangélikusokkal egyszerre, arról ő nem tehet, mert akkor jöhetett el, a mikor idő engedtetett neki s nem tudta és nem is hihette, jóllehet megüzenték neki, hogy a protestánsok emigy távozzanak el (208. lev.).

Mellékesen emlitem, hogy a katholikus rendek a protestánsok eltávoztá után is folytatva a tanácskozást, 55. szentesített törvénycikket hoztak, melyek azután a megyéknek meg is küldettek. Az országgyűlés szétoszlása után különböző hírek hozattak forgalomba; hogy megbízóik roszeják a protestáns követek tettét; hogy a megyék Kassán gyűltek egybe, Apaffy követe is ott volna s lemondva ura nevében a fejedelemségről, Bocskay választatott helyébe; hogy követek mentek mentegetőző levelekkel a nádorhoz (220. lev.); hogy 13 vármegye követeket küldött, meghódolást ajánlva, Aly pasához, ez azonban olyan válaszszal küldé el őket, hogy béke levén a két hatalom közt, ő azt felbontani nem akarja, uralják tehát eddigi urokat (224., 226., 227. lev.). A sok hírből annyi valósult, hogy 13 vármegye Zemplén városában csakugyan összegyűlt s az országgyűlésen hozott törvényeket Bécsbe, Vitnyédy szerint a nádornak is (243. lev.) visszaküldék ¹⁾.

Ez által nem kevésbé nehezült meg a kormány helyzete. A német katonaságot az országból kiszállítandónak végezte az országgyűlés, mihez a kormánynak egy csepp

¹⁾ V. ö.: *Szalay*: Magyarország története. V. k. 69. l. és *Horváth Mihály*: Magyarország történelme. IV. k. 28. l.

hajlama sem volt. De hogy zsoldosait fizethesse, legalább a dunántúli vármegyéket törekvők adózásra bírni s e végre azokat egybe is hini. Vitnyédy egész befolyását arra fordítá, hogy a vármegyék se követeket ne küldjenek, se adót el ne vállaljanak, mert emerről az országgyűlés mitsem határozott s katonáinak eltartását ő fölsége magára vállalta (236., 237. lev.). Vitnyédytől mást nem is leheté várni akkor, midőn ezer panasz hazaszerte hangzék a német zsoldosok féktelensége és zsarolása ellen. A 13 megye is e kicsapongó hadnak az országból kiszállítását külön futárok által több ízben (220., 221., 228., 229. lev.) követelte annál inkább, mivel nagy országos fagy élelmi szerekben nagy fogyatkozást szült s ehez még a pestis egész évben dühöngött (192., 221., 235., 243., 244. lev.), mi annál tűrhetlenebbé tette a német katonák zsarolását. Oly fokra is hágott ellenök az ingerültség, hogy a Barkóczyak s mások már az év elején rájuk ütöttek és többeket levágtak (164. lev.), a föld népe botokkal köszöntgette őket (230. lev.) s magok tisztjeik folyamodtak a nádorhoz, szállitassa el őket Fülek-, Szécsény- és Gyarmatról, mert vagy ők konczolják fel a népet, vagy a nép őket (241. lev.). Ily ingerültség közepett a kormány egy részét katonáinak előbb Sopron (172. lev.) és Nagyszombat (179. lev.) vidékére szállitatta, de ez kormányi futár (218. lev.) után sem nyugtatván meg a kedélyeket, a német had a felföldről leginkább Dunántúlra költözött át, hogy ott pusztítsa a vidéket (233., 234. lev.). A köz elkeseredésben panasz volt hallható, hogy Zrinyi is egyik eszközlője volt az országot véginségre jutató német katonaság behozatalának. Vitnyédy védelmére kel urának; nem tagadja, Zrinyi is ohajtotta, hogy a török ellen segély adassék az erdélyieknek s ha parancsot kap, személyesen is szívesen elment volna véreinek segítségére, de ki láthatta előre, „hogy ilyen nevezetes militia semmi nevezetes és hasznos dolgot az ellenség ellen nem cselekedvén, mind magát mind az országot oly gyalázatosan consummalja“ (165. lev.).

Erdély Apaffy és Kemény János közt oszlott meg s mivel emezt segítette a bécsi kormány, ezért felbőszült a

porta s a német hadat Erdélyből kiszorítani tűzte ki feladatául. Kucsuk pasa haddal támogató Apaffyt, ki új ajándékokat kapott a portától (235. lev.). Magyarországon híre járt, hogy az erdélyiek Apaffyt le akarják tenni s helyébe Hallert választani (222., 223., 226., 227. lev.). Lehet, maga az ifjú fejedelem is lemondásról gondolkodott, de Vitnyédy kéri Tökölyt, akadályozza meg tekintélyével e lemondást s ha Apaffy nem érti a dolgokat, tanuljon, és azok is, a kik tőle távol laknak, tanácsaikkal segíteni fogják; ha pedig fél, bátorítani fogja, a ki őt ezen méltóságra emelte, az isten; maga Vitnyédy is szerencséjének fogja tartani, ha miben szolgálhat neki (224. lev.). A lemondásból, vagy lemondatásból, tudva van, misem lett. A két hatalom, t. i. a bécsi kormány és a porta, béke fölött alkudozott. Már januárban egy csausz volt Bécsbe jövendő (164. lev.). Szeptemberben a körül forgott az alkudozás, hogy Várad maradjon a töröknél, Leopold önbiztosítása végett egy erődöt építhessen, az erdélyi várakban német katonák maradjanak, Zerinvár rontassék le (220. lev.). Novemberben Goesz küldetett a portára (233. lev.) s némely magyarok is részt vettek a bécsi tanácskozásban s a békeügy akként állott, hogy a török Ecsedet, Székelyhidat, Nagy-Károlyt kívánta s némely urak hajlandók voltak azokat, mint Erdélyhez tartozókat, a portának átengedni; de voltak mások, a kik Istvánffyból s más okmányokkal bebizonyították, hogy e városok nem Erdélynek magának, mint Erdélynek, hanem csak fejedelmeinek, személyeikhez kötve, valának átengedve s emigy felvilágosítva a fölséget, sajnálták vala, hogy Váradot oly gyalázatosan elveszteni engedék (231. lev.). Decemberben az volt a békealkú alapja, hogy a bécsi kormány az erdélyieket, a porta a magyarokat soha se segítse, Zerinvár pedig rontassék le (243. lev.). Apaffyhoz is Kaiserstein ezeredes és Hoffmann titoknok követekül küldettek Bécsből, kik noha Szentkereszten utaztak keresztül, sem a nádorhoz, sem az esztergomi érsekhez nem tértek be; panaszkodott is a nádor, hogy vele mitsem közölnek (241. lev.). A békealkudozás eredményre nem vezetett s néhány helyről azt irták a nádornak, hogy egy vezér 40 ezer törökkel, 20 ezer tatárral, 10 ezer kurtánnyal

Erdélybe ment, az erdélyiek is lesznek 10 ezeren s hir szerint mindannyian Magyarország ellen jövendnek (241. lev.).

Zrinyi szokott mulatozását — így nevezi Vitnyédy harczy életét — folytatta. Az év elején csatára volt sokad magával oda (163. lev.). Zerinvárt folyvást építette és erősítette (180., 193. lev.); könnyebb megvédhetése végett nagy sánczczal vétette körül (173. lev.), Vitnyédy pedig ügyes salétromfőzőt szerzett (166. lev.), tüzéreket keresett számára (169. lev.). Az országgyűlés alatt költséghiány miatt mezei hadát elbocsátotta ugyan Zrinyi (178. lev.), de Pozsonyból haza térte után nemsokára Babocsára ütt, azt három házon kívül egészen fölégette, vitézinek téli költséget szerzett, 308 törököt foglyul ejtett, 700 résztint tűz, résztint fegyver által veszett el, az ő vesztesége 8—10 ember volt (219., 223., 226., 227. lev.). E győzelmét Bécsben rossz néven vették (222. lev.), még inkább a török. Készült is Aly pasa a magyar Hannibal ellen (229. lev.) s novemberben 400 lóval és 500 jancsárral Koppánba jött (239., 240. lev.), de kémszemlénél tovább nem bocsátkozott.

A többi levélből kiemelendő, hogy Kassán januárban tanácskozmány tartatott (165. lev.¹⁾; továbbá, ha a török kegyetlenkedett a keresztyén foglyokon, a keresztyének sem bántak irgalmasan a török rabokkal. Vitnyédynek is volt ilyen rabja, kit eltartás végett Kéryhez küldött s azt írja Fodor Andrásnak, Kéry porkolábjának, vigyáztasson a törökre, hogy el ne szökjék, tartsa keményen s mivel igen rest és dologtalan, kemény munkákra hajtassa, drabantok által gyakorta pálczával jól kínáltassa s legott oda érkeztakor legalább száz botot veressen rá (170., 182., 183. lev.).

A levelek:

162.

Mednyánszkynek. Rákoczy lengyel hadjáratának utóhatása; Sopron, jan. 10. 1662.

. Ime édes bátyám uram, az ambitionak az királyságra való vágyódásban minemű gyümölcsét érezzük

¹⁾ Részt vettek benne Rottal, Szelepcsényi és Wesselényi; tárgya Montecuculi seregének téli elszállásolása volt L. *Tutkó József*:

mi is messzérül, adta volna isten, bár hazudva prophetáltam volna, de az egy embernek maga veszedelmét acceleáló ambitio ime csaknem országostúl feneken felforgat bennünk, adja az úr isten, hogy Erdély az a nagy száj magát ne consummalja és minket is magával

Soprony 10. jan. 1662.

163.

Zichynek. Zrinyi csatára volt oda; Sopron, jan. 10. 1662. -

Utóirat. Az mi urunk úgy tudom, csatára volt, nem tudom, megtért-e, derekas dolognak köll lenni, mert sokad magával készült

164.

Zrinyinek. Barkóczyak és mások ráütöttek a német katonákra; egy csausz Bécsbe jő; Sopron, jan. 18. 1662.

. A felföldön Barkóczyak és mások elúnván az németek sok insolentiáját, reájok támadtak és levágtak benne, úgy mondják fölhozzák őket onnét, bizony tudom, hogy nekünk is jut benne. Egy csauszt mondják, hogy Bécsben jön föl, mit fog hozni, talán meghalljuk

Soprony 18. jan. 1662.

165.

Keczer Menyhértnek. Kassai tanácskozmány; vád, hogy Zrinyi is javallta a német katonaságnak hazánkba behozatalát; Tököly haragszik Vitnyédyre; Sopron, jan. 31. 1662.

. Értem az Kgd közönséges országostúl való nyomorúságit és csaknem utolsó veszedelmeit, de igen ke-

vés vagyok én annak az sebnek megorvoslására való csak gondolkodására is, isten, a ki megszánhat bennünket, és orvosolhatja nyavalyáinkat. Akarom, hogy uram levelének, ha későn járt is, mégis vettétek valami hasznát, ha in tempore megtaláltatok volna felőle, nagy jó szívvvel előbb irattam volna ő Ngával. Az kassai consultatiónak micsoda vége leszén, kérem Kgdet tudósítson és az ő fölsége resolútiójának is mását küldjétek meg, nagy néven veszem Kgdtól. Ugy látom, némelyek vádolják az én uramat, mintha ő Nga is javallta volna az németek behozatalát, tagadhatatlan dolog, ő Nga mindenkor jó akarója volt annak, hogy az török ellen segítséget adjanak az erdélyieknek, és ha ő Ngának lett volna parancsolatja, személye szerint is elment volna nagy jó szívvvel azoknak mint maga véreinek segítségekre és ki tudta meggondolni, hogy ilyen nevezetes militia semmi nevezetes és hasznos dolgot az elienség ellen nem cselekedvén, mind magát mind az országot oly gyalázatosan consummalja. És hogy ő Ngának ugyan föltett czélja, ártson az töröknek, ime mikor mások nevezetes véghelyeket csaknem szántszándékkal ejtenek az török kezébe, levén módjok, hogy impediálhatnák, ő Nga maga vékony tehetségéből új praesidiumot erigal és így akarna másokat allicialni az dicsőséges cselekedetekre. Az új esztendő után mit cselekedett ő Nga, meglátja Kgd ez annectalt parbúl, az mely bizony nem oda tendál, hogy hazáját idegen nemzet behozásával kívánná ruinalni, hanem idegen nemzet kívül is az mint lehet, kívánja azt segiteni. Az a jámbor, a ki ő Ngára akarja ez mocskot kenni, szálljon az maga szívébe s föltalálja, hogy ő az maga hazájának és nemzete szabadságának poroszlója, mert igen kevés hasznos cselekedetét láttuk közönséges jónkra és Kgd ezt minden ember előtt így beszélheti Ha istent szereted, kérlek, menj végére, miért haragszik Tököly uram ő Nga reám, mentitek ugyan leveletekben, hogy nem haragszik, de hiszem nyilvánvaló és tapasztalható a harag, mivel másfél esztendőnél több ideje vagyon, egy bötü levelét sem láttam ő Ngának, nem azért, hogy törődjem rajta, de mégis könnyebb ha tudhatom és nevetethem hiúságos velem való

majmoskodását, okát nem tudom, hanem ha azt veszi okúl, hogy mindenkor voltam igaz jó akarója és kívántam szolgálni ő Ngának tehetségem szerint és higgye, akármit cselekedjék a jó úr, de engem meg nem változtat a jó úr, nem is az én üdömhez illenék az ilyen levitas

Soprony 31. jan. 1662.

166.

Zrinyinek. Salétromfőző embert szerzett; kávét kér tőle; Sopron, jan. 31. 1662.

Kegyelmes uram, alázatosan bocsánatot várok Ngdtül, hogy Lőrincz nevű Ngd szolgájátul meg nem irtam az salétromesináló felől való Ngd kívánságát, én . . . ért találtam egyet s olyat, ki az svecusok artolleriája mellett kilencz esztendeig szolgált, resolutus, bemegyén, meglátja az alkalmatosságot, meg . . . lja a földet és ha látja hasznát az Ngd kívánságának, conveniál ott be Ngddal és magára vállalja az munkáltatást, mert ő nem munkára, hanem csak parancsolni való és talán meg is botránkozik Ngd az személyében, ha meglátja, mivel ő nem munkára való, de ha ő comode parancsol és úgy is Ngdnak satisfactiót ad, úgy hiszem contentus leszen Ngd vele. Ha azért tetszik Ngdnak, küldjön két németül tudó szolgát ide lóháton, vagyon magának lova, ha feltetetheti magát mint egy tőkét, azután menten megyén, még leveszik onnét. Ha lehet, ne késleltesse Ngd az érette való elküldést, mivel magának is salétrumháza vagyon és kinyilván az üdő, ahoz fog látni s nem oly alkalmas leszén azután való bemenetel. Ha Ngd énnekem kávét (így), megszolgálnám alázatosan, meg is innám a Ngd egészségeért, vennék örömet pénzen, de nem találok s azért köll Ngdnál importunuskodnom. Ezek után Ngdnak holtig való alázatos szolgálja marad.

Soprony 31. jan. 1662.

167.

Keczer Menyhértnek. Zrinyit védi gyanúsítói ellen; Sopron, jan. 31. 1662.

Becsínáltam volt immár levelemet ¹⁾ és kezébe is adtam az postának, azonban érkezék uram ő Nga levele, mit irt a maga útja felől kamara praefectus uramnak maga kezével, ime Kgdnek lepariáltam és úgy küldöm, elhiheti nyilván, hogy ellensége az töröknek, hüve kegyelmes koronás királyának és igaz fia romlott hazájának s nem olyan, mint azok az rossz beste kurafiak, a kik rosztat hirdetnek felőle, örüljete ti is, mint jó magyarok az ő Nga vitéz cselekedetin és cselekedetinel dicsőségesebb intentióján, mert bizony méltó azon minden jó magyarnak örülni

Soprony 31. jan. 1662.

168.

Keczer Andrásnak. Álhír, hogy Keczert a német katonák megölték volna; az ország szánandó sorsa; Zrinyi szerencsés csatája; Sopron 14. febr. táján 1662.

Az Kgd 24. jan. Eperjesen költ levelét elvettem, nem hiszi Kgd mennyi örömemre volt, mivel találkoztak oly emberek, kik azt hirdették az terencsényi lakadalomban, hogy az németek megölték volna Kgdet, nem hihettem ugyan, mivel Keczer Menyhárt uram 10. jan. irt levelében emlékezett arról, Kgd Czigzerben ment beteg gyermekéhez, conferván az időket, csaknem lehetetlen volt elhinnem, de ugyan mégis csak mint inter spem et metum voltam, még nem az Kgd levele ezen hazug hirt nálom tollálta. Értem az Kgtek oda alá való nyavalyáit, az szegény Eszterház Miklós palatinus az Rákóczi hadakor azt találta mondani, nem emberséges ember az, az ki az had népe által lett kárarúl nem panaszkodik, ilyen gyümölcset szokott hordozni magával a hadakozás, és azért is az sok szenvedés miatt majd habitusa leszen Kgtek között s úgy hiszem,

¹⁾ A 165. sz. alattit.

hogy majd mivelünk is köz lesz az amaz jó szólások szerint: *Hodie mihi, cras tibi!* Bizony nehezen kerüljük mi is el azt az tánczot, mivel minden circumstantiákból aztat magyarázhatjuk, hogy igen megharagudott reánk az szent isten s mikor ő szent fölsége megleégli az mi nyavalyáinkat s végét adja azoknak is, Kgtek úgy bizzon, mi más módon szenvedjük, az melyről az levelem megadó Radich András bővebben informálhatja Kgteket Az én uram szerencsés csatáját megírtam Menyhárt öcsém uramnak, tudom közlöttem Kgdde, voltak azután is verosimile apró szerencsés csatái, azok nem eszik hiában az isten kenyerét s nem is öldösik az magok nemzetét az mint mások cselekesznek

169.

Zichynek. Kéri, szerezzen Zrinyinek tüzéreket; Sopron, febr. 24. 1662. -

. Ő Nga örömet egy czoigvartert és valahány pattantyúsokat fogadna, ha segíthetné ez aránt ő Ngát, nagy kedves dolgot cselekednék ő Ngával, mert eféle emberekből nagy szűki vagyon, lövő szerszáma pedig igen szép, de derekas gondviselés hijával vannak, kérem Ngdat ha lehet, segítse ő Ngát ez szükségben. Most valóban akarnék, bátor csak egy fertály óráig beszélénem Ngddal, mert az mit mondanék, meg nem írhatom, nekem nem sokáig ő Nghoz köll mennem, csak arra várakozom Zágrábból jöjön vissza

Soprony 24. febr. 1662.

170.

Fodor Andrásnak. Vitnyédy török rabja; Sopron, mart. 7. 1662.

Ime az én rabomat oda küldöttem gróf uram ő Nga engedelmeiből és az Kgdnek való parancsolatja szerint az bevétel felől. Kgdnek commendálom és kérem is nagy szeretettel, vegye be és vigyáztasson reá szorgalmatosan, hogy

valamint el ne szökjék. Keményen tartsa Kgd és mivel igen rest és dologtalan, kemény dolgokra hajtassa és a drabantokkal az dolognak alkalmatosságával, mivel resten fog munkálkodni, gyakorta a pálczával jól kináltassa a bestekurafiát, hadd szolgálja meg kenyerét és sarczolja meg annál hamarébb, nem hagyom az Kgd fáradságát érdemes jutalom nélkül, az ő Nga jó akaratját is megszolgalom és maradok ezek után jó akarója és barátja.

Soprony 7. mart. 1662.

Utóirat. A bevitele alkalmatosságával jól veresse meg Kgd, legalább üssenek százat rajta és keményen tartsa Kgd.

171.

Kecskésnek. Adoma Batthyányi Boldizsárról; Sopron, mart. 7. 1662.

. A Kgd változásában úgy vagyon Kgdnek dolga, mint Bottyány Boldizsárnak Maximilian császárral, kit vadászni hivatott, azzal mentette magát, nincs lova, lovat ígértek neki, azt mondotta nincs nyerge, azt is ígérte, azután meg azt mondotta nincsen saruja, azt is hogy ígértek, azt adta válaszul, csodálja, nem veszi a császár eszében, hogy nincs kedve az vadászathoz

Soprony 7. mart. 1662.

172.

Zrinyinek. Apaffy készületei; német katonákat hoztak be; Locsmánd, april 8. 1662.

Ujvárra érkezvén, szemben voltam Christoph úrral ő Ngával, az Ngd izenetit megmondottam, az melyeket nagy kötelességgel vévén, mindenkben akarja magát az Ngd akaratjához alkalmaztatni. Az Ngd levelét, ha nem izent volna is Ngd, de visszaküldötte volna, kis komáromi katonáit ablicentiálni akarja első alkalmatossággal, Ngdnak tett ígéreti szerint. Pető László uramat is az maga szolgálatjára akar applicálni, egyébaránt is minden dolgokban az Ngd atyafiságátul akar függeni. Ugyan ott értettem Abaffy (igy)

nagy haddal való készületit, Pető Zsigmond uram írta onnend alól, hogy Abaffy akarja az bécsi kertekben való gyümölcsöket leszedetni, leszen mellette török, tatár, moldvai, havasalföldi és erdélyi had, meddig bocsátja isten, el kell várnunk. Mig oda voltam ¹⁾, addig németeket hoztak ez földre, úgy mondják többet is hoznak, mi vége leszen ily számos bejöveteleknek, megmutatja az idő

Locsmand 8. april. 1662.

173.

Rabbynak. Zrinyi Zerinvárnál nagy árkot ásott a török ellen; Locsmánd, april 8. 1662.

Én igen későn érkezém ma ide, sok ujságokat hallok történtenek elmenetelemtől ²⁾ fogva, adja isten mindazoknak jó végét. Az mi urunk jó egészségben vagyon és minden gondolkodása egyedül az, miképen ártasson az töröknek, az mint ez napokban az Ujvárnál nagy árkot ásott, melynek alkalmatosságával az Murát az Kanisa vizében veszik és azon nagy erdő, kit elástak, az Ujvár hasznára leszen, volt több két ezer embernél az munkán, mind Muraközből

Locsmand 8. april. 1662.

174.

Batthyányi Kristófnak. A komáromi végházból a katonák kitakarodtak, ennek eszközlőit büntesse meg, az elpártoltakat pedig szolgálatából bocsássa el; Sopron, april 11. 1662.

Ugyan szívem szerint bánom, nem tudtam az komáromi vitézek elpártolkodó és az véghelyt pusztán hagyó historiájokat, az melyre szerencse, ha az Ngd kötelességében levők okot nem adtak, mert egyébaránt több okom volt volna az szólásra. Adja isten, ne teljesedjék be azon Ngd

¹⁾ Csáktornyan Zrinyinél.

²⁾ Csáktornyára Zrinyihez.

szolgái miatt uram ő Nga jövendőlése! melyet Ngd ha csak henyélő szemmel fog nézni és büntetlen hagyja, hasonló partolkodó veszedelemre nagy utat nyit az véghelyekben közönségesen, melyből okot vesznek az Ngd ellenségei, hogy nagy triumphussal vádolhassák ő fölsége előtt, ha ezek büntetlen maradnak. Ha vagyon azért tekinteti Ngd előtt uram ő Nga atyafiúi javallásának, ha megemlékezik ő Ngának tett ajánlásáról és most én előttem lett declaratiójáról, bocssássa el őket és ne tartsa tovább maga kötelességében, ha javát kívánja magának, az mostani cselekedetért, az kik okai voltak, exemplumot statuáljon, hogy ez aránt való maga nekik való kedvezése kárára és büsülésára ne következzék, az mint ohajtással fogom hallani ezen cselekedeteknek minemű vége leszen

Soprony 11. april 1662.

175.

Zrinyinek. Hírek a nádorról, az országgyűlés iránti csekély érdekeltségről, a német katonák miért történt behozataláról, a külföldről; Sopron april 11. 1662.

Kegyelmes uram, házomhoz érkező leveleket találtam, ime parjokat leiratván, includálva Ngdnak küldöm, melyek confirmálják az Újváratt hallott híreket és csaknem közönséges beszéd, különben nem leszen. Palatinus uram ő Nga Posomban érkezett tegnap és Béc-ben szándékozik, úgy hallom igen fekete ottfenn, mert midőn a magyarok felől volt volna in secreto consilio beszéd, miképen az sárga csizmákat letétessék velek és csehországi sarukkal változtassák meg, ki találta mondani, azzal vádolják és hogy ő Nga volna oka, szándékjokat végben nem vihetik, úgy vagyon-e isten tudja. Az mi gyűlésünk felől igen indifferenter beszélnek az emberek. Az Ngd új collegatársa igen megijedett az gyűléstől az törvény és diplomák ellen való cselekedete miatt, felszaladott Bécsben és munkálódott azon, müljék el az gyűlés, viszi-e végben, az isten tudja. Valóban nagy vigyázó gondviselések vagyon Ngdra, az ő operatiójából oly praetextussal hozták ide az mi földünkre

az németeket, hogy Ngd oltalmára legyenek, lehetnek olyanra, miért az fölföldieknek az Gönczön és Heczen levők egy holnapra az ráklábon járó postakodással elérkez-nének, addig vége lenne az tragoediának, ha merészleném jó akaróimnak megmondanom, megmondom, oly igen fél Ngd, hogy mezei companiáját már elbocsátotta és többeket is akar ablicentiálni

Soprony 11. april 1662.

Utóirat. Az francziai király római király akar lenni, irt ipának segélje, ki is vagyon nyomtatva, mi végét adja isten, meglássuk. Az inspruki herczeg is az lotaringust követi, az is négy uraságot adott pénzen az helvetusok szomszédságában, az melyet nem örömet látnak. Az lengyelországi királyságot is praetendálja princez Condacusnak s úgy mutatja magát, fegyverrel is extorqueálja, ki felől azt beszélük, az svecusok hadainak hórúl hora fizet, melyet nagy számúnak mondanak, mi végre, talán meghalljuk, adja isten jó végét. Az szállásosztókat nem árt Ngdnak fölküldeni, vagy leszen az gyűlés vagy sem, és mentül hamarabb, mivel ime csak előttünk az terminus. Nádasdy uram szegény Megyery uram unokájátul minden jószágot megvette (igy), ha föltámadhatna, megmondaná: ovem lupo commisi. Homonnay gyermekeinek is tutorává lett.

176.

Kivonat egy nyitrai kanonok leveléből, mely Bécsben april 14. 1662. kelt, hogy Apaffy elindúlt.

Ime az nemes Nitra vármegyétül és palatinus urunk ő Ngátul is követ levén ő fölségéhez néminemű országunk javára nézendő dolgok végett tegnap érkezvén ide Bécsben, ma lön audientiám mind ő fölségénél s istennek hála, kivánt resolutióval és válaszszal, melylyel minthogy siet-séggel kell megtérnem, az akadályoztatta mind Kgd látogatását s mind bőségesebb irásomat. Biztató békeséges hírekkel nem vigasztalom Kgdet, mert mindenfelől megkörnyékezett bennünket az pogány és búsult Erdély ereje, már

meg is indult, úgy értem, Apafy az új fejedelem, mely ha igaz, isten vethet annak egyedül gátot és nem az készületlenségünk, egy szóval csak isten tudja azt, mely felfordult állapottal vagyunk szegény hazánkban és signanter nyomorodott vármegyénkben.

177.

Zrinyinek. Az országgyűlés még bizonytalan; vagy maga a tatár khán vagy Galga szultán Eszék felé fog jöni; az eszéki hidat jó volna elrontani; Sopron, ápril 16. 1662.

Kegyelmes uram. Ugy tudom eljövetelem után két rendbeli Ngdnak irt leveleimet elvette Ngd, azokat nem repetalom, az miről irtam. A mi gyűlésünk állapotjáról úgy beszélnek az emberek, hogy ugyan meg kölletnék lenni, megleszen-e isten tudja, talán megleszen, ha az erdélyiek megengedik, melyről mi hír vagyon, ime egy barátom levelenek extractusát ¹⁾ küldöm Ngdnak. Ezen alkalmatossággal irhatom azt is, Bethlen Farkas bizonyosan beszéllette, tatár cham vagy maga személyében fog kijöni, vagy Galga szultánt küldi ki, az tatár had Eszék felé jön, kik nem fognak igen sokáig késni, ijesztés-e vagy valóság, isten tudja, tudom hogy Ngdnak efélére vagyon szorgalmatos gondja és még csak az vanus rumort is nem contemnálja Ngd, elhittem, úgy vigyáz az maga dolgaira, hogy ne praeveniáltassék tőlök véletlenül. Mondják az udvartól az fejedelem emberei elegendendő satisfactióval mentenek el, ha eddig nem hallotta Ngd, ime valami német ujságokat is küldök, a mellett az minapi bécsi verseknek hasonló követőit. Ezek után Ngdnak holtig való alázatos szolgálja marad.

Soprony 16. ápril 1662.

Utóirat. Mig az tatárok eljönének, talán jó volna az eszéki hidat elbontani. Tudom Ngdnak említés nélkül is vagyon gondja, ha maga föl nem jöhetne Ngd, az gyűlésre küldendő követinek instructio és kemény azért szükséges,

¹⁾ L. a megelőző számot.

ha meg köllene mutatni, hinnék el, az volt az Ngd' kegyelmes parancsolatja.

178.

Zichynek. A haza sorsa; Zrinyi az országgyűlésre fel akar jöni; mezei hadát, mert nem bírja költséggel, elbocsátja; Sopron, april 18. 1662.

Én megjövök urunktól, oda való járásomnak talán az udvartól hallotta hírét, ha nem, első jó alkalmatossággal szemben levén Ngddal, relatiót teszek mindazokról, talán mindeneknek nem leszen kedves, de úgy látom, quisque suos patimur manes. Az minapi Ngd bécsi insinuatíója, melyről urunknak is írt, és válaszát is vette Ngd ő Ngának, lehetetlenséggel jár, ha az jó úr akkor meggyőzte volna maga portióját, az mikor ideje volt, s nem negligálván az érdemet mást nem proponált volna ő Ngának, nem volna ily romlott ábrázatja szegény hazánknek, nem is nyögne annyi keresztyénség az pogányság igája alatt, és többen még, az kik vagy csak ad speciem megvolt mi kis szabadságban élünk nem rettegnénk hasonló veszedelemtől, de az mit az jó isten büntetésünkre reánk bocsát, közönségesen köll szenvednünk, mivel csaknem közönségesen procuraltuk magunknak. Ha ideje vagyon Ngdnak, valakitől kéressen egy Hugo Grotius historiáját és mivel hosszú írás, olvassa meg az hetedik és nyolczadik libert és vigasztalja magát, hogy mielőttünk is voltak mások, az kik sokat szenvedtek. Urunk az gyűlésre föl akar jöni, mert sok és nagy panasz van, csaknem közönséges beszéd, elmúlik; ha úgy volna, bizony nagy injuriát tennének ő Ngának, ha fölfárasztván hiában költetnének ő Ngával. Ha mit tud ez aránt és szabad tudni, adja értésemre, tudósíthassam specialis emberem által ő Ngát, talán jobb leszen azt az fáradságot és költséget nagyobb szükségére fordítanunk és tartanunk. Az Ngd fia felől emlékeztem, ha dispositiója szerint Ngdnak arra fordúl és ugyan úgy akarja, satisfactiója leszen Ngdnak. Ezek után Ngdnak köteles szolgálja marad.

Soprony 18. april 1662.

Utóirat. Ha mi közölhető hire vagyon Ngdnak és érte semre adja, megszolgálom. Az mi urunk mezei companiáját elbocsátja, többet is oblicentiál, mert nem győzi az költséggel ő Nga. Mindezeket Ngdnak mint ő Nga igaz jó akarójának úgy irom. Az bécsi rabomat in tempore fölszabadítom s — hálaadással.

179.

Kecskésnek. Német katonák; Rabbj aligha nem lesz soproni alispán; követválasztási szándékok; Sopron, april 18. 1662.

Két levelét vettem Kgdnek, megjövén, az egyikét, ugy mint az elsőt szintén Horvátországban. Szánjon meg isten bennünket. Az mi urunk ha segítheti az városokat irásával, és bátor unalommal is sokaknál vagy gyűlölséggel, kész megcselekedni. Látja-e Kgd, noha biztattak benneteket, hogy reájok nem szállitják ez saskákat, ugyan csak meglett, adja isten több ne kövesse. Az én uramról sokat írhatnék, de nem pennára való, akarnám, ha láthatnám Kgdet, felétek nem mehetek, bizonyos akadályok miatt, ha idevaló útja lenne Kgdnek, örömet látnám, úgy látom közel vagyunk az veszedelemhez, az melyet senki nem kíván antevertálni, sőt naponként procurálják néme lyek. Szala, Somogy, és Vasvármegyék notariusi Rabbj uram szerencse ha az mi vármegyénknek is viceispánja nem lesz, mert azt nem admittáljuk, ha lehet, a kit akar nak, jobb ez legyen, az kinek esze és értéke vagyon. Zala, Somogy vármegyéből evangelicus követ nem lesz, talán Vasból is azt intendálják s mitülünk is. Bottka uram föl nem akarta venni, az melyet nem jól cselekedte. Az rábaközi Mihályiakra reámentek volt, de hiában, ezután mit csele kesznek, meg köll látnunk. Az Dunántúl való rablásnak historiáját meg nem küldé Kgd, ha lehet, siesse megkül deni, mert szükséges. Ha mi új hirei vannak Kgdnek, kö zölje szeretettel szolgáló fraterével.

Soprony 18. april 1662.

180.

Farkas Andrásnak. Zrinyi Zerinvárt folyton építeti; Sopron, april 18. 1662.

. Az én uram jó egészségben vagyon és építi Ujvárat, készíti magát ellenségei ellen, bátor mások is azt cselekednék, kik előtt az evangélikusok az törökök

Soprony 18. april 1662.

181.

Zichynek. Az országgyűlési szállások kiosztása; Sopron, april 19. 1662.

Irtam tegnap Ngdnak, ugy tudom bizonyosan eddig elvette vagy elveszi nem sokáig, az melyre Ngdtúl választ is várok. Ma érkezének urunk szolgái, kik Posomban mennek szállást osztani, mit parancsoljon ő fölsége az szállások dolgában urunknak ő Ngának jámbor szolgái meg fogják mutatni. Boldog emlékezetű Pálffy Pál uram ő Nga mit végezett volt az udvari marschalekal, megmutatják Ngdnak, de ugy látom, megholt maga, vele együtt az végzése is, ha successora nem manutenealja és ily formán német uraink szállásinkat foglalják el, s azután magunkat is kiigazítanak az országból. Tudom Ngdnak vagyon módja, méltóságos palatinus uram ő Nga által segítheti ezt a dolgot, legyen azon, hogy az egyszer ide cedalt szállásokat ne foglalják többé vissza, azonkívül is annyi szállások vagyon, hogy egy koszos secretariusnak jobb szállása contingál, mint némeiy magyar grófuak vagy zászlós úrnak

Soprony 19. april 1662.

182.

Fodor Andrásnak. Vitnyédy török rabja; Sopron, april 20. 1662.

Az Kgd levelét vettem, megszolgalom mind gróf uram ő Nga s mind a Kgd én hozzám való jó akaratját. Az mi a rabot illeti, azt nem a végre adtam oda ki, hogy Kgd sar-

ezoltassa, hanem azért, hogy igen rest, dologtalan beste hires kurfavi, Kgd mind az fogságban keményen tartassa, mind pedig kemény munkával kinőzza. Nem szükség ő neki menteni magát, mert tudjuk kicsoda, és midőn megfogták, az hajdúknak ötszáz forintot ígért, csak ne adják Pető uramnak, itt benn is magamnak az asszony által ötszáz forintot ígért, hogy így hazud, kérem veresse meg holnap igen vastagon, és hitesse el magával, bolondra nem talalt, inkább az ebekkel etetném meg, mint egy lóért kibocsátanám. Ha ő Nga az tartását difficultálja, csak értsem, másképen provideálok felőle, ha ott köll maradni, nem kell az sarczoltatásra erőltetni, eljön az üdő, mikor még maga fog könnyörögni, azonban hazugságaért vendégeltesse meg Kgd jól, az mint feljebb is megírák Kgdnek. Kgd fáradságaért, meglátja Kgd, nem leszek hálaadatlan

Soprony 20. april. 1662.

183.

Kérynek. Ugyanarról; Sopron, april 20. 1662.

Az Ngd porkolábja irt az én rabom felől, kinek levelére adtam választ, tudom megmutatja Ngdnak, kit nem azért adtam oda, hogy ő Kglme sarczoltassa, hanem hogy mortificálják az ebet. Ha Ngd difficultálja a tartását, más-hova el kell vitetnem, csak értsem. Ugy gondolnám aunyi erőben vagyon, megszolgálja az kenyeret

Soprony 20. april. 1662.

184.

Zrinyinek. A felföldre és imperiumba küldendő levelek; hogy Batthyányi Kristóf elmenjen az országgyűlésre, nem tanácsolja; Sopron, april 26. 1662.

Az Ngd parancsolatja szerint mindjárt másod nap Monety uramnak elküldöttem az leveleknek parjokat, az mint ime Ngdnak is megküldöm, ha Ngdnak nem volna ez aránt valami difficultasa, én azoknak parjokat mind az fölföldre, mind pedig az imperiumban elküldeném, úgy gondolnám

nem volna ártalmas Ngdnak, de az Ngd speciale indultuma nélkül nem cselekedhetem, cselekedni sem merészem, sem akarom, ahoz is alkalmaztatom magamat, az mit Ngd kegyelmesen fog parancsolni. Az gyűlés felől tudom Zokovics uram irt Ngdnak, mivel in loco vagyok, arról semmit nem írok Írtam ezelőtt is, hogy gróf Bottyany Christoph uram ő Nga készül, el is megyen Ngdhoz, hogy szolgáljon Ngdnak és kegyelmes tetszését vegye arról, elmenjen-e az gyűlésre, az mint azelőtt is úgy jut eszemben, írtam, nem merészném tanácsolnom, mert látor ez mostani seculumban gubernáló planeták operatiója, úgy tetszik Zsigmond király ideiben, az gyűlésben egy Laczeffý (így) Istvánnak fejét vevén ¹⁾, csak úgy impune maradott azon cselekedet, most is némelyek előtt nem lévén sem diplomának sem az törvénynek semmi tekintete, ha mi eféle történnék, csak meglenne, valóban kinekkinek előtte legyen azon beszéd: Fide, sed cui vide. Az fölföldről minemű hírcim érkeztek, includálva küldöm Ngdnak, noha elhittem másnend bővebb informatiói vannak. Ezek után etc.

Soprony 26. april. 1662.

185.

Kecskésnek. A német katonák Pozsonyhoz gyűlekeznek; csodálja Tököly bátorságát, ha megjelen az országgyűlésen; Sopron, máj. 7. 1662.

. Az németek felesen Posomhoz való gyűlekezeti nem lehet mind gyanúság, mind félelem nélkül, noha unius rei etiam plures possunt esse fines. Ugy értettem, gróf Tököly István uram ő Nga, ha be nem jött eddig, beérkezik nem sokáig, igazán írom, csodálom ez ő Nga temeritasát, talán jobb volt volna ő Ngának távolról hallani, mint jelenlétével szemlélni az előttünk levő dolgokat. Lehetséges, ijesztésre való vázok, azoknak mesterséges operatiójokból, a kik mind az ő fölsége diplomája, mind pedig

¹⁾ L. Szalay i. m. II. köt. 295. l. és Horváth Mihály i. m. II. köt. 226. l.

hazánk constitutiója ¹⁾ és szabadsága ellen sok és nagy törvénytelenéseket cselekedtek, hogy ezeknek jelenléte rettentse Kgteket az méltó és szükséges panaszlástól, lehetséges, más vége is lehet, az melyet mi nem tudunk, de akár-mint legyen, Kgteknek mint jó magyaroknak tartozása az, megmondja az mi nyavalyáinkat és azoknak megorvoslását keresse s kívánja és vagy azt assequalja, vagy pedig örök-kén való dicséretes emlékezetre (ha úgy kívántatik) istene, religiója, hazája szabadsága mellett haljon meg böcsülettel, a melynek azután is meg köll lenni, mivel az mi életünknek hosszabbúlása a mi nyavalyáinknak csak öregbülése. Meddig az gyűlési derekasabb dolgok előkelnek, kérjen Kgd egy Hugo Grotiust de Bello belgico, olvassa azt, tanuljon belőle mások példájából és vegyen vigasztalást, hogy nemcsak nekünk, de más nemzeteknek is volt az szabadságért sok szenvedések és ha mineküink is szenvednünk vagy teljességgel romlásunk törtéunék, az nem ujság, ez lévén az természetnek folyása, hogy az minek eredeti volt, annak vége is legyen. Azonban imádkozzék is szorgalmatosan Kgtek, hogy isten ő szent fölsége cselekedjék irgalmason szegény, csaknem utolsó gyalázatra jutott nemzetünkkel és kiki maga városában ²⁾ azt cselekedtesse. Nem hiszem az vármegyék követei ha ez dolgokat megértik, kívánczozzának igen bejöni az gyűlésre s kiváltképen az Vattrán (Fátrán) túl valók, az szerint az urak is, hanemha azok, a kik felől csaknem közönségesen kiáltják, hogy eladták (mago-kat) szabadságunkkal együtt. Az szent isten, kinek hatalmában vannak minden dolgok, jobb végét adhatja az mi félelem és reménység alatt való _dolgainknak, az emberek gondolkodásánál. Igazán irom, örömet szólnék Kgddel, de örömesben Mednyánszky urammal, ha beérkezett ő Kglme vagy ezután beérkeznék, adja értésemre, oda kezdek ő Kglméhez menni, mert szívem szerint kívánnék ő Kglmével

¹⁾ E szó fölött ez is van írva: „törvénye.“

²⁾ Kecskés nagyszombati bíró és követ volt s ezen országgyűlésről Petenada Mihály- és Armpruster Sámuellel egy naplót írt. L. Kovachich: *Scriptores rerum hungaricarum minores*. Tom. I. 55. l.

beszélenem. Minden jó akaróimnak szolgálatomat ajánlom és kérem, hogy jó magyarok legyenek Keczer uraméknak nem irok, mert ha eljön Tököly uram, az mint értettem, lehetetlenségnek tartom, valamelyik közülök itt ne legyen, akarnám, ha Menyhért vagy András uram jönné. Ha mi oly dolog vagy, az melyet szabad tudnom, kérem tudósítson jó alkalmatossággal. Ha elkezdődik az gyűlés, az ott való actakat cum diario hagyom és parancsolom Kgd nekem serio megírassa.

Soprony 7. maj 1662.

186.

Kecskésnek. Protestans sérelmeket küld neki; Tököly ha nem érkezett még Pozsonyba, ne is jöjön; Sopron, máj. 10. 1662.

Írtam Kgdnek e napokban, tudom elvette leveletem, in negotio religionis a minemű gravamenek voltak, azokat Radics Andrástól Palonyay uram kezéhez küldöttem avval az instructióval, hogy Kgddel közöljön minden dolgokat, elhívén Kgd felől, mint jó evangelicus mindent meg fog cselekedni Kgd, az mi lehetséges. Ime azután jöttek újbak kezemhez, azokat is oda küldöttem Kgdnek s a mellett az tavali consiliumból, melyet olvasni hagytam volt Kgdnek, az religióról ő fölsége előtt való kérkedéseket némely Neróknak, a mint notabenével s másképen is interlineáltam, úgy tetszik, nem leszen ártalmas ezen magok kérkedésével élni ellenek ő fölsége előtt. Én mikor mehetek oda, nem tudom, igen örömet érteném, ha az statusok együtt vannak-e, az vármegyék követei is és az urak és az ország birái kik vannak ott, jó alkalmatossággal adja értésemre Kgd Ha Tököly uram be nem jött és vagy, mód benne, dissvadeálja, térjen vissza, talán jobb leszen per legatos compareálni, mint személye szerint, ha pedig ott benn vagy, hallgasson Kgd

Soprony 10. maji 1662.

Utóirat. Leszen-e gyűlés vagy elmúlik, tudósítson Kgd első alkalmatossággal.

187

Kecskésnek. Zrinyi az országgyűlésre ment, Vitnyédy otthon maradt; Sopron, jun. 1. 1662.

Az én uram bemene s én itthon maradék, mert bizony sok dolgom vagyon és ha elmegyek házamtúl, bátor csak búcsút vegyek épületeimtől, mivel minden szükségek lenne az én elmenetelemmel, az soproniak ugyan most sem adnak se fát, se téglát, se meszet, az melyeket négy mér-földnyire hordatok, örökségemet sem akarják megvenni, és így meg nem ítélték, hogy oda nem mentem, ha az szükség kívánja és azt ítélték haszonra lehetek, ugyan által-rándulok, kiadák-e az propositiókat, nyúlátok-e valami dologhoz, mi karban vagytok, ha jó alkalmatosság adatik, tudósítsa szolgáló fraterét.

Soprony 1. jun. 1662.

188.

Zrinyinek. Az országgyűlési követek Vitnyédyt Pozsonyba híják; Sopron, jun. 5. 1662.

. Ezen alkalmatossággal akarám Ngdnak alá-zatosan megírnom, engemet az követek levelek által talál-tanak meg kérvén azon, Posomba mennék, nekem pedig épüiletem és házam környűl sok foglalatosságom vagyon, ugyan nem örömetst mehetnék oda, mindazonáltal ha gondolja Ngd, valami haszonra lehetek ott, én az Ngd kegyel-mes tetszéséhez conformálom magamat. Ngd kegyelmes vá-laszát elvárja holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 5. jun. 1662.

189.

Kecskésnek. Az országgyűlésre, ha kell, elmegy; mit tegyenek az evangelikusok; a városi követek magaviselete; Sopron, jun. 5. 1662.

Megírtam vala minap is Kgdnek, hogy az én épüile-tem, kiváltképen házamnál való foglalatosságom, de néha

egészségtelenségem is nem bocsátanak messze házamtúl, mert ha innend elmegyek, bátor csak mindjárt elbocsássam innéd a kőmiveseket, nem lévén csak gondolkodásom is, hogy ezek a hálaadatlan olasz, kapás, varga, szabó beste híres kurafiak valami segítséggel legyenek, ugyancsak experiálni akarják az mint bán uramnak megírták az magok jövőendő veszedelmét, már csak másoknak ne ártana az ő rossz emberségek, hogy oda nem megyek, ennek tulajdonítsa Kgd, noha ezen kívül is elég okaim vannak, az melyekre nézve meg köll tartózkodnom. Csodálom a propositiókat meg nem küldé Kgd, kérem ezen legény által küldje meg. Tudom in negotio religionis minden mesterségeket előlveszik az pápisták, Kgteknek egy virilis categorica resolutio kívántatik, ne hagyja magát úgy megcsalni, mint az elmúlt gyűléskor, hanem simpliciter kívánja restitutióját valamennyi injuriája volt és következett ab anno 1647, én itt házamnál vagyok, de higye el Kgtek, ha constanter perseverál ez resolútióban, üdvösségesben és hasznosban concludálja az gyűlést, mint az előbbeniek. Ha ugyan az atyafiak szükségesnek itélik bemenetelemet, bátor veszedelem forogjon is az aránt, elmegyek, lássák mind igaz evangelicus mind jó magyar vagyok

Soprony 5. jun. 1662.

Utóirat. Ugy értem az városbeli követek gyakorta udvarolnak religiónk és hazánk szabadsága ellenségének, ha lehet csak alattomban impediálja Kgd, félő meg ne bánjátok közönségesen.

190.

Székely Andrásnak. Minő állást foglaljanak el a protestánsok; Sopron, jun. 5. 1662.

Talán várakozik Kgtek az én oda való menetelemre, az melyet sok és derekas okok megakadályoznak s néha ez állhatatlan üdőben az magam egészségtelensége is, az én ott való létem nélkül is megtanítja az isten Kgteket, mit küllessék cselekedni s az ott való dolgokhoz egy constans resolutio kölletik, perseveralván egyedül abban, hogy

sub termino diaetae per exmittendos commissarios 1647. esztendőtől fogva lött injuriák simpliciter tolláltassanak és ne engedje magát úgy megesalni, mint az elmúlt gyűléskor történt, nincsen azoknak az embereknek sem emberségek, sem hűtők, sem igaz szavok, a mint experiáltuk közönségesen, hogy minden szavok, esküvések csak hazugsággá lett, vigyázzon magára, hogy most is meg ne csalják Kgteket. Ha úgy ítél Kgtek közönségesen, hogy ugyan el kölljen mennem, nem ex necessitate, hanem az Kgtek kívánságához ex obedientia elmegyek, csak értem ezen oda küldött emberem által

Soprony 5. jun. 1662.

191.

Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy csakugyan Pozsonyba megy; Sopron, jun. 8. 1662.

Szüvem szerint láttam volna Kgdet, ha bejött volna, de patientia, talán nem sokáig haza jövök s akkor látom Kgdet. Mivel reméntelen történt uram ő Nga hivatalja Pozsonban, oda köll rándulnom. De ha lehet nem késsem sokáig

Soprony 8. jun. 1662.

192.

Keczer Menyhértnek. Országos fagy; a felföldön pestis; Pozsony, jun. 26. 1662.

. Ugyan nagy ostora az istennek országostul rajtunk, hogy csaknem mindenütt az korona alatt az nagy hideg dér megböcsülhetetlen kárt tett és azzal ajtónk előtt az nagy drágaság, országunkban az had, az mely oltalmunkra volna ugyan, de fogyat bennünk, mert az hadnak az gyümölcse. Az Kgtek táján a pestis és így valóban meg köll vallanunk, hogy nagy látogatási vannak az jó istennek rajtunk, mindenkben legyen áldott az ő szentséges neve, legyen is szent akaratja s higyjük el Dáviddal: jobb az

istennek kegyelmes szent kezeiben esni, mint ellenségünknek

Posoný 26. jun. 1662.

193.

Keczer Andrásnak. Zrinyi dicsősége; Zerínvár folyton építtetik; Pozsony, jun. 26. 1662.

. A mi magyar Hannibalunk, istennek szent neve dicsértessék, ellenségei és nagyságának irigyi között mint az pálmafa az nagy terhe alatt ugyan emelkedik, ha mással nem, szép hirrel és névvel és mindenek csaknem akarattjok ellen is dicsőítik cselekedetét, melyek úgy láttatnak, mintha meggátolódának, mivel nem oly időben vagyunk, hogy megmutathassuk bennünk levő spiritusunkat, az mely helyett inkább maga megalázása kívántatik akárkiben is. Mi most is építünk, mások azt rontással fenyegetik, ha élünk annak is meg köll végét látnunk, elég az, ha tehetsége nincs is annyi, a mennyi kívántatnék, legalább megvagyon az jó intentiója és az gyűlésbeli dolgokhoz való igaz magyari készsége, melyről, úgy az több itt való dolgokról elhittem Sárosy uram bőven ír Kgdnek, arról semmit nem írok

Posoný 26. jun. 1662.

194.

Pető Lászlónak. Az országgyűlés; Sopron, jul. 1. 1662.

Utóirat. Posomban a gyűlés úgy van, mintha oda sem mentek volna az emberek.

195.

Szuhay Mátyásnak. A vallásügyben fontos ülés Pozsonyban; ha kell, Vitnyédy Pozsonyba megint elmegy; Sopron, jul. 5. 1662.

Ugy értettem, hogy az jelen levő holnapnak első napja Posomban igen siralmas volt, Kgteknek pedig vesze-

delmünkkel rettentő, igen kemény és mind a két részről nagy disputatiókkal teljes volt és talán nem minden embernek kedves. Kérdem Kgdtől mint kedves atyámfiatúl, miért lettenek azok? mi végre kellett úgy lenni? ha jól beletekintünk az dologban, az mi atyánkfiái törvénytelen persecutiójok és az mi igazságos közönséges ügyünknek szükséges oltalma cselekedtették, de mégis, ha mélyebben tekintünk a dologban, az mi religiónkban és személyünkben való persecutiókkal istentünket szent ügyét Saullal üldözik és az szent ösztön ellen vakon rugódoznak az pogányok formájára. Bizony nagy boldogságnak tartom és örömben könnyezve vigadtam, hogy értettem az Kgtek körösztyn állhatatos és jó magyar magaviselését, de lölkem uram, nem az nyeri el az pályát, a ki jól kezd futni és meddig az czélt eléri, meglankad, hanem mindvégig a ki jól végezi pályafutását. Tudom, bizelkedés nélkül írom, hogy Kgd az több atyafiakkal, istenes körösztyn állhatatossággal nyúlt előtte levő közönséges pályafutásunkhoz, nem hihetem akármely előtte eleiben adandó rettentés és félelem meggátolhassa Kgdet állhatatos pályafutásának elvégezéseig, ngymint lölki szabadságunkban való kívánatos megorvoslásaig. Istené ő szent fölsége ezen dolog, bizonyos igen nehéz, mert ellenségink, bíránk és ellenünk való procatorink; de mind ezekben az reménységünk és bizodalmunk, hogy isten ő szent fölsége az mi oltalmunk, kinek dicsőséges szent neve terjedésében és oltalmazásában Kgtek fáradozásának jutalma ez világ előtt az Kgtek emlékezetinek örökkén való halhatatlansága maradékinál, holta után pedig örökkén való boldogság és az istennek szentei között koronáztatás. Ha az zsidók között egyedül az disznóhúsnek meg nem ételeért, mely meg vala tiltva az istennek törvényében, hét atyafi anyjokkal együtt kegyetlen halállal egymás után, egyike az többi előtt való szemek láttára megölették magokat, mennyivei inkább tartozik Kgtek állhatatos oltalommal mostani hivataljában, az midőn országunkban religiónkat gyökeréből ki akarják rontani, hagyom az Kgd böles ítéletire, úgy tetszik, ha lelki nyavalyáinknak kívánt orvossága és securitása nem lehet, jobb Kgtek-

nek nem consentiálni az több végezésekben, vagy re infecta visszamenni, mintsem valamely haszontalan biztatásokkal igaz ügyünket örökkén elrontani, és így mind isten, mind az keresztyén világ előtt nagyobb böcsülettel és jó emlékezettel való számadása lehet, elhívén azt minden kétség nélkül, ha isten előtt kellemetes a mi szolgálatunk, noha ő szent fölsége ily kemény látogatás alá bocsátott bennünket, az mikor megeléгли és áhítatosan szolgálándunk ő szent fölségének, csodálatosképen megszabadít, megoltalmaz és megadja lelki szabadságunkat. Kérem Kgdet, continuálja olyan állhatatossággal, az mint elkezdette, ezeknek óltalmát, hogy az feljebb megírt jutalmat méltán érdemelje meg Kgd. Az én házamnál való istenem kemény látogatását¹⁾ megmondja Kgdnek Kecskés uram, szükségemet is, de mindazokat félretévén, ha gondolja az én személyemnek ott való hasznos voltát, minden dolgaimat félbehagyván elmegyek, hogy társa legyek az Kgtek mostani mind szerencsájének mind szerencsétlenségének. Az én édes Székely András uramnak, mint istentünk ő szent fölsége mostani dolgának az többi közt egyik hű Áronjának és procatorának köteles szolgálatomat ajánlom és kívánom, hogy ő szent fölsége mennyégből Kgteket fejenként biztató szent lelkivel úgy vezéreljen, hogy ez világi tudósak és bölcssek az Kgtek együgyű istenes állhatatossága által confundáltatván, magok gyalázatjára azt tartozzanak mondani, hogy istennek hatalmas kezei munkálódtanak Kgtek által és úgy szerzett mindnyájunknak lelki békességet, kinek szentséges oltalma és vezérlése alá ajánlja Kgteket köteles szolgálója, az ki Kgd jó válaszát is óhajtással elvárja.

Soprony 5. jul. 1662.

196.

Farkas Lászlónak. Ugyanazon ügyben; Sopron, jul. 5. 1662.

Ugy értettem bánja Kgd eljövetelemet, adta volna isten bátor tovább lehet vala ott való késésem, de az ő szent

¹⁾ Háza gondviselőnöje halt meg.

felsége látogatása akaratom ellen haza hozott, az melyet megértett Kgd Kecskés uramtúl, vagy ezután megérti, ha szükségesnek és hasznosnak itéli az én jelenléteimet más jó akaró uraimmal, minden dolgomat elbagyván sietek az Kgtek parancsolatjára bemennem. Nem írok sok szóval Kgdnek, mert az Kgd és becsületes követ atyafia s társa állhatatosságárul oly bizonyos vagyok mint az magamérul, elhittém sem magát Kgd, sem szerelmesit, sem édes nemzetit s nyomorúlt hazáját, sem istenét és annak tiszteletit maga hűsége kötelességében meg nem fogyatkoztatja, az melyért, valamint Obededom az frigy ládájának házában való tartásáért nagy áldását vette ő szent felségének, úgy Kgdet, jó magyar társát, kinek köteles szolgálatomat ajánlom, más Kgtekhez hasonló jó keresztyén magyarokkal szentséges áldomásával megáldja. Írtam Szuhay uramnak egynehány szóval, bővebben hogysem Kgdnek, mivel úgy ítélem ott szükségesebb. Ha jó alkalmatossága leszen Kgdnek, írjon az ott való dolgokrul, én azonban itthon imádkozom Kgtekért. Onned alól is ha mi hírei vannak és közli Kgd velem, megszolgálom Kgdnek. Minden jó akaró uraimnak köteles szolgálatom ajánlásával maradok Kgdnek is köteles szolgálója.

197.

Kecskésnek. Ugyanazon ügyben; Sopron, jul. 5. 1662.

Mit irtam legyen Farkas László és Szuhay uraméknak, meglátja Kgd, benyomván leveleimet, ha úgy tetszik Kgdnek, megadhatja ő Kglmeknek, igazat irtam-e avagy bizelkedtem Szuhay uramnak, avagy pedig szükségést irtam, Kgd ítéleti rajta, csodálom a kecske- és nyirett szakálú német-magyar sopronyi burgerlaytúl semmit Kgd nem íra, az eljövetelem után való actakrul, tudván azt, hogy ez a legatus natus semmit én velem nem fog conferralni, ha ezután afélit cselekedik Kgd, az rest hanzli catalogusába találja nevét igen fenn nálam, mivel úgy hallom, alkalmas pityergő, veszedelemmel rettentő alkalmas napjaitok voltanak azulta.

Szuhay uramnak irt leveletem, ha gondolja Kgd, in bona confidentia megmutathatja Farkas László, Sándor György és Sárosy uraméknak köteles szolgálatom ajánlásával Ha istenteket, religiótokat szeretitek, legyetek állhatatosak, megkoronáz az isten benneteket e világon jó emlékezettel, a más világon pedig boldogsággal és dolgokat is szerencsésen vizsitek végben. Ezek után Kgdnek szeretettel szolgáló fraterre marad.

Soprony 5. jul. 1662.

198.

Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy megint Pozsonyba megy; Sopron, jul. 7. 1662.

. Nekem Posomba kell ma mennem, hívnak az követek, mert valóban mind az két részről keményen tractálják az religio dolgát

Soprony 7. jul. 1662.

199.

Keczer Andrásnak. A német katonaság; a török gyülekezése; Pozsony, jul. 10. 1662.

. Az németekkel való Kgtek barátkozása habitussá lett, könnyebb elszenvedni Kgteknek, mint nekünk hozzá szoknunk, attúl is megmenti isten Kgteket, mikor megelégli az Kgtek sanyargatását, nem volt és nem is lesz az ég alatt oly dolog, kinek vége nem lett és nem lenne. Az török gyülekezeti nem jó contemualni, hanem arrúl méltó gondolkodni, mivel ugy látom, az mi segítségünkre küldött oltalom nehézségünkre vagyon inkább, mint könnyebbségünkre

Posony 10. jul. 1662.

200.

Farkas Lászlónak. Országgyűlési ügyek; Sopron, jul. 14. 1662.

Ugy tudom, az mi jó magyarunk Sándor György uram megmondotta Kgdnek az én uram ő Nga mind izenetét mind gondolkodását, mint tetszett Kgdnek és micsoda progressusa lett azulta az ott való dolgoknak semmit nem értettem. Ugy látom az ő fölsége és az udvar nem örömet diszultálnák az evangelicus statust, kit némely, hazánk nem igaz fia, hanem fattya, teljességgel contemnál s ahoz képest csak az Kgtek eddig continuált állhatatossága megmaradjon és azok a Kgtek maga közt levő Sirenák ¹⁾ meg ne vesztegessék, csak lehetetlenség jó kimenetele ne legyen az gyűlésnek. Szükséges az mint ekkoráig szorgalmatos vigyázása volt Kteknek azokra, úgy ezután is vigyázzon reájok s kiváltképen az nem régen Kgtek köziben jött, igen édesdeden szóló uj atyafia hízeltető beszédi meg ne tántorítsák Kgteket. Ha pedig mind oly állhatatos magaviselésében is külömb kimenetele lenne az dolognak reménységünknel, úgy is eleget tett az maga hivataljának, mivel az volt principalisnak akarátja és parancsolatja; ha szenvednünk kelletik, az nem másért, hanem az igazságért leszen és valaha akkor megtekinti isten az mi nyavalyáinkat s mikor ő szent felségének tetszik, kiszabadít bennünk nagy hatalmasan: mindazonáltal ha jó contentatióra való mediumot mutatnak, azt ugyan nem kell megvetni. Ha Kgd egynehány szóval az ott való állapotokról tudósít, igen nagy neven veszem Kgdtül és maradok Kgdnek megismert köteles szolgálja.

Soprony 14. jul. 1662.

Utóirat. Ha tractába indulna Kgtek, nem volna ártalmas azt kívánni, hogy a kinek bírósága ellen protestálni akar Kgtek, azt ő felsége tisztitül fosztaná meg, ha végbe

¹⁾ Valószínűleg Draskovics Sárát, Széchy Dénes özvegyét. Khuen Francziskát. Pálffy Pál özvegyét, Forgách Máriát, Báthory Zsófiát, az országgyűlésen jelen volt úrnőket, érti. L. *Szalay* i. m. V. köt. 65. l.

vihetné, nagy félelem volna jövődre másoknak, kinek az én uram succedálhatna, azután másnak is, kitől nem volna annyi a bántása és félelme, mint az mostanitól.

201.

Kecskésnek. Ugyanarról; Sopron jul. 14. 1662.

Mit írtam ez includált levelemben meglátja Kgd, azt nem repetálom, csak szintén azon kérem Kgdet, és az mi jó magyarinkat, igen vigyázzon Berény uramra, mert bizony én előttem igen gyanús az az ember, ugymint az ki az lutheranus török ellen való generalisoknak ¹⁾ igen nagy jó akarója és sógorsága, jobb is volt volna ő neki oda nem jőni, mint ott lenni, és azért igen szükséges az reá való vigyázás. A kilencz oda behívott ifjú követekkel mit mivelének az urak, mint pityergett ²⁾ az a csalárd veszedelmünket acceleráló ember, kérem adja értésemre ezen alkalmatossággal és ne higgyetek neki, mert bizony annak egy igaz szava nincsen, csak legyetek állhatatosak, bizony megsegít isten ő szent felsége benneteket, csak elhiggyétek re infecta nehezen bocsátanak el titeket onned. Az ott levő jó magyarinknak mindnyájoknak szolgálatomat ajánlom és maradok Kgdnek megismert szolgáló fraterem.

Soprony 14. jul. 1662.

202.

Gasparnak ³⁾. A württembergi herczeg kanczellára és albuma; Sopron, jul. 14. 1662.

Semmit nem irál eljövetelem után, kérlek jó alkalmatossággal irni el ne mulasd. Sándor György és Kecskés uraimékat is kérjed, hogy irjonak az ott való dolgokról. Az württembergi herczeg cancellariusus doctor Müller az Kis-

¹⁾ Ezek alatt Vitnyédy a protestánsok főelleneit érti, kik a török helyett az evangélikusok ellen fordultak.

²⁾ Valószínűleg Wesselényit, a nádort érti. V. ö. *Horváth Mihály: Magyarország Történelme. IV. köt. 27. l.*

³⁾ Ez, ugy látszik, Vitnyédynek Pozsonyban időzőtt írnoke volt.

utczába az Zöldház mellett vagyon szálláson, menj oda és tudakozd meg mikor megyen Bécsbe s ottan meddig késik, hogy Dömötört ¹⁾ tudjam felküldeni, mehessen el ő Kglmével, kinek albumját im oda küldöttem, kérlek mond szolgálatomat Lysztius úrfinak, kérem mind maga nevét írja be, mind pedig kegyelmes urainkat, ha lehetséges offensio nélkül, nyerve meg, hogy magok nevét beírják, ugy hiszem talán végbe is viszi, ha akarja, te pedig menj el Pálffy Miklós, Nyáry, Kolonicz, Berény, vice palatinus, Partinger, kamara praefectus uramékhoz és az több vármegyék és városok követeihez és irasd be velek, a kikkel lehet, meg is lássák az idegen nemzetek között is azoknak jó emlékeztet. Pataczicz és Gusicz, Jakabffalvay uramékkal is subscibaltasd és az ország birái közül is, az kikkel lehet, azt pedig ugy maturaljad, hogy az elmenetelihez véghez vihessed, és debito tempore visszaküldjed. A Farkast köszöntsed én szómmal és kérjed irjon ő is én nekem mint vannak ott, Sándor György uramat is hasonlóképen. Az reád bízott dolgokra legyen szorgalmatos gondod és az időt ne töltsd hiában irj szorgalmatosan.

Soprony 14. jul. 1662.

203.

Farkas Andrásnak. A győri jezsuiták színdarabja; kelet nélkül, de jul. 14. vagy 15. 1662.

. Ugy értettem Győrött az pater jesuiták elvégezték már az gyűlést egy komédia alkalmatosságával, melyben az szabadságot felakasztották, az religiónak fejét vették, az két dolog pedig maximája az mi gyűlésünknek, ugy vagyon-e? kérem ezen postátul tudósítson és ha lehetséges azon komédiát meg is küldje Kgd ugyanezen embertől

¹⁾ Ez egyik volt Vitnyédynek külföldön nevelt ifjai közül.

204.

*Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy újra Pozsonyba megy;
Sopron, jul. 18. 1662.*

Valóban bánom, hogy elbocsátottam tegnap Kgdet, mert kaputétel előtt érkezvén az uram levele ma Posom felé kell indulnom

Soprony 18. jul. 1662.

205.

Kéry Ferencznek. Országgyűlés; Sopron, aug. 3. 1662.

. Posomban még sem kezdődött el a gyűlés, ha kedve leszén Ngdnak az gyűlést látni, talál még oda menetelre való alkalmatosságot

Soprony 3. aug. 1662.

206.

Mednyánszkynek. Jöjön Pozsonyba s ő is adjon tanácsot; Pozsony, aug. 19. 1662.

Nem győzők eléggé csudálkozni azon, hogy Kgd tudván az hazánkban veszedelmesen égő tüzet, melynek két részről egyike oltására az másika pedig még nagyobbra való terjedésére ide gyűltünk, ha az oltók társaságában nem is, legalább ezen tűznek nézői társaságában be nem jöve Kgd, maga bizony Kgdet is illetné ez a dolog, kit az isten szép gyermekekkel és unokákkal megáldott és az kiknek lölkök esméretiben való csendesség szintén ugy kellett mint másoknak, de mit tehetünk róla, ha Kgd is az Nicodemisták ¹⁾ köziben iratta be a maga nevét. Bizony édes bátyám uram lehetetlenség az, hogy két úrnak szolgálhassunk, azelőtt sem tetszett énnekem az Kgd udvaros conniveálása, eléggé javallottam is, halálos ellenségének

¹⁾ Nikodém, farizeus és előkelő irástudó, egyike volt Jézus titkos tanítványainak s csak éjjel mert mesteréhez menni. Ján. III. r. 1. 2. v.

annyi hitelt ne adjon, a ki mint fizete meg Kgdnek, nem szükség előszámlálni, de igen megbizonyította azt, az, mit az régiek mondtak: A ki ördögnek szolgál, kiinnal fizet neki. Most kívátnék édes bátyám uram az jó magyarság, most az jó tanács, az mely nem az ifjú eleven és tüzes, hanem az megérezt öreg embereknek elméjekben vagy, az jó tanácsnak lakóhelye és fészke, az jelen való dolgokban, már reménységünk nincs, hogy jó tanácsos is segíthetnének igyünket, hanem jövőendő securitasunkról jó volna concurrálnunk és conferálnunk, ha egészsége szenvedné Kgdnek, nem ártana két vagy három napra bejöni Kgdnek, mert mi in agone vagyunk. Öcsém uram a több dolgok felől nem kétlem bőven irt, ahcz ezt addálom, ha igazságot és magok securitását fogják szeretni az emberek, ugy megvetettük néhai Czörnely György uram oroszánjának az hálót, nehezen fogja elkerülni, hanemha valamely egér megrágja az hálókötelet. Ezek után etc.

Posony 19. aug. 1662.

207.

Zrinyinek. Jelentést tesz a Széchy-féle perről; német katonák; országgyűlés; a fölség rossz néven veszi, hogy sokan az urak közül Pozsonyba nem jöttek, a követek is engedelem nélkül fel s alá járnak; Zrinyinek ajánlja, jöjjen az országgyűlésre; Pozsony, aug. 23. 1662.

Kegyelmes uram. Az mint megírtam Ngduak, tegnap elmentem Rottal uramhoz, kit ágyában igen nehez betegen találtam, de ugyan szemben voltam ő Ngával, minden készségét ajánlja, de azt találá mondani, nagy fautori vannak az Széchyeknek. Kark Mikot kerestem tegnap, de nem találtam, ma elmenetele előtt szemben voltam vele, az ő tettségéből az herczeggel szemben voltam, igen nagy jó alkalmatossággal, tartott is egy fertály órát, ugy gondolnám, míg vele voltam, megmondottam ő Ngának, hogy holnap Széchy Péter el akar menni, azt felelte, megparancsolja, hogy

el ne menjen, palatinus urunk ő Ngához is elküld, hogy ő Nga is megparancsolja, el ne menjenek innend. Az Ngdhoz való nagy szeretetiről és kötelességéről nagy hatalmas constatiókat tett, azt mondotta, bánja hogy ekkoráig Ngdat úgy meg nem esmerte, mint most, kívánja mind ő fölsége s mind ő Nga, ha egészsége szenvedni Ngdnak, mentül hamarébb alájöjön Ngd, hogy az itt való dolgoknak vége lehessen, mivel ő Ngának az Ngd személyében igen nagy bizodalma vagyon. Azon is leszen minden úton és módon, az Széchyekkel való dolgot amicabilibus mediis sopiálja. Vicepalatinus uramnál is voltam, sokat beszéltem ő Kgmével és ő Kglme referálta, tegnap a catholicus urak mind együtt voltak, ő Kglme is közöttök és sok discursusok után ő Kglmét megkérdezték lölkére, mi tetszése az németek dolgában, azt mondotta az uraknak, mivel ő fölsége úgy akarja, hogy német veteranus miles kívül kilencz ezer maradjon itt benn és az regimenteknek az mennyi hijok vagyon, aztat suppleálják, ő Kglme nem opponálhatja királya akaratjának magát, de nem is consentiálhat annak, javallották az ő Kglme tetszését, de ugyan ma valami irást vittek ő felségének ezen dolog végett, mi leszen még kimenetele, el köll várnunk. Ő Kglme mondá, az director volt az ő fölsége nevével nála, jelentette, igen érzi ő fölsége, hogy sokan az urak közül be nem jöttek, az kik bejöttek is, csak felszedik magokat és elmennek, a követeknek is egy része pro libitu föl s alá jár hír nélkül, és ellenek ő fölsége animadvertálni akar, alázatos szolgálatja ajánlásával kért, megirjam, tetszenék ő Kgnek, ha Ngd mentül hamarébb alájöhetne, ha sokat nem segíthetne is itt Ngd, de ugyan nem volna ártalmas az Ngd itt létele. Magam tetszéséről mit irjak Ngdnak nem tudom, de ha jónak itéli Ngd, talán nem árt, ha az herczegnek praemittál egy kicsiny levelet ezen izenetire olyan oblatióval, ha szükségesnek itéli és úgy parancsolja, maga alkalmatlanságával is alájön Ngd, hogy mind ő fölségének mind ő Ngának lehessen kívánt satisfactiója . . . ha úgy tetszenék Ngdnak, magam fölvehetném, ha pedig Ngd ennél jobbat itél maga bölcs tanácsából, elhittem annak követője leszen. Holnap

az mi embereink összevegyülnek, ha mi olyat végeznek, az melyet szükség Ngdnak tudni, alázatos tartozásom szerint Ngdnak hírévé adom. Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgája marad.

Posonÿ 23. aug. 1662.

208.

Zrinyinek. Pozsonyban nagy zaj, hogy Zrinyi a protestansokkal egyazon napon hagyta oda az országgyűlést, Vitnyédy utána siet, hogy térítse vissza; Nagy-Barom, sept. 3. 1662.

Kegyelmes uram, nem hiheti Ngd, minemű nagy lárnia volt tegnap Posomban, az Ngd eljövetele végett, hogy maga jövendölése szerint, az evangelicusokkal együtt lett indulása. Én az egész éjjel kergettem Ngdat, de sehul elérnem nem tudtam, későn indulhattam, mert Lisztius uram az lovakat szekerebben ígéreti szerint meg nem adta, és azért nagy nehezen találván két lovat, azon jöttem Nyulasig, onnend más rendbelieket fogadtam, tizenkét órakor érkeztem Sopronban, ott megint más lovakat fogatván be, úgy jöttem ide azzal az reménységgel, ezen általmenvén szemben lehessek Ngddal. Az sajtos asszony igen kéreti Ngdat, siesen mentül hamarébb lehet Ngd házához, mert félti igen Ngdat, ezt Gusicz uramnak mondotta, és parancsolván mindjárt specialis lovast küldvén Ngd után, adja értésére Ngdnak, én mivel csak be akartam fogatni az lovakat, magamra vállaltam, hurré teszem Ngdnak. Nádasdy, Erdődy azt mondták, nem jól esett, hogy vagy előbb, vagy utóbb nem indult Ngd, isten tudja mit nem ominálnak, de conscia mens recti famae mendacia ridet, ők, az kik rakvák és teljeseek gonoszsággal, magokról tesznek az ártatlan ellen is ítéletet Ha az nem volna, hogy non petita excusatio est incusatio, talán nem ártana Portia hercegne, palatinus és Rottal uraméknak megírni, hogy hir nélkül és kedvetlenséggel nem jött el Ngd, hogy az evangelicusokkal együtt, arról nem tehet Ngd, mert akkor jöhetett el, az mikor engedelemből üdő adatott és Ngd nem tudta, nem is

hihette, jóllehet megizenték, hogy ily formán legyen elmentelek, de ilyen az gyümölcse az illetén operatióknak s ha ott maradott volna is Ngd, nem tanulta az csehországi köntösöknek szabóságát, hogy nemzetinek olyant kívánna vagy akarna szerzeni. Ezek etc.

Nagy-Baromban 3. sept. 1662.

209.

Szántóházy Zsigmondnak. A protestansok oda hagyták az országgyűlést; Nagy-Barom, sept. 3. 1662.

Vettem az Kgd levelit Coczy uram levelével, kinek szolgálatomat ajánlom és írhatom Kgteknek, meghasonolván az katolikusok az evangelicusokkal, az elsők magánosan gyűléseztek és tractáltak, az utolsóknak, mivel sem in negotio religionis, sem educationis militum germanorum, semmi satisfactiójuk nem lett, ők is más tractatusokra menni nem akartak, tegnap re infecta mind elmentenek Posomból, mi vége leszen, az szent isten tudja

Nagy-Baromban 3. sept. 1662.

210.

Zrinyinek. Zrinyi magyar katonákat akar fogadni; Sopron, sept. 10. 1662.

. Nagy-Baromban hogy beszélettem Ngddal, emlité, hol kölletnék Ngdnak magyar katonákat fogadni, ha ugyan szándékja Ngdnak, hogy fogadjon, Rábaközben a Kemenes alatt s az Répcze mellett találunk egynehány százat, kiknek bátor csak egy vég abát adjon is Ngd, ugy gondolnám, obligálhatnánk azzal őket, mi tetszése Ngdnak ha értenem adja Ngd, ahoz conformálom magamat

Soprony 10. sept. 1662.

211.

Idesheim Gislemnek. Könyvet küld neki vissza; az országgyűlés; hírek; Sopron, sept. 11. 1662.

Illustri et generoso domino Gislemio ab Idesheim domino in Vasenhoffen, sacrae caesareae regiaeque majestatis J. O. et confiniorum eidem annexorum supremo ingeniario etc. domino amico observand.

Longam peregrinationem liber mihi concreditus sustinere coactus est, qui juxta oblationem meam expeditus quidem fuit Graecium, sed praeter opinionem et expectationem meam reversus est, quem praesenti nundinarum occasione ea fidelitate, qua mihi concreditus est, illustri ac generosae dominationi vestrae remitto, ac simul eandem obnixè rogo, ne mihi tarditas remittendi vitio adscribatur, cum ea praeter voluntatem meam contigit, neve creditum meum apud illustrem ac generosam dominationem vestram obumbretur et patiatur. De nostris comitiis non dubito illustris ac generosa dominatio vestra, sicut sunt affectus partium, multa audivit et imposterum audiet, ego nihilominus pro solita erga illustrem ac generosam dominationem vestram obligatione in generalibus terminis breviter delineabo, illa ex nonnullorum minus fideli persvasione publicata sunt, quae initium satis grave habuit (igy), progressum et continuationem graviolem, evangelicis enim juxta diplomata regia, circa accommodationem gravaminum suorum nullam satisfactionem consequentibus, post multas etiam ipsorum supplicationes tandem rebus infectis iidem discesserunt, catholici tanquam una et directe media pars regni faciunt non quod debent, sed quod permittuntur, quis finis est in omnipotentis dei gubernatione divina. Et noster dominus banus rediit minus contentatus. Gloriari sane poterit de felicitate sua si quispiam ad suos contentatus redeat; spargitur, quod poloni a moscis gravem acceperint cladem, verendum est, ne hocce infortunium turcis ansam et occasionem praebeat desolatum ad Boristenem praesidium Hutin restauret (igy), per quod regnum Poloniae sibi eo magis subjuget et sic dum christiani inter se alter alterum civiliter conficiunt, turca pede-

tentim dominus efficiatur totius Europae. Si quae nova habet illustris ac generosa dominatio vestra et eorum mihi partem dabit, ad consimilia obligabit servitorem suum additissimum.

Soprony 11. sept. 1662.

212.

Az alnádornak. Az országgyűlés; Sopron, sept. 12. 1662.

. Nem úgy jöttem el, hogy Posomból való távozása előtt ne lássam és ne udvaroljak tartozásom szeriut Kgdnek, és mivel bizonytalan még az gyűlésnek vége, én is szombatig savanyú vizet iszom, azután valamikorra gondolja Kgd, csak tudósítson Kgd az gyűlésnek végéről, minden dolgaimat elhagyván, megyek hogy láthassam Kgdet. Az mi gyűlésünk vagy közönséges veszedelmünkre való gyűlölködésünk ráklábon jár, adja isten jó végét, de ezt kívánhatjuk és nem reménylhetjük, mindazonáltal jó az isten és jobb végét adhatja az emberek gondolkodásinál, az mint az méhek még az mérges virágokról is édes mézet szoktak gyűjteni. Kérem Kgdet ne nehezteljen tudósítani jó idején, hadd láthassam Kgdet, azonban maradok Kgd köteles szolgálja.

Soprony 12. sept. 1662.

213.

Partingernek. Ugyanarról; Sopron, sept. 12. 1662.

Duplicált irását elvettem Kgdnek, az melyet meg is szolgállok. Mindjárt mennék Posomban, de szombatig tartozom, részegeskedvén az savanyú vízzel, hadakoznom. Ha ugyan elmenne ő fölsége ez jövőndő hétfőn, nagy szeretettel kérem Kgdet, tudósítson az én Gáspárom által, ki Posomban vagyok, úgy rendelem utamat, vasárnap jó reggel ott lehessek, bannám ha az ország eloszlása előtt nem lehetne oda való menetelem, mégis szeretettel kérem Kgdet tudósítson, mehessek által, ha másért nem, vagy csak bú-

csúvételért is, oda menvén mutatok olyat, kit sokan nem láttanak. Hogy Kgdet jó egészségben lássa kívánja Kgdek kötelesen szolgáló fraterere.

Soprony 12. sept. 1662.

214.

Zrinyinek. A katholikusok és Zrinyiek sérelmei; az utóbbiak megorvoslása végett a törvénczikk hogy kedvezően szerkesztessék, jó volna az alnádornak és Szakmárdynak tiszteletdíjt adni; Sopron, sept. 14. 1662.

Kegyelmes uram, az katholikus Magyarország gravameni kezemben akadván tartoztam nagy alázatossággal az Ngtok favorára irt és ő fölségének praesentalt gravameneknek extractusát leíratván megküldenem, az melyre ha ő felségétül kívánt resolutio fog jöni, elbitem oly articulust irnak, az mely mellett progressusa lehet az Ngtok dolgainak. Az én vékony tetszésemmel nem ártott volna vicepalatinus uramat, ki substitutus personalis, valamely becsületes honorariummal obligálni, hogy az articulust annál is inkább az mi intentiónk szerint irathattuk volna, Szakmárdy uramnak otthon is megadhatjuk ugyan, de talán ő nála is data manus aperiret scientiam, egyébaránt is qui cito dat bis dat, ha gondolja Ngd még elérkeznek vele és felküldi, azt cselekeszem, az mit kegyelmesen fog parancsolni. Ha Ngd valakit mifelénk ide felküldene és az én irt historicusomat, kit Ngdnak adtam volt, visszaküldené, alázatosan megszolgálnám, volna egy kicsiny szükségem reá az mi intentiónkhoz. Ngd kegyelmes parancsolatját elvárja holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 14. sept. 1662.

215.

Az alnádornak. A nádor tekintélyének hanyatlása; országgyűlés; Sopron, sept. 14. 1662.

Méltóságos palatinus uram ő Nga mind panaszolkodik authoritása labefactalásárul, valjon jut-e esziben, hogy országunk főgeneralisa és mégis más vendicálja magának. Ime egy ordinantiája jutott az ő Nga reconciliált barátjának, ha hirtelen nélkül vagy on ő Ngának, valjon nem érezheti-e ő Nga, megküldöttem in bona sinceritate, nem bánom ha közli is ő Ngával, csak nevem ne forogjon az dologban, mivel azonkívül is eleget dühösködik ez sárkány ellenem, ha nem árthatott is még ekkoráig. Leszen-e vége az gyűlésnek és ő felsége mint vette az catholicus Magyarország gravamenit, azokra mi választ adott, lesznek-e articulusok, mikor szándékozik Kgd haza felé, megszolgálom Kgdnek ha tudósít ezen uram szolgája által menő alkalmatosságával, mert Kgdet elmenetele előtt látni akarja köteles szolgája.

Soprony 14. sept. 1662.

216.

Dvornikovicsnak. Az országgyűlés; Sopron, sept. 14. 1662.

. Ez mellett ha jó alkalmatosságával Kgdnek meglehet, ne nehezteljen tudósítani Kgd, mi karban vagy on az gyűlés, csinála-e az catholicus Magyarország gravamenet, beadták-e, mi választ adott ő felsége, mint vette az evangelicusok elmenetelét, mi jó reménységünk vagy on megmaradásunkról, in bona sinceritate tudósítson Kgd, úgy arról is, mikor lehet vége az gyűlésnek, mert annakelőtte még örömet oda rándulnék, Kgd választát elvárja szeretettel szolgáló fraterem.

Soprony 14. sept. 1662.

217.

Zichynek. Ugyanarról; Sopron, sept. 14. 1662.

Urunk szolgálja menvén Ngdhoz nem akarám levelem nélkül elbocsátanom, urunk mint legyen oda baza, megérti maga leveléből, mi az evangelicusokkal elszaladánk és csak távol is nem halljuk igazán az catholicus Magyarországi gyűlésének hírét. Ha Ngd ellen nem leszen, kérem nagy bizodalommal, tudósítson miben vannak az posomi dolgok, ugy értem, egyik gubernáló planeta eltávozik onnend, holnap austriai házánál akar lenni, talán jól elvégezte az gyűlést vagy feladta szabadságát hazájának, mivel hazán kívül más igájába adta magát, adtak-e gravamenekeket ő felségének, mint vette ő felsége, mi választ adott reá, lesznek-e articulusok, mikor megyen el ő felsége, mert még örömet állalnennék, ha valaki borjújának ott létemmel ki nem ütném szemét, mi jó reménységünk az gyűlés után, valjon nem fogjuk-e énekelni amaz régi verset: Una salus victis nullam sperare salutem, mivel mi ugy meg vagyunk győzve, ha nem érezzük is vagy érezni nem akarjuk, az sok idegen militia benn lételeivel, hogy még szerével csak lélegzetet sem merészlünk venni, ezekről az mit szabad tudni ha közli, meg szolgálja Ngd köteles szolgálja.

Soprony 14. sept. 1662.

218.

Zichynek. A styriaiak és az udvar hálátlansága Zrinyi iránt; a felföldre futár küldetett; Sopron, sept. 15. 1662.

Az hálaadatlan styriai disznók szépen jutalmazták urunk fáradságát és költségeit, az udvar is annyi ideig Posomban való létét, maga haszontalan mortificatióját és költségeit az gravamenekre adott replicában in paragrapho ad 64., melyben vagyon emlékeztet az styriaiak panaszáról. Ha lehetséges azon német írásnak vicepalatinus uramnál vagy másoknál kérem Ngdat tetesse szerit és mentül ha-

marébb küldje ide, küldhessem meg ő Ngának pro consolatione et remuneratione, jobb mi általunk legyen hírével, mint más által. Ugy értem a felföldre valami curier expedíáltatott, a ki talán eddig is visszajött, ha szabad tudni, mivel ment alá és mivel tért vissza s közli Ngd velem, megszolgálom Ngdnak. Azonkívül is ha valami jó híre volna Ngdnak. A bugyogót megszabatta-e immár Ngd magának, mert a csehek saruját alkalmasint megvarrták már, örömet érteném, mentse meg isten Ngdat ne kellessék viselni s más emberséges embernek is. Ngd válaszát elvárja köteles szolgája.

Soprony 15. sept. 1662.

219.

Zichynek. Zrinyi Babocsát fölégette, háromszáz törököt fogott el; Sopron, sept. 23. 1662.

Mit irjak és hol kezdjem, alig tudom, az mi urunk nem gondol Peresz Ali basával való operatiójával, ő Nga haza menván és egy kevésbé megnyugodván, mulatni ment Babocsa alá és várását felrablotta, megégette, sok nyeregséggel megtért és az mint Zrinyi Péterné asszonyommal levő főember szolgák beszélnek, hozott háromszáz rabot, örüljön Ngd, hogy ha urunkat egy felől mortificáljak is, az jó isten szentséges gondviselése által dicsőíti. De valjon jó neven vesz-e az emberek ez cselekedetét, akármit legyen, ez már megvagyon, adja isten többeket sokakat halljunk aféléket, és nagyobbakat, szüübül kívánja az Ngd szolgája.

Soprony 23. sept. 1662.

220.

Zrinyinek. Üdvözli babocsai diadalaért; az országgyűlés végnapjai: a styriaiak hálátlansága; felföldi hangulat a követek hazamenetele után; a futár visszatérte; a német katonaság vitessék ki az országból; Leopold herczeg meghalt; békekötés híresztelt pontjai; Zrinyi Péter kassai főkapitányságra vágyik; Sopron, sept. 23. 1662.

Kegyelmes uram, örömmel értettem az Ngd sok posoni mortificatiói után való dicsőséges mind mulatságát, mind satisfactióját, az szent isten ezután való minden igyekezetit dicsőítse kívánt kimenetellel, ha ott közel lehettem volna, én is legalább nézője lettem volna abbeli vitézi Ngd mulatásának. Az posoni gyűlés elvégeződék, tudom Szakmárdy uram haza menvén relatiót teszen mindenekről, ó mely szép aranylánczot adtak, hogy oly hiven segítette faragni az mi nyakunkra rendelt igát, meg is mutatta emberül, hogy nem igaz haza fia hazája és nemzete szabadságának. Az Ngd styriai szomszédi sem tartóztathatták meg magokat, meg ne hálálják Ngdnak érettek való sok költségeit, fáradságát és nyughatatlanságát, de talán eljön az alkalmatosság, midőn elveszik jutalmokat. Az mi kopos (igy) emberünk is csaknem megfizeti jó akaróinak hűséges szolgálatajokért, az ő akaratjával nem lesznek vala koronaörzök, érzik valóban, de megtanulják és observálják, hogy quae nocent docent, mit irt egyike, meglátja levelébül, azt is mint kér, hogy Ngd jó akaratjában (?) közönségesen csaknem ez jutalma az hízeltetésnek. Azon kopos ember igen disgustatus ment ki Posombúl, sem ő sem az más Ferencz ¹⁾ meg nem várták az ő fölsége elmenetelit, hogy elkésérték volna, mindketten, midőn csaknem elrontottak bennünket és szabadságunkat, elszaladtak Posombúl, mint az égett házbúl. Az elment fölföldi követek felől sok volt

¹⁾ A két Ferencz alatt, úgy látszik, Wesselényi és Nádasdy értendők.

az hir, hogy Kassán gyűlést tartanának és Apaffy követe is köztök volna, hogy Apaffy sponte cedálván az fejedelemségnek és Bocskayt választották volna helyette, hogy az fölföld igen male contentus volna az követek re infecta való elmenetelekkel és követeket küldvén palatinus uram ő Ngához menteni magokat, hogy akaratjuk ellen lett volna elmenetelek, de mind csak hiúságok voltak és az magok rossz és szabadságtalan cselekedetek miatt megsérült lölkök esmeretinek gyanús vádlásiból származnak aféle félelmes gondolkodások. Bizonyos ez valamely napon, ugymint az elmúlt szerdán ő fölsége elment, érkezett onnét alul egy curir, ki ő fölségének és palatinus uramnak hozott levelet. Palatinus az maga levelit fel sem nyitotta, Rottal uramnak úgy küldötte és hozzá dirigalta, mondották neki menjen az érsekekhez, de azt felelte, nincs hozzájuk semmi dolga és commissiója, és azért nem megyen hozzájuk, az leveleknek continentiája ez, ő fölsége hozza el az németeket, mivel iszonyú és kimondhatatlan insolentiákat cselekesznek, mert lehetetlen már az nagy romlásokat elszenvedhessék, és az parasztságot megtarthassák az ellenek való feltámadástúl, minemű válasza leszen, meghalljuk. Leopold herczeg ez elmúlt hétfőn megholt, ő fölségének elmeneteleig meg nem mondották. Onnét alól nekem mindekkoráig semmi levél nem jött. Palatinus leszen gubernator az kassai generalisságban, ujobban reá felelt, beviszi Kassára az németeket. Docto (igy) Peresz úgy mondják ilyen békességet csirált bizonyosan, Várad maradjon az töröknél, ő fölsége az maga assecuratiojára csináljon egy erősséget, az erdélyi praesidiumokban benn maradjanak az németek, hogy mind az két részről nyakokra üljenek az erdélyieknek, és ne féljenek tőlök, az Ngd Ujvárárt elrontják, ezeket jó akaróitúl megérti nem kétlem bizonyosabban Péter uram most is anhelálja az kassai állapotot, de nem hihetem assequálja

Soprony 23. sept. 1662.

221.

Zrinyi Péternek. A felföldön pestis; egy futár levelet hozott ő felségének és nádornak, hogy a német katonákat parancsolják el a felföldről; Sopron, sept. 23. 1662.

. Az fölföldön igen nagy és mérges pestis vagon. Az németek iszonyú insolentiákat cselekesznek, specialis curirt küldöttek ő fölségéhez és palatinus urunkhoz, palatinus meg sem nyitotta az levelet, hanem Rottal uramhoz dirigálta, az levél continentiaja az, vétesse ki ő fölsége az németeket, mert az parasztságot meg nem tartóztathatják, föltámadnak ellenek, mi vége leszen, az idő és dolognak kimenetele megmutatják

Soprony 23. sept. 1662.

222.

Zrinyinek. Babocsai csatáját rossz néven vették; az erdélyiek Apaffy helyébe Hallert akarják megválasztani; a felföldiek követe Bécsben; Rottal a felföldre követnek küldetett; Vitnyédy historicusát kéri vissza; Sopron, oct. 9. 1662.

Kegyelmes uram, nem akarám Bottyáni Miklós uramat levelem nélkül visszabocsátanom, nincsen ugyan sok ujságom, az mit irhassak, tudom Zichy uram mindenekről bőven írt Ngdnak, ugymint az ki én nálamnál többet tud, az udvarnál levén, Czelbül való megtérése után. Az én vékony tettségem az volna, ha kegyelmes asszonyunkat Bécsben fölküldi Ngd, maga föl ne menjen ő Ngával, mert nem jó mostan az Disznós Geczi előtt járni Ngdnak, ugyan valóban nagy offensióra adott Ngd (?) az mostani csatájával és sajnálják is, hogy minden istentelenül adott assecuratiójok ellen cselekedte Ngd azon csatáját, de minthogy virtus in actione szokott megtetszeni, nem az győri házak módon, az török hallásra meg köll állani, mintha ember maga kívül volna, cselekedettel és nem füsthez hasonló heában való

szóval köll magát megmutatni, ha csak lehetséges, cselekedjék Ngd, az meddig mi lehet, talán még hasznos leszen. Zichy uram írja, hogy az erdélyiek Apaffy helyett vagy az török Hallert tenné (igy) fejedelemmé, ha az nincs az hirben, az mint Seneca ír, quod nimis miseri volunt, hoc facile credunt; ha valóság, innend felyül való operatio, az fölföldiek igyekezetinek ha mi volna megakadályozására, kiknek, hirdetik, követek volna Bécsben; de én nem tudom és csaknem lehetetlennek tartom, ha nomine publico valaki jött, nekem levelet nem hozott volna az én barátimtül, melyet még ekkorig nem vettem, ha mit irnak, azonnal de continentiis, ha megérdemli, alázatos tartozásom szerint tudósítom Ngdat. Mondanak olyant is, hogy Rottal uram az fölföldre ment volna követségben, de nem tudom bizonyosan, ha elmegyén is, azzal az veszedelmünkön pityergő crocodilussal és az mesterségesen éneklő Maserini Syrenével úgy megesmértették magokat, ha egy mutot¹⁾ hazudnak is, egy gyűszűnyit el nem hisznek benne, talán még ez héten vagy az jövendőn Posomban fordulok és ott értek bizonyosat

Soprony 9. oct. 1662.

Utóirat. Ha Ngd valakit fölküld, kérem alázatosan Ngdat, az én manuscriptus historicusomat, melyet Ngdnak az gyűlésre való menetele korán adtam volt, küldje vissza, egy historiára vagyon szükségem; ha kegyelmesen parancsolja Ngd, visszaküldöm

223.

Keczer Menyhértnek. Az erdélyiek Apaffyt le akarják tenni; Zrinyi babocsai csatája; Pozsony, oct. 17. 1662.

. Mi felénk ily hir vagyon, hogy Apaffyt degradálnák az fejedelemségrül és valami Haller nevűt constituálna az török, ha ez így vagyon, bizonyos dolog, az mi adversariusink operatiója, mivel csak azért promoteál-

¹⁾ Sopron vidékén a mérték bizonyos neme.

nák, hogy hűtöket ottbenn is propagálná, az mint Kemény János ígéretet tett felőle, de nem vihette végben szándékát, az mint hogy istennel ezaránt nem is vetett vala számot, és azért is, az midőn fényleni látszatott, épen semmivé lett maga, maradékit is semmivé tette, azért az kik ismerősek vagytok, ha tudjátok, impediáljátok, mert mi is megromlunk ennél is jobban az mint megromlottunk, de ti is az erdélyiekkel elvesztek, istenért ébredjeteek föl és nyissátok meg szemeiteket, hadd ne legyünk nemzetestül csúfjai az világnak egyáltaljában, kegyelmes urunk és koronás király urunknak ez dologban vétke nincsen, mert az ministereknek nagy része pro libitu dominál. Azt tudom hogy az pestis és német nagy ostor rajtatok, ezen kívül quoad publica mint vagytok, senki egy bötüt sem ír onnend alól, istenért kérem Kgdet, írjon jó alkalmatossággal, hadd tudjam, mint vagytok, igen sok jót hogy írhasson Kgd, nem várhatom, hanem ha az éhség és drágaság is accedál mostani nyavalyáitokhoz, ugy minden derekas veszél (igy) rajtatok leszen. Az mi urunk ugyancsak, ha elég lehet is, mutatja, hogy ember és jó magyar, az gyűlésből való haza menetele után mindjárt reáment Babocsára, az várasát az mint hirtelen lehetett elraboltatta, égettette, három háznál több meg nem maradt, mind elégett, háromszáznolcz rabot hoztak, mondják az égésben és fegyver miatt veszett el hétszázig, az mieinkből talán tiz ember, megint más próbára készülünk, adja isten meg ne adjuk az árát, mint az szegény fejedelem

Posony 17. oct. 1662.

224.

Tökölynek. Apaffy ügye ; Zerínvárt le akarják rontani ; a babocsai csata ; tizenhárom vármegye, meghódolás végett, Aly pasához követeket küldött ; Pozsony, oct. 17. 1662.

Megint elfelejtünk egymást, nem győzők eleget csodálkozni rajta, hogy ily érdemetlen feledékenység környé-

kezé meg Ngd hozzám Ngdat (igy), hanemha azért, hogy Ngdnak mind igaz jó akarója voltam, mind pedig az miben parancsolt Ngd, tehetségem szerint magam alkalmatlanságával is akartam szolgálnom, ha nem szolgálhattam is. Bizony édes gróf uram nem oly szerencsés időben volnánk, az melyben jó akaróinkkal kellene izetlenkednünk, hanem még nem jó akaróinkat is az magunk szeretetire kellene köteleznünk, mert majd az sok simultasok miatt annyira leszünk, nem is találunk olyat, quocum possimus conjungere lachrymas nostras, szeressük istenért egymást, ha eddig nem szerettük is, mert vagyon szükségünk reá. Ugy hallogatom fülhegygyel, Apaffy vagy resignálta vagy resignáltatják vele az fejedelemséget és Hallert akarják helyében helyheztetni, ha ez igaz, bizonyosan mi részünkről való operatio ez, az religio és ország szabadsága romlására, ha mi vagyon az Ngd hatalmában, vagyon is, ha csak akarja, mivel az is jó akarója Ngdnak, impedialja, ne resignálja, ha nem érti az dolgokat, tanuljon, és mindnyájan segítjük, az kik távol vagyunk is, ha nem meri, bátorítani fogja isten, ha féli ő szent fölségét, ugymint az ki ez méltóságra emelte, én távollétemben is nyereségemnek tartanám, ha mit szolgálhatnék ő Ngának, hagyjon békét ily gondolkodásnak, mert nem minden fának az tetején találja azt az méltóságot, ha egyszer elhagyja. Az békeség felől mi tájunkon nagy hallgatás vagyon, alattomban beszélnek olyat, mint el volna végezve, de bizonyost nem tudunk, beszélnek, mintha az én uramnak is elrontának tavaly épített várát, mely ha úgy történnék, igen megszomorítanak az jó urat, kérem nagy bizodalmasan Ngdat, ő Ngához való igaz atyafiságától viseltetvén, ezaránt ha mit tud, és mi bizonyost irtanak Ngdnak, tudósítson vagy engem, vagy ő Ngát, tudjon gondot viselni magára és ne veszesse el, opponálván magát oly bestiának, mely csaknem az egész világot maga hatalmával elnyeli, ily cselekedetével mutatja meg igaz atyafiságát, ha idején praemoneálja az veszedelem felől, mely reá következő, és kiváltképen, ha az olyatén irt dologról való levelet in specie communicálná ő Ngával, ezt kívánván mind az igaz atyafiság, mind az keresztyén szeretet. Ő Nga az

gyűlés után haza menvén, csatára ment, Babocsa városát fölraoltatta és égettette, csak három ház maradt meg, hozott vitézinek télre való költséget, rabot 308, vesztett, az mint mondják, az tűzben és fegyver miatt 700, az ő Nga vitéziben mintegy nyolcz vagy tiz, adja isten meg ne adjuk az árát. Istenért kérem Ngdat, irjon gyakran az oda való dolgokról

Posony 17. oct. 1662.

Utóirat. Hirdettek itt olyant is némely emberek, mintha az tizenhárom vármegye követeket küldött volna Aly pasához az megholdulás felől, de az csak elküldötte maga elől, azt adván válaszul, megvagyon az két császár között az békeség, uralják eddig való urokat, mert az békeséget föl nem bonthatni, ezt én csak nem hihetem, hogy ugy volna, mindazonáltal ha mi eféle történt és tudja Ngd, adja értésemre. Bizonyos dolog, az mi emberink igen megtébolyodtak, el is felejtették az reformatiót, mint fognak ezután velünk bánni, el köll várunk; istenért irjon Ngd, az mit tud mindezekben, quia causa haec est conjuncta.

225.

Farkas Tamásnak. Vegye ki Tökölytől az erdélyi fejedelem levelét; Pozsony, oct. 17. 1662.

Az Kgd Trencsénbül 9. praesentis irt levelét az estve vettem, valóban igaz az régiek mondása, trahit quemque sua voluptas et quod cui contingit, nil amplius optat, megéritek ti vele, ha nektek üvegetek lesznek ¹⁾. Ime irtam az úrnak ²⁾, ha gondolja Kgd offensiója nélkül leszén, adja meg, ha nem, szaggassa el; ugyan nagy atyafiságot mutatna az úr, ha azt az fejedelem levelét megküldené uramnak, hacsak lehetséges, fáradjon ezaránt, ha különben nem lehet, sirással is nyerd meg és küldd föl mentül hamarébb, ha elküldöd, ti is hamarébb isztok az velencei üvegekbül,

¹⁾ Tököly Bécsből velencei üvegeket rendelt maga számára, azokat érti Vitnyédy.

²⁾ L. a megelőző számot.

ugyan kérlek vedd elől minden eszedet az rókaként és küldözd meg azon levelet, mert ha én írnék ő Ngának, nem volna annyi hitele, mint az írásnak

Posoný 17. oct. 1662.

226.

Jakabfalvaynak. Zerínvárt le akarják rontani, Apaffyt letenni; a tizenhárom vármegye követsége Aly pasához; a babocsai csata; Pozsony, oct. 17. 1662.

. Beszélenek némelyek olyant, mintha az békeség megvolna és Ujvárnak el kellene romlani, azt pedig az én uram nehezen építette, nehezen esnék, ha el köllene romlani. Azt is mint Apaffyt letennék az fejedelemségből és Haller lenne helyette, ha ugy történnék, nem jó lenne, religiónk és szabadságunk romlását várhatnánk abból, ha ezaránt mit impediálhat, el ne mulassa, mert ha henyélő szemmel nézitek, bizony megsiratjuk mindnyájan. Mondanak olyant is, mintha az tizenhárom vármegye követeket küldött volna Aly pasához az holdulás felől, de meg sem hallgatta őket ez okból, hogy békeség levén az két császár között, azt föl nem bonthatná, uralják eddig való urokat, nem hihetem ugyan ezeket, mindazonáltal megtörténhetnék, ezaránt mit tud Kgd, jó alkalmatossággal közleni velem ne neheztelje. Az én uram az gyűlés után reáment Babocsa városára, hozott 308 rabot, az városban fegyver és tűz miatt veszett 700 török, felrablották és égették, csak három ház maradt, adja isten meg ne adjuk az árát, mivel csak az egy ember szálla az szemekben

Posoný 17. oct. 1662.

227.

Szuhaynak. Felföldi követe gyakran fordúlnak meg Bécsben; a babocsai győzelem; Zerínvár; Apaffy és Haller; a tizenhárom megye követe Aly pasához; Pozsony, oct. 17. 1662.

Jakabfalvay uram által irtam vala Kgdnek, ha jól eszemben jut, 20. sept. ugyan innend, dirigáltam azon leve-

lehet Keczer András öcsém uram kezéhez, úgy hinném elvette fogatkozás nélkül Kgd. Nem győzők eléggé csudálkozni azon, hogy az Kgtek követei egymásután igen szaporán kezdenek följárni és mégis csak bötülelevelét sem látam Kgtektől, avagy talán elfelejtkezett rólam Kgtek, nagy szeretettel kérem Kgdet, mint meghitt jó akaró uramat, jussak eszébe Kgdnek és írjon jó alkalmatossággal az oda alá való dolgokról. Mi ide föl tűrhetőképén volnánk egyébaránt, de keves kenyérünk, kevesebb borunk, jól is vagyunk, mert ihatunk ugyan az ludakkal, de nem ehetünk. Az mi urunknak az gyűlés után volt csatája, Babocsa városát felraboltatta, égettette, három háznál több nem maradt, hozott feles nyereséget, 308 rabot, 700 lehet, kit levágtak és az kik elégték, adja isten meg ne adjuk az árát. Mert az mint híre vagyunk Zerínújvárnak el kell romlani az pacificatio szerint, mely megvagyunk, azt nem örömost hagynánk, ha lehetne, ha mit tud ezaránt, adja értésemre Kgd. Mondják azt is, hogy Apaffy helyett Haller lenne fejedelem, hanemha azért, hogy az fia az itt való magyar evangelicusok temploma gombját vette czélul az lövöldözésben, istenért uram, az mint lehet, akadályozzátok meg ez dolgot, mert az rontja el religióunkat és szabadságunkat. Beszélenek olyat is, mintha az tizenhárom vármegye követeket küldött volna Aly pasához az megholdulás felől, de az csak elküldötte maga elől, azt adván válaszul, megvagyunk az két császár között az békeség, uralják eddig való urokat, ezt én csak el nem hihetem, mindazonáltal ha mi eféle történt és tudja Kgd, adja értésemre és mint vagytok oda alá, írjon jó alkalmatossággal Kgd, mert egyébaránt desperálok, ha semmit nem ír Kgd, ha mi oly írásra méltó dolog occurral, tudósítani el nem mulatja Kgdet köteles szolgálja.

Posoný 17. oct. 1662.

228.

Zrinyi Péternek. A felföldiek már két futárt küldöttek Bécsbe, vitessék ki a német katonaság. Kelet nélkül, de vagy Alsó-Pulyán vagy Rohonczon kelt oct. 22. 1662.

. Az mi magyarink igen nagy hallgatásban vannak, az gyűlés után két curierjok volt ide föl, az németek kivételét sollicitálta, de az mi Disznós Geczink asseclaival együtt csak jó szóval bocsátotta vissza, ha az pestis nem grassálna közöttök, szerencse, ha meg nem ingatnák őket együtt is másutt is, csak magok az parasztok, kik ha föltámadnak, félő azokkal több dolog ne legyen, mint az németességgel, mert nagy bestia az furens populus. Ha mi occurral, tartozása szerint tudósítani fogja Ngdat alázatos szolgája.

229.

Zrinyinek. Zrinyiné Vitnyédynél; a német katonaság kivételét sürgetik; Apaffy levele; Aly pasa Zrinyi ellen készül; Széchy Györgyöt Zrinyi bocsássa el magától; Rohoncz, oct. 22. 1662.

Kegyelmes uram, én is azt mondhatom, salus facta est domui meae, mert asszonyom ő Nga azt az kegyelmeséget cselekedte, hogy alkalmatlan és szoros szállásomat meg nem utálván, betért, vacsorát nálam evett és ott is halt s tegnap jó egészségben elég vidámodon az isteni szolgálat után úgy ment el mind az kisasszonynyal, s mind az vele levőkkel, legalább úgy szolgáltam az enyémmel ő Ngának, ha isten visszahozza, hasonló gratiáját mutatja hozzám, nem úgy mint Ngd, az ki csak elmúlik házam mellett, mit irt ő Nga, ime megküldöttem. Az mi magyarink sollicitálják az németek eductióját, mit vihetnek végben, meglátjuk, az utolsó curiert minemű válaszzal bocsátották, ime parját megküldöm Ngdnak. Az pestis miatt nagy csendességben és bujdosásban vannak, az fölföldről még egy betű írást sem vettem. Egy más barátom mit irt,

ime Ngdnak küldöm tartozásom szerint, mivel bizonyos lovas megyen Ngdhoz, irtam azon barátomnak, ha lehet, kérje el azon levelét az fejedelemnek és küldje meg, sőt az úrnak is irtam ¹⁾ cselekedje azt az atyafiságot, hogy in specie küldje meg azon levelet vagy Ngdnak, vagy énnekem, mert ha igaz, valóban keresztyéntül nagy dühödött pogányság ily hívet, mint Ngd, ellensége és pogány szabadságára hagyni. Ha tetszenék Ngdnak talán nem ártana egy clavist küldene Ngd, melylyel bizvásban írhatnék, mert úgy gondolom ezután occurrálnak oly dolgok, az melyeket szükségképen köll tudni Ngdnak. Talán nem árt Ngdnak úgy rendelni maga dolgait, ha eljön Aly pasa, készületlen ne találja Ngdat és véletlen, noha az contra rationem beligerandi turcarum volna, hogy ők télen vennének ily expeditiot magok eleiben. Ezen útjában kegyelmes asszonyomnak obviált az Szamárdy püspök Felnay Ferencz, beszélett úgy tetszik Bottyány Benedek uram vele, Ujhelyből jött, azt beszélette ő is, hogy Aly pasa reájön az várra és elrontja, és így levén annál könnyebb hitelt adhatunk ez czédulán való írásnak, ha az fejedelem levele kezünkhez akadna, lehetne jó fundamentumunk, hogy resentiscálhatna Ngd, ha gondolná Ngd ugyan derekas szüksége volna reá, Tököly uramnak írta az fejedelem, írhatna maga is Ngd ő Ngának, nem hinném megtartaná Ngdtül in specie azon levelet. Igazán irom, féltem Ngdat az szegény fejedelemmel való processustul, azért is gondolkodnunk szükséges de securitate. Isten tudja, alig várom az én barátim írását, tudhatnánk mi karban legyenek az dolgok, ha onnend nem lehet futamatja az dolognak, az kikeleti gondolkodást kell elővennünk. Volt olyan hír is az Ngd kopott embere megholt, de nincs semmi abban, mert ez elmúlt héten Posonban levén, láttam Zichy uramnál 10. praesentis maga kezével subscribált, 12. pedig manu aliena irt levelét, de igen hidegen voltak, veszi eszében, hogy nem jól cselekedett, érdemetlen offendálván oly igaz jó akaróját Ide hivatott vala generalis uram ő Nga, mutatta az Ngd

¹⁾ L. a 224. és 225. sz. a. leveleket.

méltóságos levelét, szánom hogy eleit nem vették azon dolognak, mert alkalmas ideje, praemoneáltam volt felőle, az mint Ngdnak is megirtam ezen dolgot, de őket az német herczeg atyafiak assecuratiója seducálta, resolváltam magamat, az Ngd kegyelmes javallására s azért is, hogy ő Ngát szereti, bemegyek még ez hétben kelvén Ngdhoz, ha valahova akarna menni Ngd, kérem alázatosan Ngdat, várjon meg. Tartozám azt is megírnom, mert Ngdnak nagy jó akarója adjurált megeselekedjem, úgy vagyon hire Széchy György uram ő Nga Ngdnál vagyon és ugyan szolgálni is kíván, az istenért kéretik Ngdat meg ne tartsa, mert ő már az udvarhoz levén commendatus, ez dispensatio gyanúság nélkül nem lehet, őrizze is magát minden úton tüle, mert semmi jót nem jövendőlhetnek ott létek felől, ha lehetséges becsületesen bocsássa el maga mellől. Ezek után etc.

Rohonczon, 22. oct. 1662.

230.

Zrinyinek. A német katonákat a nádor elhozza a felföldről; hírek; Sopron, nov. 6. 1662.

Kegyelmes uram, nem irtam Ngdnak Rohoncziúl, mert nem volt mit irtam volna az kívül, hogy generalis uram ő Nga igen nagy köteles obligatióval vette az Ngd atyafiságos tetszését, követője is leszen annak minden módon. Palatinus uram ő Nga hol léte felől bizonytalan levén, fölkelődött volt Bécsben, egyrül és másrül tudakozni, ne láttassék ő Nga után sine fundamento megindulni, oly híre jött ő Ngának, hogy az mai napra terminált causák Solnán való terminusát differálni kellett és siet az felföldre, hogy az németeket kihozza, mert nem szolgál nekik az aer és az parasztok botos köszöngetéseket nem sustineálhatják, mert nem abstineáltak azoknak nyomorgatásitúl. Mondják Szuhayt választották generalissá, de hihető helyről nem tudom, hogy bizonyosnak assecurálhatnám. Mondják az törökök és magyarok Váradnál gyülekeznének, de ennek nincs fundamenta, az melyet tudnék. Az németeket ha kihozzák, Posonra, Sopronra, Kőszegre akarják szállítani, ha úgy tör-

ténnék lenni, nem maradok én Sopronban. Kegyelmes asszonyunk Bécsben jó egészségben vagyon. Ugy látom generalis uram ő Nga nem megyen palatinus uram ő Nga után, Franchich uramot javallom hogy elküldje, lássa mint viheti végben, elmenne nagy jó szívvvel, de nem tudja hol találja. Bécsből olyan híre jött ő Ngának, adversarius decretuma kiadása nem az egész bellicum consiliumból lett, hanem csak az Disznós Geczy és az sárga pántlikák liberejű (igy) atyafia cselekedték, az signior Marthess több consiliarius társaival semmit sem tudtak abban és azért is nincsen reménység nélkül a dolog, hogy ne immutálódnék, ez haladék kívántatik, még megtér az palatinushoz menendő ő Nga követje és az Ngd commendatiói is accedálnak. Ezek után Ngd holtig etc.

Soprony die 6. nov. 1662.

231.

Zrinyinek. Magyar urak Bécsben a török kívánságai tárgyában; a német katonaság; Zerínvár nem fog lerontatni; protestans ügy; hírek; Bécs, nov. 11. 1662.

Kegyelmes uram, föl kölletvén jönnöm, tartozásom volt az kegyelmes asszonyomnak udvaroljak, kit istennek neve dicsértessék, тұrhető egészségben találtam, más panasza nincsen, hanem hogy az üdő igen hosszú Bécsben, reményli nem sokaig kiszabadítja isten az itt való arestumból. Jó akaróimtúl tudakoztam, miben vannak az dolgok, miért voltak itt az urak, ugy mentem végére, hogy az törökkel való dolgaink ebben vannak, Ecsedet, Székelyhidat és Károlyt kívánja az török, némely urak inclináltak arra, oda adják nekik, mivel Erdélyhez való levén, ő felsége megcselekedhetné, de mások, kik jobban szeretik hazájokat, Istvánffy és az régi actákat megtekintvén, azt találják, nem az Erdély országának voltak az cessiók, hanem az fejedelmeknek és mindenikének csak personalis volt, informáltatván ezen dologról ő fölsége, igen sajnálják Váradnak ily gyalázatos veszedelmét, mi leszen az békeség tractálásának

vége, isten tudja. Szentgyörgyi ¹⁾ felől hirdetik, elvégezte követségét, nem akar többet magára venni, ha imponálják is. Szuhay bizonyosan megalapálta az bugyogókat és föl is indította őket, az ratiójok, ő fölsége pro defensione regni hagyott vitézlő rendet, ha kóborlani kimennek az ő fölsége ordinantiája ellen, mint kóborlókat impune megbüntethetnék, el is jöttek már alkalmasint. Az Ngd Ujvára felől jó gondolkodás volna, ha meg nem változnék, nem szándékoznának elrontani, adja isten úgy legyen. Az mi urainkat, ugy-mint cancellariust, győri püspököt, Nádasdyt, Eszterházy Pált azért hitták volt föl, megtudják túlök, mivel ők offendáltak leginkább az evangelicusokat, miképen contentálják őket, mivel ő fölsége így az országot nem akarja hagyni, el kellett menni az imperiumban, de azok semmire nem accedáltak, mit mivelnek ezután megválnak. Ez alkalmatossággal adtanak az generalis commissariusnak, hogy az föl-földről szaladó németeknek szerezzen élést és quartélyt, az ő fölsége nevével parancsolatokat, mikor kezd professiójához el kell várnunk, de legalább se quartélylyal se provisióval nem tartoznánk, ha emberek volnánk, mert mi vagy az ország az deputált helyeken kívül semmire nem condescendáltak, ha ezaránt kegyelmes tetszését megírná Ngd, alázatosan megszolgálnám, tudnánk mihez tartanunk. Az mi generalisunk hidegen tractálja a maga dolgát, szerencse ha jó szót nem adtak neki, félek, meg ne tréfálják az jó urat, annyit veszek eszemben, ha jól fogja, jó végét látja. Ugy hallottam az pápa az moguntini electort excommunicálta azért, hogy az svecusokkal egy ligában bocsátkozott, az melyért megharagudván az francziai király, az svecusokkal, helvetiai némely városokkal és olaszországi fejedelmekkel az pápára és Olaszországra akarnak menni, mely ha úgy lenne, micsoda consolatiónkra volna az másak veszedelme. Ezeken kívül többet mit írjak nem tudom, volt ugyan mind

¹⁾ Váczi püspök s Leopoldnak Erdélybe küldött követe, kit Kucsuk bey, kémnek vélvén őt, elfogatott s innen eredett bűja miatt fogságában rövid idő múlva meghalt. Vitnyédy halálára ezéloz. V. ö. *Szalay*: i. m. 70. l.; *Horváth Mihály* i. m. 25. l.

az Ngd, mind Zrinyi Péter uram ő Nga dolga is emlékezetben az Frangepanokkal, de mivel Ngtoknak kevés kedve vagyon hozzá, abban köll maradni, a miben most vagyon, mind egyik mind másik.

Viennae 11. nov. 1662.

232.

Zrinyinek. A német katonaság; Zrinyiné betegeskedése; könyvek; Zrinyinek nem ártana Bécsbe fölmennie; Sopron, nov. 13. 1662.

. Az mirül Ngdnak irtam, arrúl levelen érkezett, íme Ngdnak küldöm in paribus, az németek megqualificálása igen bizonyos levén, annak több sequelái is lesznek. Az mi kopos emberünk ugyan nem merészel az fölföldre menni, nincs már mestersége, mert ezelőtt sirásával, esküvésével megcsalván őket, hitelét elvesztette, Sztrecsenben szellőzik Kegyelmes asszonyom ő Nga csőtörtökön és pénteken nem igen jól érzette magát, de szombaton jobban volt, az mint beszéltem is ő Ngával, az nap vágatott magán eret, szintén az hercegné volt ő Ngánál más dámákkal. Ha Ngdat isten erre hozná, hadd tudjam, udvarolhassak Ngdnak érdeme és az én tartozásom szerint, azonban ha mi oly dolgok occurrálnak, melyeket szükséges tudni Ngdnak, tartozása szerint hírré adni Ngdnak el nem mulatja holtig való Ngd alázatos szolgája.

Soprony 13. nov. 1662.

Utóirat. Megküldötte Ngd az könyveket, az egyiket úgy veszek (igy) alázatosan mint kölcsönt, az hármát mint gratiát, de elmaradott az kiért supplicáltam, azért-e hogy nekem nem professióm annak continentiája olvasása, az melyet azért kívántam, hadd tanuljak valamit in theoria más praxisábúl, az mikor szükségem nincsen, hogy könynyebben tudjam ad praxin redigálni (ha) szükségem lenne, az melyet úgy látom el sem kerülhetünk, és . . . nél inkább közelit az szükség, annál szorgalmasan fogok . . . supplicálni, elhitem ha kívánja Ngd maga mellett való

le . . . temet, nem is denegálja. Az mastani udvarnál levő conjuncturákra nézve, talán nem ártana ha följönne Ngd, de ha lehetne, az asszony ő Nga által u . . kellene dispo-
nálni, hogy ők hívták Ngdat, ugy nagyobb authoritásával
jöhetne és l . . . ott fenn, mint ha proprio motu jönne,
mert leszen ő nekiek szüksége az Ngd jó tanácsa . . .
mivel ő fölsége sine accommodatione turbatarum regni re-
rum el nem akarván menni, az turbatorok javallásából csen-
dességben nem hagyhatja az offendált feleket.

233.

*Zrinyi Péternek. A protestansok ügye; német ka-
tonaság; Goeszt a portára küldik; hírek; Sopron, nov.
13. 1662.*

. Csodálom Ngd oly fűsvény az ujságírásban,
tudván hogy vásárra nem viszem. Ugy voltak ugyan az első
conceptusok, az mint Ngd írja, de az lutheranus törökök
ellen való generalisokat fölhivatván udvarhoz, mind kü-
lömbet javallottak és abból kétség leszen-e valami. Az né-
metek insolentiáját elúnván az emberek, az fölföldön meg-
indították őket és már reánk akarják hozni, bennünk is
rontsanak el. Az török kívánságárúl is mit irt egy barátom,
íme Ngdnak küldöm, de ezek nem obstálván ugyancsak az
portára küldik Goeszt, ki Daniában volt, ad conclusionum
confirmationem, nem Disznós Geczy geniumjához való, hogy
törökkel hadakozzunk, azt is meglátja a ki élni fog, ha
meglesz-e. Imperiumból mit irt egy jó akaróm, íme azt is
Ngdnak küldöm, ugy mondják már az sveciai classis az
tengeren vagyon, megindult, hova, bizonyosan nem tudják
ugyan, de gyanakodnak valamely mediolanumi herczegség-
hez való insulára, mivel Ngd oda közelebb lakik, elhittem
hamarébb bizonyosan ezeknek végére mehet. Én az Ngd
gratiájában ajánlom magamat, kívánom levelem Ngdat sze-
rencsés órában találja, maradván Ngdnak alázatos szolgája.

Soprony 13. nov. 1662.

234.

Pető Lászlónak. A hajdúk rossz magaviselete; a német katonaság; Sopron, nov. 13. 1662.

. Hogy az hajdúság közül némelyek ilyen hitelenséget cselekedtek, elég bestekurafiátul cselekedték, kik nemcsak isten előtt számot adnak róla, hanem e világon is minden emberek előtt hírek és emlékezetek leszen gyalázatos. Kis Farkason esett ugyan egy nyakon való csapás, de nem halálos, jól tudja Kgd, az gonosz füvet inkább megveri az eső, hogysem elveszen Az németeknek nem levén semmi kelleti az fölföldön, immár reánk akarják szállítani, hogy mivel azokat teljességgel romlásra juttatták, bennünket is immár kezdjenek rontani, abból mi következendő leszen, az szent lélek isten tudja. Ezek után etc.

Soprony 13. nov. 1662.

235.

Zrinyinek. A német katonaság; Apaffy uj ajándékot kapott a portától; a török Zerínvárra készül; a felföldön pestis; Rohonc, nov. 19. 1662.

Kegyelmes uram, engemet magához hivatván ide generalis uram ő Nga, meg nem menekedhettem, reá kellett felelnem, elmegyek palatinus uramhoz ő Ngához, valami-nemű végét adja isten, mindent megcselekeszem, valami az én hatalmamban lehet, megjövé azonnal tudósítani fogom Ngdat oda mint jártam. Az Ngdnak szolgájátul irtam vala némely dolgokat és valamely jó akaróim levele extractusát is küldöttem Ngdnak, az magyar extractus az cancellariárul volt, de azonban az fölföldről érkezvén mi tájunkra egy szavahihető emberséges ember, mind különben beszél. Szuhay uram, sem más, az németeket oly hostiliter ugyan nem bántotta, de bizonyos az véghelyeken kívül való németek megindultak, amazok még helyben vannak, iszonyúság az mit miveltenek eljövetelek előtt. Apaffynak az portárul uj ajándékokat hoztak, maga Kuczuk basa is volt nála, biztatta azzal, hogy magának országot nyerjen, ne

gondoljon semmit azzal, hogy szegény, elege vagyon az győzhetetlen császárnak, mind kincse, mind fényes hada, azokkal próbáljon valamit. Az fölföldön az nagy pestis miatt nem gyűlhetnek öszve az emberek, az is az oka, hogy semmi bizonyost senki nem írhat. Az Ngd Ujvára felől közönségesen beszélnek Erdélyben és az fölföldön, Szentgyörgyi éltében az törököknek azt mondotta, Ngd az ő fölsége hire nélkül építette, azért elronthatják bizvást, készülnek is reá, Aly basának parancsolatja vagyon felőle, az németek nem hiszem megsegéljék Ngdat magokra nézve is, mert úgy megvakúltak, az szemek előtt levő veszedelmeket nem láthatják, talán jobb volna ezeket megelőzni, mint megelőztetni. Elégge gondolkodom mint lehetne, de nem látok jobbat, mint az Nezer által való gondolkodást, ha effectusban vehetnénk. Ngd énnálamnál jobban általlátja az dolgokat, azt fogja cselekedni, az mi leghasznosabb leszen maga személyének, nemzetinek és hazájának, kik agonizálnak. Generalis uram Ngdhoz (?), meddig én visszatérek, addig méltóztatnék Ngd irnia ő fölségének, Portia, Lobkovicz, Auerspergh, Gonzaga hercegeknek, Rottal és Schwarzenburgh uraméknak, intimum et bellicum consiliumnak, declaralván azt, nem az ő fölsége és az romlott haza szolgálatja, ez az változás, az melybül közönséges veszedelme következhetik hazánknak s talán egymás között vérontás, nem levén egy nagyobb dolog annál, az kit inaudito tisztitül fosztanak meg

Rohonczon 19. nov. 1662.

236.

Vitnyédy Pálnak. Az országgyűlési követek adjának számot a megyének; a hozott törvényczikkeket nem kell elfogadni; a német katonaság és adó; Sopron, nov. 24. 1662.

. Az gyűlésben ha elmegyén Kgd, mivel az articulusok publicatiójára hirdetnek gyűlést és az követek mindeddig is relatiót nem tettek, azon köll lenni, tegyenek relatiót, ha Káldy Péter azt mondja, hogy nem consentiált

az articulusoknak, annál jobb módja leszen az vármegyének, hogy azon articulusokat ne acceptálják, de akármit mondjon Káldy uram, ugyancsak nem köll acceptálni, de nem is kell nekik contradicálni. Ha ő fölségétül parancsolat leszen, válaszszon az vármegye követeket és küldje az főispánhoz, mivel más vármegyék is azont fogják cselekedni, az nyilván való dolog, az németeknek fognak megint contributiót kérni, de mivel az ország arrúl semmit sem végezett és ő fölsége azoknak tartását magára vette, követeket sem köll választani, annyival inkább elküldeni, hanem csak megmondani, nincs errúl semmi végezés és egyáltalában az nagy drágaság, mert az szegénység semmit sem contribuálhat, ott köll megakadályozni ez dolgot, ha el akarjuk kerülni az contributiót, Kgd közölje emberseges emberekkel és lássa mi jót vihet végben

Soprony 24. nov. 1662.

237.

Zrinyinek. A német katonaság; a dunántúli vármegyéknek újabb gyűlést akarnak hirdetni; Sopron, nov. 24. 1662.

Ugy jut eszemben megírtam volt Ngdnak, hogy az generalis commissarius megint az németeket az városokra fogja szállítani, ide az város faluira már elérkeztek, az a neve, magok költségén fognak élni, mi vége leszen, isten tudja. Ez jövő hétfőre publicáltatott gyűlést Szombathelyre, az hol maga személye szerint jelen akart lenni, azután megértvén, hogy generalis uram is be akar menni felesed magával, az ő asylumjában Bécsben recipiálta magát, és salválta az szegény herczeg temetésére való menetele praetextusával, minemű vége leszen az gyűlésnek, meghalljuk. Az mint megírtam ő újabb gyűlést akar a Dunán innend való vármegyéknek és státusoknak az ő fölsége levelei mellett hirdetni és a mit az gyűlésben közönségesen el nem végeztek, azt szokott mesterségével így akarja az státusoknak imponálni. Ha Ngdnak kegyelmesen tetszenék, talán nem ártana az Ngd vármegyéire ha olyatén parancsolatok mcn-

nének, dispositiót tenni, se követeket hozzá ne küldenének, annyival inkább semmi contributio adásra ne bocsátkoznának, confundálódnék ajánlásának nem effectuálhatásában és látná az udvar, mennyi lehet az ő tehetsége. A mi vármegyénkben azon leszek, satisfactiója ne legyen. Ezeken kívül nincs több, az mit méltán megír hassak Ngdnak holtig való alázatos szolgálja.

Soprony 24. nov. 1662.

238.

Zrinyinek. Fia született Zrinyinek; a protestans ügy; Sopron, nov. 26. 1662.

Kegyelmes uram. Örömmel értettem mostani nagy szomorúságomban is, hogy isten az Ngd méltóságos házat egy fiúi magzattal megáldotta s nem méltatlan, mert az istennek sok világi boldogságai között nem utolsó az, midőn minden jó atya maga után szerelmes gyermekeiben az maga képét hagyhatja, istenének szent nevének dicséretire, nemzetének istápjára, barátinak és szolgálinak örömére, szerelmes szülőiknek pedig kimondhatatlan gyönyörűségére, az szent isten tegye mindnyájunk örömét állandóvá és nevelje nagygyá az mi mindnyájunk szübül óhajtott reménységére s csaknem lehetetlen, hogy ennyi keresztyének kívánságát és szübeli óhajtasát meg ne hallgassa, ezt tartván az ő szent fölsége sok rendbeli esküvéssel való fogadása Az lutheranus törökök ellen való generalitas et liga úgy hallok kurta octavát, a kit brevis breviumnak hívnak, szolgáltatni intendálnak, lehető a végre, hogy az gyűléstől element evangelicus követeket megkárosíthassák, mivel pedig egy dolognak több vége is vagyon, ha nem succedálna az magyarokereki (igy) compositio és ugyan meglenne azon kurta octava, talán nem kölnének elfelejtenünk és el is mulatnunk, hogy ottan megindíthatnánk törvényesen. Mind-ezekben az Ngd bölcs ítéleti disponálhat. Emlegetik megint némelyek ujobban az gyűlést, de nem hiszem, az liga consentiáljon neki, mert ő nekiek kölnének megint fürödni.

Ezek után Ngd holtig való alázatos szolgája várja kegyelmes parancsolatját.

Soprony 26. nov. 1662.

239.

Kapy Györgynek. Aly pasa Koppánba érkezett, talán Zerinvárt megkémlelni; kelet nélkül, de nov. 28. vagy 29. 1662.

. Mi tájunkon most nagy csendességben vagyunk. Egy végbeli kapitány jó akaróm írja, Aly pasa bizonyosan Koppánban érkezett négyszáz lóval és ötszáz jancsárral, mit akar még nem hallhattuk, talán az én uram Zrinyi Ujvárat kémli s nézi meg, hogy tudja magát megvételére vagy elrontására praeparálni, de elhiggye, nem találja gazdája nélkül, mint Váradot, és megtörténhetik, nagy hírt keresvén magának, ott fogyathatja életét, mivel tudjuk minden igyekezeteket, mind végezéseket, mind az nekik adott engedelmet

240.

Tököly Istvánnak. Vitnyédy fia, István, meghalt; Zrinyinek fia született; Aly pasa Koppánba érkezett; Sopron, nov. 28. 1662.

Fejérváry uramtúl küldött Ngd levelire az mint keltnék választ nem adhatok, mert az jó isten Istók fiamnak, kit vénségem istápjának reménylék vala nevelnem, halálával csakem mindeure alkalmatlan vagyok. Ugy tudom, ha isten meg nem akadályozza utamot és jövő héten palatinus uramhoz indulok, akárhol legyen fölkeresem és nem continuálván gyakorta olyan alkalmatosságom, meg nem térek, míg Ngdat ne lássam. Megszolgálnám Ngdnak, ha Keczer uramékat, úgy Szuhay és Szepeszy Pál uramékat is hivatlatná magához, beszélhetnénk ő Kglmekkel, volna miről beszélénénk. Az én asszonyom ez elmúlt pénteken egy fiat szült, örüljön Ngd is, mert amicorum communia sunt omnia. Egy barátom írja, Aly pasa Koppánban érkezett, négyszáz lóval

és ötszáz jancsárral, lehetséges az én uram Ujvárárt akarja megkémlelni, de nem úgy találja, mint Váradot, most is ott vagy on ő Nga és építik, oly perfectióra is hozza ő Nga az megszállásnak ideig, hogy az török császárt magát is inkább megvárja benne, mint Csáktornyajában

Soprony 28. nov. 1662.

241.

Zrinyinek. Wesselényi nádori tekintélyének csonkítása; jó akarata Zrinyi iránt; a törökök Erdélybe bementek s Apaffyval Magyarország ellen készülnek; más erdélyi hírek; Fülek-, Szécsény- és Gyarmathból a német katonákat kiviszik; Apaffyhoz követek küldettek; Wesselényiné beteges; Lipcse, dec. 13. 1662.

Én istennek kegyelmességéből, kegyelmes uram, Francis urammal békével érkeztem ide tegnap, megadván az Ngd és generalis uram levelét palatinus uramnak ő Ngának, szóval való parancsolatunkat megmondottuk. Nem hiszi Ngd mely igen mezeáltatott ő Nga, elannyira, ha, az mint mondotta, egészséges ember volna, maga lenne generalis uramért az embereknek hóhéra. Az Ngd gondolkodást mindenekben helyén hagyta és mind irásával ő fölségénél recommendálja ezen dolgot, mind pedig Bory uramat fölküldi, megizeni Disznós Geczynek, ha magát húszezer forinton meg hagyta venni az új öt végháza generalisának, remedeálja ő Nga, mert az maga ő Nga palatinalis authoritásának laesiója is forog ezaránt, ugymint az kinek jurisdictiója alá subjiálta az törvény az végbeli generalisokat, magyar és német militiát és ő Nga mellé per decretum mást rendeltenek, statibus regni in sciis, ha nem remediálja, isten ő Ngát úgy segítse, hogy az vármegyékre fog írni és azokat fogja reájok támasztani, ezt izeni Lobkovicz, Gonzaga hercegeknek, az szerint Rottal uramnak. Ugy gondolja, futamatja leszen ezen instantiának és izenetnek, az melyet szükségesnek ítél ő Nga Ngod is secundáljon, ha lehet hozzájuk való legatióval és irásával, az szerint ő föl-

ségéhez is, az melyre Ngd minden atyafiúi készségét ajánlotta. Forgách generalis uramnak is íratott, ő Nga is secundálja s ha látja Ngd ugyan szívesen fogja generalis uram sérelme oltalmát és bizhassék ahhoz, hogy N. B. Ngd hátához támaszthatja magát, ő Nga mindent, valami lehetséges, kész leszen megcselekedni. Ez első intentio és ostrom succedálván, közölje generalis uram törvénytudó emberekkel ezen dolgot, ha azt találják, hogy est causa honoris factum concernens, ő Nga mindjárt kiadja az evocatoriumát és procedál azon dologban, tart ő Nga attúl, mindjárt az ő föl-sége autoritását veszi oltalmúl és per mandata fogja impediálni palatinus uram ő Ngát, ne procedáljon, ha tetszik kegyelmesen Ngdnak, ott benn való jó akarói tetszését is veheti ez aránt és közelheti ide ki velünk. Ha ez második intentiónk is megakadályoztatik, javallana egy vagy két cavallier által kellene megtalálni, gróf Zrinyi Péter és Draskovics János uramékat ő Ngokat gondolná jóknak, és provocálni ad duellum, ha eljönne, elválasztaná őket az dolognak igazságos volta, ha el nem jönne, tisztességgel szólva, sz . . . s gatyát kellene neki küldeni, azután egy manifestumot bocsátani ki ellene és valahol reá találna vagy maga ő Nga, vagy szolgálai, meg kölletnék öletni, szakadna vége ennek az istentelen kalmár- és zsidómagnak. Egy szóval, ő Nga valamit jónak és becsületesnek talál Ngd jó akaróival, mind elkövetője leszen. Meg nem tudom írnya, mely böcsülettel tractált bennünket, maga szánját küldötte lovászmesterével érettünk, hofmesterével beneventált bennünket, gazdálkodott, egy szóval örömeiben nem tudott mit mivelni, az mint hogy maga kezével is irt Ngdnak és holtig való igaz atyai Ngdhoz való affectusárúl assecurált. Im-már egyetértvén lenni Ngd ez dolgot, ha eddig senkinek nem irt is Ngd, kérem alázatosan Ngdat, írjon mind ő föl-ségének, mind az hercegeknek és másoknak, az kiknek szükségesnek itéli, mert generalis uramnak szent Tamás napján, ha isten meg nem akadályozza, Bécsben lenni és az első intentiót peragálni (?). Ujságúl jelenté ő Nga, bizonyosan egynehány helyről irtak egy nyomban ő Ngának, bizonyosan Erdélyben egy vezér ment be negyvenezer tö-

rökkel, húszezer tatárral, tizezer kurtánnyal, az erdélyiek is lesznek tizezeren, az az híre, bizonyosan reánk jönnek, és úgy itéli az tizenhárom vármegye Okszgeldemet fog nekik mondani, azon ide följobb mind pápista mind evangelicus annak követői lesznek. Zólyomit és Bethlen Jánost mint árulókat megfogták, Haller Gábor az portára szökött. Erdélyben az törököktől egy helybül, elfelejtettem nevét, kicsalván az németeket jól leborotválták. Szász-Sebes városát meglopván praesidiummal muniálták. Ide följobb az füleki, szécsényi, gyarmathi némettség és vitézlő rend levelekkel megtalálták ő Ngát, protestálván és kérvén, vigyék ki az németeket, mert vagy ők levágják őket, vagy e contra, melyet ő Nga udvarhoz hirre adván, tegnap érkezett ordinantia, Caraffa és Schneidau regimentit vigyék ki, el is viszik őket nem sokáig Egy Khaiserstain nevű obrestert és Hoffmann secretariust küldöttek udvartúl Apaffyhoz, kik jóllehet Szentkereszten és ezen mentenek által, de se ő Ngához, se esztergami érsek uramhoz be nem tértenek. Panaszolkodott ő Nga, semmit vele cummunicálnak, úgy itéli, noha nem tudja, az törökkel megvagy-on az békeség Mind az úr mind az asszonyom ő Nga atyai és atyafiúi szeretetek és szolgálatok ajánlása után én eléggé affectusokat meg nem írhatom, kiváltképen az asszonyét, kivel két ízben is eleget szólottam magánosan. Lokatelliné dolgában adott ő Nga dilatoriumot és nagy assecuratióval mondotta az úr isten soha reá ne hozza az napot, melyen kívánja offendálni Ngdat, hanem tiszta szivbül kíván Ngdnak igazán és tökéletesen szolgálni. Talán ha úgy gondolná Ngd, nem ártana mindkettőnek valahány szóval írni és conserválni őket. Az asszony betegeskedik, az hecticát mondják forgolódik körülötte, féltik haláltúl, ha mit javalhatna Ngd mások tetszésébül vagy maga experientiájábül, igen jó volna, bár csak egy holnappal halna meg ura után, talán nekünk is jutna az pecsenyesütésben. Tököly uramhoz fordúlok Árvába, ha mit értek, házomhoz megtérvén tudósítom Ngdat

Die 13. dec. 1662. Lypchén.

242.

Zrinyi Péternek. Házassági ügy; Lipcse, dec. 13. 1662.

Kegyelmes uram, semmit nem íra Ngd énnekem, mivel jövőnek Malenicz, Beleznay és Győry uraimék, énnekem az pestis miatt az gyűlés után egy fölföldi jó akarómtól sem jött csak egy bőtü levelem is; azonban csaknem közönséges hir, azok az emberséges emberek Katicza kisasszony látására mennek, az mint hogy méltóságos palatinusné asszonyom ő Nga tudakozta tőlem, tudom-e miért mentenek, arra azt feleltem, hogy semmit nem tudok járásoknak okaiban; tovább is tudakozta, mit tudok ezaránt, mert ő Nga szívesen és óhajtvá kívánná ha meglenne, talán annak alkalmatosságával valamelyet Ngtok közül láthatna mégis gyakrabban, és csak értse az Ngtok akaratját, egy kis levele által, mindent kész ő Nga megcselekedni. Azonban az úrral is szemben voltam, lehetséges ő Ngok egymással beszéltenek, az úr is azt mondá, ha meglenne, székekben is elvitetné Csáktornyáig magát esmeretlen atyafia és leánya eleiben és szolgálna ő Ngnak tehetsége szerint. Ezután megint magánosan az asszonynyal beszéltem, úgy gondolná ő Nga, ha mi volna a dologban, ha nem is, nem ártana in generalibus terminis írni mindkettőnek, az úrnak szóló levelet az asszonyéba includalná volanter, hogy ő Nga praesentálhatná pro libitu, az mint mindketten mutatták magokat, ember többet nem kívánhatna. Mindezekre mondtam én ő Ngának az asszonynak, Ngtokhoz nem illik, hogy maga gyermekével kínálkodjék valakinek és meddig bizonyos requisitiója nem lesz, addig nem is akarta Ngtok valakinek megjelcteni, de ha ő Nga magától, mint igaz atyafi fáradoz az Ngtok hire nélkül, igen jó neven fogja Ngtok venni. Ajánlotta magát minden úton módon azon fog mesterkedni, hogy ez intentiót effectusban vegye és ha az pestis megszűnik, maga is alámenne, ut (így) látván inclinatiojokat az más félnek, onnend gyűrűt venne, és az kisasszony nevével ő Nga adna oda gyűrűt, melylyel meg nem gyalázná az Ngtok méltóságos házát, familiáját

mint maga vérét. Ezen beszédekre azt feleltem, ha végbenviszi ő Nga, igaz atyafiságát bizonyítja, én elhitem Ngtok benne nem hagyja. Ezek után az úrral szemben levén, reitálta előbbi affectusát ezen dolog végett, az asszony javallásából azt mondtam, ha minek köll lenni azaránt, Ngtok és ő Nga hire nélkül nem cselekeszik ezaránt, valóban tettett neki, ahoz képest már Ngd tudja maga leveleit conformálni, ha kezemhez küldi Ngd, én elküldöm az leveleket és ha úgy akarja Ngd, tehetségem szerint szolgáljak ez dologban, adja értenem, vagyon-e valami abban, hogy azért jöttek ez oda be levő emberek, nekem is ha Jakabfalvay uramtúl levelem jön, ha meg nem holt, alázatos tartozásom szerint közlöm Ngddal

Lypcse die 13. dec. 1662.

243.

Zrinyinek. A 241. levélben előfordúlt ügy; Riche-lieu és Mazarini; a török béke; Zrinyi Bécsbe ne men-jen; adoma Báthory Istvánról; a pestis; az új tör-vényczikkeket visszaküldözik a nádornak; a tárnoksá-got Zrinyi Péter számára keresni kellene; Sopron, dec. 22. 1662.

Mi megtérénk Lipsérül minden satisfactióval, ha úgy maradunk, csak hogy igen keveset laktak ott az tájon Constantinban, nem kívánhatunk többet, mert az passio valóban operál és ha lehetne, másak színe alatt is exerceálnánk kár nélkül levő vindictánkat. Az onnend írt levelem elküldése után az ő fölségének irandó levelet concipiáltatván, Bory uram és secretariususa által hozzám küldötte, szabadságot adván corrigálnom, az mennél jobban lehet. Igen melegen volt és az egész dolgot magáévé csinálta vala, megmondtam, ha úgy marad, bíró azon dologban nem lehet, mint limitáltuk, ime in paribus küldöm Ngdnak, hogy ha úgy tetszik maga levelét ehez conformálhatja Ngd, azon levelben talán nem alkalmatlanul írhatna ő fölségének Ngd, ha más végházait eximálják, kinek nem professiója az mi-

litia, Ngd is nem akar senkinek subjectus lenni, vagy ha ily vastagon nem írja is, meg lehet, hogy méltán praetendálhatná Ngd az exemptiót, mit fog ezaránt cselekedni, áll kegyelmes szabadságában. Bory uram én velem sokat beszélvén ura és asszonya parancsolatjából, reménkedett, istenkedett, két dolgot vigyek végben Ngdnál, hogy ez mostani alkalmatossággal megújult atyafiság legyen állandó és Ngd generalis uramat is conserválja az hozzájuk való devotióban és hogy ez alkalmatlan ember ellen elkezdett dolgot (igy) ne sopiálódják különben, hanem utolsó romlásával. Mindkettőre azt feleltem, hogy Ngd okot soha nem adott, nem is fog adni idegenségre, csak ura szokása szerint ne adjon, az másik dologban is ő Nga levén az főeszköz, csak meg ne hagyja magát ijeszteni és bírósága tisztiszerint procedáljon, ez részről fogytatkozás nem leszen. Emlegetett valami intentiót is, melyet tudakoztam, mondjon meg, arra hűtivel mondotta, nem tudja, mi legyen, ha Ngd tudja az asszonynyal, én is abban hagytam. Generalis uram halasztotta útját, az innepek után megyen fel, azonban Richelier (igy) és Mazarini megtudván az mi ott létünket, az első egy meghitt emberének mondotta, illetlen volna, ily méltóságú tudós úr, olyan nyalka gyermeknek volna subjectus és az utólsót postán küldötte Bécsben, hogy attendáljon ez dologra. Disznós Geczit mint találja Bory uram tudósít, és ha látja derekas idegenségét az dologhoz, nem merészli biztatni az urat fölmenjen, hanem csak memorialéját küldje az commendatiókkal, mivel tudja anteceder minemű practikák voltak ő Nga ellen. Ő Kglme ír Ngdnak, ha valakit küldhetne ő Kglméhez, ura titkos izenetire való válaszokat közlene az által Ngddal, az melyeket szükséges tudni Ngdnak, mahoz egy hétig Posonban elvárja, az kit küld ő Kglméhez, ha egy ridiculus mus nem lenne belőle, mit mivel ezaránt, kegyelmes szabadságán áll. Ha eddig el nem küldötte Ngd az commendatoriát, ne halaszsa, hadd vegyen ő fölsége előtt valami futamatot azon dolog és lássuk mit használnak az instantia és interpositiók. Az lipcei hírek felől, ez utamban Árvában levén, ott semmit nem tudnak, hihető, hogy ijeszteni akarnak azokkal vala-

kit, az hol nekem egy moldvai kantáros paripát adtanak, csendes, jó járónak mondták, nem rettegő, az mint láttam az palotában jártatni, új esztendőre meghozzák, én azonnal Ngdnak deputáltam, nagy szerencsémnek tartanám, ha Ngd alá való lenne, kérem Ngdat alázatosan, küldje ahoz értő főember szolgáját, láttassa meg, ha Ngdnak való, örömmel és nagy áldással küldöm el. Az németek békeséget az törökkel nagy nemzetünk romlásával mondják tractálják, ily formán, hogy ők az erdélyieket ezután soha meg ne segíljék, az török pedig, ha nemzetünk hozzá folyamodnék, ellenek meg ne segítené, úgy azt is, hogy az Ngd várát elronthassák, ha úgy lenne, volna méltán miről panaszolkodunk az keresztyénség előtt. Ugy értettem fel igyekeznék Ngd, utólbí levelével pedig azt tanúltam, hanemha az szükség kénszeritené Ngdat, de különben nem menne. Jó magyarnak nem igen jó oda menni, most kiváltképen. Ugy hallottam, Báthory Istvánt hívatták Bécsben, elindult, jött majd egy mértföldnyire Ecsedből, tudakozta, jönne-e utána Ecsed, ezt kétszer vagy háromszor, hogy felelik szolgálai, nem jönne utánok, mondták, ha Ecsed el nem menne vele, nem menne Bécsben, ha Ngddal is elmehetne Csáktornya, úgy inkább biztatnám Ngdat. Bory uramat válasz nélkül ne hagyja Ngd, kéri Ngdat holtig való alázatos szolgája.

Soprony 22. dec. 1662.

Utóirat. Az fölföldön most sem szűnik az pestis, az is oka, öszve nem gyűlhetnek, hogy szándékjokról valamit tudhatnánk, az bizonyos, az új articulások mind palatinus uramnak küldik. Csáky István megholt, nem jó volna-e az tárnokmesterséget Péter úrnak sollicitálni.

244.

Szántóházy Zsigmondnak. Pestis és éhség; a német katonaság; Sopron, dec. 22. 1662.

. Községesen országunk állapotja siralmas és keserves, mert nagyobb részében pestis és nagy éhség uralkodik, az német is nem imádkozik hazánkban, nem is ol-

talmaz, az mely szín alatt bejött, hanem azt cselekeszi, az mit akar, mi végét adja az szent isten, az ki közülünk életben marad, meglátja, ő szent fölsége az egyedül, az ki minket megszabadíthat, elveszett embereket, sokat írhatnak, de az quinta essentiája ez egynehány lineában vagyon

Soprony 22. dec. 1662.

245.

Mednyánszky Jónásnak. Valami titkos ügy; Bécs, dec. 31. 1662.

Két rendbeli levelét vettem Kgdnek egyszersmind, izenetét is fia által megérttettem, mely az levelének continentiájával igen egyez, választ nem adtam sem az levelekre, sem az izenetre, mert vártam az alkalmatosságtól, initiálhassam az dolgot és látván előmenetelit az dolognak, úgy tudhassak írnom valamit Kgdnek. Ide érkezvén egy ő fölsége intimus consiliariusával közlöttem, ki megértvén azt, kívánja láthassa az dolgot, hogy ura előtt, ha különben történnének lenni, valamely levis notában ne jutna, és ha úgy történnék lenni, higgye el Kgd, megment isten bennünket attúl az veszedelmes reczeigátúl és valamit teljes életében cselekedett, megfizeti már egyszer. Ha azért Kgd egész nemzetének és szegény hazájának javát kívánja; ha religiójában való persecutiók megorvoslását szüübül óhajtja; ha maga, szerelmesi és jó akarói csendes és békeséges megmaradását szomjúhozza, Kgdet kérem, azon leveleket clavisivel, az mellett az szóval tett izenetek megírásával, az mint azon dolgok Kgd és fia által tractáltattak, abban semmit el nem hagyván, küldje kezemhez. Ha ugyanazon levelek és Kgtek által tett izenetek elegek lesznek ezen intencióra, Kgdnek és szerelmesinek megleszen ő fölségétül az kívánt assecuratio és az pecsenyesütésbül is szép emlékezet, nekem is nem leszen heában fáradságom; ha pedig elégtennek találtatnának, titokban marad azon dolog és Kgdnek vétek nélkül meglesznek levelei. Istenre, hazájához, nemzetéhez, religiójához, szerelmesihez, barátihoz való szeretetire kérem és kényszeritem Kgdet, meg ne fogvatkoztassa

magát, engemet és mindnyájunkat maga jó ajánlásában, lölköm üdvössége és minden értékem vesztese alatt assecuralom Kgdet, hogy mindezekben úgy fogok procedálni, az mint isten tudnom adta és hogy ezen dolog mindnyájunk javára és istenünk szent nevének terjesztésére és securitasunkra cedáljon. Elhittem, meg nem fogyatkoztatja Kgd magát és mindnyájunkat ezen mostani régen óhajtott jó alkalmatossággal. Ha elegek lesznek ezen szükségre, leszen min örülnünk, ha nem, visszaadom magam Kgdnek minden félleme kívül, mert nem csinálunk ezekből semmi lármát. Ha tetszik Kgdnek, vagy István öcsém uramtúl küldje fel, ha sine consideratione megcselekedheti, vagy pedig maga levelében bepecsételvén, ez levelem megadó nemzetes vitézlő Fejérváry Zsigmond uram által küldje kezemben, de elsőben ő Kglmét megesküttesse, hogy senkinek nem másnak, hanem énnékem adja kezemben, ha pedig addig meghálnék, Kgdnek tartozzék visszaadni. Mégis istenért kérem Kgdet, siesse fölküldeni, most vagyon ideje, aut nunc aut nunquam. Kgd jó válaszát maga ajánlása szerint elvárja kötelesen szolgáló atyafia.

Viennae ultima dec. 1662.

Utóirat. Kgd Fejérváry uramnak ez dologról egy szót se mondjon, hanem csak arról esküttesse meg, az mint írtam, s úgy adja kezéhez az levelet, mert nem tudja, mivel és miért megyen, leveleket viszen egyedül s úgy is köll visszatérni az jámbornak, ne tudja mivel jön egyébbel, hanem levéllel.

TARTALOM.

	Lap.
Vitnyédy István életrajza	7
Levelei :	
1. Pálffy Pál nádornak. Rábaköznek a török ellen megvéd- hetése végett adjon mozsarat ; Eszterházy Pálnak eszközölje ki a sopronmegyei főispánságot ; Sopron, sept. 20. 1652. .	22
2. Eszterházy Pálnak. Sopronmegye öt főispánná kineveztetés végett a fölségnek és nádornak ajánlja ; Sopron, sept. 20. 1652.	25
3. A nádornak. Báchmegyeet pártfogásába ajánlja Nádasdy Ferencz zaklatása ellen ; intézkedések Rábaköznek megvéd- hetése végett a török ellen ; Eszterházy Pál fejéregyházi jobbágysai és Vitnyédy irányában önkénykedik ; Sopron, jan. 31. 1653.	26
4. Conti János Jakabnak. Zrinyi Miklósné leányt szült ; a ka- nizsai törökök a pestis daczára portyáznak ; Sopron, aug. 5. 1656.	28
5. Zichy Istvánnak. Zrinyi a törökkel még békében él ; Kani- zsán pestis ; Zrinyiné leányt szült ; Sopron, aug. 6. 1656. .	—
6. Sibrik Istvánnak. Szállást kér tőle családja számára, mely Sopronból a pestis miatt elmenekült ; Sopron, aug. 7. 1656. .	29
7. Mednyánszky Jónásnak. Zrinyiné leányt szült ; a béke a tö- rökkel bonló félben van ; Sopronban pestis ; bizonyos iro- mánynak nem Zrinyi a szerzője ; Sopron, aug. 11. 1656. .	—
8. Tököly Istvánnak. Lengyel hírek ; Tököly Zrinyi képét kérte ; hét lábas lovát adja el Zrinyinek ; Sopronban pestis ; Kanizsán a törökök pestisben nagyon halnak ; Sopron, aug. 11. 1656.	30
9. Tökölynek. Árvai embereivel a levél átadóját kísértesse el Krakóba ; a király útja elhalasztatott ; Sopron, aug. 13. 1656. .	31
10. Tökölynek. A lengyelek Leopoldnak ajánlották fel országu- kat ; Vitnyédynak Tököly két fiatal lovat küldött ; Sitkey Miklós török rabságból kiszabadításának ügye ; Dörföly, nov. 6. 1656.	32
11. Mednyánszkynek. Eszközölje ki, hogy az erdélyi fejedelem	

Zrinyiékkel szövetkezve Olaszországgal ökörkereskedést kezdjen; bel- és külföldi hírek; Dörföly, nov. 6. 1656.	34
12. Nádasdynak. Zrinyi felbontotta a törökökkel való békét; Dörföly, dec. 31. 1656.	36
13. Zrinyi Miklósnak. A törökökkel való béke felbontását németek helyeslik, mások roszalják; Sopron, jan. 7. 1657.	37
14. Zrinyinek. Az udvar Rákóczy indulását a lengyelek ellen megakartá gátolni; Leopold Vesselényinek százezer frtot adott s azt Vesselényi Bazin- és Szentgyörgyre akarja inscribáltatni; Dörföly, jan. 18. 1657.	37
15. Zrinyinek. Rákóczy Lengyelország ellen elindult; Sopron, febr. 16. 1657.	38
16. Zrinyinek. Nézetek a törökök elleni teendők tárgyában; a württembergi hgnek Zrinyi ajándékokat küld; Rákóczy bement Lengyelországba; Sopron, mart. 2. 1657.	39
17. Kecskésnek. Rosz hír a törökök felől; Rákóczy bement Lengyelországba; Sopron, mart. 2. 1657.	42
18. Mednyánszkynek. A törökök a velenceiekkel megbékélnek, hogy azután Lengyel- és Magyarország ellen forduljanak; Sopron, mart. 2. 1657.	—
19. Keczernek. Ensel János növendékét Eperjesre küldi; egy soproni ifjú Eperjesre küldessék-e a magyar nyelv megtanulása végett vagy Sárospatakra; Balatonon túl ürközet a magyarok és törökök közt; Sopron, mart. 2. 1657.	43
20. Vitnyédy Pálnak. Ez hadnagynak tétetett; Sopron, mart. 2. 1657.	44
21. Somogyi Andrásnak. Zrinyi Keresztürott puskákat akar csináltatni, de Vitnyédy drágálja; Sopron, mart. 2. 1657.	—
22. Zichynek. A soproni harminczadosok visszaélései; Zrinyi hadi készületei; Sopron, mart. 15. 1657.	45
23. Zrinyinek. Sopronmegye a dunántúli vármegyéknek közgyűlésbe összehívatása végett felírt; Udvard, mart. 17. 1657.	46
24. Zrinyinek. Hiba történt a Zrinyi megsegítése végett kiadott legfelsőbb parancsban; hírek Rákóczyról; Szaibersdorf, mart. 21. 1657.	47
25. Mednyánszkynek. Hírek Rákóczyról; a törökök az eszéki hídnál gyülekeznek; Szaibersdorf, mart. 21. 1657.	48
26. Cziráknak. Szántóházinének, a ki boszorkányságért egyszer már kapott kegyelmet, új kegyelem volna kieszközlendő; Kőszegh, mart. 27. 1657.	—
27. Zrinyinek. Pártfogásába ajánlja a kőszeghieket; Ferdinánd beteg; Kőszegh, mart. 27. 1657.	49
28. Sárkány Istvánnak. Zrinyi hadának győzelméről tudósítást kér tőle; Kőszegh, mart. 27. 1657.	—

	Lap
29. Mednyánszkynek. Rákóczy ellen a kormány diversiót akar tenni; Sopron, mart. 28. 1657.	50
30. Nádasdynak. Az általa april 13-kára kihirdetett vasmegyei gyűlést Niczky Boldizsár april 11-kére tette át; Sopron, mart. 29. 1657.	—
31. Eszterházy Pálnak. Perút helyett jó szántából fizesse meg Vitnyédynek, a mivel neki tartozik; Sopron, mart. 31. 1657.	51
32. Nádasdynak. Bocsánatot kér tőle a vasmegyei gyűlés határnapjának megváltoztatásaért; Sopron, mart. 31. 1657. . . .	52
33. Klobusiczkynek. Kérlelje meg Nádasdyt a vasmegyei gyűlés határnapjának megváltoztatásaért; Sopron, mart. 31. 1657.	53
34. Nádasdynak. Ferdinand meghalt; Vesselényi halálának híre; Sopron, april 4. 1657.	—
35. Péter László győri gvardiánnak. Zrinyi hadjárata túl a Kulpán; Sopron, april 8. 1657.	54
36. Farkas Andrásnak. Ferdinand halála; hírek Rákóczyról; Zrinyi kulpántúli hadjárata; Sopron, april 8. 1657. . . .	—
37. Zrinyinek. A török ellen, kit a magyarok föl sem vesznek, Zrinyi résen áll; változások Bécsben a király halála folytán; Mednyánszky fiának az ökörkereskedés iránt Erdélybe tett útiköltségét meg kellene téríteni; Sopron, april 9. 1657.	55
38. Szily Gyögynek. Mednyánszky fiának erdélyi útiköltsége meg volna térítendő; Sopron, april 9. 1657.	56
39. Zichynek. Zrinyi a tenger melléki passusokat vizsgálja; Sopron, april 12. 1657.	57
40. Zrinyinek. Mansfeld győri tábornok meghalt; Szombathely, april 13. 1657.	—
41. Zrinyinek. Adjon Vitnyédnek megbízó levelet, hogy a vasmegyei gyűlésen Zrinyi vállalata számára segélyt eszközölhessen ki; hírek a törökök-, tatárok-, Rákóczyról; pártüzelmek Bécsben; Kóhalom, april 18. 1657.	—
42. Klobusiczky Zsigmondnak. A király hűszezernyi hada Rákóczy ellen menend; Sopron, april 19. 1657.	59
43. Pethőnének. Zrinyinek Eszterházy László halálára írt költeményét Vitnyédnek hozza vissza; Sopron, april 21. 1657.	—
44. Zrinyinek. A vasmegyei gyűlésre újból megbízó levél ekér; Rákóczy megveretésének híre; Sopron, april 22. 1657. . . .	—
45. Kérynek. Zrinyi a tenger melléki passusokat vizsgálja; Sopron, april 25. 1657.	60
46. Klobusiczkynek. Magyar urak Bécsben; lengyel hírek; Sopron, april 25. 1657.	61
47. Langfelder Dánielnek. Két soproni tanulót ajánl neki; Sopron, april 25. 1657.	—
48. Ensel János alumnusának. Ugyanarról; Sopron, april 25. 1657.	62

49. Ugyanannak. Ha a lengyelek miatt félbeszakadna Eperjesen a tanév, jöjön Sopronba, hogy azonnal Wittenbergbe küldhesse; Bécs, jul. 9. 1657.	63
50. Armbruster Jánosnak. A felföldre négy német ezerecl megy; Sopron, jul. 13. 1657.	—
51. Keczer Ambrúsnak. A lengyelek betörték a Krajnára, a Tiszán átkeltek, a hajdúkat megverték s Erdélynek tartanak; a szultán neheztelve hadjárata miatt Rákóczyra, a tatárokat ellene küldötte; Rákóczy megveretése; a felföldre négy német ezerecl megy; Sopron, jul. 14. 1657.	—
52. Tökölynek. Zrinyi Csáktornyát erősíti; híreket kér Tökölytől s egy, Liptóban kifosztott jezsuitát pártfogásába ajánl; Sopron, jul. 14. 1657.	65
53. Thuránszkynek. A kifosztott jezsuita ügyében; Sopron, jul. 14. 1657.	66
54. Zichynek. Leopold elutazott; Sopron, jul. 17. 1657.	67
55. Batthyányinak. Ugyanarról; Sopron, jul. 19. 1657.	—
56. Cziráky Ádámnak. Házát nem bírja eladni, sem számára pénzt szerezni; Sopron, jul. 20. 1657.	—
57. Zichynek. A kifosztott jezsuita ügye; Sopron, jul. 21. 1657.	68
58. Mednyánszkynek. Az országba betört lengyelek pusztítása; a felföldre német katonaság megy; a szultán Rákóczy ellen tatárokat küld; Sopron, jul. 21. 1657.	69
59. Keczer Ambrúsnak. Hírek Lengyelországból; Rákóczy békére hajlik; Leopold útja; a kifosztott jezsuita; Sopron, jul. 21. 1657.	70
60. Zichynek. A német katonák mennek; Sopron, jul. 26. 1657.	71
61. Lakner soproni jegyzőnek. Nádasdy rosz néven vette Sopron városának, hogy részletes fölkelésre gyalogok helyett elharmarkodva négy szekeret és huszonnégy lovat ad; Sopron, jul. 31. 1657.	72
62. Guszichnak. Ütközet a törökökkel; nyert zsákmány; Csáktornya, aug. 8. 1657.	—
63. Zrinyinek. Hír, hogy Rákóczy a lengyelekkel Ecseden megbékélt volna; Német-Ujvár, aug. 18. 1657.	73
64. Mednyánszkynek. Rákóczy megveretésének oka; Sopron, aug. 28. 1657.	—
65. Kis Jánosnak. Tudja meg, Mikulics jószága oda van-e már valakinek adományozva? ellenesetben Vitnyédy fogja kérni; Sopron, oct. 25. 1657.	74
66. Zrinyinek. Rákóczynak, mivel Zrinyi kívánja, ír; Sopron, oct. 25. 1657.	75
67. Keczer Ambrúsnak. Rákóczy ferde előterjesztvényei; Vitnyédy Rákóczy helyett Tökölynek írt; Tököly Imre született; hírek; magyar urak elfogott levelei; Sopron, oct. 29. 1657.	—

	Lap.
68. Keczer Menyhértnek. Nézetek Rákóczy hadjárata és teendői felől; Sopron, oct. 29. 1657.	78
69. Ensel Jánosnak. Tudósítsa, mikor megy Vittenbergbe, hol Vitnyédy fia is tanul; Sopron, oct. 29. 1657.	80
70. Tökölynek. Zrinyi Kulpán túl csatára ment; Sopron, oct. 29. 1657.	81
71. Bálint (?) szenczi predikátor- és superintendensnek (?). A külföldi iskoláztatás végett neki ajánlott ifjakat csak tavaszkor segítheti ötven-ötven tallérral; Sopron, dec. 30. 1657.	—
72. Zrinyinek. Rákóczy negyvenezer embert fogadott volna; Sopron, dec. 31. 1657.	82
74. Zichynek. Zrinyi Miklós átkelve a Murán, nem csalta ki ütközetre a törököt; Sárvarott némelyek abban egyeztek meg, hogy a rácságra ütnek, de attól eltiltattak; Sopron, jan. 19. 1657.	90
75. Zrinyinek. A megelőzőtt levélben említett sárvári tanácskozmányról; Sopron, jan. 19. 1657.	—
76. Kérynek. A rácság elleni expeditióról; Sopron, jan. 23. 1657.	91
77. Mednyánszkynek. Az erdélyi fejedelem Zrinyiekkal szövetkezve ökörkereskedést kezdjen; a lengyel hadjáratot miért nem javasolja? Nürnbergben levő fiának gondját viselő bécsi kereskedők a felföldön s Erdélyben levő adósságaik beszedésére szolgáljakat küldik, kinek számára Mednyánszky közbenjártával fejedelmi ajánló levelet kér; Sopron, febr. 1. 1657,	—
78. Zichynek. A soproni harminczadosok zsarolása; Sopron, febr. 2. 1657.	94
79. Tökölynek. Az erdélyi fejedelem lengyel hadjárata; úgy hallja s helyesli, hogy Tököly elfogadta a váradí kapitányságot; Sopron, febr. 2. 1657.	95
80. Mednyánszkynek. Zrinyi Miklós a horvátországi passusokat vizsgálja; hírek Lengyelországból; Sopron, ápril 25. 1657.	96
81. Horváth Ferencznek. Kéri, bírja rá az alispánokat, hogy Zrinyi Miklósnak pénz helyett inkább a közelebb eső két járásból kézi munkásokat adjon segítségül Vasvármegye; hírek Rákóczyról; Sopron, ápril 29. 1657.	97
82. Megyerinek. A Zrinyi Miklós megsegítése ügyében tartott tanácskozmány; nemes fajú juhok; Sopron, ápril 29. 1657.	98
83. Cosmus paternek. Tudakozza, hol jár Zrinyi Miklós és híreket ír neki; Sopron, máj. 1. 1657.	99
84. Zrinyi Miklósnak. 15000 osztrák megy Rákóczy ellen; lengyel- és erdélyországi, felföldi, bécsi hírekről s ügyekről tudósítja; a bécsi tanácskozmányba a megnevezett magyarok nem hivattak meg; Rákóczy felföldi jószágait eladták, hogy	

- árukon hadsereget tarthasson; Nádasdy elégtelensége és tiltakozási készsége; Sopron, máj. 4. 1657. 99
85. Nádasdynak. Bizonyos szándékáról, talán az előbbeni levélben említett tiltakozási készséggel kapcsolatban állt útjáról le akarja beszélni; Sopron, máj. 5. 1657. 102
86. Zrinyi Miklósnak. Örvend útjából szerencsés megérkezten; ajánlja, vegyen részt a 84-ik levélben említett tanácskozmányban; az idolum ármányosságára figyelmezteti; az adandó segítség tárgyában a gyűlés haszontalanul mult el; lengyel hírek; Sopron, máj. 6. 1657. 103
87. Horváth Ferencznek. Ugyanazon lengyel hírek: a tudatlan alispánt, lemondása után, némelyek újra meg akarják választani, kéri Horváthot, legyen rajta, hogy új kijelölés történjék; Sopron, máj. 6. 1657. 105
88. Barkóczy Ferencznek. Közbenjárását kéri Homonnaynál, adja el egy török háta ménlovát, ilyennek megszerzésével egy imperiumbeli herczeg bizván őt meg; Csejte, máj. 17. 1657. 106
89. Nádasdynak. Az elkedvetlenített Homonnayt vigye magával a szándékolt német-újvári összejövetelre; hírek Lengyelországhól; Nyulas, máj. 19. 1657. 107
90. A (valószínűleg svéd) residensnek (Bécsben). A magyar főurak vajha jót végeztek volna; a lengyeleknek adandó segítség a spanyol király választától függ; Lengyelországa, az utak elzárása miatt, csak az árvai vonalon közlekedhetni; a lengyel ügy mibenléte; Sopron, máj. 20. 1657. —
91. Tökölynek. Vannak dolgok, melyeket titkos kulcs nélkül megírni nem mer; ajánlja neki, tartózkodjék jószágaiban; Sopron, máj. 23. 1657. 109
92. Kérynek. A főurak közti egyetértés és közös tanácskozás szüksége; Zrinyi Miklós Bécsbe megy; Sopron, máj. 24. 1657. —
93. Zrinyi Miklósnak. Rebesgetik, hogy ő fog vezérré választatni Rákóczy ellen, de ne vállalja fel; Mikulics jószágát fölkerheti; Sopron, máj. 27. 1657. 110
94. Kérynek. Eszközölje ki, hogy a nádor és neje engesztelődjenek meg ő iránta; Nádasdy nem a legjobb barátja Zrinyinek; Sopron, máj. 27. 1657. 111
95. Kérynek. Akadályozza meg Zrinyi Miklósnak Rákóczy ellen hadvezérré kineveztetését; Sopron, máj. 31. 1657. 112
96. Nádasdynak. Ugyanazon tárgyban; Sopron, máj. 31. 1657. —
97. Zrinyi Miklósnak. Fáy Gábor kapitány rendelet nélkül Podolia felé menve, a tatárok megverték, Rákóczy pedig felakasztatta; Sopron, sept. 20. 1657. —
98. Tökölynek. A velenceiek megverték a törököt, minek elpalástolására a kanizsai végekben ágyúkból örömlövések

	Lap.
tétettek; a vereséget jó volna Rákóczynak felhasználnia; Sopron, oct. 5. 1657.	113
99. Keczer Ambrúsnak. Rákóczy szerencsétlen hadjáratának okai; mit kellett volna s mit kellene tennie? Sopron, oct. 5. 1657.	114
100. Nádasdynak. Bizonyos sánczásás miatt feszült viszony Ná- dasdy és Zrinyi Miklós közt, melynek megszüntetésén buz- gólkodik; Sopron, oct. 8. 1657.	116
101. Mednyánszkynek. Gyanítja, a lengyel hadjáratról nyilváni- tott véleményeért neheztel őreá, kéri, engesztelődjék meg; Sopron, oct. 9. 1657.	117
102. Tökölynek. A Lengyelországban működött német hadak a lengyeleknél nem kedves vendégek; Rákóczynak mi volna teendője szerencsétlen hadjárata után? Sopron, oct. 9. 1657.	118
103. Megyerynek. Zrinyi Miklós munkáiról; Sopron, oct. 10. 1657.	120
104. Zrinyi Miklósnak. Tudósítja, mit tett Erdély a tatár rab- ságba esettek kiváltására s véleményét közli, mit kellene Rákóczynak tennie? Sopron, oct. 12. 1657.	121
105. Megyerynek. Zrinyi Miklós munkáiról; Rákóczy haláláról nem hallott; Sopron, oct. 17. 1657.	—
106. Zrinyi Miklósnak. Nádasdyt megengesztelni törekedett; né- hány magyar úr leveleit elfogták, melyekben a töröknek meghódolásról volt szó; Sopron, oct. 18. 1657.	122
107. Tökölynek. Zrinyi Miklós betegsége; Rákóczy hogyan bánt a svédekkel, mit kellene tennie? hírek; Sopron, dec. 24. 1657.	—
108. Keczer Ambrúsnak. Az osztrák had helyzete Lengyelor- szágban; Zrinyi csatája; Sopron, dec. 24. 1657.	124
109. Mednyánszkynek. Rákóczy és a rabságba esett erdélyiek ügye; Sopron, dec. 24. 1657.	125
110. Mednyánszkynek. Mit kellene Rákóczynak a rabságba ju- tott erdélyiek kiváltása ügyében tennie? de ez iránt sem maga Vitnyédy tanácsot adni, sem ura, Zrinyi Miklós, által adatni nem akar; meglehet, az imperiumba kell mennie; hírek a svédek- és dánokról; Sopron, jan. 8. 1658.	126
111. Tökölynek. A rabságba esett erdélyieket, úgy hallja, a töröknek eladott Jenő árán szándék kiváltani; Sopron, jan. 8. 1658.	128
112. Zrinyinek. Erdélyi ügyek; zágrábi út; Sopron, jan. 11. 1659.	136
113. Keczer Ambrúsnak. Hírek; Zrinyinek vízi csatája; Bécs, jan. 25. 1659.	—
114. Zrinyinek. Velence és Zrinyi; hírek; Sopron, jan. 26. 1659.	137
115. Tökölynek. Ajándékajánlatok, hogy Tököly örökös, vagy legalább fia, Imre, főispánnak neveztessek ki; erdélyi ügy; Bécs, febr. 6. 1659.	138

116. Zrinyinek. Auersperg hg jóakarója Zrinyinek; erdélyi s alföldi hírek; Bécs, febr. 8. 1659.	139
117. Meszlényinek. Az erdélyi két fejedelem kiegyezkedett; hírek; Sopron, mart. 4. 1659.	140
118. Tökölynek. A főispánság ügye; Sopron, mart. 5. 1659.	141
119. Keczer Menyhértnek. Szeretné Tökölytől Rózsahegyet megvenni, lakását oda vagy Eperjesre áttenni; bőrökkel kereskedik; Sopron, mart. 5. 1659.	—
120. Tökölynek. Német katonaság; Bécsben Tedeum; különböző hírek a török s az erdélyi fejedelem közötti ütközet-ről; más ujságok; Vitnyédy személye hogy biztosságban legyen, két puskást kér; Sopron, jun. 6. 1660.	143
121. Keczer Ambrúsnak. Az erdélyi fejedelem csatavesztése; Sopron, jun. 6. 1660.	145
122. Keczer Andrásnak. A német katonák bejövetelének okát senki sem tudja; Bécsben Tedeum; az erdélyi fejedelem csatavesztése; ágyúk útnak indítottak; a fölség Gréczbe megy; némely urak üldözik már a protestansokat; Sopron, jun. 6. 1660.	—
123. A kancellárnak. Jelenti, hogy egy lengyel adósa, Vilkovics krakói borkereskedőért, más lengyelek borait foglalta le s kéri a kancellárt, ha folyamodnak hozzá, ne pártolja őket; Sopron, jun. 17. 1660.	147
124. Lehmann Gáspárnak. Biner predikátornak nemességet szerzett, Lehmann vegye ki az armalist, de el ne árulja, hogy predikátoré, mert sokért nem adják ki; Sopron, jun. 17. 1660.	148
125. Zrinyinek. Az erdélyi fejedelmi halála; gyámnak, hír szerint, ő fölségét hagyta; Sopron, jun. 21. 1660.	149
126. Zichynek. A török Váradot akarja megszállni; Késmárk, jun. 30. 1660.	—
127. A nádornak. Borai s lengyel adóssága ügyében; Késmárk, jul. 1. 1660.	150
128. Zrinyinek. Zrinyi a tenger mellett és Velenczében járt; a protestansokat üldözik; Rákóczy valósággal meghalt; Váradot a török ostromolni készül; versenytársak az erdélyi fejedelemségre; Zrinyiről szép hírek; Megyery Zsigmond, Fejérpataky meghaltak; Rákóczy megsebesülésének körülményei; Sopron, jul. 11. 1660.	151
129. Zrinyinek. Várad veszélyben forog; Sopron, jul. 20. 1660.	154
130. Zrinyinek. Batthyányi Pál mostoha anyját ujdón szült gyermekével Ujvárbán börtönbe záratta; a nádor halála ha valósul, s helyébe Zrinyit parancsolná ő fölsége a hadsereghez, fogadja el.	155

	Lap.
131. Zrinyinek. Egy munkáját visszaküldi s annak kinyomatósára ajánlkozik; Sopron, jun. 29. 1661.	155
132. Egresdynek Miről folyt a pozsonyi tanácskozás? Sopron, jul. 5. 1661.	156
133. Keczer Menyhértnek. Zerinvár építtetése; a török és Zrinyi csatározásai s további készületei; Sopron, jul. 5. 1661.	157
134. Keczer Ambrúsnak. A puskák készen vannak, vitesse el; Sopron, jul. 5. 1661.	158
135. Kecskésnek. Zerinvár építtetése; Sopron, jul. 5. 1661.	—
136. Draskovics Jánosnak. Zerinvár építtetése; ő is menjen Zrinyi segítségére, Batthyányi Kristóf is hadastúl oda megy; Sopron, jul. 5. 1661.	—
137. Zichynek. A német szomszédok s némely magyarok keveset gondolnak a haza javával; Zerinvár; Sopron, jul. 12. 1661.	159
138. Burgstallernek. Tisza-Füred Vitnyédy jószágá; Sopron, jul. 14. 1661.	160
139. Zichynek. Zrinyi nem igen pártoltatik; Sopron, jul. 16. 1661.	161
140. Nádasdynak. Reményli Zrinyi, hogy Zerinvár építését az udvarnál pártolni fogja; Sopron, jul. 16. 1661.	162
141. Zrinyinek. Zerinvár ügye; a török Kemény Jánost erdélyi fejedelemnek nem szenvedí; Montecuculi seregének magaviselete; Sopron, jul. 17. 1661.	—
142. Kecskésnek. Zerinvár ügye; a németek Esztergom felé mentek, egy török csapattal, mely zsákmánynyal és rabokkal tért vissza, találkoztak, a magyarok legalább a rabokat akarták kiszabadítani, de a németek nem engedték meg; Sopron, jul. 24. 1661.	164
143. Zrinyinek, Zerinvár ügye; Sopron, jul. 24. 1661.	—
144. Zichynek. Zerinvár ügye; Sopron, jul. 24. 1661.	166
145. Zrinyinek. Listhi László sok rossz tetteért jószágát elvesztvén, azt Listhi János fiának akarja fölkérni és Zrinyi pártolását kéri; Sopron, jul. 24. 1661.	—
146. Zrinyinek. Zerinvár ügye; Sopron, jul. 27. 1661.	167
147. Zrinyinek. Zerinvár ügye; Sopron, aug. 1. 1661.	—
148. Nádasdynak. Szomorító hírek a német katonák felől; Sopron, aug. 4. 1661.	168
149. Zrinyinek. Egy styriai mérnököt, kinek hasznát lehet Zerinvárban venni, magával visz Bécsbe, hogy bemutassa a minisztereknek; Sopron, aug. 8. 1661.	—
150. Zrinyinek. Zerinvár ügye; Sopron, aug. 15. 1661.	169
151. Zrinyinek. Sopron vármegye végzése a bornak Ausztriába, Styriába s más országokba bevitele ügyében; Sopron, aug. 17. 1661.	—
152. Zrinyinek. Zerinvár ügye; Bécs, aug. 19. 1661.	170

153. Zrinyinek. Mit végzett Zerinvár iránt Bécsben; Zrinyi tudósítsa Portiát a törökök által Horvátországban épített várakról; a borkivitel ügyében Vitnyédy sopronmegyei követ; a főlovászmester Zrinyinek jóakarója; hír, hogy a Kanizsából kiszökött törököket Zrinyi magával egy sátorban halatja; Listhi Lászlót hamis pénzeszínálásért elfogták; Sopron, aug. 25. 1661. 171
154. Lenturics Istvánnak. Zerinvár s ha elvesz. annak következményei; Sopron, aug. 28. 1661. 173
155. Zichynek. Zerinvár, Zrinyi ottani működése; a fölség segélyt rendelt; Sopron, aug. 28. 1661. —
156. Keczer Menyhértnek. Vitnyédy kellemetlensége a soproniakkal; ha lehetne, szeretne máshova átköltözni; Zrinyihez ragaszkodása; Zerinvár ügye: egy csausz által ajánlott békeföltételek; Sopron, nov. 23. 1661. —
157. Horváth Györgynek. Hét vármegye követeinek jelentse be, hogy némely fő bírák törvényes dolgokban az alsó bírákat tisztókben megakadályoztatják s ezt a követek ügyekezzenek megorvosolni; Sopron, nov. 24. 1661. 176
158. Bessenyei Zsuzsannának. Minő pompával lett Fejérváry eltemetve; Sopron, nov. 28. 1661. 177
159. Kecskés Istvánnak. Az evangélikusok közjaváról tanakodás végett miért nehéz az összejövétel; a német katonaság inkább kárára lett az országnak; külföldi hírek; Vitnyédy Sopronból máshova kívánczik lakni; Sopron, nov. 28. 1661. 178
160. Keczer Andrásnak. Zrinyi Péter szerencsés beütése Boszniába; Zerinvár még fenáll; Sopron, dec. 15. 1661. 181
161. Zrinyinek. Híre van, a szultán azt kívánja Leopoldtól, ne ellenezze, hogy a török, Zrinyi megbüntetése végett, ráüthessen Zerinvárra; Sopron, dec. 28. 1661. —
162. Mednyánszkynek. Rákóczy lengyel hadjáratának utóhatása; Sopron, jan. 10. 1662. 188
163. Zichynek. Zrinyi csatára volt oda; Sopron, jan. 10. 1662. 189
164. Zrinyinek. Barkóczyak és mások ráütöttek a német katonákra; egy csausz Bécsbe jő; Sopron, jan. 18. 1662. —
165. Keczer Menyhértnek. Kassai tanácskozmány; vád, hogy Zrinyi is javallta a német katonaságnak hazánkba behozatalát; Tököly haragszik Vitnyédyre; Sopron, jan. 31. 1662. —
166. Zrinyinek. Salétromfőző embert szerzett; kávét kér tőle; Sopron, jan. 31. 1662. 191
167. Keczer Menyhértnek. Zrinyit védi gyanúsítói ellen; Sopron, jan. 31. 1662. 192
168. Keczer Andrásnak. Állír, hogy Keczer a német katonák megölték volna; az ország szánandó sorsa; Zrinyi szerencsés csatája; Sopron, febr. 14. 1662. 192

	Lap.
169. Zichynek. Kéri, szerezzon Zrinyinek tüzéreket ; Sopron, febr. 24. 1662.	193
170. Fodor Andrásnak. Vitnyédy török rabja ; Sopron, mart. 7. 1662.	—
171. Kecskésnek. Adoma Batthyányi Boldizsárról ; Sopron, mart. 7. 1662.	194
172. Zrinyinek. Apaffy készületei ; német katonákat hoztak be ; Loesmánd, april 8. 1662.	—
173. Rabbynak. Zrinyi Zerinvárnál nagy árkot ásatott a török ellen ; Loesmánd, april 8. 1662.	195
174. Batthyányi Kristófnak. A komáromi végházból a katonák kitakarodtak, ennek eszközlőit büntesse meg, az elpártoltakat pedig szolgálatából bocsássa el ; Sopron, apr. 11. 1662.	—
175. Zrinyinek. Hirek a nádorról, az országgyűlés iránti csekély érdekeltségről, a német katonák miért behozataláról, a külföldről ; Sopron, april 11. 1662.	196
176. Kivonat egy nyitrai kanonok leveléből, mely Bécsben april 14-kén 1662. kelt, hogy Apaffy elindult	197
177. Zrinyinek. Az országgyűlés még bizonytalan ; vagy maga a tatár khán vagy Galga szultán Eszék felé fog jöni ; az eszéki hidat jó volna elrontani ; Sopron, apr. 16. 1662.	198
178. Zichynek. A haza sorsa ; Zrinyi az országgyűlésre fel akar jöni ; mezei hadát, mert nem bírja költséggel, elbocsátja ; Sopron, april 18. 1662.	199
179. Kecskésnek. Német katonák ; Rabby aligha nem lesz soproni alispán ; követválasztási szándékok ; Sopron, april 18. 1662.	200
180. Farkas Andrásnak. Zrinyi Zerinvárt folyton építteti ; Sopron, april 18. 1662.	201
181. Zichynek. Az országgyűlési szállások kiosztása ; Sopron, april 19. 1662.	—
182. Fodor Andrásnak. Vitnyédy török rabja ; Sopron, april 20. 1662.	—
183. Kérynek. Ugyanarról ; Sopron, april 20. 1662.	202
184. Zrinyinek. A felföldre és imperiumba küldendő levelek ; hogy Batthyányi Kristóf elmenjen az országgyűlésre, nem tanácsolja ; Sopron, april 26. 1662.	—
185. Kecskésnek. A német katonák Pozsonyhoz gyülekeznek ; csodálja Tököly bátorságát, ha megjelen az országgyűlésen ; Sopron, máj. 7. 1662.	203
186. Kecskésnek. Protestans sérelmeket küld neki ; Tököly ha nem érkezett még Pozsonyba, ne is jöjön ; Sopron, máj. 10. 1662.	205
187. Kecskésnek. Zrinyi az országgyűlésre ment ; Vitnyédy ott-hon maradt ; Sopron, jun. 1. 1662.	206

	Lap
188. Zrinyinek. Az országgyűlési követek Vitnyédyt Pozsonyba híják; Sopron, jun. 5. 1662.	206
189. Kecskésnek. Az országgyűlésre, ha kell, elmegy; mit tegyenek az evangélikusok; a városi követek magaviselete; Sopron, jun. 5. 1662.	—
190. Székely Andrásnak. Minő állást foglaljanak el a protestantok; Sopron, jun. 5. 1662.	207
191. Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy csakugyan Pozsonyba megy; Sopron, jun. 8. 1662.	208
192. Keczer Menyhértnek. Országos fagy; a felföldön pestis; Pozsony, jun. 26. 1662.	—
193. Keczer Andrásnak. Zrinyi dicsősége; Zerinvár folyton építetik; Pozsony, jun. 26. 1662.	209
194. Pető Lászlónak. Az országgyűlés; Sopron, jul. 1. 1662.	—
195. Szuhay Mátyásnak. A vallásügyben fontos ülés Pozsonyban; ha kell, Vitnyédy Pozsonyba megint elmegy; Sopron, jul. 5. 1662.	—
196. Farkas Lászlónak. Ugyanazon ügyben; Sopron, jul. 5. 1662.	211
197. Kecskésnek. Ugyanazon ügyben; Sopron, jul. 5. 1662.	212
198. Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy megint Pozsonyba megy; Sopron, jul. 7. 1662.	213
199. Keczer Andrásnak. A német katonaság; a török gyülekezése; Pozsony, jul. 10. 1662.	—
200. Farkas Lászlónak. Országgyűlési ügyek; Sopron, jul. 14. 1662.	214
201. Kecskésnek. Ugyanarról; Sopron, jul. 14. 1662.	215
202. Gáspárnak. A würtembergi herczeg kanczellára és albuma; Sopron, jul. 14. 1662.	—
203. Farkas Andrásnak. A győri jezsuiták szindarabja.	216
204. Vitnyédy Pálnak. Vitnyédy újra Pozsonyba megy; Sopron, jul. 18. 1662.	217
205. Kéry Ferencznek. Országgyűlés; Sopron, aug. 3. 1662.	—
206. Mednyánszkynek. Jőjön Pozsonyba s ő is adjon tanácsot; Pozsony, aug. 19. 1662.	217
207. Zrinyinek. Jelentést tesz a Széchy-féle perről; német katonák; országgyűlés; a fölség rossz néven veszi, hogy sokan az urak közül Pozsonyba nem jöttek, a követek is engedelem nélkül fel s alá járnak; Zrinynek ajánlja, jőjön az országgyűlésre; Pozsony, aug. 23. 1662.	218
208. Zrinyinek. Pozsonyban nagy zaj, hogy Zrinyi a protestantokkal egyazon napon hagyta oda az országgyűlést, Vitnyédy utána siet, hogy térítse vissza; Nagy-Barom, sept. 3. 1662.	220
209. Szántóházy Zsigmondnak. A protestantok odahagyták az országgyűlést; Nagy-Barom, sept. 3. 1662.	221

	Lap.
210. Zrinyinek. Zrinyi magyar katonákat akar fogadni; Sopron, sept. 10. 1662.	221
211. Idesheim Gislemnek. Könyvet küld neki vissza; az országgyűlés; hírek; Sopron, sept. 11. 1662.	222
212. Az alnádornak. Az országgyűlés; Sopron, sept. 12. 1662.	223
213. Partingernek. Ugyanarról; sept. 12. 1662.	—
214. Zrinyinek. A katolikusok és Zrinyiek sérelmei: az utóbbiak megorvoslása végett a törvényezik hogy kedvezően szerkesztessék, jó volna az alnádornak és Szakmárdynak tiszteletdíjt adni; Sopron, sept. 14. 1662.	224
215. Az alnádornak. A nádor tekintélyének hanyatlása; országgyűlés; Sopron, sept. 14. 1662.	225
216. Dvornikovicsnak. Az országgyűlés; Sopron, sept. 14. 1662.	—
217. Zichynek. Ugyanarról; Sopron, sept. 14. 1662.	226
218. Zichynek. A styriaiak és az udvar hálátlansága Zrinyi iránt; a felföldre futár küldetett; Sopron, sept. 15. 1662.	—
219. Zichynek. Zrinyi Babocsát fölégette, háromszáz törököt fogott el; Sopron sept. 23. 1662.	227
220. Zrinyinek. Üdvözli babocsai diadalaért; az országgyűlés végnapjai; a styriaiak hálátlansága; felföldi hangulat a követek hazamenetele után; a futár visszatérte; a német katonaság vitessék ki az országból; Leopold herczeg meghalt; békekötés híresztelt pontjai; Zrinyi Péter kassai főkapitányságra vágyik; Sopron, sept. 23. 1662.	228
221. Zrinyi Péternek. A felföldön pestis; egy futár levelet hozott ő fölségének és nádornak, hogy a német katonákat parancsolják el a felföldről; Sopron, sept. 23. 1662.	230
222. Zrinyinek. Babocsai csatáját rosz néven vették; az erdélyiek Apaffy helyébe Hallert akarják megválasztani; a felföldiek követe Bécsben; Rottal a felföldre követnek küldetett; Vitnyédy historicusát kéri vissza; Sopron, oct. 9. 1662.	—
223. Keczer Menyhértnek. Az erdélyiek Apaffyt le akarják tenni; Zrinyi babocsai csatája; Pozsony, oct. 17. 1662.	231
224. Tökölynek. Apaffy ügye; Zerinvárt le akarják rontani; a babocsai csata; tizenhárom vármegye, meghódolás végett, Aly pasához követeket küldött; Pozsony, oct. 17. 1662.	232
225. Farkas Tamásnak. Vegye ki Tökölytől az erdélyi fejedelem levelét; Pozsony, oct. 17. 1662.	234
226. Jakabfalvaynak. Zerinvárt le akarják rontani, Apaffyt letenni; a tizenhárom vármegye követsége Aly pasához; a babocsai csata; Pozsony, oct. 17. 1662.	235
227. Szuhaynak. Felföldi követek gyakran fordulnak meg Bécsben; a babocsai győzelem; Zerinvár; Apaffy és Haller; a tizenhárom megye követe Aly pasához; Pozsony, oct. 17. 1662.	—

228. Zrinyi Péternek. A felföldiek már két futárt küldöttek Bécsbe, vitessék ki a német katonaság; oct. 22. 1662. 237
229. Zrinyinek. Zrinyiné Vitnyédynél; a német katonaság kivitelét sürgetik; Appaffy levele; Aly pasa Zrinyi ellen készül; Széchy Györgyöt Zrinyi bocsássa el magától; Rohonecz, oct. 22. 1662. —
230. Zrinyinek. A német katonákat a nádor elhozza a felföldről; hírek; Sopron, nov. 6. 1662 239
231. Zrinyinek. Magyar urak Bécsben a török kívánatai tárgyában; a német katonaság; Zerinvár nem fog lerontatni; protestans ügy; hírek; Bécs, nov. 11. 1662. 240
232. Zrinyinek. A német katonaság; Zrinyiné betegeskedése; könyvek; Zrinyinek nem ártana Bécsbe fölmennie; Sopron, nov. 13. 1662. 242
233. Zrinyi Péternek. A protestansok ügye; német katonaság; Goeszt a portára küldik; hírek; Sopron, nov. 13. 1662. 243
234. Pető Lászlónak. A hajdúk rossz magaviselete: a német katonaság; Sopron, nov. 13. 1662. 244
235. Zrinyinek. A német katonaság; Appaffy új ajándékot kapott a portától; a török Zerinvárra készül; a felföldön pestis; Rohonecz, nov. 19. 1662. —
236. Vitnyédy Pálnak. Az országgyűlési követek adjanak számot a megyének; a hozott törvényezikket nem kell elfogadni; a német katonaság és adó; Sopron, nov. 24. 1662. 245
237. Zrinyinek. A német katonaság; a dunántúli vármegyéknek újabb gyűlést akarnak hirdetni; Sopron, nov. 24. 1662. 246
238. Zrinyinek. Fia született Zrinyinek; a protestans ügy; Sopron, nov. 26. 1662. 247
239. Kapy Györgynek. Aly pasa Koppánba érkezett, talán Zerinvárt megkémlelni 248
240. Tököly Istvánnak. Vitnyédy fia, István, meghalt; Zrinyinek fia született; Aly pasa Koppánba érkezett; Sopron, nov. 28. 1662. —
241. Zrinyinek. Vesselényi nádori tekintélyének csönkítése; jó akarata Zrinyi iránt; a törökök Erdélybe bementek s Appaffyval Magyarországra ellen készülnek; más erdélyi hírek; Fülek-, Szécsény- és Gyarmathból a német katonákat kiviszik; Appaffyhoz követek küldettek; Vesselényiné beteges; Lipcse, dec. 13. 1662. 249
242. Zrinyi Péternek. Házassági ügy; Lipcse, dec. 13. 1662. 252
243. Zrinyinek. A 241. levélben előfordult ügy; Richelieu és Mazarin; a török béke; Zrinyi Bécsbe ne menjen; adoma Báthory Istvánról; a pestis; az új törvényezikket visz-

	Lap.
szaküldözik a nádornak; a tárnokságot Zrinyi Péter számára keresni kellene; Sopron, dec. 22. 1662.	253
244. Szántóházy Zsigmondnak. Pestis és éhség; a német katonaság; Sopron, dec. 22. 1662. ,	255
245. Mednyánszky Jónásnak. Valami titkos ügy; Bécs, dec. 31. 1662.	256

MAGYAR
TÖRTÉNELMI TÁR.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMANYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

XV.

VAGY MÁSODIK FOLYAM HARMADIK KÖTETE.

(Ára 1 frt 50 kr. újp.)

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND MAGY. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MDCCCLXXI.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon. Szilády Áron és Szilágyi Sándortól. I. II. köt. XXX és 458, 480 l. 5 frt.

— — — III. IV. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegyzetekkel ellátták Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I. II. k. VIII és 490 és 524 l. meg egy tábla. 6 frt, külön mindenik kötet 3 frt.

— — — V. VI. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, u. azoktól III. IV. köt. 530 és 519 lap. füzve minden kötet 3 frt 50 kr.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 266 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — III. köt. 264 l. egy czimerrajzzal 1 frt 40 kr.

— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.

— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.

— — — VI. köt. 264 l. egy pecséttrajzzal 1 frt 60 kr.

— — — VII. köt. 266 l. 1 frt 60 kr.

— — — VIII. köt. 259 l. 4 köirati táblával 1 frt 60 kr.

— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.

— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt 60 kr.

— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.

— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. Új folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.

— — — II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.

— — — III. kötete 1871. 265 l. 1 frt 50 kr.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négy száz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz köiratu hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betűrendű tárgymutatója, Czinar Mórtól. XVI és 549 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől, I—V., VI: 1. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt).

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr., kivéven a következőket: I. osztály, XI. köt. (Árpádkori Okmánytár. VI. k.). II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tökölly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tökölly, Tormától) 1 frt. 20 kr. — E nagy gyűjtemény tartalmát l. a boríték következő lapjain.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemasolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387. — II. KÖT. 1538—1553, Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 323 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemasolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318 l. *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzéteszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235. és függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis” című munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül: *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. XIX és 402 l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olasz hon levéltárai a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariae Sacrae illustrantia” című munkájáról.* Pest 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete; 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 578 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest 1869. XXVI és 564 l. — VIII. KÖT. v. a második folyam III. kötete: 1261—1272. Pest 1870. XXII és 479 l. — *Monum. Diplom. VI—XIII. köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszakapcsolása felett a magyar királyllyal és megbízottjaival folyt alkudozások történetéhez. 1685—1688. Közzétette Szilágyi Sándor. 2 kötet. Pest 1870. VI és 421, ismét 338 és LVIII l. — *Monum. Diplom. XIV. XV.*

Ezen kötetek sorába fel vannak véve s egymás után sajtó alá adatnak: *Árpádkori Új Okmánytár*nak egyelőre még négy kötete; a *Londoni M. Okmánytár*hoz egy újabb kötet; *Milánói M. Okmánytár*, két kötetben: *Beatrix királyné Levelestára*, két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543 Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (1—7.) és Wenzel Gusztáv (8. 9.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első

portai követség 1553—1554. Pest 1858. XII és 463 l. IV. KÖT. 1555—1557. Pest 1859. XI és V. 404 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1568. Pest 1860. VIII és 396 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes Levelek 1549—1559. Pest 1865. VI és 369 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868. XIV és 399 l. — IX. KÖT. Vegyes Levelek 1563—69. Pest 1870. VI és 315 l. — *Monum. Script. II—VI. IX. X. XIX. XX. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603. és HÍDVEGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BÍRÓ SÁMUEL folytatásával (és két Függelékkel: Enyedi Pál Enekeiből 1598—1601. és okmányok Mikóhoz és Illésházyhoz). Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X. és 331 l. *Monum. Script. VII. kötet.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, oklevéltárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1868. 462 l. — *Mon. Script. VIII. kötet.*

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. Lusum Mundi. Synopsis mutationum notabiliorum aetate mea in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae (ez magyarul). CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel. Pest 1863. X és 484 l. — *Monum. Script. XI. kötet.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából, — szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, hasonmással. Pest 1863. CIX és 461 l. — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495. l. — III. KÖT. 1537—1552. és Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz írt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. kötet.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradai püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istváni Miklós Jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházy féle kéziratból közli Majer Fidéi; bevezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és 555 l. — *Monum. Script. XVI. kötet.*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1865. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. kötet.*

KESMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 199 l. — *Monum. Script. XVIII. kötet.*

KESMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből; ugyanennek Leveleskönyve 1694; Dobai Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, Bay Mihály és András meg Balogh László Naplói 1694-ből. Közli Thaly Kálmán. Pest 1868. 2 részben XXXII és 794 l. — *Monum. Script. XXIII. kötet.*

KESMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Script. XV. kötet.*

Sajtó alatt KRITOBÜLOSZ, az utolsó byzanti történetírótól II. Mehemet Elete, görögül és magyarul, 2 kötet. Dethier Antal és Szabó Károlytól

VERANCSICS ANTAL Összes Munkái Wenzeltől. X. kötet.

SZAMOSKÖZI ISTVÁN fenmaradt Történeti Munkái, 3 kötet. Toldy Ferencztől.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR, IX. kötet.

MAGYARORSZÁG HELYIRATI TÖRTÉNETE Rupp Jakabtól I kötet. Jun 30. 1871.